

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI

125

Prof. Dr. CAVİT SUNAR

MELÂMÎLİK VE BEKTAŞÎLİK

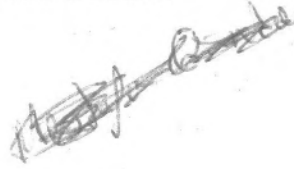

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI

125

Prof. Dr. CAVİT SUNAR

MELÂMÎLİK VE BEKTAŞÎLİK

*Biz maârif tâciyız, iklim-i dil sultânıyız
Yol biziz, erkân biziz, devran biziz, dem biziz.
Kadrimiz takdîr-i Hak'tır, kîm inkâr eylemiş?
Sûretâ âdem çok ammâ Hazret-i Âdem biziz.*

C. Sunar

*Bu Kitabı vefâkâr eşim
Neriman Sunar'a armağan ediyorum.*

İÇİNDEKİLER

Bir Şiir	6
Ön Söz	7

A

(MELÂMİLİK)

I- Melâmîliğin Mahiyeti	14
II- Melâmet Usulü	14
III- Tevhitler	16
IV- İttihad Makamları	17

B

(BEKTAŞİLİK)

I- Bektâşîlik ve Felsefesi	20
II- Bektâşîlikte Bellibaşlı Merasimler	69
III- Bektâşîliğin Desturu ve Düsturu	104
IV- Birkaç Ses Birkaç Nefes	113

Ek Notlar

1- Ön Söz Ek Notları	126
2- Melâmîlik Ek Notları	128
3- Bektâşîlik ve Felsefesi Ek Notları	131
4- Bektâşîlikte Bellibaşlı Merasimler Ek Notları	160
5- Bektâşîliğin Desturu ve Düsturu Ek Notları	180
6- Birkaç Ses Birkaç Nefes Ek Notları	181
7- Bibliyografya	195

Kim ki ünsiyyet eder irfan ile irfan olur
Kesb-i insâniyyet eyler sâhib-i vicdan olur

Suret-i insanda hayvanlardan eyle ictinâb
Câhil-ü nâdân ile hemhâl olan nâdân olur

Ahd edüb insânı bul insanla düş insanla kalk
Mutlaka bu hâli ihraz eyleyen insan olur

Doğruluktan inhiraf etme edîb ol ârif ol
Mâlik-i râh-i hakikat mazhar-ı iymân olur

Ey (Harâbî) dâimâ rind-ü harâbât zümresi
Böyle makbûl-i Cenâb-ı Hazret-i Sübhân olur.

(Ön Söz)

İslâmda meydana gelen (Tarikat)lar, aslında, yine İslâmî olan (Tasavvuf) yolunun, özellikle, pratik yönünü teşkil ederler. Bu tarikatların hepsinin esası da İslâm dîninin (Tevhid) kavramı, Tasavvuf felsefesinin (Vahdet-i Vücut) görüşüdür.

Vahdet-i Vücut, aslında, Şark'ın en eski felsefesidir ve Şark'ın kendine has görüş ve düşünüşünün sonucudur. İlkten Turan'da görülen bu çeşit görüş ve düşünüş, bazı ufak değişikliklerle, Hindistan'a; oradan Çin'e ve eski Akad, Sümer, Âsûr ve Keldan diyarları vasıtasıyla İran'a, Çin'e, Mısır'a; oradan da Finike'ye, Yunanistan'a atlamış, daha sonra da İran ve Yunan kanalları ile Abbâsî'lerin ilk devirlerinde Arab topraklarına geçerek Tasavvuf felsefesinde tek bir (İlâhî Vücut) kavramı ile kaynaşıp birleşmiştir.

Araplar, (Tevhid) fikrini bile pek yadırgadıklarından (Vahdet-i Vücut) görüşüne de sınamamışlardır. Bu yüzden de Tasavvuf'a Vahdet-i Vücut'a dair eser yazanlar, başta İbn Arabî olmak üzere bir kaç Arap büyüğü müstesna, çoğunlukla Tûran'dan ve başka Irk ve muhitlerdendir.

Tasavvuf'un en son gayesi (Tevhid)tir, yani Allah'ta (Fânî) olmaktır.

Tevhid üçtür:

- 1- (Lâ Ma'bûde İllâllah).
- 2- (Lâ Maksûde İllâllah).
- 3- (Lâ Mevcûde İllâllah).

Asıl tevhid, (La Mevcûde illâllah)tır. Çünkü, birinci tevhitte nefsi emmareye ait şirk; ikinci tevhitte de vücuda ait şirk vardır. Şu hâlde, insanın vücutta birlik yerine çokluk görmesi ve Allah'tan gayriye, ve özellikle, insanın kendine vücut vermesi doğru değildir. Çünkü, hayır

ve kemâlin mebdעי vücuttur ; şerrin ve noksanlığın menşei de ademdir, yokluktur. Hayır ve kemâl ise Allah'a ait olduğundan vücut ta Allah için sâbit olmuş olur. Şer ve noksanlık ise mümkün müteallik olduğundan ademe, yokluğa râci olmuş olur. Bu da bize (Vahdet-i Vücut) görüşünü vermiş olur.

Başka bir deyişle, (Vahdet-i Vücut), sonl'unun sonsuz'da yok olmasıdır. Vücut, ancak, sonsuzdur ; sonlu olan, gelip geçici gölgelerden ibarettir.

İslâm Tarikatları'nın gayesi de vahdet-i vücuttur, yani sırf tevhittir. Tarikat dilinde pek önemli birer terim olan (Sır) veya (Sırr'üs-Sır) işte bu sırf tevhitten ibarettir. Bu vahdet-i vücut sırrı da sâliklere, tâliplere uzun ta'lim ve terbiye devrelerinden sonra yavaş yavaş ve ancak isti'datları derecesinde açıklanır. Çileler, seyr-ü sülûklar, sema'lar, erkânlar, esmâlar, evradlar'dan maksat, hep bu sırrın yavaş yavaş anlatılmasıdır.

Bu sebeple de, Tarikatlarda Tâlib, genellikle, dört devreli bir öğretim ve eğitim'e tâbi tutulur :

1- *Nefy ve İspat Devresi* : Bu devre (Lâ ilâhe illâllah) çekme devresidir ki bu, cahil halka mahsus tevhittir.

2- *Mahz İspat Devresi* : Bu devre (İllâ Huu!) çekme devresidir ki bu okumuşlar (Havâs) a mahsustur.

3- *Fenâfillâh Devresi* : Bu devre (Ya Hak!) çekme devresidir ki bu, üstün âlimler (Havassın Havassı)e mahsustur.

4- *Mutlak Fenâ Devresi* : Bu devre en üstün âlim ve ârif (Ahas)ler mertebesidir ki bu mertebede, artık, (Tâlib) yok, yalnız (Hak) vardır. Yani, (Tâlib) artık (Hak) olmuştur.

İslâm Tarikatlarının hepsinin gayesi vahdet-i vücut olmakla beraber bu görüşü en hâlis şekli ile temsil eden Tarikatlar, sadece, ikidir: (Melâmîlik) ve (Bektâşîlik). Bundan ötürü de bu iki Tarikatta İbn Arabî'nin (Kâmil İnsan) nazariyesi en hâkim rolü oynar. Çünkü, insan mertebesi. (Hilâfet) mertebesidir.

Melâmîlik ve Bektâşîlik Tarikatları aynı hakikatı içermektedirler. Fakat, Bektâşîler, zevk için, bu hakikatı fi'len, cismen de yapmışlar ve bunun için de bazı usüller koymuşlardır. Ancak, dediğimiz gibi, her iki Tarikatta da esas aynı esastır, yani (İlmelyakîn, -Aynelyakîn, Hakkelyakîn) teslisidir.

İlmelyakîn, akla ait delilden hasıl olan ilimdir.

Aynelyakîn, müşahede ile hasıl olan ilimdir.

Hakkelyakîn, insanın bütünlüğü ile Allah'ta fânî olması ve Allah ile ilmen, şuhûden ve hâlen bakî kalmasıdır.

Melâmîlere göre fiillerin ve sıfatların hepsi Allah'a râcî ve aittir ve vücut olarak ta yalnız Allah'ın vücudu vardır. Her şey Allah'ın vücudunda fânîdir ve gerçek yolunun gayesi de Allah'ta fânî ve Allah ile bâkî olmaktır.

Melâmîlik, genellikle, üçe ayrılır:

1- *Melâmiyye-i Kassâriyye (Tarikat-ı Aliyye-i Suddikiyye) :*

Bu, üçüncü hicrî yüz yılda (Nişâbûr) da zuhur etmiştir. Hamdun Kassar'a mensuptur.

2- *Melâmiyye-i Bayrâmiyye (Tarikat-ı Aliyye-i Bayramiyye) :*

Bu, dokuzuncu hicrî yüz yılda Bolu'nun (Gönyök) kazasında zuhur etmiştir. Emir Sikkînî'ye mensuptur.

3- *Melâmiyye-i Nûriyye (Tarikat-ı Aliyye-i Nakşibendiyye) :*

Bu, on üçüncü hicrî yüz yılda (Üsküp)te zuhur etmiştir; Seyyid Muhammed Nûr al-Arabî'ye mensuptur.

İlk devre Melâmîliği başkanı olan Hamdûn Al-Kassaar'ın Tarikat silsilesi şöyledir:

1- Hz. Muhammed.

2- Hz. Ebu Bekir

3- Habib b. Ma'zam Kureşî.

4- Muhammed b. Müslim.

5- Ebu İyâd b. Mansûr Al-Kûfî.

6- Fadl b. İyâz Al-Kûfî.

7- Feth b. Ali Al-Mûsilî.

8- Ebî Hüseyin Sülem b. Hüseyin Al-Bârûsî,

9- Hamdun Al - Kassaar.

İkinci devre Melâmîleri (Bayrâmiyye) Melâmîleridirler. Bunların başı da, Hacı Bayrâm'ın halifelerinden Emîr Sikkînî (Bıçakçı Seyyid Ömer Dede)dir.

Üçüncü devre Melâmîliği de İmam Rabbanî'nin (Müceddidiyye) kolundan bir kol olan (Melâmîyye-i Nûriyye)dir.

Bu kolun kuruscusu Mısır'lı Muhammed Nûr Al - Arabî'dir. Bu zât, Mısır'dan (Üsküp)e gelerek (Nakşibendî Al-Halvetî Al-Melâmî) tarikâatını kurmuştur.

Muhammed Nûr Al -Arabî, (Arab Hoca) ve (Noktacı Hoca) adları ile de namlıdır.

Yukarıda görüldüğü gibi, İlk Devre Melâmîlerinin Tarikatı doğrudan doğruya Hz. Ebu Bekir'e dayanıyordu.

İkinci Devre Melâmîlerinin Tarikatı da Hz. Ali'ye mensub (Tarikat-ı Aleviye) kollarından (Tarikat-ı Bayrâmîyye)dir.

Son Devre Melâmîliği ise (Tarikat-ı Nakşibendîye)ye dayanmaktadır ve bunun kurucusu olan Muhammed Nûr -Al-Arabî de (Vahdet-i Vücut)a kail olanların en büyüklerindedir.

Bektâşîliğe gelince: Bektâşîliğin esası aşktır, vahdet te bu aşkın vîsâl noktasını teşkil eder.

Dünyada hükmeden şey (Cemâl)dir. Cemâl'den maksat ta tam ve mutlak güzelliştir. Mutlak güzellik te a'za tamlığı ve sıhhatliliği, endam tenâsübü ve yüzdeki nûrânî halâvet toplamından ibarettir. Dünyanın en güzel insanı da (Ali)dir. Yani, (Ali), Allah'ın cemâlidir ve bütün kâinatın kendisinde görüldüğü aynadır. Peygamber de bu yüzden Ali'ye âşık olmuş ve bütün hakikatı Ali'nin cemâlinde görmüştür.

İnsânî sıfatlar üçtür: cemâl, anlamak, anlatmak.

Bektâşîliğin en büyük kaidesi de (Benlik)in ortadan kalkmasıdır. Benliği ortadan kaldıracak yegâne vasıta da (Ayın-i Cem)dir.

Bektâşîler, (Ca'ferî) mezhebindedirler. Bununla beraber on iki İmam'ı da takdis ederler. Dolayısıyla, (Alevî) veya (Ca'ferî) diye de adlanırlar.

Bektâşîliğin her şeyi, on iki İmama'a nisbetle on iki mertebe üzerine tertib olunmuştur. Post on ikidir, âyın on ikidir, hizmet on ikidir, tâc on iki dilimlidir, teslim taşı on iki köşelidir..... ve özellikle, tâlibler de bilgi bakımından on iki dereceye bölünmüştür. Sırda da, ancak, bu on iki makamı geçtikten sonra ulaşılabilir.

Bektâşîlik, Anadolu'nun bir çok yerlerini (Alevîlik) şeklinde, kaplamış, özellikle, bütün Rumeli'ye de (Nâzenîn) adı altında yayılmıştır.

Bektâşilik, her şeyi ile ve her şeyden önce, bir Türk Tarikatıdır. Düşüncesi, duygusu, dili, kültürü, edebiyatı hülâsa her şeyi Türktür ve Türkçedir. Bununla beraber İslâmiyet ile bütün Asya dinleri ve felsefeleri başta olmak üzere Şamanlığı, Brehmenliği, Budistliği, Zerdüştlüğü, Hulûl ve Tenasuhu, Yahudiliği, Hıristiyanlığı, Teslîsi, Hurûflığı, Babâflığı, Bâtınlığı, Ca'feriliği, Şîfliği, İmamlığı, Melâmîliği. Ahîliği, Kızılbaşlığı, Kalenderiliği, Hayderiliği... ve daha bir çok görüş ve düşünüşleri içeren bir Syncretisme'dir.

Balım Sultan'a gelinceye kadar Bektâşilikte (Mücerretlik) müessesesi yoktu. Balım Sultan bu müesseseyi kurmuş ve mücerretlik âlâmeti olmak üzere de (Kulağa Köpe Takmak)ı iycad etmiştir.

Bektâşiler başlıca iki kola ayrılırlar:

- 1- Anadolu Bektâşileri ki bunlara (Çelebî Kolu) denir.
- 2- Rumeli Bektâşileri ki bunlara da (Babagân Kolu) denir.

Çelebî'lerde veraset vardır. Çelebî'lik babadan evlâda geçer. Bunlar, çoğunlukla cahil olup Tasavvuf ve Tarikat yolunda hemen hemen hiç eserleri yoktur.

Babagân Kolu ise Balım Sultan tarafından Hz. Pîrin ruhaniyetine müsteniden ictihad edilen âyîn ve enkânın mutasarrıfı ve (Tarikat-ı Bektâşîye) diye anılan gerçek Tarikatın sahibirdirler ki bu yol Balım Sultandan Cumhuriyet Türkiyesine kadar tesellül edip gelmiştir.

Babagân Kolu'nun i'tikadları Şeriata ve Hak yoluna asla aykırı değildir, çünkü, Kur'ana ve Muhammed'e dayanan gerçek irfan yoludur.

Rumeli'ye mahsus olan Babagân Bektâşiliği, son zamanlarda (Tarik-i Nâzenin) adı ile adlanmıştır.

Babagân Bektaâşiliği Hz. Ali'nin tafdili, Hz. Ali'nin ulûhiyeti ve nefsin ulûhiyeti olarak özetlenebilir.

Bu sebeple de secde (Âdem)edir. Zâten namazdaki (Kıyam) vaziyeti eski Türkçe alfabe'deki (Elif) harfinin, (Rûku') vaziyeti (Dal) harfinin, (Secde) vaziyeti de (Mîm) harfinin timsalidir.

Bektâşilikte, diğer Tarikatlarda olduğu gibi, (Seyr-ü Sülûk) ve belirli (Evrâd ve Ezkâr) yoktur. Bunun yerine (İnâbe), yani el verip teslim olmak, (İkarar) ve (Âyîn-i Cem) vardır.

İnâbe, tâlibin Şeyh huzurunda günahlarından tövbe etmesidir. Yani, hiç ibir kötülükte bulunmayacağına Allah ve Resülü ve Tarikatın Piri adına söz vermektir ki bu Şeyh ile mürîd arasında bir muaheededir.

İkrar, namzede Kur'anın anahtarının verilmesi, onun hakikat ilmine ulaştırılmasıdır.

Âyin-i Cem de, bütün benliklerin ortadan kaldırılması ve (Küntü kenz...) sırrının açıklanarak insanın Allah'a kavuşturulmasıdır.

Kısaca, Bektâşilik, (Vahdet-i Vücut)tan (Nefy-i Vücut) a kadar uzanan bir Tasavvuf yoludur ve en basit deyimini ile (Diline), (Eline) ve (Beline) sağ ve sahib olmak ile özetlenebilir:

1- *(Dil)ine sağ ve sahib olmak :*

Bu, ahlâkî anlamda her görülen ve bilinen şeyi söylememek, yani sır saklamak demektir.

Asıl anlamda da her şeyin dil ile söylendiğine ve Söz (Kelâm)ün Allah'ın sözü olduğuna daha doğrusu, bir anlamda Allah'ın (Söz) olduğuna, her şeyin dil ile tatıldığına ve sevişebilmek için tatlı dilli olmanın ve doğru konuşmanın luzumuna işaretir.

2- *(El)ine sağ ve sahib olmak :*

Bu, ahlâkî anlamda elinle koymadığın şeye el sürmemek yani başkalarının haklarına tesavüz etmemek demektir.

Asıl anlamda da el rehber demektir, zira elsiz hiç bir şey yapılamaz. Dil, tatar ve sever, fakat, bu tatlılığı ve bu sevdâyı toplayan vasıta eldir.

Kısaca, insan tek başına hiç bir şey yapamaz. İnsanın insan olması ve insanca yaşaması bakımından daima başkalarına ihtiyacı vardır. Herkes ve her şey varlıklarını koruyabilmek ve gerektiği şekilde yaşayabilmek için birbirine vasıta olmak zorundadır.

3- *(Bel)ine sağ ve sahib olmak :*

Bu, ahlâkî anlamda nefse hâkim olmak, arada, bir anlaşma ve riza olmaksızın kimsenin ırzına, nâmusuna tecavüz etmemek demektir.

Asıl anlamda da aşka dayan demektir. Zira, birlikte yaşayabilmek, birleşmek için, vahdet için aşk zorunludur. Aşk ise (Bel) ile tahak-

kuk eder. Zâten, insan da (Bel)den çıkmıştır, insanın aslı (Bel)dir. Bundan ötürü de insana (Bel Oğlu) derler.

Bu üç deyim ve terimin anlatmak istediği şudur:

Hilkat insandadır. Bu üç şey insan sıfatı ile birdir.

Daha açık bir deyişle: İnsan, Allah'tır.

Bu hakikat Bektâşî nefeslerinde şöyle ifade edilmiştir:

Elsiziz, dilsiziz, belsiziz amma

Gezeriz âlemde Erkekçesine.

Sözümüzü bitirmeden önce şuna da önemle işaret edelim ki bütün Tarikatlar, her şeyden önce, bâtındırlar, dolayısıyla de içe ait bir takım Tasavvufî sırlara mâliktirler. Zira, umde bâtındır. Bu sebeple âriflerin, kâmillerin ,gerçek Tarikat ulularının çoğu sözleri bâtından, ma'na âleminde ve Tasavvuf yolu ile bir takım işaretlerden, sembollerden ¹ ibarettir.

Tasavvuf yolu ile semboller, insanı Mutlak Vücut'un sırrına ulaştırma yolunda (Güzellik)i ve (Aşk)ı kullandığından akıldan ziyade kalbe, sezgisel hisse hitab eder. Kalbe ve kalbî sezgi ve heyecanlara hitab eden aşk ve güzelliğin dil'deki hitab şekli ise nesirden ziyade nazımdır, şiiirdir. Bundan ötürüdür ki Tasavvuf Edebiyatının büyük kısmını (Şiir)ler teşkil etmektedir. Bu yüzden, biz de kitabımızda açıkladığımız fikirleri, kalplere de sezdirebilmek, dolayısıyla esas konumuza da sâdik kalmış olmak için, onları, ilgili (Nefes)lerle destekledik.

(A)
MELÂMÎLİK

I
(Melâmîliğin Mahiyyeti)

Yukarıda üç devreye ayrdığımız Melâmîlik, Tasavvuf ilimlerinde ve (Tevhid)te gerçekten söz sahibi¹ olan ve üçüncü devre Melâmîlerinin başı bulunan (Muhammed Nûr Al'Arabî)nin gayreti ile, sadece, Tarikatlarda ihtiyar edilen melâmîyane bir hâl ve tavır olmaksızın veya pek câzib görünmeyen bir yol sayılmaktan sıyrılarak belli başlı bir Tarik ve Tasavvufî bir meslek hâline gelmiştir.

Tasavvuf demek, bâtın manayı zâhir ma'na ile karıştırıp uyuşturarak te'vil yolu ile ve sembollerle açıklamada bulunmak ve bâtın ma'nayı zâhir misâl ile işaret etmek demektir. Bâtın ma'na asıldır, mutlaktır. Tasavvufî ma'na ise parçadır, mukayyettir.

Tasavvufa ait eserleri ve Tarikatlar Tarihine ait kitapları ile pek haklı bir nam kazanan Kemâlettin Harîrî de Muhammed Nûr Al-Arabî'nin en gözde tilmizlerindedir. Bu zâtın, Melâmet usulüne dair de pek çok yazıları vardır. Gerek Muhammed Nûr'un ve gerek Kemâlettin Harîrî'nin duyurup yaydıkları Tarikat usulü, suhbet ve irfana ve müsemâmaya aittir.

Melâmîler, esmânın hakikatına ulaşma yolunu benimseyerek müsemâmâ yönüne ve Peygamberimiz Muhammed'e ait irfan mesleğine önem vermiler, onu üstün tutmuşlar ve bu yola girenleri de daima suhbete ve irfana sevk etmişlerdir.

Kemâlettin Harîrî'nin eserleri arasında (Kemâlnâme-i Âl-i Abâ)² sı ile Ehl-i Beyt'e ait eserleri pek kıymetlidir.

II
(Melâmet Usulü)

Melâmîlik, hakikat yolunda istidlâllerle uğraşmayıp doğrudan doğruya visale gitmek ister. Bu sebeple, kalbe ait Celâl isminin zikrini,

yani alınan tek bir nefes ile üç defa (Allah, Allah, Allah) demegi, bu suretle de (Allah'tan başka fail yoktur; Allah'tan başka mevsuf yoktur; Allah'tan başka mevcut yoktur) demiş olmağı ve dolayısıyla, (Allah) kelimesini söylerken fikren de Allah'ı düşünmek ile istiğrak hâlinde ve bu üç (Fenâ) mertebesinde bulunmağı öne sürer.³

Birinci nefes veriş ve Allah deyişle (ki celâldendir, farktandır) bütün fiiller birleştirilmektedir.

İkinci Allah deyiş, sıfatları tevhiddir ki mevsufu Allah'tır.

Üçüncü Allah deyiş, zatı tevhiddir ki kâinatta ne mevcut varsa Allah kelimesi ile, yani vâhidîyet ile birleştirilmektedir.

Bunların cümlesi birden zâtın farka gelmesidir ki bunların hepsini toplamakla tekrar zâta varılmış olur. Fiiller ve sıfatlar ayrı ayrı şeyler olmayıp zâtın fiilleri ve sıfatlarıdır. Şu hâlde, her şey zatta fânî ve müstehlek olmuş olmakta ve yalnız zât bakî bulunmaktadır.

Bu üç hale Allah'a seyr (Seyr-i ilâllah) derler. Bunlar, insanın kendi kendisinden hurucu ve Hak'ka urucudur.

(Zîkr)in delili şu âyettir :

“Ellezîne yezkurunallahe kıyâmen ve kuûden ve alâ cunubihim leallehum yetefekkerûn”⁴. Yani her mahâl ve zamanda kalbî zikre devam etmek şarttır. Zenbilli Ali Efendi fetvasında bile bu nokta açıkça görülür.

Fiillerin tevhidi delili de şu âyetlerdir :

“Kul küllün min indillâhı; vallahu halakaküm ve mâ ta'melûne⁵; vemâ halâktul cinne vel inse illâ liya'budûn”⁶. Yani her şey Allah'tandır..... Ben insi ve cinni ancak bana ibâdet etsinler diye yarattım.

Sıfatların tevhidi delili :

Sıfatların tevhidine esmâ-i hüsnâ delil olduğu gibi sıfatların tevhidi Kur'an'ın her tarafında da zikr edilmiştir.⁷

Zâtın tevhidine delil de şu âyetlerdir :

“Küllü şey'in hâlikün illâ vechehu”⁸, “Küllemen aleyha fânin ve yebka vecchu rabbike zülcelâl-i vel ikram”⁹. Yani her şey müstehlektir, yok olucudur, ancak, Hak'kın vechi bâkîdir.

III (Tevhitler)

İlâhî tevhit üç kısımdır:

1- *Fiilleri tevhid*: Fiilleri tevhitte âşık kimse hisse ait fiiller, kalbe ait fiiller ve enfüse ve âfâka ait fiiller dışında ve üstünde Hazret-i Ma'şuku kalbi ile müşahede eder. Her ne fiil his ederse ma'şukun fiilinin o fiil ile zâhir olduğunu zevk eder.¹⁰

2- *Sıfatları tevhid*: Sıfatları tevhitte âşık olan kimse Hazreti-i Ma'şukun kemâl vasıflarını, mahsusunda ve ma'kulunda, kalbi ile müşahede eder.

Mahsus ve ma'kûl mevcudun her birisi Hazret-i Ma'şukun kemâl sıfatının mazharıdır. Âşık olan kimse Hazret-i Ma'şukun kemâl sıfatlarını âlemin zerrelerinin üstünden ve ötesinden zevk eder.¹¹

3- *Zâtı tevhid*: Zâtı tevhitte âşık olan kimse zâtın birliğini mezâhirdeki çokluğu ile müşahede eder ve mezâhirdeki çokluğu¹² da zâta ait vahdet ile müşahede eder. Zâta ait vahdetin zuhuru çokluk ile dir ve çokluğun vücudu da vahdet ile dir ve vahdet çoğalmayınca ayanda zâhir olmaz. Bütün çokluk, Hazret-i Ma'şukun mertebeleridir ve bu mertebeler de iki kısımdır:

a- Birisi müessirdir ki bu zâta ait isimler ve fiile ait vasıflardır.

b- Birisi de müteessirdir ki bu da hisse ait renkler ve akla ait ma'nalardır.

İşte bu nokta Velâyet makamının sonudur¹³. Bundan öteye Velâyete ait bir makam daha yoktur. Bunun ötesi, artık Muhammed'e ait makamdır ki ona da kimse ulaşamaz. O makama, ancak, verasetle ulaşılabilir.

Başka bir deyişle:

Fiillerin tevhibi demek, bütün yaradılanların fiiller ile olduğunu bilmek ve her fiili gördükte o fiilin aynasında Hazret-i Ma'şuku müşahede etmektir.

Sıfatların tevhibi demek, yaratılmışlarda zâhir olan sıfatlar aynasında Hazret-i Ma'şuku müşahede etmektir.

Zâtın tevhibi demek, bütün yaratılmışların, hulûl ve ittihat olmaksızın, Hak'kın zâtı ile vücutları olduğunu bilip yaratılmışlar, yani halk aynasında Hak'kı, yani Zât-ı Ma'şuku müşahede etmektir.

İşte (Siddikiyet) mertebesi bu üç tevhitte ibarettir.

IV (İttihad Makamları)

(İttihad)ın da dört makamı vardır:

1- Birinci makam Toplam Makamı (Makam'ül-Cem)¹⁴, yani bâtınla zâhiri birleştirme makamıdır. Bu, Hak'kı zâhir ile halkı da bâtın ile müşahede etmekteir. Bu makamda halk ayna olmuştur¹⁵ ve halk aynalarından da Hak zâhir olmuştur.¹⁶ Bu hususta şu hadise işaret edebiliriz: "İnnallahe yekulu alâ lisân-ı abdihi semiallahu limen hamide".

2- İkinci makam Toplam Hazreti (Hazret'ül -Cem) makamıdır. Bu, halkı¹⁷ zâhir ile, Hakk'ı da bâtın ile müşahede etmektir. Bu makamda Hak her şeye ayna olmuştur¹⁸ ve Hak aynasında da halk zâhir olmuştur.

3- Üçüncü makam Toplamın Toplamı (Cem'ul-Cem) makamıdır. Bu makamda bâtın ve zâhirin hepsi Hak olarak müşahede edilir. Bu makamda bâtın olan mutlaktır ve zâhir olan mukayyettir; evvel mutlaktır, âhir mukayyettir; ama cümlesi Hak'tır. Buna da şu âyetle işaret edebiliriz: "Hüvel evvelü vel âhirü vez zâhirü vel bâtınü"¹⁹.

4- Dördüncü makam Toplam Ahadiyeti (Ahadiyet'ül-Cem) makamıdır ki Muhammed makamıdır, (Ev Ednâ) makamıdır. Bu makam, kayıtlanmıştan kaydın kalkmasıdır. Bu noktada şu âyete işaret edebiliriz: " Küllü şey'in hâlikün illâ vechehu".²⁰

Burada, dolayısıyla, şu noktalara da işaret etmek gerekir:

Şahadet âlemi, yani içinde yaşadığımız âlem, altı yönü haiz bir âlemdir ve altı yön, ancak, bu âlemde söz konusudur. Bu altı yön de insanın etrafındaki görünen şeylerdir. Şahadet âleminin dışında ve üstündeki Melekût, Ceberût ve Lâhut âlemlerinde yönden hiç bir suretle söz edilemez. Hak ise bütün bu âlemlerin, bütün bu var'ın, bir uğurdan topudur ve bunun içindir ki Allah bütün bu mevcudatın başka birisi olmaktan münezzehtir. İşte Allah'ı bu suretle mütalâa etmek ve düşünmek onu bir yıl ağız ile zikr etmekten daha hayırlıdır. Bu suretle olan bir fikir, yani tevhid yönünden olan böyle bir fikir de sahibini cezbeye erdştirir. Allah cezbelereinden bir cezbe ise cümle ins ve cinnin ameline eşit olur.

Şimdi, Hak, bütün varlığın kendisidir ama Hak bu çoklukta bulunmaz, ancak, yine kendinde bulunur. Daha açık bir deyişle, Hak, yalnız insanda bulunur. Gerçi varlıktan maksud Hak'tır ama Hak'kın tam zuhuru da kâmil insandan ibarettir.

Kâmil insan Hak'tır ve tam zuhuru ile Hz. Muhammed'in dilinden sâdır olan Hak kelâmı da Kur'andır. Halk, Hak olmaz. Halkta asla vücut olmadığından vücudun varlığı Hak'ka ispat olunur. Hak'kın vücudu halk surtinde görünmüştür. Allah, kendi vücudunu halka âriyet giydirip ızhar eylemiştir.

Tevhit mertebelerinde mertebe ve makamlar ²¹ çoktur. Fakat, mertebelerin toplamı iki kelime ile açıklanabilir ki bunların biri Toplam (Cem), diğeri de Ayırım (Fark)dır. Ayırım, zâhire, maddeye de şâmidir. Şeriat makamı Ayırım'dandır. Âlemin düzeni, doğru ve yanlış, riyazet ve mücadele²² gibi şeyler bu makamdandır. Hakikatların dış hallerini görüp gözetmek Şeriat aynasındandır (Nahnü nahkümü bizzahir = Biz zâhir ile hükm ederiz²³). Bu makamda Hak ile halk ayrı ayırdır. Yaratıcı ile yaratılan başka başka görülür. Bakış halkadır ve bütün mezâhir, Şeriatça, yaratılmış sayılır.

Toplam mertebesi ise aşk ve cezbe mertebesidir. Bu mertebede bulunan, yalnız Hak'kı görür, Hak'tan başka bir şey mevcut değildir. Mezâhir, ilâhî mezâhirden ibarettir.

Bu mertebeye erişen, kendi vücudu ile fânî Allah ile bâkidir. Gören ve görünen hep ondan ibarettir. Bâtil da kendi mertebesinde Hak'kın zuhurlarından bir mazhardır.

Bu mertebe istiğrak mertebesidir; tapan, tapılan, secde eden ve secde edilen, hulâsa her şey, O'ndan ibarettir.

Ayırım mertebesi zâhirdir, Toplam mertebesi ise bâtındır. Bu mertebelerin ikisinin birleştirilmesine de Ayırım ile Toplam Makamı (Makam'ül Cem ma'âl-Fark)²⁴ derler.

Bizzat Allah Kur'anda şöyle demektedir: "Ey Muhammed! de ki Hak için bâtil yoktur. Bâtil, ancak, sizinn isbetlerinizdedir. Bâtil, ancak, Hak'tan bir mazhardır. Bâtil sözü cüzlere nisbetledir ve Hak geldiğinde bâtil gider."²⁵

Kısaca, Melâmîlik şu üç temele dayanır:

1- Tanrı buyruğunu, yani farzları ve Peygamber emrini, yani sünnetleri yerine getirmek.

2- Kalb kırmamak.

3- Ekmeğini alın teri ile helâlından kazanıp kimseye muhtaç olmamak.

Melâmîlikte özel bir kıyafet yoktur ve bunlar emellerini ve hâllerini de herkesten gizlerler. Çünkü, aksini riyakârlık telâkkî ederler.

Melâmîlikte de ilk iş kalbi tezkiye ve tasfiyedir ki bu da mâsi-vâyı kalbten atıp orada yalnız Tanrı'yı konuk kılmaktır. Bu işe de (Gönül Paklama) denir. Bu gönül paklama işinde Şeyh, yani Başkan, namzet ile Tanrı arasında aracılık eder.

Gönül paklama yolu da daima hakikat üzerine suhbet etmektir. Bu sebeble Melâmîler sık sık kendi aralarında toplanıp bu türlü suhbette bulunurlar.

Yine bu sebepten Melâmîler arasında evrad ve ezkâra rağbet makbul değildir. Onlar, keşf ve kerametlere de önem vermezler, nâfilelerle ibadeti çoğaltmağa ve riyazete de luzum görmezler. Onlar, isti'datları nisbetinde hakikat üzerine yaptıkları suhbetlerden aldıkları feyzle yetinirler. Çünkü, onlara göre her insan Tanrı adlarından bir adın mazharıdır ve ezelden ebede kadar o ad üzre gider.

Bütün tarikatlar için olduğu gibi Melâmîler için de;

Şeriat: bir ağaçtır.

Tarikat: o ağacın çiçekleridir.

Ma'rifet: meyvalarıdır.

Hakikat ta: özü ve lezzetidir,

İnsanın yaratılışında gâye, Tanrıyı bilip tanımak ve O'na ulaşım kavuşmaktır. Bu da Tanrının emr ettiği iyilik ve güzellik yollarından gitmekle mümkündür. Başka bir deyişle, Tanrı ahlâkı ile ahlâklanmak ve Tanrı sıfatları ile sıfatlanmak ve bu suretle de kalbi ilâhî nur ile aydınlatmak ile mümkündür. Ruh Tanrı nurundan bir kıvılcımdır.

Bilmek, hakikatı anlamaktır; Bulmak, açık ve seçik olarak onu görmektir; Olmak ta ikiliksiz birliğe ulaşmaktır.

Tanrıya en yakın yol (Gönül)dür. Bu yolunu yolcusu olabilmek için de her şeyden önce insanın kendisindeki gurur ve şehveti kırması ve diğer insanları da hoş görmesi lâzımdır.

(B)
BEKTÂŞİLİK

I

(Bektaşilik ve Felsefesi)

(Bektâşî) veya (Nâzenîn), kâmil insan demektir. Bektâşilik dış (zâhir) yüzünden halka ve iç (bâtın) yüzünden Hak'ka bakan iki yönlü büyük bir kavşak (berzah)¹ noktasıdır. Bektâşilik bâtın mânâyı sembol ile, zâhir mânâyı da misâl ile, yani lâhutiyeti sembollerle, meşhudâtı da misâl âleminde bildirir². Bektâşilik, gereçeği anlatabilme yolunda her dille konuşur ve her renk ile renklenir. Her şeyi kendisinde ve kendisini de her şeyde görür ve gören de görünen de (Benim) der.

Bektâşiliğe göre sûretler ve isimler açısından (Allah, Muhammed, Ali)³ tek bir nurdur, mertebeler bakımından insanlığın son noktasıdır; yani, Hakk'ın tam zuhurudur. Hak'kın her sıfatta ve sıfatla zâhir olduğu da Bektâşilikte şu nefesle işaret edilmiştir:⁴

Tuttum âyine yüzüme	Alî göründü gözüme
.....
Ali evvel Ail âhir	Ali bâtın Ali zâhir
Ali tayyib Ali tâhir	Alî göründü gözüme
.....	

Bektaşiler bu snfeslerine delil olarak ta Kur'andaki: "Ağaç Musa'ya dedi ki: - Ben kâinatın Rabbi olan Allah'ım."⁵ mealindeki âyeti gösterirler.

Yukarıda (Allah-muhammed ve Ali) nin tek bir nur olduğuna işaret edildi. Fakat, bu Mehammed ve Ali Allah'tır demek değildir. Esasen bunlar isimlerdir, suretlerdir. Bu isimlerden murad ma'naya değil, yalnız lafza aittir. Meydanda Ali, Veli yoktur. Suret, bakî değildir. Maksud olan şey, iki yön (zâhir ve bâtın)ün toplam (cem)ıdır;⁶ Basmelenin (Ba)sındaki noktadır (bu sözlerimiz Kur'an harflerine gö-

redir), (Lâhut Âlemi)dir. Nokta uzandı (Elif) oldu; zâtın ahadiyetidir; Allah'ın elifidir. (Allah) kelimesindeki iki (LL) den biri Muhammed'e diğeri de Ali'ye ve (H) de (Hüve) zamîrine işaretir ve (Fenâ) ve (Bakaa)nın müjdescisidir.

(Muhammed) kelimesindeki birinci (Mim) imkân mimi, ikinci (Mim) de şükran mimidir. Geri kalan (H ve D) harfları da vâhidiyete işaretir. Bu iki harf nokta ile, yani Allah kelimesinin (Elif)i ile (A,H,D) olur ki Zat-ı Ahadiyettir. Bu ahadiyete, yani (A,H,D) ye imkân (Mim)ini de eklersek (A,H,M,D) yani (Ahmed) olur.

İmkân (Mim)ine karşılık olan harf (V)dir ve çoğalma anlamına zuhura mail olduğundan (Vahidiyet) oldu ki (Ceberût Âlemi)dir; (Ümm'ül-Kitab)ın tafsili (Kitab'ül-Mübîn)dir; (O her gün yeni bir şe'ndedir)⁷ âyetinin mealidir.⁸

Ali kelimesine gelince, (Ali), lugatta, (Ulviyet) anlamınadır. Ben âynayı yüzüme tutunca ulviyeti görebileliyim ki bu ulviyet, (Ukûhiyet)tir, ulviyetin ulûhiyetidir.

Bektâşi dergâhında Âyîn ma'bedine giriş kapısının solunda bir sütun vardır ki bu sütunun kaidesi insan cemiyetini sembolize eder, zirvesi de ulûhiyeti gösterir. Bu sütun , başlangıcında (Mahrûtî)dir. Bilinmektedir ki mahrut, kaidesi geniş, tepesi de tek bir noktadan⁹ ibaret bir şekildir ve bu şekil, aynı zamanda bir (Müselles)tir de.

Şimdi, insanlar, başlangıçta, mahrutun kaidesindeirler ve tekemmül ede ede yukarıya odoğru yükselmeğe başlarlar. Yükselmek, benliğini anlamak ve hakikata, yani Allah'a yaklaşmak demektir. Mahrutun kaidesinden zirvedesindeki sonuç noktasına doğru yükseldikçe acaba nereye gidilmektedir? Şüphesiz ki Allah'a. İşte, kesretten vahdete felsefesi budur. İnsan, cemiyet hâlinde yaşadığı çokluktan birlik hâlinde bulunan son noktaya, yani ilâhî zâta doğru yüксеle yüксеle ulûhiyet kazandır ve ulvîleşir.

Çünkü bildik aslımız evvel biziz, âhîr biziz

İptidayız, intihayız, bâtın-ü zâhîr biziz.

İlâhî zât, Muhammed ve Ali'de tecellî ve teşahhus etmiştir. Mahrutun kaidesindeki kesret insanlardan mürekkeptir. Bu insanların hepsinde de ulviyet kabiliyeti, yani (Uluhiyet) kabiliyeti vardır. Fakat, insanların hepsi bu kabiliyetlerini idrâk edememekteirler, ancak, nasibi olanlar idrâk edip hakikatı görebilmekteirler ve (Allah Birdir) remzinin hakikî ma'nasını anlayabilmekteirler.

Bu ulviyetin hâlen ve nisbeten bir zıddı vardır ki o da (Süfliyet) tir. Bu süfliyet, her insanın kanında mevcut olan ve (Şeytan) namı ile namlanmış olan (Nefs-i Emmare)dir. Ulviyet ve hâl sahibi olmak için bu Şeytana uymamalı, Nefs-i Emmareyi ezmelidir. Ancak, bu Emmare Nefs ezildikten sonradır ki insan kendi benliğinden çıkar, kurtulur ve bütün mevcudatı Rahman ve şefkat gözü ile görür, etrafındaki veya kendinden daha aşağıdaki insanların dertleriyle dertlenmeğe, sürurlariyle de mesrur olmağa başlar. Çünkü, bütün insanların kendisinden ibaret olduğunu anlar. Bundan ötürü de artık kendisinden haksızlık ve fenalık gibi şeyler zuhur ve sudur edemez. O vakit aynaya baktığında kendisini Ali görür veya bu bakımdan kendisi artık evvelki adam olmamakla kendisini değil, (Ali)yi görür. Ali evvel, âhir, bâtın, zâhir, yani her şey olunca, o insan da kâmilidir. Bizzat ilâhî zât, yani Allah, işte Ali budur, ulviyet buradadır.¹⁰

Bu anlattığımız gerçeği aşağıdaki nefes pek güzel açıklamaktadır:

Âyine tutum yüzüme	Ali göründü gözüme
Nazar kıldım özüme	Ali göründü gözüme
Âdem ana Havva ile	Oı allemel esmâ ile ¹¹
Çarh-ı felek semâ ile ¹²	Ali göründü gözüme
Hazret-i Nuh Neciyyullah	Hem İbrahim Halillullah
Tur-i Sînâ kelîmullah	Ali göründü gözüme ¹³
İsa ve ruhullah odur	Mü'minlere penah odur ¹⁴
İki âlemdede Şah odur	Ali göründü gözüme
Ali tayyib Ali tâhir	Ali bâtın Ali zâhir
Ali evvel Ali âhir	Ali göründü gözüme
Ali candır Ali Canan	Ali dindir Ali iyman
Ali Rahîm Ali Rahman	Ali göründü gözüme
(Hilmî) gedâye bir kemter	Görür gözüm dilim söyler
Her nereye kılsam nazar	Ali göründü gözüme. ¹⁵

Şu hâlde, Ali ben oluyorum. Tufandan kurtulan (Nuh), Tur-i Sînâ'da konuşan (Musa), Ruhullah (İsa), tayyib, tâhir, bâtın, zâhir, evvel, âhir, hulâsa nereye baksam, ne görsem hep ben, hepsi benim. Bunu bana ayna söylüyor. Ve ayna bana diyor ki: Sen her şeysin. Lâkin, Ali olmak için hakikat ilmîne ârif ve lâzımgelen meziyyetlere de sahib olmağın zorunludur!..¹⁶

Kemâller elde ede ede yükselen insan son noktaya ulaşmakla ulviyet sahibi olur. Fakat, kesretten vahdete doğru yükselmeğe muvaffak

olan, yani son nokta olan (Ulviyet)e ulaşan bir kâmil insan o noktada hayat boyunca tutunamaz. Hatta o kadar tutunamaz ki son noktaya ulaşmakla vahdetten tekrar kesrete düşüşü muhakkaktır. Çünkü, istikrar yoktur. Ve çünkü, Hak'kın her suret ve ma'na ile zuhuru hayat ve hareketle dâim ve kaimdir. Sükûn yoktur, o her gün yeni bir şe'ndedir Zira Hak, (Hay ve Kayyum)dur ve daimî bir devr ile zuhurdadır. (o her gün bir şendedir)¹⁷.

Öyle ise, daimi ve müstakar bir uluhiyet olmuyor demektir. Kesretten vahdete doğru yüксеle yüксеle vahdete ulaşma anından sonra vahdetten kesrete düşüş te beşeriyetin tam şiarıdır¹⁸. Çünkü, hayatın müntehası, ilmin neticesi, faziletin son bulduğu nokta yoktur¹⁹. Beşeriyet durmadan hareket etmek ve çalışmak zorundadır, nisbette isterse a'lâda isterse esfelde olsun.

Bu çokluk âleminde ululuktan nasîbedar olanlara (Nâcî)²⁰ denilmiştir ve bu dünyada bu Nâcî'ler o kadar nadirdir ki bu dünyadaki bütün insanları taş toprak ve ağaç farz ettiğimizde dünyada mevcut (Cevher)in miktarı kadar azdır. İbn Arabî de bu noktaya önemle işaret etmiş ve nefisine ârif olmayanları taş topraktan da daha aşağı saymıştır.

Bektaşilik, zâhirde Ca'ferî mezhebindedir²¹, katarda İmam Ca'fer'e uyar. Fakat, mukayyet değildir. Zâten Bektaşilik hiç bir din ve hiç bir şey ile mukayyet değildir. Çünkü hepsinin maksat ve gayesini, uzak veya yakın yollarda kalmalarının sebeplerini bilir ve Kur'anın hakikat ma'nasına ârif ve mevcudâtın iktizay-ı zattan ibaret olduğuna vâkıftır.

Bektaşilik Şark felsefesi ile birliktir. Bununla beraber Bektaşilik son derece vatanperver ve Milliyetçidir.²² Bektaşilik Halifelîğin de aleyhindedir. Hılâfet denen kelimeyi uydurma sayar ve onu ta Yezid devrinden gelen zâlimlerin lakabı olarak kabul eder. Hakikatta Hılâfet yoktur; ya Asâlet veya Sefâret vardır. Asâlet, her hangi bir kimseden Hak'kın tam zuhurdur. Sefâret ise işaret ettiğimiz böyle bir kimse tarafından irşadla görevlendirilen kimsededir.

Bektaşilik İbn Arabî'nin (Vahdet-i Vücut) felesefesini tamamiyle kabul eder. Aynaya bakıp cemali görme (Enelhak) nazariyesinin; tevellâ ve teberrâ²³, sağ ve sol²⁴, hayır ve şer, zulumât ve nur nisbetlerinin derinliğine ulaşmıştır.

Bektaşilik tükenmez pek kıymetli bir hazinedir; iffet ve fazilet²⁵ kaynağıdır; Hak ve İnsan yoludur.²⁶ Bektaşilikte namaz ve oruç gibi sırf

görünüŖe bağlı ibadetin yeri olmadığı gibi perhizin, kümes bayramının, ateŖperestlięin, putperestliğin de yeri yoktur. Bununla beraber Bek-BektaŖilik her Ŗeyi nefsinde toplamıŖ bir özetdir. BektaŖilik cahil ve menfaatperest Baba'ların, gemiŖte gördüğümüz gibi bir geçim vasıtası deęil²⁷, bir felsefi meslek, bir lebdün ilmi kaynağıdır.²⁸

BektaŖilikte ilâhî felsefe iki Ŗekilde ifade edilir: Varlık ve Yokluk,

Varlık, asıldır, yokluk ondan zuhur eden ve yine ona dönen dalgalarıdır. Yani, var olan derya, yok olan da dalgasıdır. Her Ŗey o der'yadandır. Mevcurdat ve mükevvenat o asıldan yani o nurdan bir Ŗu'ledir. Her Ŗey o var'ın bütün sırlarının aksi ve cemalinin aynasıdır. Bu da (Allah) diye adlandırdığımız kudrettir. O kudret kemâ-li mutlak, cemâl-i mutlak, hüsn-ü mutlak, hayat-ı mutlaktır. Bunun niçin böyle olduğunu anlamak için kâinat denen kitabı iyice inceleyerek okumak lâzımdır.

Bu kitabın burhanı bizzat insandır. Yalnız bakmak, görmek, yetmez. Kâinatın âli harflerini (esrarını) okumak ve onları ruhta da his etmek lâzımdır. Mutlak kudret, bazılarının dedikleri gibi görünmesi ve bilinmesi mümkün olmayan bir Ŗey değildir. Mutlak kudret daima insanlarla beraber olduğu gibi (ki zâten insanın içindedir) bir Ŗeyde değil, her Ŗeydedir. Her Ŗey deyimi de bütün kâinatı ifade eder; her Ŗey aynı kâinattır alt tarafı çokluktur).

Kudret nedir?²⁹ Her hareket bir irade (istek)nin eseridir. Can-sız bir Ŗey itilmeden hareket edemez. O hâlde ilk hareketi yaptıran kuvvet nedir? İrade, bir irade sahibini istilzam eder. İŖte o irade sahibini, yani o birinci kudreti anlamağa giden yol hakikat felsefesinden³⁰ doęmuŖtur ve buna dayanan bir çok Ŗubeler ve yollar vardır. Bu yollar da bir bakıma (Sırat)tır ki kimini hidâyete, kimini dalâlete götürür. Dalâlete giden yol değil, yolunu bilmeyen insandır³¹. Bu noktada Ŗu beyitlere iŖaret edebiliriz:

Âcizim bast-ü beyandan cevher-ü mâhiyyetin
Sorsa bir ârif bana Kâzım Cenâb-ı Ŗâhtan
Kul desem ol kudreti bilkuvve akl etmez kabul
Hak desem Ŗirk etmeğe havf eylerim Allah'tan

CûŖ edip bâd-ı muhabbet ile derya ezeli
Oldu bir gevher-i meŖhud dü renk üzre celi
Dedi sarrâf-ı hüviyyet görüp ol dâneleri
Birine nûr-ı Muhammed birine nûr-ı Ali

Burada şuna önemle işaret edelim ki Peygamberimiz Kur'anın sırrını ancak ehl-i beytine³² ve ashâbının en üstünlerinden bir kısmına bildirip açıklamışlardır. Ledün ilmini böyle pek az kişilere bildirip açıklamasının sebepleri de çöktür. Evvelâ, o yolda yürümek ve mutlak hakikatı bilmek ve Hak'ın didârına³³ ulaşmak her kişinin kârı değildir. Ve yine, ledün ilmi kalbi arınmışlara,³⁴ hakikî nazar³⁵ sahiplerine ve maad aklı³⁶ ehline mahsustur. Vesveselerden kendini kurtaramayan³⁷ ve çokluk içinde bucalayıp duranların gözlerinden cehalet perdesini³⁸ kaldırmak kolay olmadığı gibi gaflet uykusunda olanlar da hakikatın kokusunu bile alamazlar. Çünkü, bu gâfiller zâ-hîr mi'maridırlar, bâtın âleminden haberleri yoktur. Bu gibilere de maad ehli değil, maâş ehli³⁹ derler. Bunlar ilâhî bilgiden binlerce söz işitseler de bunlardan gönüllerini bir zerre bile etkilemez, çünkü, nâdândırlar.

Bir kimsenin bir saat kâmil ve ârif suhbetine girip mest olması bin yıl kendi başına îbâdet ve riyâzet etmesinden üstün ve hayırlıdır.⁴⁰ Bir kimse de kâmil ve ârif suhbetine girmeden maksuduna kavuşamaz. Kâmiller ve ârifler meclislerinden başka meclislerden hiç bir faide elde edilemez. Çünkü bu gibi meclisleri teşkil edenlerin irfanîyetleri çok az ve buna karşılık mukallitlikleri ziyadedir. Anayı babayı, geçmişî taklit⁴¹ ise hakikat yolunda pek büyük bir perdedir. İşte bu perdeyi yırtıp geçenlere (Merd),⁴² yırtıp geçemeyenlere de (Nâmerd) derler. Bu ilmi tatmayanlar bilmez, zira akılları maad aklı değildir. Maad aklına sahip olanlar bile yine de ârif bir üstadın gerçek irşadına muhatırlar.

Ey dilâ! ma'na yüzünden defter-i esrarı bil

Kıl tefekkür âlem içre yârı bil, ağyarı bil.⁴³

Gerçek bilgi ile bilmekliğimiz gereken ilk mesele yaratılış meselesidir, yani (küntü kenzen mahfiyyen.....)nin açıklanmasıdır. Yaratılıştan maksat (Küntü kenz) kudsî hadisinde ifade edilmiştir. Fakat, bu ifadeyi gerçekten anlayabilmek için daha önce Hak'ka ârif olmak gerekir. Hak'ka ârif olmak ta (Taalluk), (Tahalluk) ve (Tahakuk) ile mümkündür. Taalluk, (Bilmek); tahalluk, (Bulmak); tahakuk ta (Olmak)tır. Bunun için de ârif olmak, ilâhî bildirileri ve özellikle Dört Kitab'ı gerçekten okuyabilmek ve anlayabilmek şarttır.

Furkan⁴⁴ ve Kur'an⁴⁵, terim bakımından aynı şeyi ifade ederler. Böyle olunca yüz (Suhuf)un sırları dört kitabta,⁴⁶ yani (Zebur, Tevrat, İncil, Furkan)da toplanır; ve dört kitabın usulü de Kur'anda,

Kur'anın hakikatları da (Fâtiha)da, Fatiha'nın ma'nası da (Besmele)-de, Besmele'nin lâtifeleri de (Ba)da, Ba'nın incelikleri de (Nokta)da ibda' ve derc olunmuştur. (Nokta), bütün nüshaların, mecmuaların metni ve gerek söze ait gerekse fiile ait bütün noktalar da onun şerhidir.⁴⁷

Hiz. Ali: "Ben (Ba)nın altındaki noktayım"⁴⁸ diye buyurmuştur ve bütün çokluğa ait suretlerin başı ve sonu (Ba) harfi olmak ve a'yan ve cevherler⁴⁹ ve arazlar ve vücut feyzinde⁵⁰ münderic olan tafsiller⁵¹ ve icmaller ve eserler ve hükümler⁵² de (Besmele)den ibaret bulunmakla Hiz. Ali şöyle buyurmuş oluyor: "Allah'ın kitabında bulunan her şey (Fâtiha)da, Fâtiha'da bulunan her şey (Bismillâhirrahmânirrahîm) de, Bismillâh'ta bulunan her şey (Bâ)da, Ba'da bulunan her şey (Ba'nın noktasında) bulunmaktadır ve (Ben) de o noktayım. Ve bu (Ba) harfi insan nev'inin suretidir"⁵³.

Harfların aslı da şöylece bildirilmiştir:

Bütün harflar, (Ba)nın noktasından zuhura gelmiştir. Harflar iki kısımdır: sessiz harflar ve sesli harflar.⁵⁴ Sessiz harflar Âdem'in Vücududur; Sesli harflar da Âdem'den sudur eden sözler (Kelâm)-dir. Âdem, bütün mevcudâtın aynidir⁵⁵. Bütün mevcudattaki madde, suret ve şekiller sessiz harflerdir. Bunların devri⁵⁶ bakımından zuhura gelen hareketler ve sada da sesli harflerdir. Başka bir deyişle, ezelde mukadder (Kitâb-ı Mübîn)in⁵⁷ tafsilidir. Gaybtaki mevcudat âlf harfler, şuhuttakî mevcudat ta süflî harflerdir ve hepsi birden ezeldeki mukadderatın istikbaldeki tafsilini⁵⁸ bildiren hatlardır. Eşyada ve sair mevcudatta mevcut olup istikbali bildiren hatlar Âdem'de tamamıyla mevcuttur. Âdemdeki bu hatlar onun kendi cüzlüğünün ezeli mukadderatını her an bildirmektedir. Hangi devranda, hangi mertebe ve suret ve makamda bulunursa buluncun insan ve her şey mutlaka o mertebeden geçecektir.⁵⁹ Hangi suret ve mertebede ise o suret ve mertebenin ezelde mazhar olduğu isimlerin ve sıfatların ve isti'dadın tafsilini şuhud alanına getirmekle mükelleftir.⁶⁰

Burada (Fark Âlemini) terennüm eden şu mısra'lara işaret edelim:

Esmâ-ı ilâhiyyede bihad hünerim var⁶¹

Her demde semâvât-ı hurufa seferim var⁶²

Bu huruf ile biçilmiştir kubây-ı ma'rifet

Bu huruf ile açılmıştır sarây-ı ma'rifet⁶³

Âdem libâs-ı harf ile imlâya bir gelir⁶⁴
Esmâ-i rumuz sırr-ı müsemâyâya bir gelir
Her bir tamam âlem-i eşyayı devr ile
Tekmil edip meratibin a'lâya bir gelir
Kâhî basît kâh mürekkep olur vücut
Âhir havâs-ı hamse-i ra'nâyâya bir gelir

Yüzün Mushaftır ey hûrî⁶⁵
Yanâğın Kaaf-ı vel - Kur'an⁶⁶
Budur Hak'tan gelen (Tâhâ)⁶⁷
Budur (Yâsîn-ü Er-Rahmân).⁶⁸

Yüzün Mushafftır ey rûh-ı musavver⁶⁹
Taalâ şanühû Allah'u Ekber

Ebced harfleri adedince Âadem(45), Havva (15) ve altı yön de (6) dır ve hepsinin toplamı da (66) eder ki yine Ebced harfleri adedince (Allah) kelimesinin tutarı da (66) dır.

Ve yine:

Hak der ki kenz-i mahfiyim âlemde pünhân olmuşum⁷⁰
Zâtım münenezzehdir velî ismimle insan olmuşum⁷¹
Zâtım ile zâtımdayım vasfım ile ıspattayım⁷²
Sun'um ile iy cattayım⁷³ hem cism hem cân olmuşum.⁷⁴

Hem innî enallahım⁷⁵ hem bu nârın nuruyum⁷⁶
Vessînâ'nın Turuyum vet-Turî'nin mesturuyum⁷⁷

Ve yine:

Deryây-ı umman benim gevher-i kân bendedir⁷⁸
Gözünü aç anla bak⁷⁹ iki cihan⁸⁰ bendedir
Cisim, suret, can⁸¹ benim delîl-ü burhan benim⁸²
Söz benim, zeban benim, işte meyan bendedir⁸³
Ayyâr-ı Bağdad benim, cümleye serdâr benim⁸⁴
Burhân-ı esrar benim sırr-ü nihân bendedir⁸⁵
Maksad-ı insan benim, girdiş-i devran benim
Mekteb-i irfan benim işte nişan bendedir⁸⁶
Zâhid-i tersâ benim Mescid-i Aksâ benim
Muhyi-i İsâ benim yahşi yaman bendedir
Muhît-i *Zevrak* benim Hak bendedir Hak benim
Tamû ve uçmak benim cümle mekân bendedir⁸⁷

Evvel-ü âhir benim, ganiyy-ü fakir benim
Zâhir-ü bâtin benim küfr-ü iyman bendedir⁸⁸
Kalblerde ma'bud benim, Ka'be benim, Put begim
Âdem'e maksud benim işte matlub bendedir
Zerre benim, güneş benim, gizli benim, fâş benim
Her ne ki var uş benim cân-ü cânân bendedir. ⁸⁹

(Fenâfillâh, yani Hu!. Deryası Mertebesinden)

Ben beni dilmedim her kez ki cânım yoksa cânânım
Ne cismim var, ne cânım var, ne insânım, ne hayvânım
Gehî katra, gehî ummân, gehî peydâ, gehî pünhaân
Gehî kulum, gehî Sultan, ne kulum ben ne Sultânım
Ne ben cân ile cânânım, ne küfrüm ben ne iymânım
Ne kânım ne mekânım ben ne girdiş, ve ne devrânım
Ne ödüm ben ne yel oldum ne *âbım* ben ne kıl oldum
Ne cân-ü akl-ü dil oldum meğer bir sırrı-ı pünhanım
Ne Âdem ben ne Şit oldum ne Yunu'sum ne Hûd oldum
Ne dürrüm ne yâkût oldum ne de lü'lü-ü mercaım
Ne ağyârım ne yâr oldum ne Mansur'um ne dâr oldum.
Ne kânım ne gevher oldum ne katrayım ne ummânım
Ne ben dâr'ül-Karar oldum ne bu aşk ile yâr oldum
Ne bu aşka şikâr oldum ne derdim var ne dermânım
Ne aklım ne akl-ı kül oldum ne ilm-i kaal-ü kıl oldum
Ne İshâk-ü İsmâil oldum ne Yusuf ben ne Ken'ânım
Ne (Elif) ben ne (Ba) oldum ne Lokmân-ü hakîm oldum
Ne (Suhf)u İbrahim oldum ne İncîlîm ne Furkanım
Ne (Yâsîn) ne (Tâhâ) oldum ne (veş-Şems ved-Duhâ)⁹⁰ oldum
Ne asâ ne ejderha oldum ne ben Musâ-i Umrânım ⁹¹
Ne ilm ile beyân oldum ne bendeyim ne Hân oldum
Ne Nuh'um ne Tufân oldum ne mûrum ne Süleymânım
Benim vasfım beyan olmaz bana nâm-ü nişân olmaz
Bana hiç kimse cân olmaz velî cümleyle cânânım⁹²

(Toplamdan sonra Fark'tan)

Gönüllerde benim sırr-ı ilâhî
Serâser cümle varlık nâmütenâhî
Benim hüsn kamu şekl-ü surette
Kamu başta benim Devlet külâhî

Âleme külli sedef ve gevher ben oldum
Bu cümle âleme defter ben oldum⁹³
Kamu varlık yakîn bende bulundu
Yakîn, irak, kem ve bisyar ben oldum

Burada (Devran)a ait şu yazıya da işaret edelim:

“Hâlıkın emri beni gûzegâr balçığı gibi devranın çarhı üzerine koyup dolab gibi döndürdü. Kâh beni gûze düzdü, kâh bozdu, kâh kâse düzdü. Kâh saraylarda kerpiç eyledi, kâh ayaklar altında hiç eyledi. Kâh gül eyledi başa çıktım, kâh kil eyledi hâke düştüm. Kâh halk içinde azîz, kâh zelil eyledi. Kâh hayvan, kâh insan eyledi. Kâh nebat, kâh ma'den eyledi. Kâh yaprak, kâh toprak eyledi. Kâh pîr, kâh civan eyledi. Kâh Şâh, kâh gedâ eyledi. Kâh biliş , kâh yâd eyledi. Kâh gönde yattım, kâh hazîneye baktım. Kâh kul olup satıldım, kâh dellâl olup sattım. Kâh hâkim, kâh mahkûm eyledi. Kâh bezzaz, kâh *kazzaz*, kâh attâr, kâh hallac eyledi. Kâh demirci, kâh kömürcü eyledi, Kâh beni Şark 'a, kâh Garb'a iletti. Kâh deryada mâhî, kâh dağlarda âhû eyledi. Kâh avcı eyledi av avladım, kâh beni av yapıp avlandı. Kâh âlim oldum okuttum, kâh emr eyledi okuttu. Kâh şakird oldum öğrendim, kâh üstad eyledi öğrettim. Kâh beni Ataya ogul eyledi, kâh Atayı bana oğul eyledi. Kâh Anaya benki kız eyledi kâh kızı bana Ana eyledi. Kâh beni tıfl edip analara besletti, kâh anaları tıfl edip bana besletti. Velhâsıl, nice bin kere Ata belinden Ana rahminde cihana geldim. Nice yüzbin kere tıfl oldum, pîr oldum. Yine ecel gelip beni Atam ve Anam ardınca gönderdi. Nice bin kere bulut gibi havaya ağdım ve nice bin kere yağmur gibi yere yağdım Nice bin kere kâh hirmende, kâh perrende oldum. Nice bin kere küfr-ü iymana karıştım. Nice bin kere kâh zulumata, kâh aydınlığa düştüm. Nice bin kere türlü hıl'atlar giydim. Nice bin kere türlü yakadan baş gösterdim. Nice bin kere eller ve âşinâler gezdım. Nice bin kere isimler ve lakablar öğrendim. Nice bin kere türlü sıfatlardan göründüm.

Hâsıl-ı kelâm, bu nefis askeri⁹⁴ beni göçten göçe saldı, kabtan kaba boşalttı, şehir beşheir, kıyı bekıyı gezdirdi ve şol kadar gezdım ki dil ile ayan, kalem ile beyân olunmaz”⁹⁵

(Bektâşî Tarikatında Hurûfilik ve Ebced Alfabasının Rolü)

Burada, kısaca, Bektâşî Tarikatında pek büyük bir rol oynayan İbn Arabî'nin (Harflar Nazariyesi) ve bu paralelde (Hurâfilik) ve dolayısıyla (Ebced) hesap ve işlemleri hakkında da gerekli açıklamada bulunmak zorundayız.

Esasen Tarikat İlmi on iki ilmin esası sayılmakta, Tarikat İlminin esası da (Ebced) olduğu ve Ebced'in de Hz. Ali tarafından vaz' edildiği kabul edilmektedir. Çünkü Peygamber, gerek Şeriatta, gerek Tarikatatta, gerek Ma'rifette ve gerek Hakikatta onun hakkında: (Ben ilmin Şehriyim, Ali de Kapısıdır) buyurmuştur.

Ebced konusunda (Mısri) de şöyle demektedir:
Esmâ-ı İlâhiyyede bî-had hünerim var
Her demde Semâvât-ı hurufa seferim var
Gönlüm göğünün yıldızının hiç adedi yok
Her burçta benim bin Güneşim bin Kamerim var
Âlimlere (Ebced) hocası olmak olur âr
Alçak görünen (Ebced)e âli nazarım var
Arşı ve Semâvâtı ulûmun budur elhak
Hem dâhi zemininde tükenmez güherim var
Bununla bir oldu dem-i Isâ ile (Mısri)
Gönlüme dahî ne gelirim ne giderim var.

Bu konuda yine bir şair şöyle demiştir:
Yakîn bil Ebced-i burhan Ali'dir
Beyân-ı Tevhîd-i Kur'an Ali'dir
Muhammed Mi'râca vardığı gece
Kapuda gördüğü Arslan Ali'dir
Çıkardı yüzüğün verdi nişâne
Hakikat gördü kim Subhan Ali'dir.

Ebced Alfabesinde harflar ve mukabili olan sayılar şöyledir:

Ebced (E, B, C, D) : E-1, B-2, C-3, D-4.

Hevvez (H, V, Z) : H-5, V-6, Z-7.

Huttî (H, T, Y) : H-8, T-9, Y-10.

Kelemen (K, L, M, N) : K-20, L-30, M-40, N-50.

Sa'fes (S, A', F, S) : S-60, A'-70, F-80, S-90.

Karaşet (K, R, Ş, T) : K-100, R-200, Ş-300, T- 400.

Sahzaz (Eski harflarla: S''se'', H''hi'', Z''zel'', Z''dat'') : S- 500, H-600, Z-700, Z-800.

Zag (Eski harflarla: Z''zv'', G''gayin'') : Z-900, G-1000.

Ebced hesabına göre: (Allah, Muhammed, Ali, İnsan, Ehl-i Beyt, Fâtiha-Besmele..... ilâ).

<u>Ebcad adedince</u>	<u>Ebcad adedince</u>	<u>Ebcad adedince</u>
Allah = 66	Hz. Ali = 110	Allah = 66
Seb'al-Mesâni = 7		Âdem = 45
Besmelenin- harfları = 19		111
92-Muhammed		Zât-ı Aha- diyet Mümkü- nat, vâhidiyet. 110

Muhammed'deki (Mim)lerin birisi (Mim-i İmkân), birisi de (Mim-i Şükrân) dır. Geriye iki harf kalır: (H-8) ve (D-4).

Mim-i İmkân = 40
Mim-i Şükrân = 40
80

(H) ve (D) harflerinin adet toplamı da (12) dir ki Muhammed'ten çıkan (12) İmam'a işaretir. Bunların hepsini toplarsak yine Muhammed olur, şöyle ki:

İki Mim = 80
(H ve D) harfları = 12
92 = Muhammed

Besmele harfları = 19
Seb'al-Mesâni âyetleri = 7
(Fetaalâllah el- Mülk el-Hak... âyetinin adedi = 19
45 = Âdem

<u>Mürekkep aded</u>	<u>Hamse-i Âl-i Abâ</u>	<u>Cevherî adet</u>	<u>Cevherî Yekûn</u>
92	Muhammed	9+2	11
110	Ali	1+1	2
135	Fatıma	1+3+5	9
118	Hasan	1+1+8	10
128	Hüseyn	1+2+8	11
583			43
			43=4+3=7
			7=(Seb-al-Mesâni)

$583 = 5 + 8 + 3 = 16$. (9) aslı aded olduğundan (16) dan çıkarırsak geriye (7) kalır ki yine (Seb'al-Mesânî)yi gösterir. Yani, (Seb'al-Mesânî), (Hamse-i Âl-i Abâ)dır.

Ve yine:

Cevherî harflar noktalı harflardır ve cevherî harflar bakımından Hamse-i Âl-i Abâ'daki beş ismin içinde noktalı olan :

Fatıma'nın	F = 80
Ali'nin	Y = 10
Hüseyn'in	Y = 10
	<hr/>
	100

harfları sayıları da toplam bakımından (100) eder. Sıfırlar sayılmazlar, onlar mertebelere, nihayete işaretirler. Bu bakımdan (100) sayısından sıfırları atarsak sahih adet olarak elimizde sadece (1) kalır. Şu hâlde, (Hamse-i Âl-i Abâ) bir tek vücuda işaretir, bir vücut demektir, tekerrür etmez olan Nur-ı Vâhittir.

Ve yine:

Allah kelimesinin sayısı (66) dır ki cevherî adet bakımından iki (6)dır. İki (6) da (12) eder ki (12) İmama işaretir.

İki (6) çokluktur, maksat bir (6) dır. Bir (6) da da iki (3) vardır. Bu üçün de biri asıl, diğeri gölgedir, zıttır, ve üç (Teslis)tir.

Hulâsa, altı cihet (6)'dır, Âdem ve Havva da (6)dır ve Allah ta (6)dır.

Allah ve Âdem'in sayılarının toplamı (111) eder, yani üç tane (1) eder ki (Teslis)tir. Ve yine bu üç (1) den biri (Zât)a, diğeri ikisi sıfata, yani azdada aittir ki mümkünattır, vâhidiiyettir.

Ali kelimesinin sayısı (110) eder ki onda da iki (1) vardır. Muhammed kelimesinin sayısı (92) eder ki bu sayının cevheri adet toplamı (11) eder ki yine iki (1) demektir. Yani, Allah, zât; Ali ve Muhammed te mümkünattır. Başka bir deyişle, Ali ve Muhammed, Allah'ın zuhurudur. Âdem kelimesinin sayısı (45) tir ve cevherî bakımdan ($4 + 5 = 9$) ederki bu (9) sayısı kesrete işaretir, kesrettir.

Ve yine:

(Muhammed, Ali) yedi harftır; (Bismillâh) ta yedi harftır; ve (Fâtîha) da yedi âyettir.

Ve yine:

(Hasan, Hüseyn) de yedi harftır.

Ve yine:

(Muhammed, Ali, Hasan, Hüseyin, Fâtıma) ki (Pençe-i Âl-i Abâ)yı temsil eder on dokuz harftir ve (Bismillâhirrahmânirrahîm) de de on dokuz harf vardır.

Ve yine :

(Âdem) kelimesi Eb'ced hesabı ile (45) eder. (45) ise üç (15)tir. Üç (15) te (Havvâ)nın üç şeklidir. Cevherî sayı hesabı ile (45), (4+5) tir ki toplamı (9) eder. Dünyada mevcut her şeyi de (1)den (9)a kadar olan rakamlarla hesaplamak mümkündür. Bütün varlık, bu rakamlarla hesaplanır. Bu rakamlar ise (Âdem)dir. Şu hâlde, dünyanın tamamını gösteren rakamlar (Âdem)dir ve (Âdem) dünyanın tamamı ve toplamıdır.

Âdem ise Rahman suretidir, öyle ise Allah insan suretindedir.

(Havvâ)nın Ebced hesabı ile (15) olması ve üç (15) in (Âdem)i teşkil etmesi kemâlin erkekte olduğunu gösterir. Zâten, kitapta bildirildiğine göre Allah (Havvâ)yı (Âdem)in oyluk kemiğinden yaratmıştır. Oyluk kemiği ise (Bel)dir, yani (Havvâ), (Âdem)in belinden yaratılmıştır.

Bu işlem de şu teslîse dayanmaktadır:

- 1- Bizzat (Havvâ)nın kendisi.
- 2- Havva'yı yaratan (Âdem)in beli,
- 3- Varlık bilgisi.

Daha açık bir deyişle:

Madem ki ben varım, o hâlde:

- 1- Ben varım.
- 2- Ben var olduğumu biliyorum.
- 3- (Ben) ile (var olduğumu bilmek)arasında birleşmek bağı vardır.

Kısaca, Bektaşilikte her şey ya (Muhammed, Ali) ikilisine, ya (Al-lah, Muhammed, Ali) üçlüsüne, ya (Muhammed, Ali, Hasan, Hüseyin, Fâtıma) beşlisine, ya yüzdeki yedi hattta, ya Fâtiha'daki yedi âyete ,ya sekiz İmama, ya on iki İmama, ya Besmele harfleri sayısına ... İlâ dayandırılmış ve bir çok Ebced alfabesi ve hesabı işlemleri ile bunların doğruluğu ispatlanmak istenmiş, bütün bu işlemlerle de Ehl-i Beyt ve mensuplarının takdîsi ile Hz. Ali'nin ulûhiyetini sağlama yoluna gidilmiştir. Bu onların başlarına giydikleri (Tâc) şeklinden, içinde oturdukları (Dergâh) mi'mârisine kadar maddî ve manevî her şeylerinde açıkça görülmektedir.

(Tarikatlar)

Peygamberimiz, dünyanın tertip ve düzeni, dolayısıyla herkes ile ilgili olan Şeriatını bütün ümmetine açıkça bildirmiş, fakat, yüksek kişilere mahsus olan hakikat ilmini, Kur'anın iç yüzünü, din ve vahdet sırrını (Halka akluları erdiği kadar gerçeği açıklayınız) fehvasınca, yalnız, ashabının en ulularına ve Ehl-i Beytine gizli ve açık olarak açıklamıştır.

Peygamberimizin ancak en yakın ulularına açıkladığı bu Hak yolu da yine açık ve kapalı olarak iki genel yol ile Peygamberin ilimlerinin mirasçısı olan Hz. Ali'den on iki İmam vasıtası ile sürdürülegelmıştır.

Açık yol, özellikle, Seyyid'üt-Tâife diye anılan Cüneyd-i Bağ-dâdî'den itibaren bir çok kollara ayrılmış ve her kolun, her tarihin piri kendi düşünüş ve görüşüne göre bir zikir ve taat yolu kabullenmiş ve saliklerini o yol ile hak ve hakikata ulaştırmağı uygun görmüştür. Meselâ, tarikat âyînini Kaadurî'ler (Devran) ile, Rufâî'ler (Zikr-i Kıyamî) ile, Mevlevîler (Sema') ile yaparlar.

Açık yol ulularınca sâlikin hakikat yolunda adım adım ilerleyebilmesi Mürşit tarafından öğretilen esmanın durmaksızın zikrine, teslim ve tevekküle ve Mürşidin kalbine râbıtaya dayanır. Sâlik, bu suretle, yeni esmanın hallerini ve nurlarını kendi nefsinde müşahede eder ve bu müşahedeleri ile bu müşahedelere ait kalbî tulûâtını adım adım Mürşidine bildirir.

Yedi esma (Kelime-i Tevhid, Allah, Hû!, Hak, Hay, Kayyum, Kahhar) ilâhî isimlerinden ibarettir ve sâlik nefsi emmareden başlayarak son ismin nefsi sâfiyyeye ulaşması ile kemâl mertebesine ermiş olur ki bundan sonra sâlik Rahmânî sıfatlarla vasıflanmış olur.

Kapalı yol da iki kısımdır: biri (Nakşibendî Tarikatı), diğeri de (Bektaşî Tarikatı)dır.

Bu yol Hz. Ali'den Selmân-i Fârisî'ye, ondan Kasım b. Muhammed'e, ondan İmam Ca'fer'üs-Sadık'a, ondan Bâyezîd-i Bistâmî'ye, ondan Ebu'l-Hasan'ül-Harkanî'ye, ondan Ebu Ali al-Farmedi'ye, ondan Hoca Yusuf -Al- Hemedânî'ye gelerek ikiye ayrılır. Bir kısmı Hâce-i Hâcegân Abdulhak Gacdivânî vasıtası ile altı silsilede Hoca Muhammed Bahaeddin Nakşibendî'ye gelerek (Nakşibendî) tarikatını kurar. Diğeri de Hoca Ahmed'el-Yesevî ve ondan da Şeyh Lokman'

ül- Horasânîyy 'ül-Perrende vasıtası ile Bektaşî tarikatının Pîri Hacı Muhammed Bektaş-ı Veliyy'ülHorasânî'ye ulaşarak (Bektâşî) Tarikatı meydana gelir.

Nakşîyye ve Bektaşîyye silsilesinde tarikat bağı Bâyezîd-i Bistâmî'dir ki bu zat ta ruhaniyet bakımından İmam Ca'fer'e dayanır.

Bektâşî Tarikatının silsilesi şöyledir ve (Besmele) sayısınca, yani, (Bismillâhirrahmânirrahîm) harflerince (19)dur:

1- Sultan'ül-Ârifin, Burhân'ül-Vâsılın Es-Seyyid Muhammed El - Hâc Bektâş-ı Veli El - Horasânî.

2- Eş-Şeyh'ül-Burhan Hoca Ahmed El-Yesevî.

3- Hoca Yusuf El-Hemedânî.

4- Şeyh Ebu Ali Farmedî, (Farmedî'nin bir nisbeti Ebu'l-Kasım Kürkânî'ye bir nisbeti de Ebu'l-Hasan El-Harkaani'yedir).

5- Şeyh Ebû Kasım Kürkânî .

6- Şeyh Ebu Osman Mağribî.

7- Şeyh Ebu Ali El-Kâtib El-Mısırî.

8- Şeyh Ebu Ali Rûdbârî.

9- Seyyid'ül-Taife Cüneyd-i Bağdadî.

10- Şeyh Seriy'üs-Sakatî.

11- Şeyh Ma'ruf El-Kerhî.

12- İmam Ali Rıza.

13- İmam Musa Kâzım.

14- İmam Ca'fer Sâdık.

15- İmam Muhammed Baakır.

16- İmam Zeynelâbidîn.

17- Mevlâna ve Mevleyy'el - Kevneyn Şehîd-i Kerbelâ Hüseyin.

18- Emîr'ül-Mü'minîn Ali b. Ebî Talib.

19- Seyyidinâ ve Seyyid'ül-Mürselîn ve Hâtem'ün-Nebiyîn Muhammed Mustafa.

Hz. Muhammed'in Mürşidi de (Cebrâil)dir.⁹⁶

Ve yine silsile, şu hesapça da on dokuz eder:

Seb'al-Mesânî 7

On iki İmam 12

19

Bektaşî Tarikat silsilesi hakkında şöyle bir sıralama da vardır:

1- Ebu Bekir. 2- Selmân-ı Fârisî. 3- Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekir. 4- Ca'fer Sâdık. 5- Bâyezîd-i Bistâmî. 6- Ebu'l-Hasan

Harkanî, (Ebu'l-Hasan Harkanî'nin bir nisbeti de Ebu'l-Kasım Kürkânî'ye, onun bir nisbeti de Ebu Osman Mağribî'ye ve ondan da anane ile Cüneyd-i Bağdâdî'ye ve ondan da beş vasıta ile Hz. Ali'ye dayanır). 7- Şeyh Ebu Ali Farmedî. 8- Hoca Yusuf El-Hemedânî 9- Hoca Ahmed Yesevî. 10- Şehy Lokman Perrende. 11- Hacı Bektâş Velî.

İcâzet ve Hilâfetleri Hz. Ali'ye dayanan Turuk-ı Aliyye hakkında şöyle bir silsile de vardır.:

- 1- İmam Ali
- 2- Hasan Basrî.
- 3- Habîb A'cemî.
- 4- Dâvûd Tâî.
- 5- Ma'rûf Kerhî.
- 6- Seriyî Sakatî.
- 7- Cüneyd Bağdâdî.
- 8- Ebu Ali Rûdbârî.
- 9- Ebu Ali Kâtib El-Mısırî.
- 10- Ebu Osman Mağribî.
- 11- Ebu Kasım Kürkânî.
- 12- Ebu Hasan Harkanî.
- 13- Ebu Ali Farmedî.
- 14- Hoca Yusuf El-Hemedânî.
- 15- Hoca Ahmed Yasevî.
- 16- Şeyh Lokman Perrende El-Horasânî.
- 17- Hacı Bektâş Velî El-Horasânî.

(Hacı Bektâş Hakkında Birkaç söz)

Hacı Bektâş, Horasan'ın namlı vilâyetlerinden (Nişâbûr) da (Seyyid İbrahim El-Sânî) adındaki baba ile (Hâtem) adındaki anadan hicrî (645) yılında doğdu.

Hacı Bektâş'ın adı (Muhammed)tir. (Bektâş) ta mahlâsıdır.

Hacı Bektâş, önce, Ahmed Yesevî'nin halîfesi Horasan'lı Şeyh Lokman Perrende'den ta'lim ve terbiye gördü. Daha sonra ve rivayete göre kırk yıl riyazeyt ve mücahedede bulundu. Bu arada Hoca Ahmed Yesevî'nin feyzine de nail oldu ve onun: (Suluca Karahöyüğü Sana Yurd Verdik) şeklindeki işaretleri üzerine Horasan'dan (Rum) diyarına geçti.

Hacı Bektaş Horasan'dan Rum'a olan bu seyahatında, önce, Necef'e uğradılar ve Hz. Ali'nin âsitânesinde bir erbâin (kırk günlük riyazet) çıkardılar. Oradan Mekkeye geçerek Harem-i Beytullah'ta üç yıl ikamet ettiler. Sonra Medineye gelerek Peygamberi ziyaret ettiler ve orada da bir erbaîn çıkararak Hz. Muhammed'in nuru ile feyzlendiler. Daha sonra sıra ile Kudusteki Enbiyanın merkadlarını ve Hali'ür-Rahmanın makamını, Şam'daki mukaddes makamları, Haleb'te Câmi-i Ekberde makam-ı Dâvud'u, Elbistan'taki Eshâb-ı Kehf gârını ziyaret ve buralarda da birer erbaîn çıkardıktan sonra Suluca Kara Höyüğe geldiler ve orada irşad postuna oturarak halkı uyarmağa başladılar.

Hacı Bektaş Karacahöyükte uyandırma ve ilim yayma ile meşgul iken ikinci Osmanlı Padişahı Sultan Orhan kendisini ziyaret etmiş ve kurdukları (Yeniçeri) ocağının kuruluşu merasimine kendilerini davet etmişlerdir. Merasim günü Hacı Bektaş, teberrük makamında hırkalarının kolunu huzurlarına getirilen bir Yeniçeri neferinin başı üzerine uzatmış bu suretle de, Yeniçerilerin başlarındaki kalpakların arkasına kol şeklinde bir aba parçasını takmak teberrüken âdet olmuştur.

Kendisine pek çok hârikalar ve kerâmetler de isnad edilen Hacı Bektaş (738) Hicrîde Suluca Karahöyük'te vefat etmiştir. (Bektâşîye) sözü Ebced hesabı ile ölümüne tarih düşmektedir.

Hacı Bektâş'ın aile silsilesi de şöyledir:

1- Hz. Ali.	11- Es-Seyyid İbrahim.
2- Hz. İmam Hüseyin.	12- Es-Seyyid Hasan.
3- Hz. İmam Zeynelâbidîn.	13- Es-Seyyid İbrahim.
4- Hz. İmam Muhammed Baakır.	
5- Hz. İmam Ca'fer Sâdık.	14- Es-Seyyid Muhammed.
6- Hz. İmam Mûsa Kâzım.	15- Es-Seyyid İshak.
7- Es-Seyyid İbrahim El-Mükerrem El-Mücâb.	
8- Es-Seyyid Hasan El-Mücâb.	16- Es-Seyyid Mûsa.
9- Es-Seyyid Muhammed.	17- Es-Seyyid İbrahim Es-Sânî.
10- Es-Seyyid İmam Mehdî.	18- Es-Seyyid Hacı Bektaş Velî.

Bektaşî tarikatındaki erkân ve kaidelerin koyucusu ve (Mücerretlik) müessesesinin kurucusu olan (Balım Sultan) da bu hizmetlerinden ötürü Hacı Bektaş'tan sonra Tarikatın ikinci Piri sayılır. Balım Sultanın babası Mürsel Sultandır ki bu zat Hacı Bektaşın ma'nevî sulbünden gelen Yusuf Bâli Sultânın oğludur. Balım Sultanın tarikata ve maddî vücuduna ait silsilesi şöyledir:

- 1- Hacı Bektaş-ı Velî.
- 2- Hızır Bâlî Sultan (Hacı Bektaşın ma'nevî evladı İdris Hoca-
canın üçüncü oğlu).
- 3- Resul Bâlî Sultan.
- 4- Yusuf Balî Sultan.
- 5- Mürsel Baba Sultan.
- 6- Balım Sultan (Tarikatın ikinci Pîri).

Balım Sultan (922) Hicrîde vefat etmiştir.

Bektaşilikte on iki İmama nisbetle on iki Post, yani on iki makam vardır, şöyle ki:

On iki İmam	Ölüm Tarihleri
İmam Ali El-Murtaza	661
İmam Hasan El-Muctebâ	667
İmam Hüseyin El-Şehid	680
İmam Zeynelâbidin El-Seccâd	712
İmam Muhammed Baakır	733
İmam Ca'fer Sâdık	765
İmam Musa Kâzım	799
İmam Ali Rıza	816
İmam Muhammed Takiy El-Cevâd.	826
İmam Ali Nakiy El-Hâdî	868
İmam Hasan el-Askerî El-Zekiy.	873
İmam Mehdî	(kaybolma) 266 (H.)
Post Sahipleri	Postların Adları
Hacı Bektaş-ı Velî	Mürşid(Baba) postu
Seyyid Ali Sultan	Aşçı Postu
Balım Sultan	Ekmekçi Postu
Kaygusuz Sultan	Nakîb Postu
Kanber Ali Sultan	Atacı Postu
Sarı İsmal Sultan	Meydancı Postu
Kara donlu Can Baba	Türbedar Postu
Şah Kulu Hâcim Sultan	Kilerci Postu
Şah Şazeli	Kahveci Postu
Hz. İbrahim	Kurbancı Postu
Abdal Musa Sultan	Ayakçı Postu
Hızır Aleyhiselâm	Gaipler ve Mihmandar Postu.

(On iki İmamın Türbe-i Şerifelerinin Bulunduğu Yerler)

- 1- İmam Ali (Necf'ül-Eşref)
- 2- İmam Hasan (Medîne-i Münevvere)
- 3- İmam Hüseyin (Kerbelâ)
- 4- İmam Zeynelâbidin (Medîne-i Münevvere)
- 5- İmam Muhammed Baakır (Medîne-i Münevvere)
- 6- İmam Ca'fer Sâdık (Medîne-i Münevvere)
- 7- İmam Musa Kâzım (Bağdat)
- 8- İmam Ali Rıza (Horasan)
- 9- İmam Muhammed Takiy (Bağdat)
- 10- İmam Ali Nakiy (Şahmeran)
- 11- İmam Hasan el-Askerî (Şahmeran)
- 12- İmam Mehdi (Sâmire'de gaib oldu).

(On Dört Ma'sûm-u Pâk Şehitlerin Gömülü Buldukları Yerler)

- 1- Muhammed Ekber (Hz. Ali'nin oğlu) (Bağdat)
- 2- Abdullah (Hasanın oğlu) (Bağdat)
- 3- Abdullah (Hüseyin'in oğlu) (Kerbelâ)
- 4- Kasım (Hüseyin'in oğlu) (Kerbelâ)
- 5- Hüseyin (Zeynelâbidinin oğlu) (Basra)
- 6- Kasım (Zeynelâbidinin oğlu) (Basra)
- 7- Ali *el-Eftar* (Baakırın oğlu) (Sivas)
- 8- Abdullah (Ca'ferin oğlu) (Bistam)
- 9- Yahya el-Hâdî (Ca'ferin oğlu) (Kûfe)
- 10- Sâlih (Musa Kâzımın oğlu) (Sivas)
- 11- Tayyib (Musa Kâzımın oğlu) (Remlede Şirâzda)
- 12- Ca'fer (Muhammed Takiy'nin oğlu) (Kudus)
- 13- Ca'fer (Hasan Askerî'nin oğlu) (Deyr)
- 14- Kasım (Hasan Askerî'nin oğlu) (Cezayir)

İşte, Bektaşî tarikatının Hz. Ali'ye dayanmakta olduğu böylece açıkça görülmektedir.

Yukarıda, Ali adının lugavî ve bâtinî ma'naları üzerinde durmuştuk. Şimdi de yine dış ve iç me'naları ile birlikte (Ali) adının beşer sıfatının da müsemması olduğu üzerinde de kısaca duralım:

Cenâb-ı Hak, (ve hüvel aliyyül azîm) insanlar içinde (Muhammed b. Abdullah)ta Nebîlik sureti ile ve (Ali b. Ebî Tâlib)de de Velîlik sureti ile tecellî ve zuhur etmiştir. Bunların ikisi de bir nurdur. Bir hadiste şöyle denmiştir: "Ben ve Ali aynı bir tek nuruz".

Cûş edip bad'-ı muhabbet ile derya ezeli
Oldu bir gevher-i meşhud dü renk üzre celî
Dedi sarrâf-ı hüviyyet görüp ol dâneleri
Birine Nûr-ı Muhammed birine nûr-ı Ali

Yine bir hadiste şöyle denmiştir: “Her kimse ki benden ayrıldı Hak'tan ayrıldı ve her kimse ki senden ayrıldı Ya Ali!, benden ayrıldı”.

Bir kere de Peygamber, Hz. Ali'nin elini kendi eliyle tutarak şöyle buyurmuştur:

“Her kimse ki buna buğz eder, Allah ve Resulüne buğz eder; ve her kimse ki buna muhabbet eder Hâlık-ı Kevn-ü Mekâna ve Resulüne muhabbet etmiş olur.”.

Ve yine Peygamber şöyle buyurmuştur: “Ali'nin eti benim etim, Ali'nin cismi benim cismimdir”.

Zât-ı pâkinden ziyade varmıdır hiç kimsenin
Fahr-i âlemle karâbet Ya Ali!
Lâhmike lâhmî dedi hakkında Sultân-ı Resul
Mazhar-ı sırr-ı fesahat Ya Ali!
Cûd-u ihsanın için nâzıl oluptur (Hel Etâ)
Dendi hakkında bu âyet Ya Ali!
Lâ fetâ illâ Ali, lâ seyfe illâ zülfikaar
Nâil-i medh-i belâgat Ya Ali!
Şehr-i ilmin bâbı sensin bî-ıştibâh
Kimsede yok bu şerâfet Ya Ali!.

Hız. Muhammed, mi'racında, mertebeleri ve makamları seyr ederken arslan suretinde bir mahluk önüne geçti. O, bunu görür görmez belki yoluna mani' olur diye parmağındaki yüzüğü çıkarıp Arslanın ağzına attı (çünkü yüzüğünüzü Arslanın ağzına atın diye emir gelmişti). Arslan da büyük bir tevazu ile bu şerefli yüzüğü ağzına aldı. Ondan sonra da Hız. Peygamber uruc ve seyrânına devam etti. Mi'racın sonunda da ashabına mi'raçtan haber verirken Hız. Ali de orada hâzır bulunuyordu. Peygamber, miraçta bir Arslana rastladığını ve Arslanın onun yolunu kesmemesi için yüzüğünü Arslanın ağzına attığını ve böylece yine seyrine devam ettiğini açıkladığı sırada Hız. Ali yüzüğü ağzından çıkarıp Hız. Muhammedin önüne koydu Orada hâzır bulunan ashab Hız. Ali'nin yüksek mertebesine ve velâyetine ve mi'raçta seyrânın Muhammed'le birlikte olduğuna kail olup kendisine olan meyl ve muhabbetleri bir kat daha artmıştır.

Nûr-ı vechinle dü âlem pür ziyadır Ya Ali!
Rûy-ı pâkinde berk eden nûr-ı Hüdâdır Ya Ali!
Doğduğun sâat dü çeşmin iptida
Gördüğün ruy-ı Muhammed Mustafa'dır Ya Ali!
Ol mübarek ağzına aldın zebân-ı hâtemi
Ancak ol zevke senin ağzın sezâdır Ya Ali!
Hak seni etti bu ni'metle müzeyyen şüphesiz
Vâris-i ilm-i Resûl-i kibriyasın Ya Ali!

Yine, Hz. Muhammed mi'racı esnasında Hz. Ali'yi Alin'nin kendi sureti ile görüp: "Bu Ali b. Ebu Tâlib'tir. Aceba ne vakit buraya gelmiş olur?" diye tefekkür ederken, o, onun cismi değil, resmidir dediler.

Hâk-i pâyn Arşü Kürsî olsa revâdır Ya Ali!
Yoluna bu şân ile bâşım fedâdır Ya Ali!
Cismine bâşındaki tâcı geçirdi çün Resul
Mâsivalar öyle tâca bir bahâmı Ya Ali!
Kimse nâil olmadı bu Devlet-i Uzmâya hiç
Zât-ı pâkin Tâc-ı Re's-i Enbiyadır Ya Ali!
İsm-i pâkin ism-i Hak'tur hem dahî hak her işin
Her kelâmın mültecây-ı Evliyadır Ya Ali!

Hz. Ali ve ailesi hakkında Kur'anda vârid olan âyetlerden bazıları şunlardır:⁹⁷

"..... de ki sizden ancak akraba sevgisini gözetmenizi istiyorum."

"Biz onların gönüllerindeki her türlü kını giderdik, onlar kardeşdir."

"Peygambere isyan hakkında konuşmayın Allah ve Peygambere itaat edin"

Peygamberle gizli konuşmadan önce bir sadaka verin
.... eğer bulamazsanız, Allah bağışlayıcıdır. Ey Ehl-i Beyt! Allah, sizin üzerinizden her türlü kirliliği gidermek, sizi temiz yapmak ister.

Hz. Ali hakkındaki bazı kudsî hadisler de şunlardır:

"Ya Ali! Sana müjdeler olsun hayatın ve ölümün benimledir".

"Ali'yi sevmek hasenedir ki bu muhabbet bakı oldukça seyyie zarar vermez".

“Ali’yi sevmek ateşin odunu mahvı gibi günahları giderir”.

“Ali’nin bu ümmet üzerindeki hakkı babanın evlât üzerindeki hakkı gibidir”.

“Kardaşlarımın hayırlısı Ali ve amcalarımın hayırlısı Hamza’dır.”

“Arab kavminin Seyyidi Ali’dir”.

“Sırrımın sahibi Ali b. Ebî Tâlib’tir”.

“Ali aslım, sonrakiler fer’imdir”.

“Ben kimin efendisi isem Ali de onun efendisidir”.

“Ali, bedenimde baş gibidir”.

“Ali benden, ben Ali’denim; her müminin de velisi Ali’dir”.

“Ali’nin, insanlığın hayrı olduğunda kim şüphe ederse kâfirdir”.

“Ali ebrarın imamı, küffârın mukatildir”.

“Ehl-i beyte buğz eden münafıktır”.

“Ali ile Hılâfet için mukatele edeni nerede öldürse olsun katl ediniz”.

“Bu Ali’dir ki eti etim, kanı kanımdır”.

“Ali’yi zinhar sövmeyiniz. Zira, kendisi Zâtullahtan memduh ve memsuhtur”.

“Tahkik, Ali benden sonra velinizdir”.

“Ya Ali! tahkik Cenâb-ı Allah seni ve zürriyyetini mağfîret eyledi”.

“Ya Ali! Benden sonra tecrübe olunacaksın, asla mukatele etme!”

“Ya Ali! Sen benim Sünnetim üzre katl olunursun”.

“Ya Ali! Sen bana Musa’nın Hârûn’u gibisin”.

“Ya Ali! Sen Kâ’be menzilesindesin”.

“Ben korkutucu, Ali hidayete vesile olucudur”.

“Ben Hikmetin evi, Ali de kapısıdır”.

“Ben ilmin Şehri, Ali de kapısıdır”.

“Ben ve Ali Allah’ın kulları üzerine Allah’ın hüccetiyiz”.

“Ben ve Ali bir ağaçtan, nâs ta başka ağaçlandılar.”

“Üç kimse için Cennet, yani (Cemâl) müştaktır. Onlar da Ali b. Ebî Tâlib, Ammâr Yâsir ve Selman-ı Fârisî’dirler”

“Ben ilmin Şehri, Ali de kapısıdır. İlmi arzu eden kapıya gelsin”.

“Benden sonra Ümmetimin en âlimi Ali b. Ebî Tâlib’tir”.

“Halk içinde Ali, Kur’an içinde (Kul hüvallah) sûresi gibidir”.

“Eğer Ali yaratılmasaydı Fâtıma için küfüv olmazdı”.

“Her Nebî için bir vasiy ve vâris vardır. Ali de benim vasim ve vârisimdir”.

“Her kim Âdem’in ilmine, Nuh’un fehmine, İbrahim’in hûlkuna nazar edip mesrur olmak isterse Ali b. Ebâ Tâlib’e nazar etsin”.

“İlim ve hikmet on parçaya ayrılıp dokuzu Ali’ye ve yalnız biri halka verilmiştir.”

“Terazinin bir gözüne yerleri ve gökleri, bir gözüne de Ali’nin ilmi konulsa Ali’nin ilmi ağır gelir”.

“Ya Ali! Ben (Nebî)lerin, ve sen (Velî)lerin hâtemisin”.

“Ali’nin yüzüne bakmak ibadettir”.

Peygamber, Hz. Ali’ye işaret ederek şöyle buyurmuşlar: “Hak, şununla; Hak bununla; yani, Ali iledir”.

İmam Hasan ve Hüseyin hakkındaki bazı kudsî hadisler de şunlardır:

“Hasan ve Hüseyin’i seven, tahkik beni sever”.

“Ehl-i Beytten bana ziyade muhabbetli Hasan ile Hüseyin’dir”.

“Ya Rabbî! Ben Hasan ile Hüseyin’i severim; Sen de sev!”

“Hüseyin, altmışıncı yılının başında şehid olur.”

“Ya Rab! Hasan ile Hüseyin’i severim, sen de sev; ve onlara düşmanlık edene sen de buğz eyle”.

“Ya Allah! Hasan ile Hüseyin’i severim ve onları seven kimseyi de severim”.

“Hüseyin tâhir olan toronlar içinde benim torunumdur” (Hasan ve Hüseyin “Mükkerem Torunlar” diye de adlandırılmıştır).

“Ey halk! Ali’nin oğlu Hüseyin’e verilen faziletlerden diğer Nebîlerin çocuklarına verilmedi. Hz. Yusuf aleyhisselâm müstesna”.

“Bir kimse beni ve Hasan ve Hüseyin ile babalarımı ve analarını severse kıyamet günü benimle beraber olur”.

“Bu iki İmam (Hasan ve Hüseyin) benim evlâtlarımdır ve kızımın evlâtlarıdır. Ya Rabbi! Ben bu iki İmamı severim ve onları seveni de severim”.

“Şüphe yok !Hasan ve Hüseyin her ikisi de dünyada benim reyhanımdır”.

“Hüseyin, sen Seyyid oğlu Seyyidsin, kardeşin de Seyyiddir; ve Sen İmam oğlu İmamsın, kardeşin de İmamdır; ve sen huccet oğlu huccetsin, kardeşin de huccettir; ve sen dokuz huccet olan dokuz evlâdın babasisin; on iki İmamın sonu da Mehdi-i kaaımdır”.

“Bir kimse Hasan ve Hüseyin İmamlarını severse beni sever ve beni severse Allah’ı sever; bir kimse bu iki İmama buğz ederse bana buğz eder ve bana buğz eden Allah’a buğz etmiş olur”.

“Hasan ve Hüseyin ism-i şerifleri güzellik isimlerinden iki isimdir”.

Cedd-i Haseneyn aşkına feryad ederim ben
Bir lâhza cüda olmayayım Âl-i Abâdan

Ya Rab! Beni dâr eyleme evlâd-ı Alî’den

Cümle beşerden yoğidi bir nişan
Gayr-i Hüdây-ı Ahad lâmekân
Nüh feleğin tarh-u binasın koyan
Evveli mi’mar Alidir Ali!
Hüccet-i cebbar Ali’dir Ali!
Kaatil-i küffar Ali’dir Ali!
Âlem âra izzet-i Peygamberi
Eyleyen izhâr Ali’dir Ali!

Nâm-ı şerif-i Alî rehber -i habl-i Velî
Şanınadır müncelî oldu cihan çâkeri
Şîr-i Cenâb-ı Hüda Pâdişeh-i Evliya
Server-i Âl-i Abâ Seyyid-i İns-ü Peri
Elde kalem lâl olur hayretime dâl olur
Kendisi meh oldu encüm Hüseyin-ü Hasan
Âlemi rûşen eden Nun Kalemin defteri
Eyle kerem bendeye câm-ı gevher kevseri

Uyur idik uyardılar⁹⁸
Koyun olduk ses anladık¹⁰⁰
Sürülüp kasaba gittik¹⁰²
Dîdar defterine yettik¹⁰⁴
Hâlimizi hâl eyledik¹⁰⁶
Her çiçekten bal eyledik¹⁰⁸
Hak defterine yazıldık¹¹⁰
Bal olduk şerbet ezildik¹¹²
Pîr Sultanım Haydar şunda
O cihanda bu cihanda

Diriye saydılar bizi⁹⁹
Sürüye saydılar bizi¹⁰¹
Kanâreyi mesken tuttuk¹⁰³
Şükür hoş gördüler bizi¹⁰⁵
Yolumuzu yol eyledik¹⁰⁷
Arıya saydılar bizi¹⁰⁹
Pîr divanına dizildik¹¹¹
Doluya saydılar bizi¹¹³
Çok kerâmet var insanda
Ali’ye saydılar bizi.¹¹⁴

Bizim serçeşmimizdir Ehl-i Beyt hem Hayder-i Kerrar
Velâyet mülkünün işte bunlardır sâhib-i keremkânu
Eğer bin yıl çalışsan ilm-ü a'mâle değil nâfi'
Tutup bunların destin feda eyle ser-ü cânı
Eğer ikrar edersen Hayder-i Kerrara cân ile
Sârî olur ulviyet eder hem lütf-u İhsânî

Anlatırlar ki: bir gün bir hırsız Hz. Ali'nin huzuruna getirirler ve hırsız suçunu i'tiraf eder. Bunun üzerine de Emîr hırsızın elini kestirir. Yolda Selmân-ı Pâk ve arkadaşları hırsıza rastlarlar ve meseleyi sorarlar. Hırsız da meseleyi anlatır ve Hz Ali'yi yine de medh eder. Selmân ve arkadaşları hırsızın Emîr hakkındaki sözlerini kendisine anlattıklarında Hz. Emîr o muhibbi ister ve kesilen elini yerine koyup hırsız tekrar eline kavuşturur.

Şîr-i Cenâb-ı Hüda Padişeh-i Evliya
Server-i Âl-i Abâ Seyyid-i İns-ü Peri
Vâkıf-ı her hayr-ü şer mazhar-ı fevz-ü zafer
İstese alırdı ger zaptına her kişveri
Hasma ol âlî tebar saldığı dem Zülfikar
Ettirir idi firar terk ile cân-ü seri

Ey Şeyh-i âlempenah Şah selâmünaleyk
Ehl-i dile secdegâh Şah selâmünaleyk
Server-i habl-iResul, hâdi-i ehl-i Sübül
Hâteme-i cüz-ü kül Şah selâmünaleyk
Ahmed-ü Mahmud-ü enâm tâlib-i Hakka İmam
Yani Resul-i enâm Şah selâmünaleyk
Lâhmike lâhmî sana dedi Resul-i Hüda
Mazhar-ı nur-ı Hüda Şah se
Şâh-ı Velâyet özün mahz-ı kemaet sözün
Ârife âyet yüzün Şah se
Sana dedi ol Nebî (Ente) ahî Ya Ali!
Hak dedi haktır belî Şah se
Kân-ı hayâsın bugün nokta-i (Bâ)sın bugün
Şîr-i Hüdâsın bugün Şah se
Ey meh-i berd-i tam âline yüzbin selâm
Vird edene subh-u şâm Şah se
Aşk-ı Hasan cân olup sînede iyman olup
Yoluna kurban olup Şah se
Şâh-ı şehîdân Hüseyin sevmesidir farz-ı ayn

Ehl-i cinan içre zeyn Şah se
Bende-i Baakır benim zikir ile zâkir benim
Fakr ile fâkir benim Şah se
Hazret-i Zeynelabâ server-i âl-i necât
Bendesiyim bi inad Şah se
Ca'fer'üs-Sâdık safiy mahzen-i genc-i hafi
Mülk-i dilin Asaf'ı Şah se
Şâh-ı Horasan Ali Musa Riza ol velf
Cân ile dedik belî Şah se
Şâh Muhammed Takiy oldur seniyy müttakî
Suhf-u cemâlin hakkı Şah se
Oldu Nakiy rehnüma ehl-i dile pîşiva
Kâşif-i "kul innemâ" Şah se
Muse-i Kâzım yakîn rehber-i ehl-i dîn
Yani İmâm-ı güzîn Şah se
Şâh Hasan'ül - Askerî pâyına koduk seri
Cân-ü dilin serveri Şah se
Mehdi-i sâhib zaman yani İmâm 'üz - Zaman
Hazret-i şâh-ı cihan Şah se
Nâmını ol bînazîr nây ile kıldı münîr
Cümleye ol destgîr Şah se

Ey vücud-i mat'la-ı envâr-ı kudret Ya Ali!
Nazmdâr-ı künfekân bünyân-ı fitrat Ya Ali!
İsmi cevher cismi cevher zâtı cevher lâ garaz
Âlem-i envarda bennây-ı kudret Ya Ali!..
Rabb-ı hâlık Rabb-ı râzık Rabb-ı allâmelguyub
Bünye-i zâtında koymuş a'lemiyet Ya Ali!
Âlem-i ma'nada fevka küllî zî ilmün alîm
Allemel esma-i Âdem'e filhakika Ya Ali!
(Bâ)daki bir noktasın sen (Bâ-ı Bismillâh)sın
Kelme-i (Elhamdüllillâh)a vesatet Ya Ali!
Ente Ya Mevlây-ı dîn Mevlây-ı Rabb'il-âlemin
Bâtın ma'nayı remz ile hamd içinsin Ya Ali!
İsmi olmuş ism-i Rabb'ül-Âlemînden intihab
Nâmınız münşakk-ı esmâ-i celâlet Ya Ali!
Rabb-ı A'lâdan a'lâsın Rabb-ı Rahmandan Rahîm
Rabb-ı izzet Rabb-ı devlet Rabb-ı kudret Ya Ali!
Mâlik-i dîvan-ı yevmüddîn sensin mutlaka
Âyet-i (İyyâke Na'budu) ul ibâdet Ya Ali!

(Nestaîn iyyake) bel vallahu hayrlmstahak
Ey olan miftâh-ı bâb-ı istikamet Ya Ali!
Bezm-i hass-ı hâlık-l- ashaba misbah olur
(İhdinâ) lafzında msdâk-ı hidâyet Ya Ali!
(Ellezîne yenkurrenen nimete veyln lehum)
Bâton-ı ni'mette maksd-ı nimet Ya Ali!
(Lâ aleyhim gayr'il-Magdb-i aleyhim) bel ve lâ
Mevkif-i dvân-ı ukbâda şefaât Ya Ali!
Hâulâ'il-Kavme ehlnnâr bel hm tâlibîn
Merhaba ahhâbına a'dana zillet Ya Ali!
(Kul hvallahu ahad) sensin derim hâşa ve lâ
Vardır (Allahussamed)ten sende kudret Ya Ali!
(Lem yelid)sin âlem-i envar içinde şüphesiz
Yüzbin yıllar âlemi kıldın seyahat Ya Ali!
Ger (ve lem yûled) desem estağfurullahilazım
Var bu istekten vücudunda meratib Ya Ali!
Lafz-ı (ve lem yekun ile leh kffvven ahad)
Sensin hem bdâr- bna Rabb-ı izzet Ya Ali!
Dn-ı Hâlık Ferd-i vâhid fevk-i mahlkatsın
Her cihetten var seninçin vâhidiyyet Ya Ali!
Âşikârdır ad veren câh-ı celâl-ı rtbene
Tam yüz on dört sre-i Kur'an şahadet Ya Ali!
İptida ol (Elif lâm mm zâlikelkitab)
Şüphesiz hâdiye sen olmaktır işaret Ya Ali!
Kim eder inkâr sen olmamak Kelâmullahtan
Ma'raz-ı (İnna araznâ)ya emanet Ya Ali!
Kelme-i hakk-ı velâyettir seninçin innemâ
(Kul kefâ) fil'inde eyler pes kifayet Ya Ali!
Âyet-i tathîr mazmûn-ı yrdullahta
Zülcelâl maksada ayn-i iradet Ya Ali!
Kll kavma mhteda ol hâdi-i nehc-i sebîl
Müstefâd-ı âyet-i ecrlmvedde Ya Ali!
Senden oldu nâzil işte (Ellezîne Yenfikn)
Muktedâ'l-iktidâ hayr'l -berriyyet Ya Ali!
Sre-i Necm'den maksad (Hel Etâ) yâ tâcdâr
Yedi (Hâ Mîm- Elif lâm Mîm)e şevket Ya Ali!
Hem (Elif Lâam Mm Sâd)ın bâton ma'nasına
Mddeâsın eylese hakka ifadat Ya Ali!
Vasf-ı na'l-ı Dldl gr (Sre-i vel'âdiyat)
Men'ba-ı cd- Sehâ kân-ı şecaat Ya Ali!

Bir mahabet bir salâbet, bir şecaat sende var
Kudret-i hükmündedir miftah-ı nusret Ya Ali!
Bendesin Allaha amma küllü halka Rabsın
El uran dâmânına çekmez nedâmet Ya Ali!
Var ümidim mârifet ehli beni tutsun muaf
Bir hakîr-i kem metâim bî bazaat Ya Ali!

(Şehid-i Kerbelâ Hüseyin-i Mütebâyâ Hutbe)

Ey Kavm-ı bî perva bilin men milk-i dîn a'dasıyem
Câh-ı celâlet çarkının mihr-i cihan ârasiyem
Benden götürmüş revnakın buruc-ı âsümân
Kalb-i revâk-ı ahzarın çün meşicid-i aksâsiyem
Almış taravet zevkini benden arûsân-ı çemen
Dîn-i mübîn gülzarının bir lâle-i sahrâsiyem
Olmuş vücudumla benim encâm-ı âlem berkarar
Mas'nû-ı sun'-i sâniin âlemde Rabbünnâsiyim
Nazm-ı nîzâm-ı âlemin icrây-ı hükmü bendedir
Takdîr-i hükm-i hâlıkın hem câri-i mecrâsiyim
Benden gelüptür arsa-i mevcuda aksâm-i nufus
Feyz-i asl-ı kudretin dünyâ-u mâ fihâsiyem
Bezm-i tecerrütten gelip unsur libâsın giymişem
Lâkin makâm-ı kurbta levlâke müstesnâsiyem
Bensiz uruc etmez melek, bensiz dolanmaz felek
Arş-ı ilâhî lengeri Cîn-ü Beşer Mevlâsiyem
Ceddîmdir Şah Muhammed festakim deryay-ı aşk
Aşk-ı hakikat kenzinin bir gevher-i yektâsiyem
Câh-ı celâl-ı rütbede ben kandeyim Âdem kande
Asl-ı vücûd-ı Âdem'in ben Allemelesmâsiyem
Yoktur Halîle nisbetim mahbub gedâ hilkatım
Hallâhk-ı Hay ve Ulânın esmâul-hüsnâsiyem
Maksûd-ı asl künfekân nûr-i Hüdây-ı lâmekân
İslâmın ey Firavniyân derya yaran Mûsâ'siyem
Yok medhali Musa'nın bana tecelli etmiş ihtisas
Bendendir ayn-ı mu'cizi çünkü yed-i beyzâsiyem
Yarab! keyfe yuhy-il-mevtâ diyen demde Halîl
İhyây-ı nefis-i tayr için men muhy'il-Mevtâsiyem
Sinemde Kur-ân defteri ilm-i ledün mazharı
Tenzîl-i münzelin belî Yasîn-ü Tâhâ'siyem
Asl-ı hakikatta benim Krur-'ân-ı münzel-i bâtın
Lafz-ı yürüdüllah'ta mîsdâk-ı tathîrâsiyem

Şanımda nâzildir benim (Ecr'ül - müvedde) âyeti
 Ol âyet-i meşhurenin mazmûn-ı filkurbâsiyem
 Sabt'ün - Nebiyy'il-mu'temen ah'ul-İmam-il-muhtesen
 Yani Hüseyin İbn Ali Kerbelâ tenhasiyem
 Gitmiş celâl-ü şevketin artuktur derd-ü minhnetim
 Şehr'ül - Haramın zulm ile maktûl-ı âşûrâsiyem
 Aldınız şücâ-ı nâsımı nâkâm kıldınız Kasımı
 Öldürdünüz Abbas'ımı serkeşte-i sevdâsiyem
 Doğarandı yâr-ü yaverim koynumda kaldı ellerim
 Ölüp *kefensiz* Ekberim navaslının cûyaniyem
 Ey kavm-ı pür tezvir-i aşk ne *Rum-ü Zengim* ne Habeş
 Yandım susuzluktan el'atş ruz-ı ceza sakasiyem
 Giymiş ayâlim kâareler kan ağlar o biçareler
 Sînem açıp fevzareler bin çeşme kan deryasiyem

(Mevlûd-ı Şah Hz. Ali)

(Nevruziye)

Bu gün bir nûr-ı kudsî âsümâne şems-ü tâbândır
 O nurun devresinde arş-ı a'zam şem-i lem'andır
 Bu gün bir necm-i a'zam âsümâna oldu nümâyân
 Münevver eyledi eflâk -ü melâlik cümle hayrandır
 Bu gün nevrüz bu gün şehruz bu gün iyd-i saadettir
 Bu gün künfekân emri Hamel burca işaretir
 Bu gün geldi cihana bir sadaf Firdevs-i a'lâdan
 Ferahyâb oldu bülbüller kamu gülzar handândır.
 Bu gün bir yevm-i kübrâdır melâik cümlesi şâdân
 Dönüp mihver Hamel burcun velâdet Şah-ı Merdândır
 Bu gün nevrûz bu gün şehrûz bu gün iyd-i saadettir
 Bu gün künfekân emri Hamel burca işaretir,
 Bu gün geldi cihana tâcidâr-ı kul kefâ billâh
 Derûn-ı beyt-i Rahmanda bu gün ol Şâh mihmandır
 Bu gün geldi cihana kâşif -i esrâr-ı Peygamber
 Müşerref oldu ârifler Havaric cümle hüstrandır
 Bu gün nevrûz
 Bu gün kün
 Bu gün geldi cihana ol vahy-i Hak Habibullah
 Okundu sırr-ı Kur'anın rumuzu Bâ-i Bismillâh
 Kudumiyle müferrahtır kulûb-i zümre-i ahhâb
 Ki ruhsâr-ı Âdemî'de nakş olup ol nur-i vechullah

Bu gen nevrüz
 Bu gün kün
 Bu gün geldi cihana ol hadi-i nehc-i hidayet
 Tevellâ eyleyen cânana tutuptur aynı yedullah
 Yüzü Seb'almesânîdir sî ve dü harf ayâmıdır
 Rumuz-i Hel etâ şân-ı hitabtır nasrun minallah
 Bu gün nevrüz.
 Bu gün kün
 Bu gün geldi cihana hâce-i üstâd-ı Cebrail
 Enalhak sırr-ı tevhîdi ayan kıldı veliyyullah
 Hitâb-ı allemelesmâ rumuz-ı âyet-i Kur'an
 Alî'den keşf edip esrâr Eb'ul-Beşer Safiyyullah
 Bu gün nevrüz
 Bu gün kün
 Bu gün geldi cihana ol kaasım'ün - Nar v'el-Cinan
 Kudumundan kılıp tebşîr Melâik Hur-ü hem Gılman
 Kuruldu minberi nurdan bihişt-i sahn-ı çerâda
 Okundu menkibet Şâhın ol necm-i âyet-i Kur'an
 Bu gün nevrüz
 Bu gün kün
 Bu gün nevrüz bu gün şehruz Ali postunda bir Sultan
 Açıldı Nergis-ü güller bezendi sertâser cihan
 Kevâkip devrile bu gün kılıp âlemleri gülrenk
 Vücut-ı menba-ı feyz-i ilâhî şeriyle şâdan
 Bu gün nevrüz
 Bu gün kün
 Bu gün geldi cihana ol server-i Şahân
 Münevver oldu nurundan Kulûb-ı cümle mü'mînân
 Çerâğ-ı enver-i mihr-i draşşân sure-i vettîn
 Burûc-us Sema medhi kifayet ziver-i iyman
 Bu gün nevrüz
 Bu gün kün
 Bu gün kıldı cihana evc-i izzet lâ fetâ Haydar
 Müşerref oldu nüh eflâk zemîn-ü âsümân ahter
 Beşaret feyz kudumiyle bezendi cennet-i Firdevs
 Güvâh-ı fadlına kâfî kelâm-ı Vedduha yekser
 Bu gün nevrüz
 Bu gün kün
 Bu gün geldi cihana bir sehab bahr-ı rahmetten
 Seyrâb olup kamu gülzar açıldı cümle çiçekler

Halile âteş-i Nemrûd-u gülistan eyledi ol dem
 Sana gülşen kılan nârı Aliyy'ül-Murtaza Hayder
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün künî ...
 Bu gün geldi cihana ol Şenişah âde min âdâ
 Kudumuyla müşerrefdir guruh -i vâlih-i min vâlâh
 Vucud-ı enveri (Yâsîn) hitâb-ı nutku (Tâhâ)dır
 Cemali iyd-i ekberdir basîret ehline her gâh
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün kün ...
 Bu gün geldi cihana künfekânın bâis-i iycad
 Okundu âyet-i bahr'il-izam şanına ol mah
 Cemâl-i fazl-ı Yezdandır lisân-ı nâtik-ı Kur'an
 Dehanı menba-ı hikmet yanağı şems -ü mihr-i mâh
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün kün ...
 Bu gün geldi cihana (Subhanellezî isrâ)
 Serîr-i kaabekavseyne göründü pîşüva ol şah
 Yine şad eyledi hurşîd cihamı serteser Cümle
 (Elem neşrah leke sadrek) okundu fakr ile billâh
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün kün ...
 Bu gün geldi cihana rehmnüma (Kaaf-ı v'el-Kur'ân)
 Açıldı bu keşf sırrı göründü nâtk-ı Furk'an
 Bî hamdüllâh ki zulmetten münevver oldu âlemler
 Kabul-i hak olan canan kılıp ikrar ile iyman
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün kün ...
 Bu gün geldi cihana ol emr-i rıkk-ı menşurun
 Okundu mâlik'ül-Mülk müvahhitler olup şâdan
 İlâhî ravza-i hayat değıl taatta maksudum
 Bunu yazan âkîbet cem'inde diler senden riza heman
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün kün
 İlâhî dîdâr-ı Ahmed cemâl-i Şâh-ı Merdanın
 Rûze kıl evvelde âhirde kamu ahbap handan
 İlâhî düvazdeh İmam cihardeh ma'sumun hakkı
 Ayırma dîdâr-ı Haktan guruh-ı Nâzenîn ihvan
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün kün ...

(Fâtihia-i Şerif Seb'al-Mesânî)

Bismillâh'il-Aliyy'ül-Azîm hüv'er-Rahmân'ir-Rahîm.

Elhamdü lillâhillezî caalena min ümmeti habîbihi ve halîlihî Muhammed El-Mustafa, Rabb'il-âlemîn ellezî sayyerenâ min zürriyetihi veliyyin ve vasiyyin Ali El-Murtaza ve sallî alâ Seyyidina Um-m'ul-Mü'minîn Haticet'ul-Kübrâ ve bint'ir-Resûl Fatımat-uz-Zehrâ, Er-Rahmân'ır-Râhîm ellezî nevvere kulûbena bimuhabbeti Hasan'ul-Müctebâ ve bimüveddeti Hüseyin El-Mazlûm El - Şehîd biardı deşti Kerbelâ, Mâliki yevmiddîn ellezî temellke aleyna Zeynelâbidin bil emam v'el-hüdâ, İyyâke na'büdu ibâdeten tübelluguna bil ikameti bisuhbeti Muhammed El-Baakır v'el-Cafer' El - Sâdık ve Musa El-Kâzım ve Ali Musa El-Rizâ, İyyâke nestaîn kemâ nesteânüke Muhammed El-Takiyy El-Cevâd, Ali El-Nakkiyy El-Hâdî ellezî bihimâmi Ehl'il-Mecdi v'el-alâ, İhdines Sırât'el-Müstakîm ellezî hüve sırât'el-ikame bil-mecdi v'el-hidâye v'el-alâ ellezî hüv'el-mukted, Sırâtellezîne en'amte aleyhim ellezî hüve bimütabaati Hasan El-Askerî ve bimütabaati Muhammed El-Mehdî sâhib'ül-asr v'ez-zaman, Gayril mağdûbi aleyhim ve lâddâllîn. Münkerün min ehl'il-bid'ati v'el-heva.

İstecib duaena yâ sâmi'ud-dua ve neşhedü enne Muhammeden abduhu ve Resuluhü ellezî hüve fî şânihi sûret'un-Necm el - hüda ve neşhedü enne Emîr'el-Mü'minine Ali Veliyyullah ellezî hüve fî şânihi sûre Hel Etâ ve sallâllahu Taalâ alâ Âli Muhammedin El-Tayyibin El-Tâhirin.

(Bismillaâh'm Tefsiri)

Bismillâh'taki (Ba)nın noktasının zuhuru şöyledir:

Başlangıçta Hazret-i Allah izzet ve istiğnanın en yükseğinde, tenezzühün en üstünde olup henüz isimler ve sıfatlar dairesine tenezzül eitmeyip bütün isimler, sıfatlar ve şekillerin Hak'kın zâtında mahv ve müstehlek idi. Bu makam (Lâhût Âlemi), (Mutlak Gayb Âlemi), (Lâ Taayyün Âlemi) makamıdır, (Ümmül Kitâb)tır. Daha doğrusu bu makamda ne makam, ne, mertebe, ne isim, ne resm, ne sıfat, ne de mevsuf vardır. Bu makam:

“Allah âlemlerden genîdir.”¹¹⁵

“Allah vardı ve onunla birlikte hiç bir şey yoktu”.¹¹⁶

“Gaybın anahtarları Allah'ın indindedir onları ancak o bilir”.¹¹⁷

“İnsan zamandan öyle devirler geçirdi ki bahse değer bir şey olmadı”¹¹⁸.

“Senin Tanrın onların isnadlarından münezzehtir”¹¹⁹

“Ben gizli bir hazine idim”¹²⁰ makamlarıdır.

Bu makamda her şeyden sıyrılıp soyunmuş olan (Sırf Vücut) ilâhî hüviyettir. Bu makamda (Evvellik, Âhırlık, Zâhırlık, Bâtnlık) yoktur, hatta, Ezel ve Ebed te yoktur. İşte bu (Sırf Vücut)un zuhuru, (Zâhir) ism-i şerifinin ezelen ve ebeden tahakkuk etmesidir ki bu da (Ümmülkitab)ın tafsilidir.

Evvelâ, (Kün) yani (Ol!) emri ile basit (Nokta)dan (Elif), yani (Ahadiyet) oldu. Daha sonra, asl olan noktayı (Elif) altına koymakla (Ba) oldu ve bu suretle de (Vâhidiyyet) meydana geldi, çokluk belirdi.¹²¹

Noktadan (Ahadiyyet)in, ahadiyetten de(Vâhidiyyet)in çıkışını, yani mevcudatın zuhurunu ve hakikatını gerek iç düşünüşe ve gerek dış anlayışa göre misâl yolu ile, (Kaygusuz’un Seyranı) ile açıklayalım:

“Ol vakit ki encüm ve eflâk ve anasır ve tabayî’bir şey vücuda gelmemiş idi. Biz dahi Âdem kisvetini görmeyip ve giymeyip Sultan vücudunda bir can idik. Ol kadîm-i lâyezâl diledi ki (Kenzi Mahfi)¹²²sin âşikâr edip kendisini temaşa ede. Tecellî eyledi zâtına ki zâtı bilinsin diye. Esmâ ve sıfâtı kendisi kendisine nâzil eyledi. (Kâf)ı (Nun)a vurup (Kün) sâz eyledi.¹²³ (Kâf) ve (Nun) arasında bu kârhaneyi âlemi bünyad eyledi. Ve ol Sultan-ı âlem hemen bu kârhanenin içinde sır oldu¹²⁴. Biz dahi ezeldaki mukadderatımızın tafsile gelmesini, yani cüz’iyyetimiz itibariyle bu kârhaneyi biz dahi döndürmeği talep ettik.¹²⁵ Sultân-ı âlem dileğimizi kabul edip Âdem donunu bize hil’at verdi ve canımıza ¹²⁶ emr etti ki ademden, yani bâttından zâhire geldik şe’niyyetle.¹²⁷ Bana dahi nöbet geldi, Âdem donunu giyip bu milke seyrana geldim¹²⁸. Bir şeyden haberim yoktu. Çünkü nefis çerfisine¹²⁹ düş oldum, ayık iken sarhoş oldum¹³⁰, hoş hâl iken kem maaş oldum, doğru iken kallâş oldum ¹³¹, nihan iken fâş oldum..... nice yüzbin kere türlü türlü sıfatlardan göründüm. Elbette bir gün sen de göreceksin, geçen hallerine güleceksin. Nitekim bu nefis askerine düş oldum nâlân ve gıryan olup çok tazarru’ ve zârilik eyledim. Hiç kimse bana rahm etmezdi. Nice zamanlar geçirdi ve nice devranlar dönerdi, ne edeceğimi bilmezdim, hayran olup kalmıştım.

Yine bir gün babamı at, anamı don etmiştim. Hemen kulağıma bir sada geldi ki (Yeter gel!)¹³², gittim, sanki yok idim, var oldum.

Nâgâh anadan doğup şîrhâr oldum, tıfl oldum, bâliğ oldum, yiğit oldum, pîr oldum. Nâgâh bir gün ruh âşinalarına dûş oldum. Hâlimden haber sordular, dediler ki: Hey derviş, doğru söyle ne gördün? Ben dedim, efendim, benim sergüzeştim çoktur ve çok feda sefer gördüm, yani çok haberler getirdim. Ama ne bileyim ki rakiplerin korkusu vardır. Nihayet muhtasar budur ki çok ve sayılmaz âşîyan gezdim¹³³. Açık bir haber söyleyeyim ki hâlimin ancak binde biri ola. Ol vakit ki âlem-i sabavetten hâlet-i bulûğa eriştim zerre kadar gam-u gussa yok idi. Günden güne yiğitlik menziliesine kadem bastım. Ol vakit yolum bir çöl yabana erişti. Baktım ki bu yetmiş iki milletin halkı güruh güruh olmuş bu sahrada sergerdân gezerler¹³⁴. Ben dahi bu güruhun birine karıştım. Kâh yavuz olup bu halkla savaştım, kâh nerm olup yine barıştım. Bu çöl yabanda ben dahi bu halk ile mütehayyir kalmış idim. Velhâsıl, bin türlü belâ ve mihnetle cidd-ü cehd ederek bu halktan kendimi kenara çıkardım.¹³⁵ Hemen gözüme bir şehir göründü¹³⁶. Ol şehirden tarafa gitmek istedim. Ne kadar cehd eyledim ise de gide-meyip âciz kaldım. Bu tahayyürde iken hemen karşımda bir oğlan zâhir oldu¹³⁷. Baktım ki yüzünün şulesi âlemi nur eylemiş. Bana dedi ki: Abdal aşk olsun! Ben dahi meşk olsun dedim. Bu çöllerde ne gezersin dedi. Dedim ki bu şehirden tarafa gitmek isterim. Hemen boynuma bir ip takıp çekti. Ey Kaygusuz Abdal seni ol şehre götürüyüm dedi, ben dahi yanına düştüm. Velhâsıl, bu şehre girdik¹³⁸, hemen bu oğlan kayboldu, tek-ü تنها kaldım. Baktım ki bu şehirde benden ygayri kimse yoktur.¹³⁹ Bu kerre kendi kendime dedim ki: şehir senin helva¹⁴⁰ senin

Bu kere bu şehri kûşe bekûşe, serteser temaşa eyledim,¹⁴¹ türlü türlü cevahirler.. metam nihayeti yok. Her neye meyl eyledim ise hemen o saat mevcut olurdu. (Men ânem ki men dânem)¹⁴²

Çün devran beni suretten sıfâta sıfâttan surete toplayıp gezdirdi, âhir kâr bana dahi nöbet erişti.¹⁴³ Hemen bir gün teferrüç içinde bir sohbeta uğradım. Gördüm ki bu oturanların kimisi Muhammed Resulullah ve kimisi İshâ Ruhullah, ve kimisi Musa Kelîmullah ve kimisi İbrahim Halîllullah ve kimisi Âdem Safiyyullah;¹⁴⁴ bana yer gösterdiler, oturdum. Dediler: Derviş, kuş dili¹⁴⁵ bilersen, söyle, yahut git. Ben dahi tefekkür edip aceb sayyadların dâmına giriftar olduk ya guft (söyle) ya refit (git) dedim. Ama söz söylemeği tercih edip söze başladım:

Bu cihan bir kubbe misalidir, Ay ve Güneş kandile benzer ve gece ve gündüzü bildirir¹⁴⁶. Yerler, vücudumdur¹⁴⁷, Sular, damarımdır; gökler çadırımdır¹⁴⁸, Arş.¹⁴⁹ seyranımdır; Çarh, devranımdır; ¹⁵⁰;

Yıldızlar, meş'alemdir¹⁵¹. Gece, Velâyet;¹⁵² gündüz, Nübüvvet;¹⁵³ doğmak, Bahar; ölmek, Güz; sağlık, Gülistan; hastalık , zından; yalan, zagallık; doğruluk, erlik; uyku, münâcat (istek); uyanıklık, âriflik; inbisat, Cennet; kabz, Cehennem; Velâyet, Vezirlik; Peygamberlik, Elçilik; akıl, Cebrail; kitaplar, vasf-ı hâl; cimrilere zahmet, cömertlere rahmet, münkirlere zulmet, âriflere vahdet, âşıklara ferah, cahillere keder, nâdanlara mihnet, âdillere nur, zâlimlere ateş, Pirlere bereket, yiğitlere sıhhat, sabiylere selâmet; güneş yukarıdan aşağıya iner; su aşağıdan yukarıya çıkar bunların cümlesi bir vücuttur ki kaimdir. Bütün kâinata ben Halıkım. Beylik ve hâkimlik ve kulluk benim mertebemdir, dedim ve sükût eyledim.

Bunların cümlesi birden: Derviş aferin sana güzel hikâyeye söyledin, bu sözler rü'yamıdır, hayalimidir, dediler. Ben de, evvel Allah hakkı için¹⁵⁴ kardeşinizin oğlunun¹⁵⁵ sözleri hakır, öz hâlidir¹⁵⁶ ki söyledim, dedim. Görmediği, bilmediği nesneden haber veren er değildir¹⁵⁷, nâmerttir. Başımdan geçen hikâyettir ki söyledim deyip sükût eyledim

Yine günlerden bir gün derviş kendisini bir sahrada gördü¹⁵⁸ ki o sahranın ucu bucağı yok. O sahranın ortasında da büyük bir yol var¹⁵⁹. Derviş o yolu tutup bir zaman gitti. Gördü ki bu yolun nihayeti yok, özünden de gayri hiç kimse yok idi¹⁶⁰. Bâri çağırayım, belki bir kimse bulunur ki bu yoldan haber vere dedi. Derviş, ne kadar ki çağırdı gördü ki özünden gayri deyyar¹⁶¹ kimse yok ve (Men ânem ki men dânem¹⁶² deyip şu beyti okudu:

Âleme küllü vücut ben oldum
Cihana can ve câna cânân ben oldum
Suretimi görenler der ki beşerdir
Suretle sıfâta Rahman ben oldum¹⁶³

Derviş öz hâline mütehayyir oldu¹⁶⁴. Gördü ki günlü emîn olmaz, bir kimse ister ki hâlinden haber sora. Görür ki özünden deyyar kimse yok acaba rü'yamı görüyorum yoksa hayalim mi ola deyip biraz tefekkür eyledi, gördü ki rü'ya değil. Bu kere özü özüne büründü¹⁶⁵. Gördü ki başı tactan dışarı çıkmış.¹⁶⁶ Gözü bir sahraya düştü oldu. Tîz başını özüne çekti¹⁶⁷, gördü ki ne sahra var, ne yol var. Özünden gayri deyyar kimse yok. O vakit bu beyti okudu:

Kamu şeyde benim aynı hakikat Sıfât-ı zât-ı mutlak bahr-ı hikmet
Hemen benim çün-u çırâ yok Ne Mansur var ne Bağdat'ta
(Enelhak)

Derviş bu sözde iken gördü ki bir pîr karşıdan çıka geldi¹⁶⁸; sa kalı ak, boynunda ridâ, elinde tesbih, bir elinde asâ¹⁶⁹, dudakları deprenür durur. Abdal, bu sahranın haberini bundan sorayım deyip karşı vardı ve selâm verdi. Pîr, dervişin selâmına iltifat etmeyip dudaklarını depredir durur idi. Derviş dedi: selâm Tanrı selâmdır niçin almadın? Pîr ,senin selâmın benim tesbihimden artık değil diyerek dervişin üzerine yürüdü. Derviş dahi kepeneğini sallayıp çomak ile karşısına yürüdü. Pîr, dervişin tutumunu gördü hemen kaçtı. Derviş; kaçmak ile kurtulamazsın? deyip ardından yetişti, piri tuttu ve dedi: niçin kaçırsın senden haber soracağım. Pîr dedi: sen bir çetin ve metin adama benzersin seni bir sıfatta gördüm ki az kaldı ödüm patlaya, sözün var ise sor.¹⁷⁰

Derviş etti: sen ne kişisin söyle? Pîr dahi etti: yerin ve göğün misafiri bir kişiyim. Bu halk ekseriya bana tâbîdir,¹⁷¹ Ama sen bu halktan taşra adama benzersin dedi. Benim kim olduğumu ne sual edersin? Başka soracağın var ise sor dedi. Derviş dedi: bu sahra nedir? Bîr dedi: buna (Heyhât) sahrası¹⁷² der ler. Nice Süleyman'lar ve Rüstem Zal'ler bu sahrada batmıştır ki nâm ve nişanları dahi kalmamıştır. Derviş dedi: sen kimsin söyle. Pîr gördü ki kurtulmağa çare yoktur şöyle dedi: ben dergâh-ı Hak'ta bir makbul kimse idim. Nice bin yıllar ibadet etmiş idim ki dil ile vâf olunmaz. Nâgâh benden bir mağrurluk sâdır oldu, hemen bir lakabtır ki bana yapıştı¹⁷³. Derviş bildi ki bu Şeytan'dır, Allah'a sığınıp¹⁷⁴ geçti gitti. Hayli zaman yola gitti gördü ki sahranın ortasında büyük bir ağaç bitmiş. Heman beş buduğu var¹⁷⁵, ama gölgesi âlemi kaplamıştır¹⁷⁶. Derviş dahi rahat olayım deyu bu ağacın dibinde yattı. Duşunda gördü ki bu ağacın dibinde azîm bir Taht var, Nebiler, Velîler gelip her biri bir kûşede muntazır oturdular.¹⁷⁷ Peygamberimiz Aleyhisselâm da sadrda oturmuş¹⁷⁸. Sual ettiler ki Ya Resulallah! Devenin büyüğü devedir, ama, Türk taifesi küçüğüne (Köçek) derler ,ol deve değildir? Resul aleyhisselâm buyurdular: deve devedir, gerek büyük gerek küçük olsun; hakikatta bir zât ve bir sıfattır.¹⁷⁹

Derviş der ki ben dahi sordum: Ya Resullallah bir müşkilde kaldım, bu sahra ne sahradır ve bu makam ne makamdır? Resullallah buyurdu: bu sahra (Kaabe kavseyn)¹⁸⁰ ve bu şecere (Şeceret'ül-İnsan)dır. Ve bu şecerde beş budak¹⁸¹ vardır ki ol budakların ikisine tamamiyle güneş dokunur¹⁸² diğer üç budaktan birisine güneş dokunan budakların ziyası gelir¹⁸³, diğer iki budağa da güneş ve ziya dahi dokunmaz¹⁸⁴. Derviş biraz tefekkür eyledi ve etrafına baktı ki tek-ü

tenha kendi özüdür¹⁸⁵, (Men Anem ve Men Dânem), deyip şu beyitleri okudu:

Ben beni bilmedim her kez ki cânım yoksa cânânım
Ne cismim var, ne cânım var, ne insanım, ne hayvanım
Gehî katra gehî umman gehî peyda gehî pünhan
Gehî kulum gehî Sultan ne kulum ben ne Sultanım
Ne ben can ile cânânım ne küfrüm ben ne İymanım
Ne kânım ben ne mekânım ne girdişim ne devranım
Ne ödüm ben ne yel oldum ne âbım ben ne kıl oldum
Ne can-ü akl-ü dil oldum meğer ben sırr-ı pünhanım.

Derviş dört tarafa baktı gördü ki yerde gökte ne ki yaratılmış var cümlesi vücudunun içinde sır olmuş. Her eşyadan sada gelir ki cümlesini kendi vücudunda işidir. Özü özüne dedi ki: ¹⁸⁶ bir vakit ben bu yerin ve bu göğün içinde idim. Şimdi, yer ve gök benim içimden görünür. Her neye baksam onda öz cemalimi müşahede ederim. Ay ve Güneş ve Yıldızlar cümlesi bana karşı söyleşirler. Akan sular, esen yeller bana karşı tebreşürler. Derviş tefekküre vardı¹⁸⁷ acerb bunlar rü'yamıdır, hayâlmidir deyüb bu tahayyürde iken gördü ki tekü tenha özüdür.

Derviş, cümle âlemi öz vücudunda ki grördü bu kere akıl şehrine girdi, Hz. Muhammed Mustafa'yı gördü¹⁸⁸. Aşk şehrine girdi Hz. Aliyyül-Murtaza'yı gördü. ¹⁸⁹ İleri varub selâm verdi ve dedi ki: Sultanım bu seyran ve bu çadır ve saray ki kurulmuştur sahibi görünmez¹⁹⁰. Hz. Ali dedi ki: hiç sahibsiz saray ve sâyebân olurmu? ¹⁹¹ Keveneyn içinde cümbüş eden ve şa'bede gösteren ve gören yine sâyeban sahibidir. Onsuz hiç bir nesne yoktur. Bu varlık cümle anın varlığıdır. Hemen derviş ileri varub Hz. Ali'nin elini öptü ve dedi: Sultanım sana mürid olurum. Zira, erkân-ı nuru ve tertibi öğrenmek gerek. Hz. Ali kabul edüp bir nice vakit kulluğunda kaldı. Bir gün Hz. Ali'den sordu: Sultanım bu cesed yok iken biz anıyla yâr idik, takdir işini beraber işledik. Bir gün özümü yerin ve göğün içinde gördüm. Yine bir zaman sonra gördüm ki bu yer ve gök benim içimde mevc urur; bunun ma'na ve ta'biri nedir? Hemen Hz. Ali dervişin gönlüne girdi. Derviş dört tarafa baktı hiç bir şey görmedi. Velhâsıl, nîce müddet sonra bir gün gördü ki Süleyman Peygamberin azim dîvanı kurulmuş İns ve Cin ve Tuyyur ve Vuhuş anda cem olmuş. Süleyman Peygamber halka her eşyanın hallerine göre hizmet ta'yin eder. Ama Divlere dedi ki: özünüzü şol kadar su ile yıkayın ki¹⁹² ak ola, yoksa azaba giriftar olursunuz. Derviş o sırada biraz daha ileri varub gördü ki

Hız. Ali, Süleyman Peygamberin kirpiği altından bakar¹⁹³. Derviş bin dil-ü can ile şâd olub gönü ile andan çok tazarru' ve niyaz eyledi. Bu kere Hz. Ali dudak kısıb dedi ki: Ben Süleyman'ın vücuduna gelmişim, Süleyman şimdi kendi özünü sanır; ben hod işimi bilirim. Derviş sükût edüb fırsat bekledi. Bir dem Hz. Ali'yi halvet bulup dedi: Sultanım Hz. Yusuf Peygamberden sordum ki kendisini kuyuya bırakmışlar gerçekmidir diye. Yusuf Peygamber de: sultan, kuyu dedikleri bu cesettir, kuyudan ki çıktım Mısır'a Sultan oldum,¹⁹⁴ dedi, doğrumudur? Hz. Ali etti: doğrudur ve gözünü yum dedi. Derviş gözünü yumdu, yine açtı, gördü ki yüz yirmi dört bin Peygamber Hz. Ali'yi tahsin ve âferin ederler.

Derviş gördü ki Hz. Muhammed Mustafa sal'am, bunca Enbiyanın önüne düşüp Hak dergâhına giderler. O dahî fırsat deyüb aralarına karıştı, Dergâh-ı Hak'ka vardıkta Hz. Resul aleyhisselâma ileri varub etti: Ya Rabbena bu günâhkâr kullarının eğesi sensin, senden gayri varacak yerleri yoktur, onları sen mağfiret eyle!¹⁹⁵ Hitâb-ı izzet geldi ki: Ya Muhammed sen benim sıfât-ı âliyâtımı gör ki her Peygamberin ve her Velî'nin benimle başka bir muameleleri vardır. Anların ahvalini benden gayri, yani zâtımdan gayri kimse bilmez. Bak. dedi; Hz. Resul baktı ki cümle yaratılışın ilk sahibi yanında durmuştur. Hazret, tefekküre daldı ¹⁹⁶ ve gördü ki tek-ü تنها kendisidir, hiç kimse yok ve bu mısra'ları okudu:

Cümle âleme Sultan ben oldum Saadet gevherine kân ben oldum
Ben ol bahr-i muhîtim her gönülde Velî suret bu dem insan ben oldum¹⁹⁷.

Derviş bu seyranda iken nâgâh bir âlem dahî göründü. Cümle mahlûkat bir a'aya cem olub bu sahrada ¹⁹⁸ gezerler, ama birbirinden sorarlar ki: bu bârigâh ve bu çetr (çadır)-i sâyeban ki kurulmuştur, bunun sahibi görünmez, ne aceb hikmettir. Derviş dahî anlara erişti. Bu kere dervişten sordular ki: bu bisât¹⁹⁹ (döşek) ve bu bârigâh kimindir ki hiç şahibi görünmez? Derviş dedi ki: bunu ârif-i billâh olanlar bilir; ama, bu bisata ben dahî nice bin kere gelmişim, ben bunu böyle görmüşüm. Âdem derler, şimdi biri gelmiştir, yine ben anıyla tekrar birlikte gelmişim²⁰⁰. Derviş bu sözü deyince aynı Âdem çıkageldi. Derviş etti: İşte Âdem budur. Bunlar karşı varub Âdem Aleyhisselâmın elini öptüler. Çok tazarru edüp bu sâyebanın sahibini dahî Âdem'den sordular. Âdem etti: vallahi ben dahî geldim bu bârigâhu bu gölge salıcı çadırı ²⁰¹ böyle gördüm. Hemen o anda derviş cûşa gelüb dedi ki: Ya Rab! bu sır ki gönülde ayandır, kamu vücutlara hükmü revandır²⁰², benim akl-ü fikrim buna erdi.

Âdem, orada bulunanlara sordu ki: bu ne kişidir? Onlar, biz dahi geldik bunu burada bulduk ve gördük dediler. Âdem dervişten sordu ki: sen ne kişisin? Derviş, (Men Ânem ki Men Dânem) dedi. Âdem taaccüb edüb: hele söyle sen ne kişisin? dedi. Derviş: ben dahi bu kârvansaraya nice bin kere geldim, kâh misafir, kâh mücavir oldum, benim sergüzeştim tûl-u dırazdır, ben senin filân oğlun değilmiyim? Âdem: ben seni bilmezem dedi. Derviş: sen Cennette iken ben seninle beraberdim dedi. Âdem, yine bu söze taaccüb eyledi. Bu kere derviş Âdem'in Cennette başına gelen hikâyetleri ve Cennetten niçin çıktıklarını ve nasıl Buğday yediklerini²⁰³ hikâye etti ve sen Cennetten çıkub dünyaya gelirken ben seninle beraber idim ²⁰⁴ ki sen beni kâh getirüb toprakta bırakırdın, kâh yine kendüne götürürdün, ; ama taaccüb etmem ki kardeşlerimin çokluğundan beni unutmuşsun dedi ve dünyaya geldikten sonra Cebrail'in²⁰⁵ emriyle çift sürüp ekin ektiğini ve Havva anamızın yirmi kere hâmile kaldığını ve her hamlinden doğan oğlana kızlarını verdiğini, Âdmin ilk doğan oğullarından Kaabil'in,²⁰⁶ anasının hamlinden doğan kızı ben alırım deyu kardaşı Hâbil'e²⁰⁷ bu'z edüp bilâhara fırsat bularak Hâbil'i şehid eylediğini ²⁰⁸ ve Âdem aleyhisselâmın beddua edüb evlâd ve ensabı ile ebedî azaba giriftar olduğunu haber verdi.

Velhâsıl, derviş, Âdem'den sonra gelen Peygamberlere ne vechile eza ve cefa ettiklerini de haber verdi ve Nuh aleyhisselâmın sergüzeştini ve nice yüz yıl kavmnı Hak'ka da'vet eylediğini, fakat, anlar kabul etmeyüb ana türlü cefalar ettiklerinden maada kaç kere kendisini mecruh eylediklerini ve Kaabil'in neslinden bir haramzadenin karşidan taş atarak başını cerh eylediğini ve başından akan kanın vech-i şeriflerini mülemma' eylediğinde heman Nuh aleyhisselâmın beddua ile (Rabbî innî mağlubün fantasır) dediğini ve heman o saat duası makbul olub bir Tufan peyda olduğunu, Nuh aleyhisselâmın Tufandan evvel bir gemi yaptırıp neccarlık ettiğini, Nuh'un evlâd ve ensabı ile gemiye bindiğini ve her kim Nuh'a tâbî olup gemisine girdi ise Tufandan necat bulduğunu, tâbî olmayanların ise Tufanda gark olduklarını ve henüz Tufan içinde bulduklarını anlattı.²⁰⁹

Derviş Nuh'tan sonra Eyub aleyhisselâmın sergüzeştini anlatmağa başlayarak dedi ki: Eyub aleyhisselâmın on iki oğlu olub hem âlf hem mün'im idi ve bilâ fasıla tezekkür ve tefekkürle ibadete meşgul idi. Bir gün kendisinin çobanı şeklinde birisi gelüb dedi ki, Ya Resullallah büyük bir tufan olup, kar ve yağmur yağub on bin koyun soğuktan telef oldu. Hz. Eyub asla iltifat etmedi. Bir saat sonra Devcebaşı şeklinde

gelüb Ya Resullallah azîm tufan olub binlerle deve helâk oldu dedi. Yine Eyub iltifat etmedi. Bu kerre çiftçi şeklinde gelüb bütün davarların tufandan helâk oldu dedi. Eyub yine iltifat etmedi. Bu kerre bâğınban şeklinde gelüb tufan mahsulu mahv etti dedi. Eyub yine iltifat etmedi. Bu defa câriye şeklinde gelüb zelzeleden sarayların ve kasırların yıkıldı ve cümle evlâd ve ensâbın altında kaldı dedi. Eyub aleyhisselâmın gönlüne asla keduret gelmeyüb bir saat Hak, fikrinden çıkmadı.²¹⁰

Derviş bu kere Zekeriyya aleyhisselâmın oğlu Yahya Peygamberin şergüzeştini dahi haber verdi ve babası Zekeriyya aleyhisselâmı ağaç içinde nasıl katl ettiklerini ve Buhtu'un-Nasr'ın zuhuru ile Zekeriyya ve Yahya'yı katl ettiren o zamanın melikinin ve evlâd ve ensabı ile beraber yetmiş bin Âdem'in Buht'un-Nasr tarafından nasıl katl edildiklerini anlattı.²¹¹

Derviş bundan sonra Ya'kub aleyhisselâmın oğlu Yusuf aleyhisselâmı ve İsa ve Musa aleyhisselâmların sergüzeştlerini de haber verdi. Adem aleyhisselâm dervişe tahsîn eyledi. Derviş dedi ki: şimdi Nemrud aleyhillâ'ne İbrahim aleyhisselâmı ateşe atmak ister, gel sen dahi beraber gidelim. Beraber gittiler. Nâgâh gördüler ki bir çok halk cem olmuş ve Şeytan Nemrud'un klaguzu olup odun yığdırır. Şeytan da heman bunları gördü ve Nemrud'a dedi: şu gelen iki kişiyi dahi berdar eyle, Nemrud emr etti Âdem'i ve derviş'i götürdüler ki azîm ateş yanmış, mancılık kurulmuştur. Hz. İbrahim Peygamberi getirdiler. Şeytan, İbrahim aleyhisselâma Nemrud'un gayri Tanrı varmış dersin, gel bu sözü terk eyle, seni âzâd ettirim, dedi. Derviş sabr edemeyüb ileri geldi ve: ne söylersin dedi. Şeytan dedi ki: İbrahim Nemrud'u kabul etmeyib Tanrılığını inkâr eder. Derviş dedi: İbrahim doğru söyler. Ol vakit Şeytan Nemrud'a: bunları berdar eyle dedi. Âdem aleyhisselâma dervişe dudak kısıb söyleme deyince derviş kepeneğini saldırdı ve çomağını eline alub yürüdü. Şeytan gördü ki kurtuluş yok, Nemrud'a: ne durursun başına çare bul dedi. Kendisi kaçmak isterken heman derviş erişüb bir eliyle Şeytanı ve bir eliyle Nemrud'u tuttu²¹².

Askerler cümleten kaçub ıraktan bakmağa başladılar. Derviş her ikisini götürüb ayaklarından astı. Âdem aleyhisselâm ve yüz yirdört bin Peygamber²¹³ dervişe tahsîn eylediler. Bu kerre Nemrud Âdem'e çok tazarru eyleyüb: beni bu kişinin elinden kurtar dedi. Âdem ve bunca Evliyalar dervişten dilek eylediler ki Nemrud'un bu işte

günahı yoktur. Derviş ise ben her vakit kendi işimi bilirim deyüb ve çomağı eline alub Şeytan'a nasihat etti,²¹⁴ ve : benimle ahd et ki bir daha bana Şeytanlık etmeyesin dedi. Şeytan dahi cümle eşya şahid olsun, seninle Şeytanlık etmem dedi. Nemrud dahi dervişe her ne der isen makbulumdur ve sana kul olayım dedi.²¹⁵

Derviş biraz sükût eyledi. Bu tahayyürde iken gördü ki tek-ü tenha heman özüdür, yani bu evde kendinden başka misafir yoktur. Çün özünden özge kimse yok (Men ânem ve Men Dânem) deyüb şu mısra'ları okudu:

Ya Rab ben canmıyım cânan içinde Ya ol filânımıyım insan içinde
Heman benim dahi çun-u çıra yok Bu gün sahib hüner meydan
 içinde.²¹⁶

Dervişin gönlü mutmain olup yine tahayyürde iken nâgâh karşıdan Musa Peygamber aleyhisselâm göründü. Derviş, bu ne güzel kişidir deyüb ileri varub selâm verdi. Ol dahi (Aleyk) deyüb dervişe: ne kişinin ve nerden gelirsin dedi. Derviş: ademden gelirim dedi. Musa aleyhisselâm, adem ne yerdedir dedi: Derviş: çok ıraktır, zîra, nice bin yıllardır ki (Adem)den (Âdem)e gelmişim hiç hatırımda kalmamıştır, dedi. Musa aleyhisselâm; kaç yaşındasın dedi. Derviş: on üç yaşındayım dedi. Musa: pîr olmuşsun, nice on üç yaşındasın dedi. Derviş: ol gün ki adem'den çıktım nâgâh gönülümü kaybettim; şayet bulurum deyu nice bin suretlerden göründüm, nice bin yıllar gezdim ve nice binlerle isimler değiştirdim; kâh yel olup estim, kâh su olup aktım, kâh kuş olup uçtum; velhâsıl derbeder gezüb bin türlü belâ ile yoğruldum; işte on üç yıldır kim gönlümü buldum ve kendimi bilirim, dedi.²¹⁷

Musa aleyhisselâm dervişe ismin nedir dedi. Derviş, hagngi isimimi sorarsın dedi. Musa: her şeyin bir ismi vardır, meğer senin kaç adın vardır dedi. Derviş: babamın koyduğu isim ²¹⁸ Âdem'dir, ama, Adem'dir, ama, anamın koyduğu isim pek çoktur dedi. Zira, (Adem)den (Âdem)e geldiğimde gönlümü kaybetmiş idim, kâh surete kâh sıfâta gelidirdim. Her birisinde bana birer isim koydular ki ne lisana ve ne de deftere sığar dedi. Ve senin adın nedir, dedi. Musa aleyhisselâm, benim isimim Musa Peygamberdir dedi. Derviş: Allah'u Taa-lâ Enbiyaya esmâ-ı kulliyeyi bildirdi, benim isimimi niçün bilmedin dedi. Musa: esmâ-ı küllide olan ismin nedir dedi. Derviş: benden sorunca gönlümü işte benim isimim onda gizlidir dedi.²¹⁹ Musa gördü ki derviş kuş dilini tam söyler.

Bir müddet tefekkürden sonra derviş: bu ne yerdir dedi. Musa: buna Kârvarsaray derler nice yüzbin gafiller gelüb gider dedi. Derviş

gördü ki Firavn hüddam ve haşmet ile gelüb nefis askerini yığub Şeytanı pîr edinmiş geldi. Çadırları ve azîm dîvanı kurulmuştur. Şeytan bakub Musa ile dervîşî gördü ve Firavn'a ol iki adamı gördünmü, benim büyük düşmanlarımdır adam gönderüb getirin dedi. Adam gönderüb çağıldılar²²⁰. Gelirken Musa dervîşe: sen bir şey söyleme ben söyleşeyim dedi. Bunları getirdiler. Şeytan Firavn'a: bunlardır ki gayri Tanrı vardır derler dedi. Firavn da öylemi dersiniz? dedi Musa: öyle deriz ve öyledir dedi. Firavn: gözünüz ile gördünüz mü, yoksa kıyas ile mi söylersiniz, dedi, Musa aleyhisselâm; hiç kimse anı ebedî görmez, ama cümle yaratılmış ol bakmadan görür dedi. Heman Şeytan ileri gelüb Firavn'a: bu bir kişidir ki câzuluk ile âlemi azdırmıştır, hemen bunun cezasını ver, ne için bu kadar söyletirsin dedi. Dervîş sabr edemeyüb bre neces henüz fodulluğu elden bırakmadın dedi. Şeytan gördü ki ahd eylediği dervîştir, hemen kaçmak istedi. Dervîş Şeytanı yakasından tutub yere vurdu, asasını ve torbasını elinden aldı. Firavn gayretlenüb nefis askerine: koman dedi. Askerler dervîşin üzerine hücum ettiler. Hemen dervîş sapan taşı ile bu askerleri dağıttı. Firavn dahî bir tarafa kaçtı. Dervîş erişüb Firavn'ın başından Boreğini kaptı. Şeytanın torbasını ve Firavn'ın boreğini Musa aleyhisselâmın önüne koydu. Musa: canım sana kurban olsun dervîş âferin sana dedi.²²¹ Bu kere Firavn, leşkerini cem edüb Musa aleyhisselâma Elçi gönderdi ve Şeytanın torbasını ve kendisinin boreğini talep eyledi. Musa aleyhisselâm dervîşe: anları ver kurtulalım dedi. Dervîş: hele sabr eyle dedi, Meğer dervîş Şeytanı ayağından asmış imiş. Şeytan Musa aleyhisselâma zârilik ederdi, beni bunun elinden kurtar dedi. Musa dahi dervîşten talep eyledi. Dervîş: talebin başım üstüne Ya Musa! Lâkin huzurumuzda tevbe eylesün ki bir daha benimle Şeytanlık etmesin dedi. Şeytan, tövbe etti. Dervîş, Şeytanın torbasını ve asasını ve Firavn'ın boreğini verdi. Bu tahayyürde iken uykudan uyanır gibi gördü ki bu Şeytan ve Firavn ve Nemrud öz vücudundaki heva ve nefis-i emmare ve buhl ve hased imiş. Anları ki beyan eyledi bu kerre kendi özüne geldi. Nice zamanlar ki gönlünü kaybetmiş idi nâgâh bakub yine özünü buldu ve dervîş gördü ki tek-ü تنها heman özüdür. Bu kerre emin olup (Men Ânem ve Men Dânem) deyüb bunu okudu:

Deryay-ı umman benim gevher-i kân bendedir.

Gözünü aç anla bak iki cihan bendedir.

Şimdiye kadar ki söyledim kim anlar, bu kuş dilidir anı Süleyman anlar.²²²

(Ehli Olana Kaygusuz Sultanın Öğütleri)

Ey tâlib -i hak ve hakikat! Gel imdi kendine insaf eyle; seni ebediyen mahv edici cehil marazlarına ilâç bul. Fırsat elde iken gece gündüz durmayub çaresini ara, tâ kim ol korkulu menzillerden emîn olasın. Yoksa yâr-ü yoldaşın cehil marazından kurtulub şâd-ü handan selâmette olduklarını gögrürsün; ve sen gam ve gussaların ve cehalet sebebi ile başına üşürecektür türlü belâlara giriftar olub kalırsın. Ol vakit çok peşiman olursun ama faide etmeye. Fırsat elde iken nâdanlığı bırak dâna ol²²³. Kendini ârifler ve ehl-i diller subhetine ve meclisine lâayık eyle. İnsân-ı kâmile eriş tâ ki dünya ve âhîret marazlarından emîn olasın.

Mürşid-i kâmilî bulduktan sonra aşkı delil edüb, özün bilüb, ârif olub Hak'kı vücudunda bulasın. İmam Ali (kerremallahu vechehu), ilk defa idi Peygamber aleyhisselâma sordu: Ya Resullâllah ne amel edeyim ki amelimi zâyî' etmişemîş olayım. Hz. Resul buyurdu: Hak'kı istersen kendini bil!²²⁴ Ârifleri cem edüb daima subhbet eyle²²⁵. Sözünde sâdik ol.²²⁶ Bir dilden kiki söz söyleme. Kimseye mikr ve hiyle etme. Bir kimseyi rencide edüb hor ve hakîr bakma. Zira, her mevcut mutlak vücutta iktizây-ı zattır. Elinle koymadığın şeye el uzatma. Daima özünü özüne ver;²²⁷ o hâlde Hak'kı bulur, tecelliyatına mazhar olursun. Ol vakit seyrin Arş ve Ferş'e kadar gider, tamam olur, ömrünü zâyî' etmemiş olursun, ve hem her beliyeye ve azabtan emîn olursun. Ama, ey tâlib-i Hak, Allah yolu gâyet yakındır ama gâyet müşkildir.

Ârif olan anladı

Nâdâna ben ne dedim

Anladın ise hâl oldu

Hayvan olan tınmadı

Aceb bundan ne anladı

Anlamadın ise kaâl oldu.

Yeni bir haber söyliyeyim ki anlamadın ise anlayasın. Ârif isen insana karış, yoksa nâdân gibi yavanlara karışma. Nâgâh bir gün vücudun şehrinden kaafîle geçer, her zerratin geldiği yere ve menzillere taksim olur, sen seninle تنها kalırsın.²²⁸ Eğer metan dürr-ü gevher ise şâd-ü hurrem olub gam-u gussa yok, hangi şehir ve menzile varsan müşteri tâcirler metaundan almak için kapına mülâzemet ederler. Eğer metan hirmende ve nâkıs ise kangî şehre ve menzile varsan metan kesad bulur, gündün güne müflis bir bîneva olursun. Nice zamanlar geçer, devranlar döner, deryalar aslına gider, Mâh-ü encüm-ü zaman nâbedîd olur, heyhat ki kaafîle başı sana rahm edüb yüzüne bakmaz,²²⁹ ta ki ârif-i billâh olanlara, dürr-ü gevher kaafîlesine karışsın.

Ey tâlib! uyanık ol ve hakikattan haberdâr ol; başındaki sarhoşluğu gör.²³⁰ Hak'kı taleb²³¹ ederim dersen (Mûtu kable en temûtu) mazmununa masadak olup ölmezden evvel öl ki dirilesin. Dünyada harab ol ki ma'mur olasın. Cefaya sabr et ki vefaya eresin Yoksa ehl-i zâhir gibi ibadat yaptım diye mukabilinde iver ümininde iken nâgâh bir gün işin sahibi işlediğin işi pesend etmeye. Ol vakit mürde gibi olub elin boş kala; hâlin katî düşvar ola; çok peşîman olursun, ama hiç faidesi olmaya.

İşte gidüb size çok haber getirdim. Özün insan suretinde iken herşeyi kazanırsın,²³² yoksa her şey kaybtır. Ne ki görürsün ana ibretle bak.²³³ Bu ne için böyle olmadı deme. Hiç bir şey için gam çekme. Bu sözlerden garaz budur ki sen dahi gönlünü cem eyle; ²³⁴ Akl-ıma dda mukarin ol; dünyaya apışub kalma; ²³⁵ sonun fikr eyle.

Ey gâfil! bu sarayın sahibi vardır. İçinde oturan Sultan'dır. Hâlini bil ki sonra Sultan'dan utanmayasın.²³⁶ Kimseye adâvet etme. Kimsenin payına el uzatma. Haklıyı haksızı, helâli haramı fark eyle. Zira, helâl lokam ile ehl-i diller suhbeti Âdem'in ma'murluğudur. Haram lokma ve cahiller suhbeti de Âdem'in harablığıdır.

Andan sonra nâhak işlerinden sakın. İbretle bak, hikmetle söyle. Her yerde edeb üzre olub, aşağıyı yukarıyı gözleyüb, tevazu ile en geriye otur. Mürşitler ve ârifler nezdinde kemâl-i âdâb ile diz çöküb otur. Bir söz ki sende sormayalar söyleme. Eğer sorarlarsa bilir isen muhtasar söyle; eğer bilmez isen özünden söz düzüb söyleme. Hodbinlik eyleme. Hak'kı her yerde seninle bil. Yâr-u sâdik ve yoldaşına emîn ol. Câhile hilm ile söyle. Ârifler katında sâkit olup âdâb ile dur, hürmetle sor, imtihan ile söz sorma. Eğer sorarsan söyleneni kabul et²³⁷; inad ve mücadele eyleme; merdud-ı Hak olursun.²³⁸ Zira, bu sarayda Allah'ın hikmeti çoktur. Bu sarây-ı bâriğâh onundur, başkası yoktur. Eğer kul isen edeb bekle, kulluk hâlince ol.²³⁹ Eğer Sultan (İnsan-ı Kâmil) isen milk senindir, emîn ol.²⁴⁰ Yoksa sen seni bilmez isen kendini bilmek için ârif-i billâhın eteğine yapış ki sen seni bilesin. Yoksa sonra çok hacalet çekersin; şermende olursun; hem de Sultan yüzü görmezsin. Saray içinde oturan Sultandır²⁴¹. Cümle, yaratılmış kullarıdır,zerratıdır. Her ne ister ol emr eder, hiç mâniî yoktur.

Âdem dünyaya gelmekten murad heman kendini, Hak'kı anlamaktır, tâ ki meratibde Hak'kı bâtıldan fark edüp ömrünü telef etmemiş ola. Çünkü, sen dahi Âdem'im dersen vücudun kubbesine²⁴² çık, ibretle bak. Bu sahranın düzüne ve inişine ve yokuşuna nazar eyle.

Korkulu menzilleri²⁴³ bil tâ ki yol üzerinde korkulardan emîn olasın. Onlar ki hakkı bâtıldan fark etmeyüb dünyayı dolaşular kaldılar, hâlâ dahi dolaşub kalmışlardır. Anın için her kişi kendi işine kâildir. Hak Taalânın sırlarına ve hakikatına ermeyüb öz bildikleri kendilerine hicab olmuştur²⁴⁴. Bu sebeptendir ki halk birbirlerine sorarlar ki: aceb bu kârhaneyi bünyad eden Üstad nerede ola? Hayran ve sergerdan kalmışlardır. Gökte mahlûk yere bakar ki aşağıdamı ola der. Ve yerdeki mahlûk göğe bakar ki yukarıda mı der; şöyle mütahayyir kalmışlardır. Tâ (Elestü birabbiküm?) deminden Hz. Resule gelince yüz yirmi dört bin Peygamber geldi ve gitti, her biri bir söz söylediler. Hiç biri bunu temyiz edemediler. Hz. Resul aleyhisselâm ve Hz. Ali ve Ehl-i Beyti dünyaya teşrif buyurdular ve bu kârhaneyi bünyad eden Üstadı yine bu kârhane içinde bildirdiler ve nişanın dahi bu eşya içinde verdiler. Eğer bu kıssadan sen dahi sual edersen bilen bilir, bilmeyen bilmez. Ne söyleyeyim, sen seni bilmez isen bula gör bir bir biliri. Bilmeyen ne bilir biliri.²⁴⁵

Ma'lum oldu ki hiç kimse delilsiz Hak'kı bulamaz imiş. Zira, Hz. Resul ve ailesinden sonra gelen kâmiller dahi (Nefsini Bilen Rab-bini Bilir) kadsî hadisi hakkında nice nice güzel sözler söylediler. Ama gaflet uykusuna dalanların hiç bir söz kularklarına girdimi? Biz dahi şu sözü deriz ki:

Hak Taalânın evveli ve âhiri, altı ve üstü, sağı ve solu yoktur. Bir bahr-ı peykerândır ki cümle mevcudâtın vücudunda mevcuttur, yani bilcümle mevcudat Hak'kın vücudundandır ve anı ikrâh görüb hor bakanlar merduttur²⁴⁶. Zira, bir çırağın nurudur; nihayet sırcaları ayırır. Bir güneşin şu'lesidir, ama pencereleri ayırır. Ve cümle mah-lukatın vücudu birdir, ama dilleri ayırır.

Biz nasihat edecek değil idik. Çünkü, hakikat ,halka ne kadar çok söylenmiş olsa ol kadar geriye kaçarlar; yalnız ezelde nasıbedâr olanlar gerilir. Bunu bildiğimiz hâlde nasihat vermek istemeyiz. Lâkin bu nasihatları veren Hak'tır, bizim dilimizden Hak'tır ki söyler. Sonra, halk ukûbâta duçar olduklarında biz ne edelim. İnsan suretinde iken bize Hak'kı ve hakikatı bildirmediler diye zulüm isnadına mahâl kalmasın ve (El-Adl) ism-i şerifinin hükmü cârî olsun içindir (Mıskal kadar hayr eden hayr görecektir, Mıskal kadar şer eden de şer görecektir).²⁴⁷

İki âlemden haberdârım deyen dünya nedir
Bu günü bildinse indinde olan ferda nedir²⁴⁸
Sende benlik bende senlik görünürken zâhirâ
İki âlem bir vücuttur *deyen ile* fetva nedir
Mâzî müstakbel bu dem hak ki bunlar üç olur
Bunları cem eyleyüp bir eyleyen Anka nedir²⁴⁹
İki derya bir vücut olsa ikilik mahv olur
Ya bu sen ben deyu halkın ettiği kavga nedir
Bir vücutta on sekiz bin âlem oldu bir kadeh
Bu kadeh içre dönüp raks eyleyen sahbâ nedir²⁵⁰
Âleme nisbet gerektir dâne-i haşhaş velî
Pes derununda temevvüç eyleyen derya nedir²⁵¹
Der isen dâm-ı belâdır âşıkın başına aşk
Ma'sukun vechinde ²⁵² açılan gül-ü hamra nedir.²⁵³

Vech-i dilberden hazer eyler Fakîh Şeytan lâîn ²⁵⁴
Bilmedi te'vil-i ilmullahta mâvera nedir
Hak kasem eyler ki Âdem ahsen-i takvîm durur
Ya bu mel'unda bu istiğna bu imtina' nedir
Çünkü idrâk eyleye sun'-ı Hüdâyı âşıkaan
Bâ temenna âşıka ma'suka istiğna nedir²⁵⁵
Sâki-i bâkî elinden²⁵⁶ içmeyenler câm-ı mey
Kaldı hayvan²⁵⁷ bilmez oldu zevk ile safa nedir
Çünkü dersin fâil-i mutlaktan özge kimse yok
Ya arada hükm-i teklifin ile takyid nedir²⁵⁸
(Küllü şey'in hâlikün lâ reybe illâ vecchehu)²⁵⁹
Pes cihât-ı sitte mahv oldu ya bu dünya nedir²⁶⁰
Olmayanlar (Resmî) ya kayd-ı taalluktan halâs
Bilmedi anlar bu remzi hem bu muamma nedir.

Sırr-ı aşka²⁶¹ kim ki düştü ol fâzıl olur
Ayni ma'suk olduğun fark etmese cahil olur
Mâsivallah nutk-ı Hak'tır iktizây-ı hâl için
Ehl-i Tevhid ânu selb etmez ki şirk hâsıl olur²⁶²
Zât-ü esmâ-ü sîfât devr eyledikçe nevbenev
Kesb eder kurbiyyeti Hak vechine dâhil olur²⁶³
El hazer (Lâ taknetû min rahmetillâh)tan ümîd²⁶⁴
Kaatı-ı feyz-i Hüdaya ²⁶⁵ ol nasıl kaabil olur
Kendini bilmek için (Resmî) hadîs-i (Men aref)
Kühünü zâtiyle idrâk eyleyen kâmil olur.

(Ârif Olup Ehlullah Dîvânına Kabulu Gösteren Nefesler)
Bihamdillâh nurile envara erdim ben bu gün
Âçılıp ayn-i basîret irfâna erdim ben bu gün
Âteş-i aşkıyle yanıp vâlih-i hayran iken
Erdi bir nur-ı tecellî câna erdim ben bu gün
Eyledim taklidi tahkik mâsivayı terk edip
Cezbe-i Rahman ile Subhana erdim ²⁶⁶ ben bu gün
Gitti kesret oldu vahdet cümle âlem serteser
Mahv olup suretle esmâ câna erdim ²⁶⁷ ben bu gün
Kalktı cezb ile vücudu bu âciz-i dîvanenin
(Küntü kenz)in sırrıyım kim kâna erdim ²⁶⁸ ben bu gün

Huuuu!

Feyz-ü irşâd pîrimden yönüm Allah'a döndüm
Geçtim cân-ü serimden yönüm Allah'a döndüm
Neyleyim ben kabâyı hem hırkayı abâyı
Katî bilip dünyayı yönüm Allah'a döndüm.
Terk eyledim taklidi hem istemem tahkiki
Satın alıp yokluğu yönüm Allah'a döndüm ²⁶⁹
Zâhid alsın kerâmet hem istemem Velâyet
Seyr bana melâmet yönüm Allah'a döndüm ²⁷⁰
Çaldım melâmet tablını hiçe saydım varımı ²⁷¹
Aşkta yakıp ârımı yönüm Allah'a döndüm
Aşka düşüp yanayım mahv-ı mutlak olayım
Fenâ ender fenâyım ²⁷² yönüm Allah'a döndüm
Men fakîr-i dîvane ²⁷³ yine geldim seyrane
Düşüp şöyle hayrane yönüm Allah'a döndüm ²⁷⁴

Huuuu!

Ben de bildim benlik yoktur özümde
Benliği mürüvvete sattım ezelden
Tuttuğumuz iyman ikrar ²⁷⁵ kapısı
Bir Pîr eteğini tuttum ezelden ²⁷⁶
Şeriat öğrendim ²⁷⁷ binbir ad için
Hakikat öğrendim aynı zât için ²⁷⁸
Ma'rifet öğrendim bu sıfât için ²⁷⁹
Tarikata hizmet ettim ezelden ²⁸⁰
Şeriatın ince yolları vardır
Hakikatın derin halleri vardır
Ma'rifetin gonca gülleri vardır
Bülbülüm gülşende ²⁸¹ öttüm ²⁸² ezelden

Huuuu!

Bir aceb sırra yetiştim²⁸³ beni hayvan anlamaz 2²⁸⁴
Defter-i benliği sildim ehl-i dîvan anlamaz
Âteş-i aşka yanarım her seher pervanevar
Doldu sînem ateşiyle nâr-ı suzan anlamaz²⁸⁵
Men ol abdal âşıkım kim kimse bilmez hâlîmi
Bulmuşum Hak ile vuslat anı nâdan anlamaz
Ki acebmi ehl-i zâra hâlîmi keşf eylesem
Himmet-i merdân nidüğün anı her can anlamaz
Bulmuşum mürşîd-i kâmil kaalimi hâl eyledi²⁸⁶
İçirdi ledün hayatın²⁸⁷ âb-ı hayvan anlamaz
Men (Selîm)-i dîvâneyim varlığım mahv eyledim
Varlığından geçmeyenler sırr-ı Subhan anlamaz.²⁸⁸

Huuuu!

Gerçek mürid gerçek baba katrasını bahre sayar
Nâkis olan nefse uyan sükkerini zehre sayar
Kendi bilgisinde kalan ilm-i ledün bilmez olan
Mürşidine eğri bakan lutfunu hem kahre sayar
Gerçek âşık olan kişi yoluna kor cân-ü başı
Budur yar sevenin işi her ne gelse fahre sayar
Âhir zaman dervişine aldanma sen (Ümmü Sinan)
Küfrün iyman eder sanma iymanını küfre sayar

Huuuu!

Zâhidâ toprağa baş vurmakla bulunmaz nâim
Âdem'e kıl secde ki gel olma Şeytânırracîm²⁸⁹
Sed edip mescid kupusun yürüvar meyhaneye²⁹⁰
Tut bu râhı iş budur hâzâ Sıratulmüstakîm
Bul bu meyhane içinde sâki-i devranı sen
Bâde nûş et hem di Bismillahirrahmanirrahîm²⁹¹
Tövbe kıl zühdüne zâhid sâkin ol meyhanede²⁹²
Kim budur vallah ve billâh zâlikelfevzulazîm²⁹³
Mal-ü evlâd-ü ayalin terkini ur âşık ol
Faide vermez bular çün bulagör kalb-i selîm.²⁹⁴

Huuuu!

II

(Bektâşilikte Belli Başlı Merasimler)

Velâyetin başı ve Hılâfetin sonu Hz. Ali'de toplandığından Ali, (Tarikat)¹ silsilesinin de başıdır ve tarikat sırları da kendilerinden evlâtlarına, onlardan da diğer bütün tarikat ulularına ulaşmıştır ki hepsi birdir ve haktır ve tek bir nurdur. Tarikatın bir çok şubelere ayrılması, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, vahdet bakımından olmayıp, sadece, tarikat ulularına olan nisbet ve tevhid mertebeleri bakımındandır. Bununla beraber bütün nisbetler ve tevhid mertebeleri de yine Hz. Ali'de son bulur.

Tevhid mertebeleri teslis üzere üçtür:

- 1- Telkin.
- 2- Hırka giyinmek².
- 3- El almak.

İlk iki husus Hz. Muhammad'ten Hz. Ali'ye ve ondan da sırasıyla tarikat ulularına ulaşmış olup (El Almak) hususu da kâmil bir mürşid vasıtasıyla tevhid sırrının acîb nüktelerine vâkıf olmaktan ibarettir ki bunun yolu da kâmil bir mürşidin fi'len suhbetinde ve hizmetinde bulunmaktır ³ ve dolayısıyla bu da yine Hz. Ali'ye ve Hz. Muhammed'e dayanır. Bununla beraber bir ulunun ruhaniyetine sığınmak suretiyle el almak ta mümkündür ve vâkîdir.

Tevhid mertebesi ikrar ve sülûk mertebesidir. Bu mertebede sâlik, Şeriat kapısından (Tarikat)a girmiş olur.

Giyinim (İlbas-ı Hırka) mertebesinde salık, ma'rifet elbiselerini giyinmiş olur.

El alma mertebesinde de salık (Ahadiyette Fânî) olmuş olur ki en yüksek ma'nevî mertebe budur.

Kısaca, Bektâşilik, ve özellikle (Babagân Bektâşiliği) Hz. Ali'nin tafdiliyetinden, Hz. Ali'nin ulûhiyetinden, ve en nihayet Nefs'in ulûhiyetinden ibarettir.

Şimdi burada, Bektaşî Felsefesini gerektiği şekilde anlayabilmek için, Bektaşîliğin pratik yönüne, merasimlerine de kısaca işaret edelim.

Bektaşîlerin, mezhepleri gereği, büyük küçük bir çok merasimleri vardır ki bunlar, özellikle, (Âyîn) kelimesi altında toplanır. Bektaşîlikte belli başlı on iki Âyîn vardır ve bu Âyînler (On iki İmam) Postuna⁴ uydurulmuştur.

Bu on iki Âyîn, üçer üçer olmak üzere, dört kısma ayrılmıştır. Bu ayırımın esası da dört mevsimdir, daha doğrusu eskiden kalma dört mevsim bayramıdır.

On iki âyînin ilk altısı (Bahçeden Gül Koklamak) ta denilen (İkrar Âyînleri)dir⁵.

Bu altı âyîn İslâmlığın abdest, namaz, kurban, tekfîn gibi esaslarını teşkil eder. Bu âyînler, namzetleri bir çeşit alıştırma olup bunlarda özellikle içki içilir, Gülbank okunur ve daima sembollerle maksadın açıklanmasına çalışılır.

On iki Âyînin ikinci altısı da (Bahçeden Gül Köparmak) ta denilen (Vusûl Âyînleri)dir⁶.

Tam bir Bektaşî sayılabilmek için bu âyînlerin hepsine katılmak zorunludur.

Biz bu konuda sadece, (Âyîn-i (Cem'e⁷ girme Usulü) ile (Tarikata Girme Usulü) nden söz edeceğiz.

(Âyîn-i Cem'e Girme Usulü)

Âyîn-i Cem, Bektaşîlerin en büyük âyînidir. Zira bu âyîn, bütün şekilleri ile Bektâşî i'tikadının canlı bir timsâlidir. Âyîn-i Cem, aynı zamanda (Vusûl Âyînleri)nin de sonudur. Bu âyîn, Kış'ın en uzun gecesinde, yani Aralık'ın yirmi birinci gecesinde yapılır ve bu âyîne bütün Bektaşîler katılır ve katılmak zorundadır.

Âyîn-i Cem özellikle, Haşr ve Neşr'den sonra insanın Allah'a kavuşmasını ve bütün benliklerin ortadan kaldırılmasını sembolize eder. Âyîn-i Cem, bu bakımdan da özellikle (Şamanizm)i aks ettirir.

Bu âyîn, dünyanın yaratılacağı; kıyametin kopacağı; İsrafilin surunu ötrtüreceği; ölümlerin mezarlarından kalkacağı; meydan kuruacağı ve gerçek insanların Sırat köprüsünü geçip Cennete, diğerlerinin de Cehenneme gireceği, ve en nihayet ebedî yaşama sırrına kavuşula-

çak olan bir âyindir. Bu sebeple de bu âyinde, başta Allah olmak üzere Âdem, Havva, Şeytan, Melâike-i Mukarrebîn (Cebrail, Mikâil, İsrâfil, Azrail), Meryem, İsa, Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin, Nuh, Yunus, İbrahim, İsmail, Musa, Firavn, Hacı Bektaş, Balım Sultan ve Hak Eren'den ve daha bazı şahsiyetlerden mürekkeb kırk kişilik bir inançlar tarihi kafilesi yer almakta ve bu kaafile kırk seçme kişi tarafından temsil edilmektedir. Yine bu sebeple bu âyin, Babaların en salâhiyetlileri tarafından idare edilmektedir.

Kısaca, Âyin-i Cem, İnsanın, Allah'ın kendisinde tam tecellî ettiği tek varlık ve bütün insanlığın da bir varlık olduğunun temsilinden ibarettir.

Âyinde bu kırk kişiyi temsil edenlerin temsil görevlerini gerektiği şekilde yapabilmeleri, onların, gerçekten bilgili, zarif ve nüktedan olmaları ile mümkündür. Bundan ötürü, yıllarca aynı görevi yapanlar vardır ve onlar Tekke'nin Ermişleri sayılırlar. İşte, Bektaşî hazırcıvaplığının esası da bu görevleri yapanların nüktelerinden ibarettir ve gerçekte bâtılın çarpışmasını sembolize eden bu nükteler asırlar boyunca inceden inceye işlenmiştir.

Bektâşî âyinleri Âyin odasında usul ve erkânına göre⁸ yapılır ve çoğunlukla gece yapılır. Âyin odası kapısına veya Ma'bed kapısına Şark'tan girilir ve odanın diğer üç yönü buna göre adlanır.

Genellikle, (Kapı), zâhir ve bâtın ilme; Kapınının (İki Kanadı), Hasan ve Hüseyin'e; Kapının (Eşik)⁹ de Tarikatın birinci basamağına işaretir.

Ma'bedin ortası (Erenler Meydanı) ve ya (Kırklar Meydanı)dır. Meydanın tam ortası da (Dâr)¹⁰ dır.

Dâr da her maksuda ulaştırın Sırât-ı Müstakim, Celaâl ve Cemâl meydanı, Tevellâ ve Teberrâ¹¹ mahalli i'tibar edilir.

Ma'bedde on iki İmamı¹² temsilen on iki (Post) vardır ve genellikle her post için de birer Çarağ vardır. Ancak, bu gecenin özelliği dolayısıyla hem Babaların görevleri hem postların adları değişiktir. Postlarda oturan şahısların yaşları da temsil ettikleri şahsiyetlerin yaşları ile mütenasiptir. Meselâ, Muhammed Postunda kâmil ve yaşı kırk biri geçmiş bir şahıs oturur. Ali postunda yirmi bir yaşını geçmiş ve pek güzel yüzlü bir delikanlı oturur. Hasan ve Hüseyin postlarında yaşları yirmiden ağaşı olan iki oğlan oturur. Diğer postlar ise 40-45 yaş arasındaki şahıslara verilmiştir.

Bu âyîn, yukarıda açıkladığımız üzere, susulen gece yapıldığından bu âyîne girme usulünden önce Ma'bedi aydınlatmakla ilgili olan (Çırağ)dan ve (Çırağları Uyandırma) usulünden söz edelim.

Çırağ nedir?

Bektaşilikte (Çırağ), yani kandil veya mum (yani ışık vasıtası) ışık ve nur anlamındadır ve şu âyete dayandırılır: "Biz seni Allah yoluna ışık saçıcı bir güneş olarak gönderdik."¹³

Bektaşilikte çırağın esaslı bir rolü ve önemi vardır. Zira, çırağ insanı karanlıklardan kurtaran ve gideceği yolu aydınlatan ışıktır, nurdur. Bu sebeptendir ki Peygamberimiz de çırağa teşbih edilmiştir. Çünkü, Peygamber gelmiş olmasaydı mevcudatın hepsi yokluk (Adem) karanlığında kalır ve vücut nuruna yol bulamaz ve ilâhî feyz yoluyla ayana gelemezdi. Zira kudsi hadiste bildirildiğine göre Allah Peygamberimiz için şöyle demiştir: (Eğer sen, sen olmasaydın ben felekleri yaratmazdım).

Bundan ötürü de Âyîn odasında (Eşik)in tam karşısında üç basamaklı ve genellikle on iki çırağı hâvî bir çırağlık vardır ki buna (Taht-ı Muhammedî) veya sadece (Çırağlık) derler.

Bu on iki çırağ arasında veya önünde büyük bir çırağ daha vardır ki bunun başı (Bektaşî Tâcı) şeklindedir altı da dört bölüm olup dört kapıya¹⁴ işaretler. Yukarısı da on iki İmama işaretle on iki dilimlidir ve bu on iki dilimin tam ortasında da bir düğme vardır ki bu düğme bizzat (Hakikat)a, yani Muhammed ve Ali'nin (Birlik)ine işaretler.

Bu büyük çırağ, üç fitilli bir zeytinyağı kandilinden ibaret olup fitillerin biri Allah'ı, biri Muhammed'i, üçüncüsü de Ali'yi temsil eder ve bütünlüğü ile çırağ bu üçünün birliğine işaret eder. Bu çırağ Pîr postunun yanında bulunur ve (Horasan Çırağı) adını alır ki Hacı Bektaş'ın yol ve erkânının nuru sayılır. Bundan ötürü de bütün çırağlardan önce bu çırağ uyandırılır ve diğer çırağlar da bundan uyandırılır ve böyle yapmakla da ilâhî hakikata ancak, Hacı Bektaşın nuru irşadı ile varılabileceği anlatılmak istenir. Bazan da bu çırağ yerine odanın tam karşı ucunda (Sirâc-ı Münîr) denen ve Hz. Ali'ye işaret eden tek ve pek parlak bir çırağ bulunur.

Horasan çırağına, bu büyük çırağa Muhammed ve Ali nurunu temsil eden (Kanun Çırağı) da denir ve bütün âlemleri temsil eden Âyîn (Meydan)ını bu Muhammed Ali nuru aydınlatır. Bu şu demektir: âlemlerin başlangıcında Muhammed Ali'den, onların nurundan başka

bir şey yoktur ve ikisinin vahdeti de (Ulûhiyet Makamı)dır. Bu ulûhiyet makamının birliğinde (Ahadiyet), ayrılığında da (Vahideyet) tecellî etmiştir. (Vahidiyet), (Ahadiyet)in tecellisi olup mebd'e olan (Amâ)dan, yani (Gaybların Gaybı)ndan, (Lâhût Âlemi)nden zuhurdur.

Mumların bir delil (bir mum parçası) ile (Kanun Çırağı)ndan uyandırılması ile Allah, Muhammed, Ali de ayrılmış olur ve bunların her birinin ayrı nuru, ayrı zuhuru olmuş olur. Bu suretle de Muhammed'in tahtı kurulmuş ve (Vücub) ve (İmkân) âlemini, yani meydanını büyük nur kaplamış ve bu büyük nurun lem'aları, parçaları olan küçük nurlar da zâhir olmuştur. Yani, on iki İmam çırağları da uyanmış ve (Ferdaniyet) meydana gelmiş ve Muhammed Ali'nin nurunun nurları ile meydandaki (Âlemdeki) her şey de zâhir olmuştur. Bütün bunlar ezeli zuhurun bir timsâlidir. Yani, ilk önce Muhammedin nuru zuhur etmiş ve bütün varlıklar da o nurdan hasıl olmuştur ve o nurun parçaları olan nurlar ile zuhura gelmiştir. Her zuhur için bir mazhar zorunlu olduğundan meydandaki postlar, çırağlar, makamlar... da zuhurun birer mazharıdır. Hak'kın tam mazharı ise (Âdem)dir. İşte, tâlib olan kişi Âdem'de tecellî eden hakikatı bilir ve görürse Allah'ı da bu suretle bilmiş ve görmüş olur.

Her zât, sıfatları ile zâhir olduğundan bâtında iken, yani görünmez iken bir küllî ilim, bir mutlak vücut olan Allah, zuhuru ile bir mutlak mevcut olmuş olur. Böyle bir mutlak vücut ve mevcudun tam mazharı da o ezeli nurun tam ma'kesi ve mazharı olan (Âdem)dir.

Burada yine işaret edelim ki Âdem'e secdeden maksat onun sıfatlarına değil, fakat zâtına, yani küllî ruha secdedir.

İşte, aslında Türk görüş ve düşünüşünün timsali olan Bektaşiliğin yolu budur.

Bu konuda (Gencî) şöyle demektedir:

Neydüğün zâtim sıfatım sırra ağâh olmuşem
Nev tulu'etmiş hakikat şehrine mâh olmuşem
Men ziyaretgâh-ı aşkım, gel meni eyle tavaf
Şöyle bir nur-ı muazzam hass-ı dergâh olmuşem
Lezzetin, âşıklar, aşkın menden aldı tâ ezel
Bâd-ı aşk menden eser, men aşka hemrâh olmuşem
Âlem-i devran içinde kendimi kıldım nihân
Terk-i tecridin muhakkak fahr-i fillâh olmuşem
Hep benim hükmümdedir (Gencî) bu dilde ne ki var
Ol sebepten bu vücudum milkine Şah olmuşem.

(Harabî) de şöyle diyor:

Hak kendini halka bildirmek için
İnsanı kendine timsâl eyledi
Kur'ân-ı nâtukın tefsiri için
Kur'ân-ı sâmiti irsâl eyledi.

(Senürîhim âyâtınâ fil âfâk)
Kur'anda buyurmuş ol Rabb'ul-Felak
Aç gözünü kendi özüne bir bak
Hak sıfatı sende ikmâl eyledi.

İnsan kâinatı olmuş bî-bedel
(Vettin) sûresi şerh etmiş güzel
Halkı iykâz için Hallâk-ı ezel
Bunca Peygamberler irsâl eyledi.

Vâiz bu esrara değıldir âgâh
(Leyle-i Mi'rac)ta Hazret-i Allah
Bir sûret-i (Şâb-ı emred)te nâgâh
Peygambere arz-ı cemâl eyledi.

Ve yine şöyle de demişlerdir:

Bilmez niçin mürâî, etmez sücud-i Âdem
Terketti emr-i Hakkı, Şeytâna uydu her dem
Âdemdedir keramet, Âdem'den iste Hakkı
Ben Âdem'i yarattım dedi Hüdâ mükerrrem
Esmâsını fil-cümle insana ta'lîm etti
İnsan imiş mukarrer ben bildim ism-i a'zam.

Ey bu cümle kâinatın aslını bir can eden
Âdem'i kudretle ol cana sevip cânan eden
Allemel-esmâ ile hem tâc-ı kerremnâ ile
Arşı-ı a'lâda melekler cem'ine Sultan eden.

(Mir'âtî)nin şu beyti de bu örneklerin en güzellerindendir:

Secde eyle Âdem'e İblîs gibi âr eyleme
Emr-ü nehyin bil Hak'kın, mekânın inkâr eyleme.

Çırağları uyandırma:

Önce çırağcı tarafından Dar'a gelinip niyaz ¹⁵ edilir ve mürşitten bir delil alınarak ilk olarak (Horasan) postundaki Horasan Çırağı (Kanun Çırağı) uyandırılır ve uyandırılırken bu tercüman (dua) ¹⁶ okunur:

1- (Kandil, nur-ı Muhammed Ali'dir ezelden ezeli, Allahu nûrussemâvât mezâhirinde lem yezeli, âyîn-i Cem'de görülür Hakkın' kudret eli, kaide-i erkân Pîrim Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî, Levlâke sırrına mazhar envâr-ı tecelliyât müncelî ber kemal-ı Hamse-i Âli Abâ ve ber cemâl-i Muhammed Ali râ salâvât).

Horasan Çırağındaki mumdan yakılırken (ışık alınırken) şu tercüman okunur:

2- (Çırâğ-ı Muhammed Ali'den doğuptur Şems ile Mâh, fakir de bir zerre alayım, destur Allah eyvallah).

Bundan sonra geri üç adımla (Dâr)a gelinir ve Dâr'dan yine üç adım yürüyerek çırağların yanına gidilir ve giderken bu tercüman okunur:

3- (Hak dost, âşıklar, sâdıklar, yanıklar, uyanıklar ve sâkinân-ı Âyîn-i Cem erenlerine Huuu dost!).

Çırağların önüne varıldığında da şu tercüman okunur:

4- Bu menzil ki çırâğ-ı nûr-ı semâvât
Kaçan kim rûşen oldu Tûr-ı münâcât
Makaam-ı esrardır ve hem hâcât
Ber kemâl-i Muhammed Ali râ salaâvât)

denip Baba çırağı uyandırılır ve uyandırılırken de şu tercüman okunur:

5- (Çırığ-ı rûşen, fahr-ı dervîşân, zuhur-ı İmâmân, huzûr-ı hâzırân, selâmet-i gâibân ber cemâl-i Muhammed Ali râ salâvât).

Ondan sonra diğer mumlar uyandırılır ve uyandırılırken şu tercüman okunur:

6- (Seyyid'üs- Sâdât, muhibb'üs-Sâdât, hulâsa-ı mevcûdât, alem'üs-sırr v'el- hafiyât, şefi'-i ruz-i arasât ber cemâl-i Muhammed Ali râ salâvât).

Uyandırma işi tammamlandıktan sonra çırağcı Muhammed Tah-tının sol tarafındaki makama (Peymençe)¹⁷ geçerek şu tercümanı okur:

7- (Çırâğ-ı evliya nur-i semâvât
Ki bu menzildir ol Tûr - i münâcât
Kaçan kim rûşen ola kıl niyazı
Muhammed Ali'ye candan salâvât).

Çırağcı sonra da Kur'andan şu parçayı okur (bu bazı yerlerde Mürşit tarafından okunurdu):

8- (Allahu nur'us- semâvâti vel ardi misle nurihi ke-mişkâtin fiha mısbeh'ul-mısbah fi zücâcetiniz-zücâceti keenneha kevkebün dürriyyün yûkadü min şecerettin mübareketin zeytunetin lâ Şarkıyyetin ve lâ Garbiyyetin yükâdü zeytuha yadiu ve lev lem temseshu nârun alâ nûri yehdallahu nurehu men yeşâu ve yadribullah'ul-emsâle linnâsi vallahu biküllü şey'in alîm).

Bundan sonra çırağcı üç defa tekbir getirip Dâr'a gelir ve bunu okur:

9- (Allah Allah çün çırağ-ı fahr uyandırdık Hüda'nın aşkına
Şeyyid'ül-Kevneyn Muhammed Mustafa 'nın aşkına
Sâki-i kevser Aliyy'ül-Murtaza'nın aşkına
Hem Hadice, Fatıma Hayrünnisânın aşkına
Şah Hasan Hulki Rıza hem Şah Hüseyin-i Kerbelâ
Ol İmam-ı Etkiya Zeynel-Abâ'nın aşkına
Hem Muhammed Baakır ol kim nesl-i pâk - i Murtaza
Câfer'üs-Sadık İmam-ı Rehnümanın aşkına
Muse-i Kâzım İmam-ı serfirâz-i ehl-i Hak
Hem Ali Mûsa'r-Rıza'yi Asfiyanın aşkına
Şah Takiy ve bâ Nakiy hem Hasan'ül-Askerî
Ol Muhammed Mehdi-i Sâhib-Liva'nın aşkına
Pirimiz Hünkârimız Bektâş Velî'nin aşkına
Haşredek yânan yakılan aşkaanın aşkına

Ber-Cemâl-i Muhammed Ali, Kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ Râ Bülend Salâvat Allah, eyvallah Huu!.)

Bundan sonra çırağcı şöyle der:

10- (Hizmetlerimizi kabul et ey Şah Bihakki Mustafa ve Âl-i Dergâh. Erenlerden haklı, hayırlı himmet... Şey'en lillâh, Allah eyvalah).

Bundan sonra da mürşit şu küçük (Gülbank)ⁱ¹⁸ okur:

(Bismi Şâh

Allah Allah . . . vakıtlar hayr ola. Şerler def' ola. Mü'minler bermurad ola. Münkirler mât, münafıklar berbâd ola. Demler dâim, cemiyetler kaim ola. İbadetler sahih ve sâlim ola. Gönülller şen, meydanlar âbâd ola. Dostlar mesrur, düşmanlar makhur ola. Sırlar mestur,

gözüller pün nur ola. Erkânlar, niyazlar kabul ola. Dem-i devran, hânedân-ı dervîşân daim ve bâkî ola. Düşmânân-ı Âl-i Abâ hakir ve fânî ola. Sine-i sâlikân mütesellî, dil-i dervîşân mütecellî, bezm-i ârifan mütehallî ola. Hak erenler nehc-i kavim-i sırât-ı müstakimden ayırmaya. Kısmet ve fütihat kerem ve inayet eyleye. Mazhar-ı envâr-ı tecellî ve mahrem-i esrâr-ı ezeli ez cümle uşşâk-ı lem yezeli eyleye. Nefeslerimizi keskin, tığlarımızı berrâ, didelerimizi binâ, kalblerimizi musaffâ eyleye. Hânedân-ı fakr-ü fenâdan göçen dervîşân, âşikaan, sâdıkaan, muhibbânın ruh-ı revanları şâd-ü handân ola, Merdân-ı Bektâşî, Abdalan-ı Bektâşî, Kemberbestegân-ı¹⁹ Bektâşî daim ve bakî ola.

Allah, ikrarlarımızı sâfî, iymanlarımızı hâlis, fahrimizi mübarek eyleye. Er Hak Muhammed Ali gerçekler deminden, on iki İmam, on dört ma'sum-ı pâk efendilerimizin katarından, didârından ayırmaya. Namazlarımız, niyazlarımız, erkânlarımız, hizmetlerimiz, dergâh-ı izzetinde kabûl ola. Seyyid, i kâinat sırr-ı Murtaza Ali, dem-i Hazret-i Pîr-i destgîr Hünkâr Hacı Bektâş Velî ve Balım Sultan efendilerimizin dem ve keremlerine Huuu!... diyelim, Huuu!. . . .).

Bundan sonra çırağcı (Dâr)a ve Mürşide niyaz eder ve:

(Allah dost, hâzır ve gaib, zâhir ve bâtın Âyîn-i Cem erenlerinin gül cemallerine aşk olsun, Allah, eyvallah Huuu.. dost!) meydan tercümanını okuyarak yerine oturur.

Sonra mürşid: (Destur Ya Evliyaların Hâtemi Kutb'ül-Evliya Hünkâr Hacı Bektâş Velî!) diyerek:

(Ya Muhammed! müşkil ve sıkıntılı anlarında yardımına Ali'yi çağır ki o muzhir ve mazhar-ı acaib ve garaibtir ve Hak'kın kudret eserleridir.

Kederlerden, musîbetlerden kurtulup felâha ulaşmak için Pençe-i Âl-i Abâ ve Evlâd-ı Hüseyin aşkına ona sığınmalıdır.

O Nebîliğin nuru, Velîliğin sırrı, Cemal ve Kemâlin mâliki, Ulûhiyet ve Azamet'in sahibidir. Onun için Ulu Allah adına ona nidâ et!

Rahmet edicilerin en rahmet edicisi, yardım edicilerin en yardım edicisi olan ve kalpleri ve düşünceleri bir anda alt üst edip zulmetleri nura, şerleri hayra, kederleri sürura tebdil ve gark eden odur.

Hiç bir kimse Ali, hiç bir kılıç Zülfikar olamaz. Allah'ımızın biricik dostu Ali'dir. Ey Ali bizim de kalplerimizi ve düşüncelerimizi nurlandırıp aydınlartarak bizi de Allah'a ulaştır ve kavuştur!.

Ey Ulu Tanrı! vâcib'üt-Ta'zîm ve't-Tekrîm olan Muhammed ve Ali hürmetine bize imdâd eyle!) mealindeki (Nâd-ı Alî)yi²⁰ okur.

Bunun üzerine bütün hâzır olanlar hep birden niyaz edip hep birden (Gerçeğe Huuu!) derler.

Çırağları uyandırma bir usule göre yapıldığı gibi Âyîn odasına girme, yani Âyîn-i Cem'e girme de bir usûl dairesindedir, şöyle ki:

Âyîn odasına ilk Baba girer ve Postuna oturmadan kendi postuna niyaz eder. Bu niyaz da şöyledir: zemine diz çökülür ve iki el, biri diğerrinin önünde olmak üzere, zemin üzerine konur ve zemin öpülür. Baba'dan sonra da diğer a'zalar meratib sırasıyla odaya girerler. Bunların odaya girişlerinde de usul şudur:

1- Kapıdan girerken, önce, (Eşik)e niyaz edilir. Bu niyaz da şöyle yapılır: önce sol diz üzerine diz çökülür ve iki el eşik üzerine konur ve her el bir defa öpülür. Ondan sonra şu eşik tercümanı okunur:

Eşik tercümanı şudur:

(Eşiğine koymuşum ben cân ile ser
Hem eşikten benim hacetim budur
Lutf edip ben fakire kılasın nazar
Allah eyvallah Huu! Dost).

2- Bundan sonra (Eşik) geçilir ve (Haraan Postu)na yani (Hacı Bektaş postu)na niyaz edilir. Orada da şu tercüman okunur:

(Cemalin sırrıdır hep
Âdem hutut-ı heft (yedi âyet hatları)
Mihrab-ı Rezm-i Elest
Çâr kûşe-i Post
Allah eyvallah Huu! Dost).

3- Sonra oradan (Dâr)a varılır, boyun bükülür ve oradan üç adımda (Mürşid postu)na yani (Hz. Muhammed Postu)na gidilir ve son adımda:

(Ve lillâh'il-Maşrîki v'el-Mağribi fe-eynemâ tüvellû fe-semme vechullah), teercümanı okunarak Babaya niyaz edilir. Bu niyazın usulü de şudur: önce Babanın sağ dizine, sonra dsol dizine, sonra da göğsünün sağ alt tarafı öpülerek niyaz edilir. Sonra Babanın önüne secde edilir ve secdeden sonra ger geri üç adım atılarak yine (Dâr)a gelinir.

4- Bundan sonra (Dâr)dan yine üç adım ilerleyerek (Çırağ)a, yani (Taht-ı Muhammed)e veya (Minber)e gelinir ve önünde niyaz edilir ve şu tercüman okunur:

(Çırağ-ı nur Muhammed Ali ber-Cemâl-i Muhammed Ali ve âlihîm râ salâvât).

5- Sonra yine üç geri adım ile tekrar (Dâr)a gelinir ve oradan da yine üç ileri adım ile (Sultan Postu)na, yani (Seyyid Ali Postuna) ve ya (Küre) ye(ki İmam Hasan ve İmam Hüseyin'e ve Fatıma ocağına işaretler) niyaz edilir ve şu tercüman okunur:

(Zâhir bâtın erenlerine Huu! Dost.)

6- Oradan, yine aynı minvâl üzere (Dar)a gelinir ve oradan da (Rehber Postu)na, yani (Hz. Ali Postu)na niyaz edilir ve şu tercüman okunur:

(Ve lillâh'il-Maşriku v'el-Mağribu fe-eynemâ tüvellû fe-semme vechullah).

7- Oradan da (Nakîb Postu)na, yani (Kaygusuz Postu)na iniyaz edilip meydana gelinir ve geri kalan diğer postlara doğru ilerlenerek o postların hepsine birden: (Cümleden cümleye) diyerek niyaz edilir ve şu meydan tercümanı okunur:

(Allah dost, hâzır gâib, bâtın zâhir, Âyîn-i Cem erenlerinin gül cemallerine aşk olsun Allah eyvallah).

Sonra (Dâr)a gelinip niyaz edilir ve kendi yerine oturulur.²¹

Bu yedi niyaz merasimindeki şu özel noktalara işaret etmek faydalı olur:

Niyaz ederken, sağ ayak namazda olduğu gibi, kaldırılır ve böyle secde ve niyaz edilir.²² Ve her niyazda (Dâr)dan üçer adım giderken ayak parmaklarının uçları birleştirilir.

(Çırağ) veya (Tûr) veya (Taht-ı Muhammedî) yahut ta Hz. Peygamberin hutbe okuduğu mahalle işaretle (Minber) de denilen yerin üstünde de on iki mum yanar ki bu on iki mum da on iki İmam'a işaretlerdir.

Bu (Çırağ)ın zirvesi (Tûr) dağı temsil eder ki (Ulûhiyet Makamı)dır. (Nurun Zuhur ve İhatası)na işaretler; kısaca, (Len terânî Mûsâ!) hikayesinin tecellî ettiği yerdir.

(Tarikata girme Usulü) :

Evvelâ, usulü vech ile Baba (Talib)in kurbanını kestirir.

Âyîn-i Cem yapılan yer - ki vahdet âlemidir-Hak'kın tam zuhuru ve zuhura sebep olan nurun inkişaf makhallini, yani (Küntü kenzen mahfiyyen)i temsil eden esrarını ve ezeli mukadderratın tafsilinin icmalini, cem'ul-cemi ve farkı, celâl ve cemâli ihata ettiği makamdır.

Bu makama girmeden önce ikrar alacak talibi (Rehber) gusl ettirir. Guslden sonra baştan aşağı üç tas su dökülür ve su dökülürken de şu tercüman okunur:

(Bismillâhil alıyyül azîm hüver Rahmânirrahîm Neveytü en ag-tesele an cemî-i sivallah ve zünubid dünya ve ma teşebbehe an zâlike takarrüben ilâllahi taalâ ve tarîkil Enbiya ve l Abdâl ver Ebrar. Yâ Muhammed, ya Ali, lâ fetâ illâ Ali , lâ seyfe illâ Zülfikar, ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ bülend salâvât).

Rubasını giyerken şu tercüman okunur:

(Ve izâ şî'nâ beddelna emsâlehüm tebdilâ, ber cemâl-i Muahmed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât).

Sonra tıraş olur ve başını ıslatırken şu tercüman okunur:

(Bismi Şâh²³.. Elhamdülillâhî Allahümme salli alâ Muhammed'-el-Musatafa ve alâ âlihî zü merretin festeva ve hüve bil ukil a'l'el-ervah).

Baş yıkandıktan sonra da şu tercüman okunur:

(Bismi Şâh . . Subhane zâlike vel melekût, Subhanel arş vel aza-me vel heybe, vel kudre, vel hikme, vel cemâl, vel celâl, vel ceberût..).

Rehber, talibin başına (Tığ)^{1 24} korken şöyle hareket eder ve şunu okur:

Evvelâ Allahu Ekber deyip eliyle talibin başının sağ tarafına bir hat çeker ve Rabb-ül-âhiri v'el-evveli deyip sol tarafına bir hat çeker. Sonra (Allahu ekber Allahu ekber lâ ilâhe illâllahu vallahu ekber Allahu ekber ve lillâhil hamd, ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i Şâh Hüseyin alâ bülend salâvât, Allah eyvallah) tekbîrini getirir ve bunu mütaakıp başın ortasına bir hat çeker ve şunu okur: (muhlikîne rüuseküm ve muksirîne lâ tahâfûne fe alime ma lem ta'lemû fe caale min dûni zâlike fethan karîbâ).

Tıraş için şu tercüman da okunur:

Tıraş olup bulduk safâ
Ehl-i Beyt-i Hânedan kıla vefâ
Geldi Hak'tan Âyet-i muhlikîn
Anın için tıraş oldu Muhammed Mustafa
Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hüseyin

Bu iş bittikten sonra Rehber tâlibe bir gusl abdesti daha aldırır. Bu abdestte evvelâ eller, üstünden aşağıya kadar hilâllanarak yıkanır; sonra sağ el ile yüz yıkanır; sonra sağ kol dirseğinden su döküp yukarıdan aşağıya sığazlanır; sol kol dirseği de öyle yapılır ve sonra da baş mesh edilir. Bu işler tamamlandıktan sonra da Rehber tâlibe şöyle der:

(Bu abdest, gusl mahalleri vasıtasıyla edilen günahlardan, çirkâbtan ve isyandan temizlenmek demektir).

Bundan sonra Rehber talibe şöyle bir abdest daha aldırır:

Evvelâ üç kere eller yıkanır, sağ el ile üç kere ağza su verilir, sonra üç kere burna su verilir, sonra üç kere yüz yıkanır; sonra su sağ el ile dökülüb sol avuca bırakılır ve sol avuçtaki su da sağ kolun dirseğinden parmaklar ucuna kadar bırakılır, bu üç kere yapılır, sonra sağ kol da sağ el vasıtasıyla aynı şekilde yıkanır, sonra âdet üzere sağ el ile baş mesh edilir, sonra sağ el ile sağ ayağın üstü ve sol el ile de sol ayağın üstü parmakları arasına kadar sığanır.

Bu abdestten murad ta bu organlar ile her hangi bir kusur ve isyan vâkî olmuş ise o kusur ve isyanlardan temizlenmektir. Rehber, bu abdestin İmam Ca'fer aleyhisselâmın olduğunu tâlibe ihtar ve tefhim ederek: (Cenab-ı Hak erenler abdestinde sâbit kadem eylesin Huu!) diyerek bu abdest işini tamamlar. Bu mütehhil erkânıdır.

Yukarıda açıkladığımız abdest işlemi başlamadan ve sonra organlar yıkanırken sıra ile şu tercümanlar okunur:

Leğen ibrik tercümanı:

(Haydar'ın râhında tenim oldu pâk
Yüzüm sürüp Dergâhına eyledim hâk
Pîrimiz Üstadımız Selmân-ı Pâk
Ber cemâl-i Muhammed, kemâl-i Ali râ salâvât).

Abdeste niyet tercümanı:

(Bismi Şâh.. Neveytü en etevaddaa bi tahkîk al-vudû, vusul ellezî fakrun min amelil kevneyni ve huruc min a'malid dünya takarruben minallahi taalâ; (ve kalerkebû fiha bismillâhi mecrîha ve mersiha enne Rabbî legafûrun rahîm..).

(Burada "ve kalerkebû.." âyetinin tefsirine kısaca dokunalım:

Nuh aleyhisselâm (Tufan)da kavmini kurtarmak için yaptığı gemiye girerlerken onlara şöyle demişti: bu gemiye Allahu Taalânın is-

mini anarak girin, çünkü bu onun iradesiyledir. Rabbım taalâ mü'minlere mağfiret edicidir, merhamet edicidir, Tufandan kurtarıcıdır.

Nuh aleyhisselâm, gemiyi (Besmele) ile yürütür ve (Besmele) ile durdururdu.

Rehber tâlibe abdest verirken bu âyeti okur:

(İnnema yürüdüllahu liyezhebe ankümürricse Ehlül Beyti ve yutahhîrüküm tathîrâ..).

Rehber, işte bu âyeti okuyarak tâlibin ellerine su dökmeğe başlar ve tâlib ellerini yıkarken de Rehber ona şunu telkîn eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu güne kadar Allah'ın nehy ettiklerine el attın ise hepsinden sıyrılıp arınmak için ellerini yıkamak sünnet-i şeriftir).

Tâlib ağzına su verirken de Rehber şunu telkîn eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu güne kadar ağzından kötü söz ve hata sâdır oldu ise onlardan ağzını temizleme sünnet-i şeriftir).

Tâlib burnuna su verirken de Rehber şunu telkîn eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu güne kadar Allah'ın nehy ettiği şeylerden her ne ki kokladın ise onlardan berî olmak için burnunu temizlemek sünnet-i şeriftir).

Tâlib yüzünü yıkarken de Rehber şunu telkîn eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu âna kadar hayasızlık vâkı oldu ise hepsinden sıyrılmış olmak için yüzünü yıkamak farzdır.)

Tâlib kollarını yıkarken de Rehber şunu telkîn eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu âna kadar nehy edilmiş olan eşyaya kol uzattı isen hepsinden temizlenmek için kollarını yıkamak farzdır).

Tâlib başını sığazlarken de Rehber şunu telkîn eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, baş, organların en büyüğüdür. Akıl, fikir, idrâk başta gerektir. Şimdiye kadar akl-i müstakîmin hilâfında harekette bulundun ise hepsinden sıyrılıp arınmak için başını sığazlamak farzdır).

Tâlib ayaklarını sığazlarken de Rehber şunu telkîn eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu âna kadar Rahmânın rızasına ayrkırı olan ve hata ve isyana sebep olucu yerlere vardın ise hepsinden uzuk olmak için ayaklarını sığazlamak farzdır).

Tâlib abdestini bitirdikten sonra Rehber silinmek için Tâlibe bir havlı verir ve havlıyı verirken de şunu telkîn eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu âna kadar işlemiş olduğunu mâsivâ çirkâblarından yüzünü sil!).

Bundan sonra Rehber tâlibe şöyle söyler:

(Bu abdest mahallerini yıkamaktan ve sığazlamaktan muksat bu organlarınla edilmiş kusur ve isyanlar varsa onlardan bu belli organları temizleyip paklamaktır ve bu da hem sünnet hem de farzdır. Ve bu abdest Hz. Ca'fer Sâdık efendimizin mezhebidir. Cenâb-ı Hak erenler abdestinde sâbit kadem eylesin, Allah eyvallah).

Sonra Rehber tâlibi alıp usulü vechile (Habl-i Metîn) ile (Mürşid)e götürür.

Rehber tâlibi Mürşid huzuruna götürürken önce (Küre)ye doğru gider ve küre önüne giderken: (Yâsîn vel Kur'ânîl hakîm inneke leminel mürselîn alâ sıratın mütakîm) âyetlerini okur. Küre önünden Mürşid tarafına giderken de (İnnallahe ve melâiketihî yusallûne alen Nebî yâ eyyühellezîne âmenû sallû aleyh ve selimû teslîmâ) der. Tâlibi Mürşide teslim edeceği vakit te: (Ve lillâhil Maşrîkî vel Mağrîbî feeynemâ tüvellû fesemme vechullah) der. Mürşit te mukabeleten: (Simâhum fî vücuhihim min eserîs sücûd) der.

Rehber tâlibi Mürşide teslim ettiği vakit Mürşid şu (Gülbank)i okur:

(Bi mi Şâh.. Allah, erenler, on iki İmam, on dört ma'sûm-ı pâk, Pîrimiz Hünkârımız Hacı Bektaş Velî, Seyyid Ali Sultan, Abdal Musâ Sultan razı ola! dil bizden nefes Hz. Balım Sultandan ola!).

İşte, Merasimin bu noktasında Çırağlar uyandırılır ki onun da usulü şöyledir:

Evvelâ Çırağcı kalfa belini bağlar, yani tuğ-ı bendini (Gayret Kuşağı) bağlayıp (Dâr)a gelir ve bu tercümanı okur:

(Bismillâh, Rabbena zalemna enfüsena ve in lem tağfir lena ve terhamna lenekûnenne minel hâsirîn.)

Allah Allah yüzüm yerde, özüm dârda, Muhammed Ali yolunda, erenler meydanında, canım kurban, tenim tercüman, bu fakirden ağrınmış, incinmiş can kardaş varsa dile gelsin, bile gelsin, hakkı taleb eylesin, Allah eyvallah).

Bu sözler üzerine hâzır olanların hepsi razı olup Huu! derler. Sonra çırağcı niyaz edip yürür ve elindeki delil (mum) ile Ocak çırağından, yani Horasan Postundaki mumdan alır ve alırken (75) inci sayfada işaret ettiğimiz (2) sayılı tercümanı okur. Sonra da gelip Mürşid önünde durur ve bu tercümanı okur:

(Bismillâh,
Şem'-i tefvîk-i hidayettir yüzün
Sûret-i Hak'tan işarettir yüzün
Ehl-i tevhîde beşarettir yüzün
Kible-i erbâb-ı taattır yüzün
Mağz-ı Kur'andan ibarettir yüzün
.....

(Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmağm Hüseyin alâ râ salâvât).

Çırağcı bundan sonra (75-76) sahifelerdeki (3-10) sayıları arasında açıkladığımız aynı işlemleri yapıp aynı tercümanları da okuduktan sonra Baba'ya, Rehber ve lâıyk olan mahallere niyaz edip çekilir, eşîğе gelir ve orada da şu tercümanı okur:

(Allah dost, hâzır, gâib, zâhir, bâtın, Âyın-i Cem erenlerinin gül cemâllerine aşk olsun). Rehber bundan sonra da yerine oturur.

Rehberin bu hareketinden sonra Mürşid olan kişi Rehber olan kişiye hitâben:

-Kalk erenler (Tâlib)e rehberlik eyle der.

Rehber de eyvallah deyip kalkar, kapıya geçer ve şu (Dâr) tercümanını okur:

(Rabbena zalemna enfüsena ve in lem tağfir lena ve terhamna lenekûnenne minel hâsirin).

Sonra Mürşit te şunu okur:

(Bismi Şâh,

Allah Allah özürler kabûl oala, niyazlar makkûl oala, muradlar husûl bula, yüzünüz ak oala, meydanınız pâk oala, on iki İmam on dört

Ma'sûm-ı Pâk Efendilerimizin katarından, didârandan ayırmaya. Hüsn-ü himmetleri, kerem-i rûhaniyetleri hâzır ve nâzır ola. Zâhir ve bâtın muinlerimiz ola. Allah erenler ikrarında sâbit kadem eyleye, münafık şerrinden hıfz eyleye. Derviş-i derdimend eyleye. Er Hak Muhammed Ali gerçekler deminden ayırmaya. Kerem-i Evliya, dem-i Hz. Pîr Balım Sultan gerçekler demine Huuu!)

Bunun üzerine bütün oradakiler (Huuu!) derler. Sonra Rehber erkân üzre niyaz eder ve talibi elinden tutub dışarı çıkarır. Tığ-i Bendi de alıp Mürşide teslim eder. Bundan sonra tâlibin esvabını alıp kapıya geçer ve bu tercümanı okur:

(Bismillâh, ve iza şî'na beddelna emsalehum tebdilâ, ber Cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hazan ve İmam Hüseyin alâ râ bülehd salâvât).

Bundan sonra da Dâr'a ve Mürşide niyaz edip esvapları yanına bırakır. Mürşit te Tığ-ı Bendi'yi Rehberine teslim eder. Rehber de onu alıp dışarı çıkar ve tâlibin boynuna takar ve tarkarken de şu tercümanı okur:

(Bismillâh, bel Millete hanefiyyen ve men dahalehu kâne âmena).

Sonra Rehber tâlibi kapıya getirir ve şu tercümanı okur:

(Bismi Şâh..

Arsa-i Hak'ta durup Dâr-ı iradette özüm
Hâk-i Dergâh oluben secde-i vuslatta yüzüm
Her ne ki ferman olur Şâhâ mürüvvette sözüm
Muntazır olup heman izn-ü icâzette gözüm

Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât).

Ondan sonra Rehber: "İnne evvele beytin vudia linnâs" âyetini okur ve sonra (Ya müfettiḥ'ul-Ebvâb) diyerek kapıyı açıp talible birlikte kemâl-i edeble içeri girer ve Rehber talibin boğazındaki Tığ-ı Bend'ten tutar ve onu kısa adılmlarla yürütür ve dört kapıya selam verir. Dört kapıya şu vechile selâm verir:

Esselâmü aleyküm Şeriat Erleri, esselâmü aleyküm Tarikat Pîrleri, esselâmü aleyküm Hakikat Şahları, esselâmü aleyküm Ma'rifet Kâmilleri.

Rehberin bu dört selâmına Mürşid ayrı ayrı mukabelede bulunur. Sonra Rehber:

(Bismi Şâh... Allah Allah, eli erde, yüzü yerde, özü Dâr-ı Mansur-da, Hak Muhammed Ali yolunda, erenler meydanında, pîr dîvanında, Mürşid huuzurunda, canı kurban, teni tercüman, on iki İmam, on dört Ma'sum-ı Pâk efendilerimizin dostlarına, dost düşkanlarına düşman olmak kavli ile ve Hak erenlerin pend-ü nasihatini kabul edip muktazasiyle amel ve hareket etmek üzere, başı açık, yalın ayak, boynu bağlı, ciğeri dağlı yüzü üzre sürünerek gelmiş olan (fîlân oğlu filân) bu kere Âyîn-i Cem erenlerinin izn-ü icazeti ile Sahib-i Pîr-i Tarikat Seyyid Muhammed Hünkâr Hacı Bektaş Velî efendimizin Tarîk-i Nâzeninine müteehhil kararı vermek talebinde bulunduğundan koç kuzu kurbanımız vardır. Emr-i Mürşidâneleri nedir, ne buyurur Şâhım? Allah eyvallah) der.

Bunun üzerine Mürşit te şu tercümanı okur:

(Seyyid'üs-Sadât muhibb'üs-Sadât hulâsa-i mevcudat Muhammed Mustafa râ salâvât) ve sonra:

(Çün Pîrimiz Hz. Hünkâr Hacı Bektaş Velî, muhibb-i Âl ve eshab-ı ehl-i Şeriat ve sahib-i Tarikat erenleri, ve hakikat ihtiyarları, ve mar'ifet kâmilleri bir mü'min âşık boynu bağlı, erenlere kabul olmak diler. İşbu hususa re'y ve muvafakatınızı talep eder. Desturunuz varmıdır?) der. Bütün hâzır olanlar da (Eyvallah) derler. Bunun üzerine de Mürşit şunu okur:

(Allah Allah özrü kabul ola, muradı hâsıl ola, erenler râzı, Hz. Balım Sultan efendimiz de râzı ola. Gerçekerler denmine HUUU!), Hâzır olanlar da hep birden (HUUUU!) derler.

Sonra Rehber, talibi erkân üzre çekip Mürşide teslim eder ve teslim ederken de: (Ve lillâhi'il-Maşriku v'el-Mağribu fe eynema tüvellû fe semme vechullah) der, Mürşit te: (Simâhum fî vücûhihim min eseri is-Sücûd) diyerek mukabele eder ve sonra da şunu okur: Fermân-ı Celîl, kurbân-ı Halîl, delîl-i Cebrail, tekbîr-i İsmail Allahu Ekber, Allahu Ekber lâ ilâhe illâllahu vallahu Ekber Allahu Ekber ve lillâhil hamd). Ve yine Mürşit şu Gülbank'i okur:

(Bismi Şâh.. Allah, erenler, on iki İmam, on dört Ma'sum-ı pâk, Pîrimiz Hünkârımız Hacı Bektâş Velî, Seyyid Ali Sultan, Abdal Musa Sultan râzı ola. Dil bizden, nefes Hz. Balım Sultandan ola.)

Bundan sonra da Mürşid talib ile birlikte şunu okur:

(Subhanallahi velhamdüllillâhi ve lâ ilâhe illâllahu vallahu ekber ve lâhavle ve lâ kuvvete illâ billâhil aliyyül azîm. Estağfurullah, estağ-

furullah min külli zenbin amden ev hatâen ev sırren ev alâniyyeten ve etûbu ileyh minez zenbi ellezi a'lem ve ente allâmül guyûb, settârül uyûb, gaffârüz zünûb, tevvâbur rahmîm. Elhamdülillâhi şâkiren lillâh).

Bunu mütaakip te Mürşit talibe şöyle der:

(Ey tâlib! yalan söyleme. Gıybet etme. Şehvetperest olma. Kibir ve kin tutma. Buğz ve inad ve hased eyleme. Gördüğünü ört, görmediğini söyleme. Elinle koymadığın şeye el sunma. Elinin ermediği yere el uzatma. Sözüň geçemediği yerde söz söyleme. İbret ile bak, hilm ile söyle. Küçüğe izzet, büyüğe hizmet eyle. İkrarını saf kıl, Hak'kı üzerinde mevcut bil. Erenlerin her sırrına âgâh ol. Nefsine ârif ol ki Hak'kı bilesin. Özünü Tarikatta saf ve sâbit kadem eyle. Hakikat ve ma'rifeti üzerinde toplayıp kâmil insan ol. Mürşidin Muhammed, Rehberin Ali'dir. Kayt yoluyla mezhebin İmam Ca'fer 'üs-Sâdık mezhebidir. Güruhun (Nâcî), Pirin (Hünkâr Hacı Bektâş Velî)dir, Huu! dost).

Bundan sonra Mürşid, tâlibin altı tarafını tekbirler ve tâlibin sağ elini sağ eline ²⁵ alıp Kur'andan şu âyetleri okur:

(İnnellezîne yübâyîüneke innema yübâyinûnallahe yedullahi fevka eydihim femen nekese fe innema yenküsü âlâ nefsihi ve men evfâ bima âhede aleyhullâhe feseye'tihi ecren azimâ. Ya eyyühellezîne âmenû aleyküm enfüsekküm... Vettekullahe innallahe habîrûn bima ta'melun. Ya eyyühellezîne âmenû tûbû ilâllahi tevbeten nasûhen. Vallahu yuhibbut tevvâbîn ve yuhibbul mutatahharîn. Elhamdülillâhillezi lâ yebka illâ vechehu ve lâ yakum illâ zâtuhu, lehül mülk ve lehül hükm ve ileyhi türceûn).

Mürşit bu âyetlerden sonra şöyle bir sâlâvat-ı şeriife de okur:

(Allahümme salli alâ Seyyidina Muhammed ve Ali v'el-Hatice v'el-Fâtima v'el-Hasan 'vel-Hüseyn hüma nesl,i zekiyyen ve Zeynelâbidîn v'el-Baakır v'el-Ca'fer'üs-Sâdık ve Musa'l-Kazım ve Aliyy'ür-Riza v'et-Takiyy v'en-Nakiy ve Hasan'ül-Askerî v'el-Mehdî ellezi huccet'ül-Kâim yadırbu bisseyfi bihükmi ezeliyyen ebediyyen sala-vâtullah ve selâmulah ve ridvânullah taalâ aleyhim escmaîn ve sal-lâllahu alâ Seyyidina Muhammed ve alâ âlihi ve hayril ashabihi ecmaîn birahmetike yâ erhamer râhimîn!).

Mürşit bundan sonra da tâlibe şöyle bir telkinde bulunur:

(Estağfurullah... estağfurullah... el azimel kerîmellezi lâ ilâhe illâ huu!(Allah, Muhammed, Ali), on iki İmam, hânedân-ı ehl-i

beyte iman ve ikrar ettinmi? Kazaya razı olup kadere bağlandınmi? Kaza ve kaderi bir bilip gece gündüz gönlünde Allah, Muhammed, Ali'yi müşşidin vasıtasıyla bir bildinmi? Hak dediğimizi hak bilip, bâtl dediğimizi bâtl bildinmi? Sûret-i haktan görünen münafıkların sözüne aldanıp erenler yolundan uzaklaşırsan (Mahşer) gününde yüzün kara olsunmu?.

Nâcilerin pışıvası olan İmam Ca'fer Sâdık'ın ictihadı üzere hak dediğimizi hak bilip, bâtl dediğimizi bâtl bildinmi? Muhammed'i Müşşid, Ali'yi Rehber tanıdınmi?

Hz. Peygamberin sevdiğini sevüp (Tevellâ) ve sevmediğini sevmeyip (Teberrâ) ettinmi?

Gelme, gelme... dönme, dönme... gelenin başı, dönenin mali....

Allah, Muhammed Ali, Hünkâr Hacı Bektaş Velî ikrarında sâbit kadem eyleye.

Şeriatıta üstüvar ol, Tarikatta haberdar ol, Hakikatta sâbit kadem ol, Ma'rifette pâydâr ol. Gerçeğe, sırrı sır edenin demine Huu! Sırrı sır etmeyinin ervâhına Yuuuf!).

Talib, yukarıdan beri, kendisinie sıra ile söylenen bütün bü telkinleri (Allah eyvallah) diyerek kabul eder.

Bundan sonra Müşşid, tâlibin boynundaki Tığ-ı Bend'i çıkarıp üç yerden düğümler ve düğümlerken de: (Yâ eyühellezîne âmensusbirû ve râbitû..) âyetini okuyarak tâlibin beline bağlar ve tâlibi Rehber'e teslim eder.

Rehber de tâlibi alıp (Peymençe)ye geçer ve bu tercümanı okur:

(Bismi Şâh..

Hamdüllillâh vâsıl-ı Dîdâr-ı Hak olduk bu gün
Küllü müşkil hâl olup esrâr-ı Hak olduk bu gün
Bâde-i aşk-ı ilâhî şükür nûş kıldık bu gün
Mâsivâdan el çekip mest -i ebed olduk bu bün

Ber cemâl-i Muhammed Ali, Kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râsalâvât.

Erenlerden haklı, hayırlı himmet, şey'en lillâh, Allah, eyvallah).

Sonra Müşşid dua eder ve şu salâvât-ı şerifeyi okur:

(Bismi Şâh...

Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidinel Enbiya Muhammed'ül-Mustafa, Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidina ve Seyyidü'l-Evliya El-İmam bil- Hak Aliyy'ül-Murtaza, Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidetüna ve Seyyidetün Nisa' el Âlemîn Fatimet'üz - Zehra ve alâ Ümmüha ve Umm'ül-Mü'minîn Haticet'ül-Kübra, Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidinel İmam Hasan'ül-Müctebâ, Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidinel İmam Hüsey'n'ül-Mazlûm El-Şehîd El-Garib bi-ardı Kerbelâ, Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidinel İmam Ali Zeynelâbidîn, Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidinel İmam Muhammed El- Baakır, Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i seyyidin'el-İmam Ca'ber 'üs-Sâdık, Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidin'el-İmam Aliyy'ür-Riza, Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidin'el-İmam Muhammed'üt-Takkiyy'ül-Cevâd, Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidin'el-İmam Aliyy'ün-Nakiyy'ül-Hadî, Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidin'el-İmam Hasan'ül-Askerî, Allahümme sallî ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidin-el-İmam-ı zamanüna Muhammed'ül-Mehdî salâvâtullahi ve selâmullahi ve ridvânullahi taalâ aleyhîm ecmaîn, birahmetike yâ erhamerrâhimîn). Herkes (Huuu!) der.

Sonra Rehber tâlibi tekrar Mürşide götürür ve: (Ve lillâhil Maşriku vel Mağribu feeynemâ tüvellû fesemme vechullah, simâhüm fı vücuhihîm min eseris sücud) âyetini okuyup ikisi birden niyaz ederler. Bunu müteakıben de Âyîn-i Cem erenlerine ve lâıyk olan mahallerde de niyazdan sonra Rehber tâlibi eşiğe çekip şu tercümanı okur:

(Bismi Şâh..

Küşad etmiş kerem başta Şeh-i her dü serâ gördüm
Muhammed Mustafa'yı destigir-i her gedâ gördüm
Gelip aynelyakîn Şâh-ı Velâyet pişüva gördüğm
Özümü cümle yaraniyle fı-taht'il-Liva gördüm.

Ber Cemâl-i Muhammed Ali, Kemâl'i İmam Hasan ve İmam Hüsey'n alâ râ salâvât).

Yine Mürşid dua eder ve hâzır olanlar da (Huuu!) çekerler.

Sonra Rehber ile talib yine mürşide ve sonra da (Çırığ)a niyaz ederler ve oradan tekrar geri (Dâr)a gelirler ve Rehber ikrar tercümanını okur:

(Bismi Şâh..

Hamdüllillâh kim ben oldum bende-i hass-ı Hüda
Cân-ü dilden aşk ile hem çâker -i Âl-i Abâ
Râh-ı Zulmetten çıkıp doğru yola bastım kadem
Hâb-ı gafletten uyandım can gözüm kıldım küşâ
Mezhebim hak Ca'ferî'dir gayriye ben el yudum
Yetmiş iki firkadan oldum berî bî-riyâ
On iki İmam bendesiyim gürûh-ı Nâciyim
Pirim üstadım Hacı Bektâş Velî kutb-ı Evliya
Hak deyip bel bağladım ikrar verip erenlere
Mürşidim oldu Muhammed Rehberimdir Murtazâ

Ber cemâl-i Muhammed Ali, Kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât).

Bundan sonra Rehber tâlibi yerine oturtur ve tâlibe niyaz eder ve ona şöyle söyler:

(Ey tâlib! Allah, erenlerin avn ve inayetiyle ve Âyîn-i Cem kardeşlerinin izin ve icazetiyle doğru yolu görüp ikrarbend oldun. Allah, erenler ikrarında sâbit kadem eyleye...

Bu oturan canlar hep senin ma'nevî kardeşlerindir. Biz seni senden alıp sana verdik; seni sana teslim ettik... Sen sana sahib ol!).

Bu sözlerden sonra Rehber kapıya geçip bu tercümanı okur:

(Bismi Şâh)...

Hüda hakkın kabul et hizmetim ey Şâh
Bi-hakk-ı Murtaza ve Âl-i dergâh
Hüseyin - i Kerbelâ nuru hakkı için
Bu dergâhtan ayırma ey ganî Şâh

Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât.

Erenlerden haklı hayırlı himmet, şey'en ilillâh, Allah aeyvallah).

Sonra yine Mürşid dua eder ve hâzır olanlar da hep birden (Huu!) çeker.

Daha sonra Rehber evvelâ Mürşide, sonra diğer lâyük olan mahlere niyaz ederek meydana gelir ve şu tercümanı okur:

(Bismi Şâh..

Allah dost, hâzır, gâib, zâhir, bâtın, Âyın-i Cem erenlerinin gül cemmallerine aşk olsun, Allah, eyvallah Huu! dost).

Bundan sonra da kendi Postuna varır ve niyaz edip oturur. Otururken de şu tercümanı okur:

(Bismi Şâh..

Sırr-ı cemâl-i dost, bi-vech-i Âdem hutut-ı heft, mihrâb-ı Elest, cihâr kûşe-i Post, için Âyın-i Cem erenlerine Huuu! dost).

Bütün bu merasimin tamamlanmasından sonra da Mürşid, artık, erkânın tekmiline dua eder ve aşağıdaki büyük (Gülbank)i okur. Gülbank okunurken Âyinde olanların hepsi hep bir ağızdan mütameadiyen (Huuu!) çekerler.

(Bism-i Şah!

Elhamdü lillâhillezî nevvere kulûbel ârifine binuril irfani vel iykan ve zeyyene sudures sâlikine biziynetil ilmi vel hilmi vel işki vel vicdan ve eddebehüm biâdâbi Resulullâhî ve erkânı Ali veliyyullah aleyhi salâvâtirrahman. Allahümme sallî ve sellim alâ nuri Seyyidina Muhammed ve Ali vel Fatıma vel Hatice ve âlihim ecmaîn!

Vakıtlar hayr ola!.. hayrlar feth ola! şerler def' ola!... mü'minler bermurad ola!.. münkirler mât, münafıklar berbad ola!.. demler dâim, cemâl kaim, gönüller şâd, meydanlar âbad ol!.. dostlar mesrur, sırlar mestur, gönüller pürnur, hanedân-ı fukara ma'mur, muradlar mahsul ola!.. erkânlar kubûl, niyazlar makbûl, sâlikler *fuhûl* ola!... âşikanın matlubu hasıl ola!... dem-i devrân-ı hanedân dâim ve bâkî ola!... düşmanlar makhûr, mü'miniin-ü müminât mansur ola!.. düşmânân-ı âlî abâ hakîr ve fânî ola!... dil-i sâdıkaan *mütecellî*, bezm-i âşikaan *mütehallî* ola!... Âl-i abâ emrine inkiyad eden ârifân, muhibbân, sâdıkaan dünya ve ukba aziz ve memnun ola! cümle belâ ve kazadan masûn ola!... düşmanları hor ve hakîr ve zebûn ola!... er hak Muhammed Ali cümlemize muîn ve zahîr ola!... himmet-i aliyyeleri hâzır ve nâzır ola!.. İltifât-ı a'lâları ve ruhâniyet-i ul-yaları hemîşe yâr ve yâverimiz ola!.. hâlık-ı yekta, ferd-i bihemta, mücîd-i mevcûdât, râzık-ı mahlûkât, yani hazret-i perverdigâr celle ceâlehû ve amme nevâlehû nehc-i kavîm-i sırât-ı müstakîmden ayırmaya, bol nasib ve kıs-

metler ve feth-i fütuhâtlar kerem ve inâyet eyleye!.. nâmerdlere muhtac eylemeye!.. tevfik ve hidayet ihsan eyleye!.. mazhar-ı envâr-ı tecellî, mahrem-i esrâr-ı ezeli ez cümle uşşâk-ı lem yezeli eyleye!.. nefeslerimizi keskin, tğlarımızı berrâ, dîdelerimizi binâ, kalblerimizi musaffâ eyleye!.. Seyyid-i kâinât, mefhar-ı mevcûdât, Sultan'ül-Enbiyâ-i vel Mürselîn, muktedâ-ül evliyâ-i vel müttakîn limahbubî Rabbülâlemîn, halifetullâh alâ cemi'il mahlûkât-il evvelîn vel âhirîn yani hazret-i Ahmed Muhtar aleyh-i salâvâtillâh fi küll'il leyl ven nehâr; şâh-ı merdân, şîr-i Yezdân, mazhar-ı Rahmân, nâsır-ı ehl-i iymân, kaatül küfr vet tuğyân, hâlifetullah alel âlemîn, nefis-i pâk hayrül mürselîn, yani hazret-i Aliyyül Murtazâ sâlâvaatullah mâ dâmet'ul arz ves semâ; ve Seyyide-i ma'sûmei ulyâ hazret-i Fâtumat'uz-Zehra ve Haticet'ül-Kübrâ, nur dîde-i Peygamber *şepîr-i şepper* seyyidünel İmam Hasanül-Müctebâ vel Hüseyin'ül-Mazlûm-uş şehîd'ül-Kerbelâ, seyyidüs sâci-dîn Ali Zeynel Âbidîn, hazret-i bâkır ve Ca'fer; mazhar-ı ehl-i din, seyyid'ülasfiya hazret-i Musa kâzım ve 'r Riza; mazhar-ı envâr-ı ilâhî, ârifân-ı esrâr-ı nâmütenahî hazret-i Muhammed'üt Takiy ve Aliy'üyn Nakiy ve Hasan'ül-Askerî; sahibüz zaman, kutb'ut-Devran, halifet'ur-Rahman, İmâm-ı zaman hazret-i Muhammed'ül-Mehdî aleyh-i ve aleyhim salâvât'ur-Rahman ilâ âhir'uz-zaman efendilerimizin şefaatharından mahrum eylemeye!.. himmet-i aliyyeleri nigebânımız ola!.. iltifât-ı ulyaları üzerimize hâzır ve nâzır ola!.. dünya ve âhirette muinlerimiz ola!.. çağırduğumuz anda feryadlarımız mesmû ola!.. muhabbetleri dâim ve kaaım ola!.. nazar-ı şerifleri zâhirlerimizi ma'mur ve bâtınlarımızı pürnur eyleye!.. Âdem Safiyyullah, Nuh Neciyyullah, İbrahim Halîlullah, Musa Kelîmullah, İsâ Mesîhiullah cümle Enbiya vel-Mürselîn efendilerimizin dembedem iltifât-ı tayyibeleri ve ruhâniyet-i aliyyeleri müeyyid ve müzahirimiz ola!.. Selmân-ı Fârisî, Ammâr b. Yâser, Ebu Zerr Gaffâri, Mîkdâd b. el-Esved, Zeyd Sühânî, Mâlik Ejder, cümle Kemerbestegân-ı Âl-i Abânın himmet ve inayetleri üzerimize hâzır ve nâzır ola!.. ruh-u revaları şâdu handân ola!.. Tâc'ül-Ârifîn, Kutb'ul Vâsilîn, Sultan-ul-Âşîkîn Pirimiz üstadımız ve melce-i melâzîmiz hazret-i Hünkâr El-Hac Seyyid Muhammed Bektaş-ı Velî kaddesallahu sırrehulâlî efendimizin ruhaniyet-i tayyibeleri canperverimiz ola!.. himmetleri muîn ve yâverimiz ola!.. sülûkunda sâbit kadem eyleye!.. şefaathandan dür etmeye!.. zevk-u vicdân, ilm-ü irfan, hâl-ü kemâl-ü kerem ve inayet eyleye!.. Balım Sultan, Pîrân-ı Horasan ve bâhusus Seyyid Ali Sultan, Abdâlân-ı Rum, Kalenderân-ı Türkistan, Meşâyih-i Arabistan, Zümre-i ihtiyar, Taife-i Ebrâr, Sahibân-ı İkrar, Dervişân, Âşıkaan, Muhibbân, Sâdikaan, Mürşid-i Kâmil Hoca

Ahmed El-Yesevî, Şeyh Lokman Perrende, Hasan El-Basrî, Ma'ruf-u Kerhî, Şehy Seriyî El-Sakatî, Cüneyd-i Bağdâdî, Bâyezîd-i Bis-tâmî, Şeyh Şibillî, Mansur-u Hallâcî, Sultan'ül Evliya Mürebbiy'ül-Ârifîn fahr'ül - Muhakkıkîn Hatm-i Vilâyet-i Muhammediyye Muhyil- Millet-i Ved-Dîn Ebu Abdullâh Muhammed b. Ali İbn El-Arabî El-Tâî El-Hâtemî El-Endulusî kuddise sırrah'ul- âli, Evhadüddîn-i Irakî, Şehabuddîn-i Sühreverdi, Şemsüddîn-i Tebrizî, Mevlâna Celalüddîn-i Rûmî, Mahbub-u Kurret'ul-ayn ve sahib'ül-Âlemeyn Seyyid Ahmed El-Rufâî ve Şeyh Demirtâşî El Halvetî, Abdulkadir El-Geylânî, Seyyid Ahmed El-Bedevisî, Muhyil-Millet-i ved-Dîn Simavnavî Bedreddîn ve Pir-i Nakşî Mehmed Bahaeddîn, Hacı Şa'bân-ı Velî, Şeyh Muhammed Nur El-Arabî, Rehber-i hakikat Şeyh İbn İsâ ve Nur el-Ahzar Abdüsselâm Esmer, Şah Ni'metullah Velî, Şah Fazlullah-ı Naîmî, Cemaleddîn Sultan, Sarı İsmail Sultan, Hâcım Sultan, Baba Resul Sultan, Pıyrâb Sultan, Seyyid Receb Sultan, Sarı Kadı Sultan, Ali Baba Sultan, Bazak Baba Sultan, Bahaeddin Baba Sultan, Yahya Sultan, Atlas Post Sultan, Dost Hüda Sultan, Hazret-i Sâmit Sultan, Haydar Baba Sultan, Abdal Musa Sultan, Kaygusuz Sultan, Seyyid Ali Sultan, Abdullâh El-Mansûrî, Pîr postnişîni Tûrabî ve Dede Baba Muhammed Ali kaddesallahu esrarehumul maalî, himmetleri ve zâhir kerametleri ve bâhir velâyetleri üzerimize hâzır ve nâzır ola!. Mahrem-i esrar v'el-Ebsâr'dan ve allem'el-Esmâdan ve zümre-i (Velekad kerremna)dan ve (Men dahalehu kâne âmena)dan eyleye!...

Hânedân-ı fark-ü fenâdan göçen dervîşân, âşıkân, muhibbân, sâdıkânın ruh-ı revanları şâd-ü hândân ola! Himmetleri hâzır ve nâzır ola!.. Mürîdân, abdalaan, düdemaan, dem-i devrân daim ve kaaîm ola!. Zâhirde hâkî, hakikatta bâkî eyleye!. Erkânlar tamam, meydanlar berkiyam, muhabbetler berdevam ola!. İkrarımız sâfî, iymanlarımız hâlis, akvalimiz sâdik, ef'alimiz sâlih ola! Allah er Hak Muhammed Ali gerçekler deminden ayırmaya!. Namazlarımız, niyazlarımız, erkânlarımız, hizmetlerimiz makbûl ve bârigâh-ı Kibriyada kabûl ola! Kerem-i Seyyid-i Kâinât, Sırr-ı Aliyy'ül-Murtaza, dem-i devrân-ı Hazret-i Pîr-i destgîr gerçekler keremî ile gerçekler demine Huuu!... diyelim Huuu! Yuuuf! Yuuuuf! Münkire, Lâ'net Yezîd'e ve Yezîd'in eserine! ...)

Yukarıda bütün tafsilâyiyle açıkladığımız erkânın tamamlanmasıyle Âyînün birinci kısmı bitmiş olur. Bu arada küçük bir istirahat verilir. Ondan sonra da muhabbet faslı için (Muhabbet Dîvanı)na geçilir.

Muhabbet Dîvanına geçildiğinde, Mürşid, genellikle, şöyle bir nutuk okur:

(Bu bir mecmua-i ihvân	Hazır bunda Şâh-ı Merdân
Âdâb ile gelen gelsin	Budur hem sofrâ-i irfan
Var ise vuslata hayran	Okuruz aşk ile meydan
Olmuşuz ârif-i billâh	Okuruz böylece dîvan
Bu sırrı etmeyen pünhan	Lânet etsin ana Yezdan
Kulak tutun ey ârifler	Hatm oldu hem bizde Kur'an).

Bu nutuktan sonra herkes niyaz eder.

Bundan sonra demlenmeğe başlanır ve (.. Sakâhum Rabbuhum sarâben tahûrâ) âyeti ile şu tercüman okunur:

(Allah, Allah, sır ola, nur ola içtiğiniz tahûr ola. Akyazılı Sultan gerçekler demine Huuu!).

Demlenme, genellikle, canlara birbiri ardınca üç kadeh dem sunul maktan ve bu arada zâkirlerin üç nefes ve bir de düvaz (İmamlara ait medhiye) okumalarından ibarettir. Bazan da ufak bir dem sofrası kurulur ki buna (Muhabbet Sofrası) denir. Fakat asıl sofrâ âyinin sonunda kurulur.

Bu muhabbet dîvanında demlenme sırasında durumla ilgili nefesler okunur ve demlenme ve nefeslerin peşinden de (Sema')a kalkılır. İlk önce dört can kısa süren bir açılış semaı yaparlar ki bunda Mürşid ile bütün canlar ayağa kalkarlar. Bu sema' bitince Mürşid yerine oturup bir gülbank okur.

Bu sema'dan sonra genellikle, (Turnalar), (Dem Geldi) ve (Garipler) adı verilen çeşitli sema'lar da yapılır. Bütün bu sema'larda da, sazların eşliğinde, bu sema'lara uygun aşka, muhabbete ve hakikata dair nefesler okunur.

Aslında, (Tevhid) nazariyesinin temsilinden ibaret olan bu sema'ların sonunda da Baba bir gülbank okur ve herkes yere kapanarak niyaz eder ve yerine oturur.

Gerek muhabbet dîvanında ve gerek sema'lar esnasında, genellikle, şu gibi nefesler okunur:

Huuu!

Gel ey sâki-i vahdet sun piyale
Sakahum Rabbuhum mâen tahûrâ

Hayat versin elinden ehl-i hâle
 Sakahum Rabbuhum mâen tahûrâ
 Meyinden ehl-i diller mest-ü biyhûş
 Olup deryay-ı heft gibi ede cûş
 Ezelden eyledik ol bâdeyi nûş
 Sakahum Rabbuhum şaraben tahirâ
 Dudağın şerbetinden kaane kaane
 Yürekler tekrar aşk ile yâne
 Ko olsun ehl-i diller hep meyane
 Sakahum Rabbuhum mâen tahûrâ
 İçenler bir kadeh câm-ı Alî'den
 Dem urdular heman Kaalû belî'den
 Bize erkân bu mey Hünkâr Velî'den
 Sakahum Rabbuhum mâen tehûrâ.

Huuu!

Ol güzele âşıkım	Çağırırım dost! dost!
Aşkı ile yanıkım	Çağırırım dost! dost!
Ol Hacı Bektâş Velî	Aşkına oldum deli
Şimdi değil ezeli	Çağırırım dost! dost!
Cümle (Rûm)un erleri	Velîdirler her biri
Candan olup kemterî	Çağırırım dost! dost!
Tahta kılıctan eli	Yürüttü Seyyid Ali
Biz ana dedik belî	Çağırırım dost! dost!
Erleri Rûm İli'nin	Hacı Bektaş Velî'nin
Neslidir ol Ali'nin	Çağırırım dost! dost!
Cümlesine Hak derim	Himmetini isterim
Cayriyi ben neylerim	Çağırırım dost! dost!

Huuu!

Şevk ile sâkî demine ²⁶	Bade-i ahmer ²⁷ çekeriz
Sükker-i şerbet femine	Bûse-i enver çekeriz ²⁸
Mest-ü harâbız ezeli	Dilde muhabbet sezeli ²⁹
Bezmimize her güzeli	Kendi ister biz çekeriz
Dediğimiz misl-i şebab ³⁰	Göz yaşımız sine rebâb
İçtiğimiz sanma şarab	Cur'a-i Kevser ³¹ çekeriz
Aşk ile pürfend olanın	Yûsuf-i mânend olanın
Merd-i hünermend olanın	Altına asker ³² çekeriz
En'amtü ³³ aleyhim ezeli	Verdi Hüda lem yezeli
Beslemeye her güzeli	Sofra-i Kanber ³⁴ çekeriz
Verdi bize Pîr-i mûgân	Dest-i Elest bestemeyan ³⁵

Ânın için şimdi ayan	Sikke-i Hayder ³⁶ çekeriz
Bir güzelin eline ³⁷ biz	İmreniriz rengine ³⁸ biz
Düşmanının cengine biz	Tığ-ı mücevher ³⁹ çekeriz
Âşık-ı dildâdeleriz	Hâtır-ı nâşâdeleriz
Nâci-i üftâdeleriz	Hâneye dilber çekeriz ⁴⁰
Hûbları râm etmek için	Dilde ârâm etmek için
Halka nizam vermek için	Virdimiz ezber çekeriz ⁴¹
Bakma babam şol siteme	Sabr ede gör bu eleme ⁴²
Çâre nedir def-i gama	Böylece sâgar çekeriz.

Huuu!

Meşrebidir herkese yâran durur Bektaşiler
Kimse bilmez sırların seyyan durur Bektaşiler
Etmediler Hak'tan özge kimseye hiç minneti
Arz-ı hâcât eylemez Sultan durur Bektaşiler
Âşinây-ı ledünnîdir zâhidâ sen kandesin
Tâlib-i Hak derdine derman durur Bektaşiler
Öldüler ölmezden evvel buldular âb-ı hayât
Dehr içinde zümre-i irfan durur Bektaşiler
Bir Mesîh Âdem'de anlar terk-i tecrîd ettiler
Mürde dil ihya ederler cân durur Bektaşiler
Hâcî Bektâş-ı Veli'nin bende-i üfkendesî
Tekke-i aşkta bu gün mihman durur Bektaşiler
Münkirin inkârıdır kâfirin tuğyanı hem
Şöyle bil ki mü'mine iman durur Bektaşiler
Herkes bildiği yerden verdiler ders daima
Ol sebepten sâhib-i iz'an durur Bektaşiler

Huuu!

Hak yoluna doğru giden	Hazret-i Settârı bilir
Mürşidine biat eden	Ahmed-i Muhtârı bilir
Teslim edenler serini	Terk edebildi şerrini
Kim ki bilir Rehberini	Haydar-ı Kerrârı bilir
Durma bu gafletten uyan	Kıble-i dîdâra inan
Mürşid eteğini tutan	Dâmen-i Hünkârı bilir
Anlamadı bir nicesi	Var bunun elbet hecesi
Bir kişi Mi'rac gecesi	Gördüğü Dîdâr'ı bilir
Hak diyerek bak özüne	İbret ile bak yüzüne
Sâbit olanlar sözüne	Verdiği ikrarı bilir
Âmir olup ta eline	Hükm edebilse diline
Doğru olanlar beline	Sardığı zünnârı bilir

Yolca bir adam er ise
Kendisine Hak der ise
Sözlerimi dinle biraz
Zâhid eğer kılsa namaz
Nutm-ı (Harâbî)ye inan
Hak'kı bilir ârif olan

Bende-i Peygamber ise
Dâr ile berdârı bilir
Hak'ka gerek nâz-ü niyaz
Kible-i dîvârı bilir
Deme filân ibn filân
İşte bu esrarı bilir.

Huuu!

Erenlerden sır sorana
Evvel kapı Şeriattır
Âyet ile hadîs ile
Andan öte içeriye
Şeriattan Tarikattan
Akıl ana ârif olmaz
Dördüncüsü Mutmainne
Pîr yüzünden ulaşmağa
İhtiyârım elde değil
Beşincisi Râdiye'dir
Yol erinin tevhidini
Altıncısı Mardiye'dir
Yedincisi Sâfiye'dir
Andan öte ulaşmağa
Sekizinci makam budur
Gerçek âşık bu meydanda
Dokuz sıfattan içeri
İnsan adın bunda koyub
(Vehâb Ummî)nin tevhidi
Bu ma'nayı fehm etmeğe

Dokuz türlü nişan gerek
Güneş gibi ayan gerek
Anlayana verdim cevap
Levvâmeye seyran gerek
İçerisi sır'ül-Yed'tir
Mülhemeye vicdan gerek
Mansur bilir bu menzili
İkrar eden bir can gerek
Lâzım geldi söylemesi
Ayan değil nihan gerek
Ârif gerek anlamağa
Buna burhan Kur'an gerek
Halka ayan etmek olmaz
Can hazrete kurban gerek
Aynelyakîn ,Hakkelyakîn
Gayrullahtan üryan gerek
Bir sır diyem anlar isen
(Men aref)te pünhan gerek
Hatırlara güç gelmesin
Sâfi nurdan insan gerek.

Huuu!

Merâtib seyrin istersen gel esmâdan haberdâr ol
Ere gör kaabe Kavseyne Ev Ednâ'dan haberdâr ol
Bu mir'ât-ı mücellâda ayan oldu Cemâlullah
İçüb âb-ı zülâlinden müsemmâdan haberdâr ol
Gider bu gafleti senden ayır bu cânını tenden
Sana yakındır senden bu vuslattan haberdâr ol
Makam-ı zühd-ü takvâdan haber sorma gel ey zâhid
Tecellî âşıkın kârı tecellîden haberdâr ol!

Huuu!

Muhammed Ali'den kurulu yoldur
Evvel Rehberinden kaçana. lâ'net

Evvel ikrar verüb sonra dönene
Yapıştığı elden kaçana la'net
Erenler bu yolda hâzır-ü nâzır
Müşahib döneni defterden kazır
Gerekse eylesin bin kere özür
Onlarla yeyüb içüb kaçana laâ'net
Aklını beğenüb ikrarın koyup
Kalkub havalanub nefesine uyub
Teberrâ gömleğin tersine giyüb
Azrail yurduna göçene lâ'net
İblis gibi eller aybına bakub
İymanın terk edüb dîninden çıkub
Eliyle boynuna ilmiğin takub
Gıybet edüp sırrı açana la'net
Beğenmeyüb erenlerin sözünü
Benlik yurduna koymuş özünü
Hak kapıdan döndürmüştür yüzünü
Azrail donunu giyene lâ'net
Ârifler böyle dediler uluya
Azrail neylesün kalbı doluya
Teberrâ okundu yanlış bilgiye
Kendi bilişine gidene lâ'net
(Hataî) der bir veliyim yoluyla
Sultanın suhbeti her dem kuluyla
Gönülde kibr olup soğuk dil ile
Özün muhabbetten kesene lâ'net.

Huuu!

Tâ kaalûbelâ'dan sevdik seviştik
Bizimle ezelden yârdır muhabbet⁴³
Üstad nazarında ikrar konuştuk
Mü'mine kadîm ikrardır muhabbet⁴⁴
Muhabbettir Lâ ilâhe illâllah
Muhabbettir Muhammed Resullah
Muhabbettir Ali Şah Veliyyullah
Üç isim mana'da birdir muhabbet⁴⁵
Allah, Muhammed Ali ortasında
Beytullah içinde Hak haznesinde⁴⁶
Kudret kandilinde⁴⁷ aşk sahrasında
Cibrîl'in gördüğü nurdur Muhabbet⁴⁸

Kudret kelâmını söyler Cebrail
Riza lokmasını sunar Mikâil⁴⁹
Canı câna ulaştırır Azrail⁵⁰
İsrafil⁵¹ ağzında sûrdur mahabbet
Muhabbettir yerin göğün direği
Muhabbet edenin yanar çırağı⁵²
Âşıkâ Beytullah ma'suk durağı
Hak nazar⁵³ ettiği yerdir muhabbet
Muhabbet kadîmdir insan içinde
Zira can severiz canlar içinde⁵⁴
Kırklar meydanında⁵⁵ irfan içinde
Muhibbân ceminde güldür muhabbet⁵⁶
Cân câna⁵⁷ muhabbet etmek erkândır
Hûblar meclisine ermek iymandır
Zira muhabbetin arzusu cândır
Ki riza yurdunda birdir muhabbet⁵⁸
Gel berî gel berî iman edersen
Gelme hakkın değil güman edersen
Sırrın tercümandır⁵⁹ beyan edersen
Bu halkın içinde sırdır muhabbet
Bu her dem bahardır bunda kış olmaz
Öter bülbülleri dilleri durmaz
Kokusu tükenmez hem rengi solmaz⁶⁰
Bir aceb gülzâr-i bağıdır muhabbet
Muhabbet edenler nasibin alır
Muhabbet ederse dert ehlin bulur
Serçeşme⁶¹ Muhammed Ali'den gelir
Dalgası tükenmez göldür muhabbet
Âşık gülşende Şırîn-ü Ferhâd⁶²
Leylâ'da Mecnun'a göründü Üstad⁶³
Muhammed Ali'den kuruldu bünyad
Tâ ezelden ezel vardır muhabbet⁶⁴
(Kul Himmet) makamın özge makamdır⁶⁵
Muhabbet mührü on iki İmamdır.
Şâhımın dîdarı bunda tamamdır⁶⁶
Hakikat vâsıl-ı yârdır muhabbet.
Huuu!

Muhabbet dîvanında ve sema'lar esnasında yukarıya aldığımız bu çeşitten şiirler okunduktan, sema'lar da bittikten sonra yine bir müddet istirahat edilir ve istirahattan sonra da, genellikle, (Cem Birleme) denen merasime geçilir. Bu merasim, Kerbelâ şehitleri için (Âyîn-i Cem)dekilere şerbet takdiminden ibarettir. Bu şerbet takdimi de şöyle yapılır:

Sâkî şerbet tasını eline alır ve ilk olarak Mürşide sunar. Mürşit sağ elininin serçe parmağını tasa daldırır ve bir dua okur ve sonra tasta bir yudum içer. Sonra sâkî, (Sakaahüm Ya Hüseyin!) diye diye (Âyîn-i Cem)de bulunanların hepsine tası gzedirir ve herkes tasta birer yudum içer ve içerlerken de hep bir ağızdan: (Hüseyin'e rahmet... Yezîd'e lâ'net) okunur.

Bundan sonra sâkî (Dâr) gelir ve: (Ve sakahum Rabbuhum şarâben tahûrâ...) âyetini tekrar eder. Bundan sonra daha bir takım dualar da yapar ve en sonunda da şöyle bir tercüman okur:

(Bismi Şâh... Allah..Allah...

Cân-ü baştan geçmişiz biz (Şâh Hüseyin) aşkına
Kerbelây-ı deşt-i gamda can verenler aşkına
Dembedem hem can gözüyle Hak görenler aşkına
Ol Yezîdiler elinde (Teşne leb)ler aşkına
Kerbelâda (Suuu!.. Suuu!...) diye ser verenler aşkına
Gözüm yaşım sebîl ettim oniki İmam aşkına!)

Veyahut ta şöyle bir tercüman okur:

(Allah, Allah aşk olsun içene
Rahmet olsun göçene
Hazret-i İmam Hasan Ali'ye
Hazret-i İmam Hüseyin Velî'ye
Gittiği yer gam görmeye
Erenler kerem eyleye

Sakaahum ya Hüseyin!... Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât....

Hizmetlerimizi kabul et Şâh!..... Bihakki Âl-i Abâ ve Âl-i dergâh.... Erenlerden haklı hayırlı himmet..... Şey'en lillâh..... Allah eyvallah huuu.. Dost!).

Bu işlemden sonra da asıl yemek sofrası kurulur ve âdâb ve kaidesine göre ve gerekli tercümanları da okunarak yemekler yenir. Ye-

meğin sonunda da Mürşit genellikle sayfa (76-77) deki küçük (Gülbank)i okur ve bu gülbanktan sonra da :

Oturan, duran, koğusuz, gıybetsiz evine varan, yastığına baş koyan ve niyaz eden canların Hak Erenler muradını vere.. Gerçeğe Huuuuu!.... Allah, eyvallah!..)67 der ve böylece merasime nihayet verir.

Merasimin son bulması üzerine akşamdanberi Tekke dışında gözcülük etmiş olan (Pervane)ler de içeri alınırlar. Mürşit ,bunlara da kendi eliyle üçer kadeh dem sunmak suretiyle nasiblerini verir ve yemeklerini ydikten sonra onları da evlerine gönderir.

Bu noktada, bu Âyın'deki erkân hizmetlerini topluca belirten bir iki Nefes'e, işaret edelim:

Kurbanlar tığlanub Gülbank çekildi
Gaflet uykusundan uyana geldim
Dört kapu sancağı anda dikildi
Ûryân püryan olub meydana geldim.

Evvel eşiğine koydum başımı
İçeri aldılar döktüm yaşımı
Erenler yolunda gör savaşımı
Cân-ü baş koyarak kurbana geldim

Ol demde uyandı bâtın çırağı
Ûç adım ileri attım ayağı
Rehberim boynuma bend ettiğ bağı
Koç kurban dediler iymana geldim.

Dört kapu selâmın verüb aldılar
Pîrin huzuruna çeküb geldiler
El ele el Hak'ka olsun dediler
Henüz ma'sum olub cihana geldim.

Pîrim kulağıma eyledi telkîn
Şâh-ı Velâyete olmuşuz yakîn
Mezhebim Ca'fer'üs-Sâdık'ül-Metin
Allah dost eyvallah peymana geldim.

Özüm dârda yüzüm yerde durmuşum
Muhammed Ali'ye ikrar vermişim
(Sakaahüm) hamrını anda görmüşüm
İçüb kana kana mestane geldim.

Yolumuz on iki İmama çıkar
Mürşidim Muhammed Ahmed-i Muhatar
Rehberim Ali'dir sahib Zülfikar
Kulundur (Şâhîya) dîvana geldim.

Akşamlar oldu Gülbank çekildi
Çırağlar uyandı niyaza geldim
Erenler erkânı meydan açıldı
Ayn-i cem kuruldu ihsana geldim.

Hakikat abdestin birden aldılar
Mürşidin emrine belî dediler
Dâr-ı Mansur olub şunda durdular
Tâlib-i Hak olup meydana geldim.

Ol demde hâlimden sordular canın
Varmıdır kusuru? dediler anın
Ayni cem gösterdi yere nişanın
Üryan püryan olub dîdara geldim.

Sofralar kuruldu hizmet görüldü
Hakikat nurundan cemaller güldü
Mü'min olanlar ölmeden öldü
Geçüb kıl-ü kaalden dîvana geldim.

Seyr edüb cümlede bu güzel hâli
Şükür gördük anda nûr-ı cemâli
Zâkirler okuyup bülbül misâli
Terk edüb riyayı merdana geldim.

Koç kuzu ⁶⁸ kurbanlar meydana geldi
Nefesler, düzvazlar ayana geldi
Ağlarken bu çeşmim şâd olub güldü
Can baş feda edüb seyrana geldim.

(Sakaahum) şerbetin ezüb içtiler
Mest olub cümlesi serden geçtiler
(Şâh Hüseyin) deyüb hep ağlaştılar
İçüp ol şerbeti mestâne geldim

Güruh güruh geldi anda bacılar
Sâf sâf geldi durdu hacılar
Allah Allah der de öter (Nâcî)ler
Meydân-ı aşk içre irfana geldim.

Tıĝlandı kurbanlar sema'lar oldu
Kalb nasıbını bulanlar buldu
Anda nasıbını alanlar aldı
İnanub sıdk ile iymana geldim.

Edeb, erkân tamam oldu sürüldü
Pervaneler gelüb nasıb verildi
Hatm oldu hizmetler destur verildi
(Şükrü) ya men de Sultana geldim.

Bir güle ben bülbül oldum	Bulmaĝa gülzara geldim
Arayub cânânı buldum	Almaĝa bâzâra geldim.
Cümle vâımdan feragat	Eyledim dil buldu râhat
Emrine ettim itaat	El aman ikrara geldim.
Bir makam-ı âlîdir bu	Dura geldim Hak'ka karşı
Sıdk ile boynuma yâhu	Takmaĝa zünnara geldim.
Cânı cânâna verirler	Dost cemalini görürler
Terk-i cân ettim erenler	Mansur'um berdâra geldim.
Şerbetinden lâyezâlin	Kandı dil buldu kemâlin
Hamdüllilâh Hak cemâlin	Görmeĝe dîdara geldim.
Kalbimiz nûr ile doldu	Arayub cânânı buldu
Bîat etmek vâcib oldu	Ahmed-i Muhtar'a geldim.
Mûcid-i râh-ı Şeriat	Mûcib-i sırr-ı Tarikat
Rehber-i râh-ı Hakikat	Haydar-ı Kerrar'a geldim.
Vâris-i sırr-ı Peygamber	Kâşif-i esrâr-ı Hayder
Pîrimiz Şâh erenler	Hazret-i Hünkâra geldim.
Okudum her dört kitabı	Almadım hiç bir cevabı
Çok şükür şimdi (Harabî)	Vâkıf-ı esrâra geldim.

III

(Bektaşiliğin Desturu ve Düsturu)

Bektâşilikte (Destur) alabilmek, yani (İcâzet) alabilmek, daha açık bir deyişle (Bektaş Sayılabilmek) için aşağıdaki on dokuz sorunun cevaplarını hakkiyle bilmek zorunludur:

S: 1- Kapıda¹ ne üzerinde durursun?

C: -İkrar üzerinde.

S: 2- Kapı eşiğinden murad nedir?

C: - Kapı Şeriattır: zâhir ve bâtın ilme işaretidir. İçi ve dışı Muhammed Ali'den ibarettir. İki kanadı da Hasan ve Hüseyin'dir.

Eşik ise (Sırât)-ı Müstakim)dir ve Tarikatın birinci basamağıdır. Mahviyet yolunun da başıdır².

S: 3- Post nedir? ve çihâr kûşe Post ne demektir?

C: - Post, Pir evindeki on iki İmam'a işaretidir.

Çihâr kûşe Post ta dört kapıya işaretidir; dört kapının ortasında oturmaktadır.

Post, Hz. İsmail'in (Kurban)ından kalmıştır.³

S:4- Dört kapı dediğin ne kapılarıdır?

C: - Şeriat, Tarikat, Hakikat ve Ma'rifet kapılarıdır ki bunlardan başka kapı yoktur.

S:5- Şeriatta kimin oğlusun?

C: - Âdem oğluyum.⁴

S:6- Tarikatta kimin oğlusun?

C:- Tarikatta yol oğluyum.

S:7- Hakikatta kimin oğlusun?

C: - Hakikatta Anam (Yer), Babam (Gök)⁵ tür.

S:8- Ma'rifette kimin oğlusun?

C: - Ma'rifette kemâl oğluyum.

S:9- Yolca (Tarikat dilinde) Baba⁶ ne demektir?

C:- Mürşid demektir, Hz. Pîrin vârisidir.

S:10- Rehber ne demektir?

C: - Erkân üzerine yol gösterici; (Tâlib)i beraberinde götürüp Mürşid'e teslim edicidir.

S:11- Tarikatta kaç mertebe vardır ve isimleri nelerdir?

C: - Tarikatta yedi mertebe vardır ve isimleri de şunlardır:

1- Hz. Pîr Postnişîni.

2- Dede Baba.

3- Halife Baba.

4- Baba ve Baba *menzili*.

5- Rehber.

6- Derviş.

7- Muhib.

S:12- Bu yolun âşığı ne demektir?

C: - Âşık, merâtibe henüz dahil olmayan demektir ve dahil oluncaya kadar aşk ile zevk eder ve meratib sahiplerine niyazdadır.

S:13- Nerede ikrar verdin?

C: - Erenler meydanında, Pîr⁷ mukabelesinde ikrar verdim.

S:14 -İkrar verdiğinde elin ve başın ve kulağın ve gözün ve özün ve gönlün nerede idi?

C: - Elim ve başım Mürşidimin elinde idi. Ve kulağım emanet ve nasihatta idi. Ve gözüm didâr-ı Muhammed Ali'de idi. Ve özüm Dâr-ı Mansur'da idi. Ve gönlüm nefth'te ve Muhammed Ali'de ve on iki İmam ve on dört Ma'sum-ı Pâk'te ve Hak erenlerde idi. Ve mutlaka ikrarım Muhammed Ali'ye dir.

S:15- (Âyîn-i Cem)de nereye ve kaç a'za ile niyaz edersin?

C: - Yedi a'za ile yedi yere niyaz ederim:

1- Eşik'e.

2- Horasan (Hacı Bektaş) Postuna.

3- Mürşid Postuna.

4- Tûr'a ve Muhammed'in Minberine.

5- Küre (Hasan ve Hüseyin)ye.

6- Rehber.

7- Cümleten cümleye.

A'zalar da şunlardır:

1- Baş.

5,6- Ayaklar

2- Ağız.

7- Bel ve bütün vücut.

3,4- Eller

S:16- Mürşidin ile senin aranda ne nişan vardır?

C: - Mürşidimle benim aramda (Tevellâ, Teberrâ) vardır. Tevellâ, Muhammed Ali ve Ehl-i Beyt ve Hak erenlere dostluktur. Teberrâ da Muhammed Ali ve Ehl-i Beyt ve Ha düşmanlarını düşman tutmaktır.

S:17- Mürşid kulağına ne emanet bıraktı?

C: - Şeriatla üstüvar ol, Tarikatta haberdâr ol, Hakikatta sâ-bit kadem ol, Ma'rifette pâyedâr ol, dedi.

S:18- Dâr nedir?

C: - Dâr, Cemâl ve Celâl'in ihata ettiği meydandır⁸ ki her maksuda orandan gidilir; sırât-ı müstakîme delildir; ifhâm ve tercüman makamıdır.

Vahdetle âlem-i küldür. Ceset bakımından altı yöne işaretler ve (Elif Lâm)a beşarettir. Tevellâ'da iyilikler ve güzellikler, teberrâ'da da kötülükler ve cezalar yeridir.

S: 19- Tevellâ ve teberrâ'nın başka ma'nası yok mudur?

C: - Vardır, o da (Emr-ı bilma'rûf ve nehy-i anilmünker)dir. Tevellâ Hak'kın rızası, mâsivâdan tecerrüd, yani teberrâ da nehy edilen şeylerden nefsi berî kılmak demektir.

Nehy edilen şeyler de özellikle: yalan söylemek, kalb kırmak, hırsızlık etmek, adam öldürmek ve buna benzer doğru olmayan sözler ve hareketlerdir.⁹

(Âgâhî Dede)nin şu mısra'ları ne güzeldir:

Tevellâ'sın teberrâ'sın bilen merdâna aşk olsun

Bu esmânın müsemâsın duyan insâna aşk olsun

Muhibb-i Hânedâna sad hezâran niyaz olsun

Ama anda Mevlasın bulan irfana aşk olsun

Bu nazm-ı hikmet efsânın, bu bâtın nutkun ey ârif

Bu gün hakkiyle îfâsın eden ihvâna aşk olsun.

Nâzenin yolunun düsturu da otuz iki maddeden ibarettir:

1- Sahavet edeceğim diye muhtaç kalmamak ve iyiliği yerinde yapmak ve ehlinden başkasına iltifat etmemek.

2- Tevellâ'yı öğrenmek ve muhabbet etmek, yardım istemek ve rahmet okumak ve suhbete riya karıştırmamak.

3- Teberrâ'yı öğrenmek ve onlardan berî olmak.

4- Kalben muhabbete kuvvet vermek ve elbiseye, şekil ve surete aldanmamak. Hakikî ahbab ve sözünde sâdık olmayanlar ile ülfet ve muhabbet etmemek.

5- Hak yolunda irşad için Allah'a ârif olanı tercih etmek.

6- Kendi üstünde bulunanlar câhil iseler bile itaatlı bulunmak. Zira, bu suretle insan kendi asalet ve cibiliyetini ispat etmiş olur.

7- Genel yerlerde herkesin konuştuğu gibi konuşmak, Her şeyi hoş görmek ve hiç bir şeyi hor ve hakîr görmemek.

Ünsiyet ve muâşeret kemâl derecesine göredir. Herkese bulunduğu dereceye göre söz söylemelidir.

8- Kendi mesleğine, yoluna ve ahlâkına hiç kimseyi da'vet etmemek ve bunu, sadece, arzu edildiği zaman ve arzu edene yapmak.

Konuştuğun kimselere tamamiyle emîn olsan bile, işlerini, sırlarını ve ahlâkını onlara açmamak ve onlarınkini de başkalarına açmamak.

9- Muhabbet ettiğin bir kimse yanında bir câhil bulunursa o durumda muhabbet beklememek ve muhabbet açmamak; câhil ve nâdanları yola getireceğim diye beyhude söz sarf etmemek.

10- Dedikoducularla asla görüşmemek. Çünkü bunlar münafık zümresidir.

11- Kâmil insanda (Zaman) ikidir ve bu da zâtın gerekliliğindedir.

Çünkü, kâmil insan kâh denizde yüzer, kâh çayda boğulur.

12- Kur'an âyetlerine, doğru Hadîslere, hakikî ibarelere, nefeslerin ve nutukların hakikat ma'nalarına, remzlerin ve işaretlerin künhüne kulak tutmalı ve bunları hıfz etmeli.

13- Herkesin müşkilini onun havsalasına, anlayışına, iktidarına, asaletine, cibiliyetine ve mâyesine göre hâl etmeli.

14- Her müşkile onun bütün hakikat ma'naları verilmemeli. Kur'an, ıycab ettikçe tenzil buyurulmuştur.

15- Âlemin, tecrübe ve mihenk ve isnadından sakınmak üzere iktidarını gizleyip cehalet üzere bulunmalı. Meğer ki karşıdaki hakikat ehli ve ahlâk sahibi ola.

16- Giyim kuşam ev eşyası, yiyecek ve içecekler üzerinde pek titiz davranmak ve onları son derece süslü püslü yapmak kibir ve nâdanlık alâmetidir. İnsan her hâl-ü kârda orta dereceyi muhafaza etmeli ve içinde bulunulan hâle razı olmalı ve bulduğuna kanaat etmelidir.

17- Dâr vaktinde imdadına yetişen kimse asildir.

18- İlmî konuşmalar müstesna, çok konuşan kimse ile ahbap olma. Çünkü çok söz kibre, yalana, câhilliğe ve nâdanlığa delildir.

19- Seninle sırf istifadesi için görüşen, ahbap değildir.

İstifadesi meşru'ise veya hakikat ilmini elde etmek ise, ve bu iki şarttan da önce o kimse gerçekten samimî ise, tabiatıyla o kimse ahbaptır.

20- Soysuzdan asla fayda gelmez ve soysuzluk soy çekimi iledir.

21- Kemâl için sınır yoktur. Kemâl sahiplerinin elbiselerine, meslek sıfatlarına ve zâhirde Eşrâf ve fakîr ve hakîr ve sarhoş ve halk nazârında i'tibarsız yahut i'tibarlı olmasına veyahut halkın diline düştüğüne bakılmaz. Zkîra, halk kemâl sahiplerini takdir edemez. Onlar, kendi bildikleri ne ise başkalarını da ona göre kıyaslarlar. Çünkü, ilâhî hakikattan ve kemâlden habersizdirler.

22- İnsan olan yalnız dili ile değil, yardımı ile de medh etmelidir.

23- Kalbe evham sokmamalıdır. Gönüle Allah muhabbetinden başka bir şey koymamalıdır. Ve daîma, hâlce, daha yüksek mertebelere çıkmaya gayret etmelidir.

24- Zâhirde Millet ve Mezheb bakımından bir ayırım yapmaktaki hakikatça hiç bir sakınca yoktur.

25- Allah ârifleri olan ululara hizmet ve gerçek âlimlere rağbet etmekle beraber miskinlerin ve fıkâraların da gönüllerini alıp onları zem etmemeli. Yetimlere şefkat ve yardımı esirgememeli. Çünkü, her gönülden Cenab-ı Hak'ka yol gider. Vasitanın iyi dileği Şafak duası gibi çabuk gider.

26- Evliyalar ve Enbiyalar ve Ulular ruhaniyetlerinden daima yardım istemeli.

27- İnsan değil, yaptığı şey zem olunur.

28- Kâmil Mürşid, tevhîde ve eşyanın hakikatına ârif olan demektir. İsimlerde kalanlar Mürşid değildirler.

29- Üzerine gerekmeyen boş lakırdılar insanı belâ deryasına götürür; sükût daha iyidir. Şeytan uyumadığı gibi düşman da uyumaz. Yezid san'atında terakkî ister.

30- Mü'min demek iman sahibi demektir. Seni irşâd eden kâmil Mürşid ise temessül etmiş imanındır. Bu sebeple Mürşidine ve yol kardeşine açık veya kapalı hiyle, riya, yalan tasavvur edersen kendi imanını yıkmış ve bu suretle de münafık olmuş olursun. Münafık ise kâfirden daha beterdir.

31- Yol (Tarikat) üzerindeki ikrar ve imanını bozarsan ilelebed esfelde kalırsın.

32- Yol (Tarikat)dan dönenlerle koğulanlar, İslâm'ı red etmiş olarak haşır olunur.

Hulâsa, Bektaşîliğe göre insanda iki büyük kuvvet vardır: İyi ve Kötü. Bu kuvvetler kendi seyirlerine bırakılacak olurlarsa kötülük kuvveti iyilik kuvvetini daima hükmü altına alır. Bu sebeple insan terbiye edilmek zorundadır. İnsan terbiyesinden maksat ta insandaki (Nefs) terbiyesidir. Bu terbiyeyi de (Baba)lar yapar. Bunun için de Babaların (Kâmil İnsan) olmaları şarttır.

Nefs terbiyesinden maksat ta nefsi bilmektir. Nefsi bilmekten maksat ta, her şeyden önce, nefsi şehvet, kibir, kin, gazab, hased, riya, gibi kötülüklerden sıyrılmak, kalbi de bütün dünya ve hattâ ukbâ sevgilerinden tezkiye ve tasfiye etmektir. Kalbin, nefsin kötülüklerinden tezkiye ve tasfiyesi ve dolayısıyla ilâhî nurun orayı parlatmasını sağlamak ta, ancak, Tanrı'nın emr ettiği iyilikleri yaparak O'nun yolunda bulunmak ve en sonda da insanlığa karşı yaşanacak büyük bir aşk ve sevgi içinde Tanrı'ya ulaşmak demektir. Bu, insanlara karşı iyilik ve insanlara karşı aşk ve muhabbet yolunda namaz, oruç gibi şeyler birer vasıttan ibarettir.

İşte, böylece bütün nefis kötülüklerinden ve çirkinliklerinden sıyrılmış, kalbini her türlü geçici maddî heves ve arzulardan sıyrıp insanı

ve ilâhî aşk ve muhabbet ile doldurmuş ve hayatın ve kendi varlığının gâyesini de sadece durmadan insanlara iyilikler yapmada ve onları daima sevgi ve muhabbetle kucaklamada görmüş insandır ki gerçek in-sandır, yani yalnız suretçe değil, siyretçe de insandır.

Bu dereceye yükselmiş ve kalbinde ilâhî nuru parlatmış olan gerçek kâmil bir insan da artık Tanrı'sını da tamamiyle, gizli ve açık bütün yönleriyle bilmiş olur.

Zâten, insanların yaradılışlarından maksat ta gereği gibi Tanrı'yı bilmek ve gereği gibi Tanrı'ya benzemektir; kâmil ve ârif bir insan olmaktır.

İşte, (Bektâşî) böyle bir insan demektir.

Bektâşilikte (Allah) telâkkîsi, (Allah-Muhammed-Ali)den ibaret (Üçlü Bir) Allah telâkkîsidir. Daha doğrusu (Allah), (Muhammed ile Ali) de tecellî etmiştir.

Bu üçlü bir Allah telâkkîsini, özellikle, eski Mısır'daki (Hernesçilikte), eski Yunan'daki (Orfecilikte) ve (Fisagorculukta) ve hatta (Hıristiyanlıkta) da görmek mümkündür.

İlk üç görüşe göre büyük âlem, yani kâinat ile küçük âlem, yani insan da bu üç birlik üzredirler.

Kâinat, merkezleri iç içe üç âlemden müteşekkildir:

- 1- Tabiî âlem.
- 2- İnsan âlemi.
- 3- İlâhî âlem.

İnsan da birbiri içinde üç unsurdan mürekkeptir:

- 1- Beden.
- 2- Hayvanî ruh.
- 3- Kutsal ruh.

Esasını, İslâm dini ile karışık, eski Türk inançları ve bunlarla ilgili törenlerle birlikte, yukarıda açıkladığımız (İkrar Verme) merasimindeki Baba tarafından verilen öğütler teşkil eden (Bektâşilik) müessesesi, maddî ve ma'nevî millî geleneklerimizin muhafazasında ve devamında başlıca âmil olmakla da Türk Ulusunun Tarihte pâyedar kalmasında da en büyük siyasî rolü oynamıştır.

(Son Söz)

Tarikatlar, aslında, (Tasavvuf)un, yani (Hakikat)ın birer yoludur ve her şeyden önce de birer (Nefs Terbiyesi) yoludur.

Genellikle, Tasavvuf yolunda hakikat yolcusunun bu yedi (Nefs) mertebesini geçip tamamlaması zorunludur:

1- *Nefs-i Emmâre* :

Hakikat yolcusu bu makamda tamamiyle kendi nefsinin emri altındadır ve bir hayvan dan başka bir şey değildir.

2- *Nefs-i Levvâme* : Hakikat yolcusu bu makamda yavaş yavaş nefsinin kötülemeğe nedamet getirmeğe başlar.

3- *Nefs-i Mülhime* :

Hakikat yolcusuna bu makamda bazı şeyler mülhem olmağa başlar. Meselâ, yakaza hâlinde bazı nûrânî şeyler görür, sesler işitir. Bu makamda olan bu küçük tecelliye de (Tecellî-i Kameriyye) denir.

4- *Nefs-i Mutmainne* :

Hakikat yolcusunun nefsi, artık, burada seyrini ve icrâatını bitirmiş ve tamamiyle ruhâniyete yönelmiştir ki yolcu bu durumda kabiliyyet derecesine göre bir çok keşiflerde bulunabilir ve zâtî tecelliye bile mazhar olabilir. Bu zâtî tecelliye de (Tecellî-i Berkiyye) denir.

5- *Nefs-i Râdiye* :

Hakikat yolcusu bu makamda artık Allah'tan razı olur. Yani, iyilik, kötülük, her ne gelirse Allah'tan geldiğini bilir ve daima hamd eder, şikâyet etmez.

6- *Nefs-i Mardiye* :

Bu makamda ise Allah hakikat yolcusundan razı olur. Yani, hakikat yolcusu, artık, Allah'a iyice yaklaşmıştır. Başka bir deyişle, artık o, her hâl ve hareketinde hep Allah ile dir. Bütün kötülüklerden, ihtiraslardan sıyrılmıştır. Ve bu, nefsin tahakküm edebileceği son merhaledir. Yani, nefis, ancak bu makama kadar insana hüküm edebilir.

7- *Nefs-i Sâfiye veyea Maiyye* :

Nefs, bu makamda artık insana tahakküm edemez. Zira, artık, tamamiyle musaffâ ruh hâline gelmiştir, yani insan Allah'a ulaşmıştır.

Bu makamda insanın hareketleri, sözleri, artık, Allah'ın hareketleri ve sözleridir.

İnsan bu makamda (Zât Deryası)na vâsıl olmuştur.

İnsan, hakikatı açısından, ezel bakımından da ebed bakımından da yokluk (Adem) kabul etmez. Fakat, buna karşılık, suret bakımından da varlık (Vücut) kabul etmez. Başka bir deyişle, varlık, yokluk kabul etmez; yokluk'ta varlık kabul etmez.

Fizik dili ile: (Tabiatta ne yeni bir şey var olur, ne de var olan birşey yok olur).

Öyle ise, Vücudu zorunlu olan (Vâcib-ül Vücut) la vücut bulan da zorunlu vücut olur.

IV

(Birkaç Ses, Birkaç Nefes)

Didâr-ı Âdem'e Hazret-i Subhan
Hutut-ı müphemî¹ tastîr eylemiş
Nüsha-i kübrâdır vücud-i insan
Mâye-i hikmetle tahmîr eylemiş²
Kaabe kavseyn yazmış ebrüvânına
Sirâcen vehhacâ dü çeşmânına³
İki gamze ile hep müjgânına
Sûre-i Fetahnâ tahrîr eylemiş⁴
Kur'anda buyurmuş Hallâk-ı Ezel
İnsandan yoğımış bir nesne güzel⁵
(Harabî) resmini ressâm-ı ezel
Hâme-i kudretle tasvîr eylemiş.⁶

Dilberâ! bildim senin vechin kitâbullahtır
Nakş-ı kudret, ilm-ü hikmet, sırr-ı fazlullahtır
Şâhidim Hak'tır dilimde, (Kul kefâ billâh)tır
Her ne söz kim söylenir aynı Kelâmullahtır
Vâkıf olmayan bu sırra lâcerem gümrâhtır

Bir şecerdir kametin ol hüsn-i bihemtâ ile
Gösterübsün mu'cizâtın ol yed-i beyzâ ile
Hemdem olduk aşk (Tûr) unda yine Musa ile
Anladım bildim rumuzu (Allemel Esmâ)⁷ ile
Menzil-i insân-ı kâmil bir ulu dergâhtır⁸

Sırr-ı Subhanellezî Esrâ olubtur saçların⁹
Serteser esrâr-ı Kur'andır yüzünde hatların
Noktalar (Ben)lér, (Elif)lerdir hemen kirpiklerin¹⁰
Hoş müferrah hatt-ı rehyandır yazılmış kaşların
Nice rûşen olmasun kim defter-i Allâhtır.¹¹

Tâlib-i Mevlâ gerektir Hakk'kı insaf etmeğe.
Hak'ka insaf eyleyüp irfanla lâf etmeğe¹²
Vech-i Hak'kı görmek için beyni şeffaf etmeğe¹³
Mâye-i telkîn ile âyineyi sâf etmeğe¹⁴
Fazl-ı Hak'tan feyz olan envâr-ı nurullahtır.¹⁵

(Mukîmî)

Ârif özün bilmeğe	Âdeme gel Âdeme
Hak'kı ayan görmeğe	Âdeme gel Âdeme
Hak'ka giden doğru yol	Senden sana gider ol
Say' et seni sende bul	Âdeme gel Âdeme
Her ne varsa âlemde	Örneği var Âdemde
Bul sen seni kendinde	Âdeme gel Âdeme
Ko bu zühd-ü tâatı	Terk ede gör âdeti
Geç cümle hayâlâtı	Âdeme gel Âdeme
Âdemdir sırr-ı Kur'an ¹⁶	Âdemdir Arş-ı Rahmân ¹⁷
Âdemdir Zât-ı Subhan ¹⁸	Âdeme gel Âdeme
Sensin dâr-ı âhîret	Sende bulundu Cennet ¹⁹
Senden görünür Hazret ²⁰	Âdeme gel Âdeme
Ol bî-nişâna nişân	Bil ki Âdemdir heman
Âdemdir aynı iymân	Âdeme gel Âdeme
Mushaf-ı Hak'tır yüzün	Âyet-i Kur'an sözün
(Gaybî) bile gör özün	Âdeme gel Âdeme.

(Bir Kıt'a)

Kitab-ı âlemin evrâkıdır eb'ad-ı nâ mahdûd
Sutûr-i hâdisât-ı Dehrdir âsâr-ı nâ ma'dûd²¹
Yazılmış destigâh-ı levh-i mahfûz-ı tabiatta²²
Mücessem lafz-ı ma'nâdârdır âlemde her mevcut²³

Ruh-ı Kudsiden tecellî eyleyen bende ayân
Suretâ sana gördündüm nâr-ü bâd-ü hak-ü âb²⁴
Feyz-i lâhûtîmiz oldu cümle nâsût-i cihan
Her dü âlem zerrem olmuş olmuşum ben âfitâb²⁵
Hak lisânıdır lisânım tercümanıyım Hak'kın
Hakk'ı bilmek isteyen gelsin salâdır²⁶ Şeyh-ü Şâb
Zât-ı Hak'ta vasfım oldu (Kul hüvallahü ahad)
(Gaybî)yim şânımda münzel (İnde hu Ümmü'l-Kitâb).²⁷

Allah deyüb bağıрма
Hak'kı dilden ayırma
Evvel-ü âhir oldur
Hâzır-ü nâzır²⁸ oldur
(Men Aref)ten al sebak
Senden sana yakın Hak²⁹
Bir hayalî yerdesin
Hak sende sen nerdesin
Levh-i mahfuzdur yüzün
Ârif bilir iç yüzün
Kur'an durur sözüümüz
Hak'kı görür gözümüz
(El-İnsân-ü ve'l-Kur'an)
Sözün bilmezse insan
Saçın, kaşın, kirpiğin
Ma'nada (Ebced) için
Böyle yazmış Yaradan
Yedi hat var Babadan³⁶
Altısıdır mu'teber
Mafsallardan varırsın
Âdeme gel Âdeme
Er Hâteme, Hâteme³⁹
(Mihrâbî) cümle âyât
İşte destimde berat

Gayrı sanub çağırma
Şeytan güler bu hâle
Zâhir-ü bâtin oldur
Kulak tut bu meâle
Ârifâne doğru bak
Eriş ol lâyezâle³⁰
Sen arada perdesin³¹
Cevap nedir suale?
Anı şerh eder sözün³²
Câhil düşer zevâle
Rahman durur yüzümüz³³
Aldanmayız hayale
Hadîstir bu tevemân
Nice ersin kemâle³⁴
Yedi hat olmuş niçin?³⁵
Gâfil düştü dalâle
Zât evinden Anadan
Erişirsün visâle³⁷
Şeş cihetten al haber³⁸
Derecât-ı İlâhe
Secdegâh ol âleme
Çevir yüzün cemâle
Müteşâbih Muhkemât
Hey sakî! sun piyale!⁴⁰

Dört kapı şeş cihet bir şehre girdim
Otuz iki Hânedanını gördüm⁴¹
Ehline kavuştum sual eyledim
O mülkün Mâlik-ü Şahını gördüm.

Etrafını gezdim gönlüm şen oldu
Didelerim gâyetle rûşen oldu
O şehrin dağları hep gülşen oldu⁴²
Şâha mahsus olan evvânı gördüm⁴³

Şehirde sünbüller, güller açılmış
Üçyüz on iki bin ağaç dikilmiş⁴⁴
Üçyüz altmış altı pınar açılmış⁴⁵
İçinde rekz olan (Tûâbâ)yı⁴⁶ gördüm.

Şehrin dört yüz yetmiş yedi bağı var ⁴⁷
Üç yüz yirmi üç bin müfredâtı var ⁴⁸
Altıbin altı yüz küsur emri var ⁴⁹
Yüz on beş rumuzun aslını gördüm ⁵⁰.

Ol şehri bahş etti crenler bize
Biz dahî terk edüb gideriz size
Ey âşık kulak tut söylenen söze
Nutk içinde gizli esrarı gördüm.

Nakş-ı hâtemden müzeyyen resm-i zîbâdır Elif
Nokta-i vahdetle derc olmuş muammâdır Elif⁵¹
Lafzına baksan anâsır bendini taksîm eder
Bî-huruf-ü lafz-ü savt esrâr-ı ma'nâdır Elif⁵²
Gerçi surette Elif gibî vücûd oldum velî
Ben dahî Heşt-i bihiştim sâde da'vâdır Elif⁵³
Her nefes âhum serîr-i saltanattan ser çeker
Dilde da 'vây-ı muhabbet serde sevdâdır Elif⁵⁴
(Müncî)ya nur-i hakikat otuz iki kapıdır
Bîri miftah-ı Cennettir ism-i Mevlâ'dır Elif⁵⁵.

(Vahdetnâme)

Daha Allah ile cihan yok iken
Biz anı var edüb i'lân eyledik
Hak'ka hiç bir lâyık mekân yok iken
Hânemize aldık mihman eyledik⁵⁶
Kendisinin henüz ismi yok idi
İsmi şöyle dursun cismi yok idi
Hiç bir kıyafeti resmi yok idi
Şekil verüb tıpkı insan eyledik⁵⁷
Allah ile işte burda birleştik
Nokta-i amâ'ya girdik yerleştik
Sırr-ı (Küntü kenzen)i orda söyleştik
İsm-i şerîfini Rahmân eyledik⁵⁸
Âşikâr olunca zât -ü saıfatı
(Kün) dedik var ettik bu semâvâtı
Birlikte yarattık hep kâinatı
Nâm-ü nişânını cihan eyledik⁵⁹

Yerleri gökleri yaptık yedi kat
Altı günde tamam oldu kâinat
Yarattık içinde bunca mahlûkat
Erzâkını verdik ihsan eyledik⁶⁰
Asılsız fasılsız yaptık Cenneti
Hûri gülman'lara verdik ziyneti
Türlü vaadlarla her bir Milleti
Sevindirüb şâd-ü handân eyledik⁶¹
Bir Cehennem kazdık gâyetle derin
Lâf âteşi ile eyledik tezyîn
Kıldan gâyet ince kılıçtan keskin
Üstüne bir köprü mîzan eyledik⁶²
Gerçi (Kün) emriyle var oldu cihan
Arş'ü Kürs'ü gezdik durduk bir zaman
Boş kalmasın diye bu kevn-ü mekân
Âdem'in halkını ferman eyledik⁶³
İrfan olan bilir sırr-ı mübhemi
İzhâr etmek için İsm-i A'zamı
Çamurdan yoğurduk yaptık Âdem'i
Ruhumuzdan bir ruh revan eyledik⁶⁴
Âdem ile Havva birlik idiler
Ne güzel bir mekân bulduk dediler
Cennetin içinde buğday yediler
Sürdük bu dünyaya pûyan eyledik⁶⁵
Âdemle Havva'dan geldi çok insan
Nebî'ler, Velî'ler oldu mümayan
Yüz bin kere doldu boşaldı cihan
Nuh Neciyyullaha tûfan eyledik⁶⁶
Sâlih'e bir deve eyledik ihsan
Kayanın içinden çıktı nâgehân
Pek çokları buna etmedi iyman
Anları hâk ile yeksân eyledik⁶⁷
Bir zaman Ashâb-ı Kehf-i uyuttuk
Hazret-i Musâ'yı (Tûr)da okuttuk
Şît'e çulha yaptık bezler dokuttuk
İdrîs'e biçtirüb kaftan eyledik⁶⁸

Süleyman'ı dehre Sultan eyledik
 Eyub'a acıdık derman eyledik
 Ya'kûb'u ağlattık nâlan eyledik
 Mûsâ'yı Şuayb'a çoban eyledik ⁶⁹
 Yûsûf'u kuyuya attırmış idik
 Mısırdaki kul diye sattırmış idik
 Züleyha'yı ona çattırmış idik
 Zellesinden bend-i zından eyledik ⁷⁰
 Dâvûd Peygambere çaldırdık udu
 Kazadan kurtardık Lût ile Hûd'u
 Bak ne hâle koyduk nâr-ı Nemrûd'u
 İbrahim'e bâğ -ü bostan eyledik ⁷¹
 İsmail'e bedel Cennetten kurban
 Gönderdik şâd oldu Halil'ür-Rahmân
 Balığın karnını bir hayli zaman
 Yûnus Peygambere mekân eyledik ⁷²
 Bir mescide soktuk Meryem Anayı
 Pedersiz doğurttuk orda İsa'yı
 Bir ağaç içinde Zekeriyya'yı
 Biçtirüb kanını reyzân eyledik ⁷³
 Beyt'ül-Mukaddes'te Kudüs Şehrinde
 Nehr-i Şerfa'da Ürdün şehrinde
 Tathîr etmek için günün birinde
 Yahya'yı, İsa'yı üryan eyledik ⁷⁴
 Böyle cilvelerle vakit geçirdik
 Bu Enbiya ile çok iş bitirdik
 Başka bin Nebiyy-i Zîşân getirdik
 Anın her nutkunu Kur'an eyledik
 Küffâr-ı Kureys'i ettik bahane
 Muhammed Mustafa geldi cihâne
 Halkı da'vet etmek için iymâne
 Murtaza'yı ona ihvân eyledik
 Ana kıyas olmaz asla bir Nebî
 Nebî'ler Şâhıdır Hak'kın Habîbi
 Dünyanın, Ukbânın odur sâhibi
 Biz anı Nebbiyy-i Zîşân eyledik

Hak, Muhammed, Ali ile birleştik
Hep beraber Kaabe Kavseyn'e gittik
O makamda pek çok muhabbet ettik
Leylet'ül-İsrâ'yı seyran eyledik ⁷⁵
Bu sözleri sanma her insan anlar
Kuş dilidir bunu Süleyman anlar
Bu sırr-ı mübhemi ârifân anlar
Çünkü câhillerden pünhân eyledik ⁷⁶
Hak ile Hak idik biz ezelfe
Tâ Rûz-i Eleste Kaalû Belî'de
Mekân-ı Hüdâ'da Bezm-i Celî'de
Cemâlini gördük iyman eyledik ⁷⁷
Vahdet âlemini bilmeyen insan
İnsan suretinde kaldı bir hayvan
Bizden ayrı değil Hazret-i Sübhân
Bunu Kur'an ile ayân eyledik ⁷⁸
Sözlerimiz bizim pek muhakkaktır
Doğan, ölen, yapan, bozan hep Hak'tır
Her nereye baksan Hak'kı-ı Mutlaktır
Ahvâl-i vahdeti beyan eyledik ⁷⁹
Vahdet sarayına girenler için
Hak'kı hakkelyakîn görenler için
Bu sırrı (Harabî) bilenler için
Birlik meydânında cevân eyledik. ⁸⁰

Mevc urub ummân-ı aşktan şân-ı Fazlullah benem
Cümle ilmin ilmiyem esrâr-ı ilmullah benem
Ma'ni-i mağz-ı hakikatta elif bâ olmuşam
Âyet-i tefsîr-i a'zam içre sırrullah benem
İncil-ü Tevrat Zebur Furka'na harf-ı Ebcedem
Pâ vü Çâ vü Jâ vü Gâ cem'inde aynullah benem
Levh-i Mahfûz-ı Hüdâyım Arş-ü Kürs-ü münteha
İstivâ-ı hatt-ı mevcudum Kelâmullah benem
Binbir esmâ içre gördüm ben Müsemma sırrını
Kim (Enelhak) da'vîsinde Zât Sıfâtullah benem
(Kul kefâ) emrinde ben de var idim, (Sâcid) idim
Gör muradullah içinde (Küntü Kenz) ullah benem.

Hak kendini halka bildirmek için
İnsanı kendine timsâl eyledi
Kur'ân-ı nâtıkın tefsîri için
Kur'ân-ı sâmiti inzâl eyledi.

(Senürîhim âyâtına fil âfâk)
Kur'anda buyurmuş ol Rabbulfelak
Aç çeşmini kendi özüne bir bak
Hak sende sun'unu ikmâl eyledi.

İnsan kâinatta olmuş bi-bedel
(Vettîn) sûresin şerh etmiş güzel
Halkı ikyaz için Hallâk-ı Ezel
Bunca Peygamberler irsâl eyledi.

Zâhid bu esrara değildir âgâh
Leyle-ı Mi'racta Hazret-i Allah
Bir sûret-i şâb-ı emret'ti nâgâh
Muhammed'e arz-ı cemâl eyledi.

Ebsem ol uzatma sözü (Harabî)
Güzel sev sıdk ile çoktur sevabı
Sofu, şükür Allah nûş-ı şarabı
Sana haram bize helâl eyledi.

Bakılsa âk-ü kaaraya	İkilik girer araya
Kulak versen mâceraya	İkilik girer araya
Allah vâhid, Ahad, Samed	Hem lem yelid ve lem yûled
Olsaydı küffüvven ahad	İkilik girer araya
Rabbim sein nerde bulsam	Daîm senin ile olsam
Şâyet sen Hak ben kul olsam	İkilik girer araya
Sen vücutsun biz gölgeyiz	Biz senin ile zindeyiz
Olursa bir (Siz), bir de (Biz)	İkilik girer araya
Sen bana ben sana gıda	Sen ganîsin ben fıkara ⁸¹
Seçilse Bâý ile Gedâ	İkilik girer araya
Varlığımız senin olsa	Cihan senin ile dolsa
Hâlik mahlûk başka olsa	İkilik girer araya
Vahdet deminden ⁸² içmezse	Âk-ü karâyı seçmezse
(Kerîmî) serden geçmezse	İkilik girer araya.

Ferd-i câmi'dir vücudum ücümle eşya bendedir
 Ya'ni İsm-i A'zam-ü sırr-ı muammâ bendedir
 Nüsha-i vahdet benim maksudu benden iste gel
 İstivây-ı zât olan Arş-ı muallâ bendedir
 Aşk burâkına süvar ol da gel yüzüm mi'racına
 Kıl temâşa kaabe kavseyn-i ev adnâ bendedir
 Suretimle fânî isem zâtım ile bâkiyim
 Ayni tevhîdim ki ma'neyn lâ ve illâ bendedir
 Kühümü idrâkta âciz âlemin ârifleri
 Kibriyaya akl erişmez (Mâ arefnâ) bendedir
 (Ene, Nahnü, Ente, Hüve) oldu hicâb-i izzettim
 Zâhir-ü bâtın benim evvel ve âhir bendedir
 Kesretimdir vahdetim nurun mestûr eyleyen
 Zâhirim gören göze a'maya ahfâ bendedir
 (Küntü Kenz)in sırrı olan Âdem-i evvel benim
 Mahrem-i râz-ı nihanım âlem-i esma bendedir
 Mürselîn-ü Enbiyadan zâtım izhar eyledim
 Âkibet Hâtem olan mir'ât-ı eclâ bendedir
 Geh cemâl-ü geh celâldır cilvegâhı zâtımın
 Cümle eşyayı muhîtim Kaaf-ü Anka bendedir
 Hızr-ı vaktim âb-ı hayvan isteyen gelsun beri
 İse-i dehrim demâdem sırr-ı ihyâ bendedir
 Gel zâmîrin gayre irca eyleme Huu! Huu! deyu
 Cümle eşyada (Gaybî) olan müsemma bendedir.

Nakş-ı hüsnün remz eder hüsnünde rü'yet perdesi
 Hâce-i hükm-i ezeldendir hakikat perdesi
 Siyreti surette mümkündür temâşa eylemek
 Hâil olmaz ayn-i irfâna basîret perdesi
 Her neye im'an ile baksan olur iş âşikâr
 Kılmış istilâ cihanı hâb-ı gaflet perdesi
 Bu hayâlî âlemi gözden geçirmektir hüner
 Nîce (Karagöz)leri mahv etti sûret perdesi
 Şem-i aşkla yandırub tavsîr-i cisminden geçen
 Âdem'i âmedşüd etmekte azîmet perdesi
 Hangi zilla iltica etsen fenâ bulmaz aceb
 Oynatan Üstadı gör kurmuş muhabbet perdesi
 Dergeh-i Âl-i Abâ'da müstakîm ol (Küşterî)
 Gösterir vahdet elin kalktıktâ kesrat perdesi.

Tâc ma'rifet tâcıdır Taklit ile tok olan	Sanma gayri tâc ola Hakikatta aç ola
Duşu düşünme sakın Senden gayri ne vardır	Duşa kapılıb kalma Ta'bîre muhtac ola
Sana âlem görünen Allah birdir vallahi	Hakikatta Allah'tır Sanma ki bir kaç ola
Bu âlem bir ağaçtır Mutlub olan meyvadır	Meyvası olmuş Âdem Sanma ki ağaç ola
Bu Âdem meyvasının Sözsüz bu âlem Âdem	Çekirdeği sözüdür Bir anda târac ola
Bu sözlerin meâli Kişi kendin bilene	Kişi kendin bilmektir Hakikat Mir'ac ola
Hak denilen özündür (Gaybî) özün bilene	Özündeki sözüdür Ruhubiyet tâc ola.

Bu dünyanın evvelini sorarsan
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Ben bilmiş idim gizli ayan hep sen imişsin
Tenlerde ve Canlarda nihan hep sen imişsin

Kendi hüsnün hûblar şeklinde peyda eyledin
Çeşm-i âşıktan dönüb sonra temaşâ eyledin

Leb kızıl, ruhlar kızıl, destinde câm-ı mey kızıl
Kim kızıl olmaz o anda görse ruhsarın senin

İptidadan yol sorarsan Yol Muhammed Ali'nindir
Yetmiş iki din sorarsan Din Muhammed Ali'nindir

(Mûtû kable en temûtû) sırrına vâkıf olan
Haşr-ü Neşri bunda gördü nefha-i Sûr olmadan

Yekvücut âlemde Muhammed'le Ali
Biri Mevlây-ı Ahad'tır biri Ma'nây-ı Samed

Ey gönül lütf eyle dünyadan da ukbâdan da geç
Hakk'ı istersen eğer lâ'dan da illâdan da geç

Hak yüzü insan yüzünden görünür
Zât-ı Rahman şeklin insan eylemiş

Mushaf-ı hüsnünde yazmış (Kul hüvallah) âyeti
Ger inanmazsan geri var mekteb-i irfâna bak

Surette nazar eyler isen (Sen) ile (Ben) var
Amma ki hakikatta ne Sen var ne de Ben var

Bilmem ne hâl oldu bana ben senmiyim sen benmisin
Cân mahv oldu cânan bâkî sen benmiyim ben senmisin?

Bu aşk bir bahr-ı ummandır buna hadd-ü kenâr olmaz

Ey gönül gel gayriden geç aşka eyle iktidâ

Nokta-i vahdette haşr ol gayri efkâr olmasın

Hakikatın kâfiri Şer'in Evliyasıdır

Her mekân bir (Tür) olur gerçek münacât ehline

Sûret-i Rahmânı inkâr eyler iymansız Fakih
Ahsen-i Takvîmi inkâr eyleyen Şeytan olur

Savm-u Salât-u Hac ile sanma biter zâhid işin
İnsan-ı kâmil olmağa lâzım olan irfan imiş

Esselâm ey hadi-i râh-ı Hüdâ nesl-i Ali
Esselâm ey Kutb-ı Âlem Hacı Bektâş-ı Velî

Elsiziz, dilsiziz, belsiziz ammâ
Gezeriz âlemde erkekçesine

Kimsenin kimseden yoktur haberi
Böyle bir acaib seyran bulunmaz

(Men Aref)ten oku dersi mekteb-i irfana gel
Bilmeyen kendi vücudun Hak'kı bilmez kandedir.
Bilmeğe sa'y eyle vahdet sırrını gel zâhidâ!
Bulmayan kesrette vahdet (Cem')i bilmez nerededir.

Ali'dir kadehim Ali'dir şişem
Ali'm sahralarda morlu menekşem
Ali dolu yedi iklim dört köşem
Tadına doyulmaz balımdır Ali'm.

Sorma be birader mezhebimizi
Biz mezheb bilmeyiz yolumuz vardır
Çağırma meclis-i riyaya bizi
Biz şerbet bilmeyiz (Dolu)muz vardır
Biz Müftî bilmeyiz, takvâ bilmeyiz
Kıl-ü kaâl bilmeyiz (İftâ) bilmeyiz
Hakikat bahsinde hata bilmeyiz
Şâh-ı Merdân gibi ulumuz vardır.

Allah'tır Allah Âdem'dir Allah
Ben de inandım Âmentü billâh

Ebleh olma sofî verme nakd-i ömrü nesneye
Gözün aç dîdâr-ü Cennet Hur-u Gılman bundadır

Bunlarda bizden:

(Elest Bezmi)

Elest bezminde koptu kıyamet.

.....

İlâhî aşk doğdu (Adem)ler neyler,
Feryâd feryâd üstüne göklerle yerler,
Salındı meydana bütün güzeller,

Kırıldı kadehler, döküldü meyler!...

Tel tel hıçkırkı Tanburlar, göz göz ağladı Ney'ler!...

Bağlandı gönüller, açıldı eller
Muhabbet dilendi hep ehl-i diller!...
Tâclar yuvarlandı, Tahtlar devrildi
Yerlerde süründü Paşalar, Beyler!...

Kırıldı kadehler, döküldü meyler!...

Tel tel hıçkırkı Tabnburlar, göz göz ağladı Ney'ler!..

.....

(Câvidâ!) Eleste koptu kıyamet!

Anlamaz ma'nayı bir Leylâ'ya Mecnûn olmayan
Her ilm Tûfân-ı aşkta başka bir Efsânedir

Meâl-i (Küntü Kenz)i derk için bağ vermişiz aşka
Diyâr-ı akl-ü hikmette ilim mâlûma ta'bîdur

Tek bir cümle ile:

İnsan, kâinatın özü ve özetidir ve insanca yaşayış ta, ancak ve ancak, bilgiye ve sevgiye dayanan bir yaşayıştır.

Fakat, içinde bulunduğumuz cemiyetin hâli de, maalesef, bu gerçeğin tamamen tersidir. (Mesrûr)un aşağıya aldığımız şiiri bu durumu pek veciz bir şekilde ifade etmektedir:

Bir acib hâline erdik zamanın
Görüb birbirimiz seçemez olduk!
Zevali yakındır bilmem cihanın
Her dem ağlamaktan gülemez olduk!..
Hiç kadri bilinmez oldu irfanın
Budur nişânesi âhir zamanın
Evvel sürdüğümüz dem-ü devranın
Şimdi zerresini göremez olduk!
Kemâl erbâbına kalmadı rağbet
Nâdâna her yerde ederler izzet
Kıyametten olmak gerek alâmet
Bir hakikat ehli bulamaz olduk!
Nasihatı budur (Mesrûr Abdal)ın
Tükenmez beyanı kil ile kaalin
Kimseye şu diye anlatma hâlin
Kendi hâlimize gelemez olduk!

(Ön Söz Ek Notları)

1- Bu konuda bir misâl verelim meselâ:

(*Şarab*): Şarab'tan maksat Allah'a bilgi edinmektir ki bunun sonucu da Allah'a muhabbetir. Şarab'ın sonucu aşktır, aşk ile Allah'a muhabbet etmektir.

(*Kadeh*): Kadeh'ten murad müşşidin, yani gerçek kâmil insanın ağzından ilâhî bilgi ile çıkan kelimelerdir ki tâlibler dinledikçe o kelimelerin zevki ile akılları başlarından gidip mest olurlar.

(*Mahub*): Mahub'tan murad, kâmil insandır, kâmil müşşittir. Zira, gönül, her uzvu mütenasib olan, her bir uzvu ezeli nakkaş tarafından birer san'at nakşı olarak yerli yerinde ve halâvet ve taravetle işlenmiş olan ve özellikle ilâhî ruha, dolayısıyla de ilâhî bilgiye sahip olan kişiye muhabbet eder.

Tâlib, kâmil müşşidin içindeki ilâhî bilgiye yükselip o bilgi ile eşyayı görmeğe başlayıp kâmil müşşidin her sözünü, her işini ve her bâtnî sıfatını ve ilâhî bilgisini bilip anlamağa başladığı vakit o kâmil müşşit artık onun gözüne maddece de maddî güzelden bin kat daha sevgili görünür.. Zira, sadece maddî güzelliğe sahip olan sevgili, sadece (Beden)den ibarettir. Fakat, kâmil insan denen sevgili ise (Can) dan ibarettir.

(*Zülf*): Zülf'ten murad kâmil müşşidin tâliblerinden yana tenezzül buyurup cazib kelimeler söylemesidir.

(*Hâl "Siyah Ben" ve özellikle yanaktaki Hâl*): Hâl'den murad kâmil müşşidin istiğna âleminde ara sıra zâtın visali ile bu âlemden ayrılmış olmasıdır ki o vakit te gönül irşattan müstağni olur.

İstiğnâ'dan murad ta cilve, işve değil, ganiliktir; tenezzül etmemektir. Nasıl ki sevgili sevmediği bir kimseye (Ben)ini açıp göstermeğe tenezzül etmez (bu noktada eski hayat şekli göz önüne getirilecektir). İşte, bunun gibi kâmil müşşit te Allah ile visâlde olduğu zamanda tâlibi ile uğraşmağa tenezzül etmez.

(*Ruhsar "Yanak"*): Ruhsar'dan murad kâmil müşşidin, ara sıra, tâlibine öyle görünmesidir ki tâlibinin gönlünde iki cihanın fikrini silip götürür ve belki de tâlibe kendi vücudunu bile unutturur.

İki cihan, iki yanağa işaretler ve iki cihani unutturmak demek, fark açısından onların yok olduklarını bildirmek ve yalnız zâtı hatırlatmak demektir.

(*Hat "Yüzde olan kıllar"*): İnsanın yüzündeki hatlar Kur'anın yazılarına teşbih edilir. Bundan murad ta Âdem vücudunun nâtlık Kur'an olduğuna işaretler. Kıllar, harflar; ben'ler de noktalar olarak kabul edilir. İnsandaki noktalı ve noktasız harflara, yazılara âşına olan da bu harfları okuyabilen üstadın, kâmil müşşidin zâhir yüzünden bâtnına kadar, yani gönlüne kadar okuyup ona nufuz eder.

Kâmil insanlar, gerçek mürşitler, yine hakikatı bildiren Hak'tan başka değildirler. Başka başka isimler, sadece, suretlere takılan ve lâftan ibaret olan kelimelerdir.

Hakikatı söyleyen siyrt Hak olduğu gibi o siyretin sureti de, maddesi de yine o Hak'tır, o Hak'ın vücududur. Saneme ibadet Samed'e olduğu gibi, Samed'e ibadet te sanemedir. Esasen, ne ruh ne de madde birbirinden ayırlamayacakları cihetle ikisini bir tutmak ve bir sevmek lâzımdır. İşte bu görüş, bazan, mürşitlere tapmağa kadar götürülmüştür.

İşte, suretten siyrete dalmak onu okuyup bilmek te budur.

Fâtiha sûresi yedi âyetten ibarettir ve bu yedi âyet Kur'anın kapıları olup Kur'anın içine bu kapıları hakkiyle bilen ve hakkiyle açabilen girebilir.

Tasavvuf'ta Fâtihat'ül-Kitab'taki bu yedi kapıya karşılık insandaki yedi his ele alınmıştır ki insan, bir şeyi, ancak, bu yedi hissi ile açabilir, yani tanıyıp bilebilir.

(*Vedduhâ*) : Vedduha, Kur'anda bir âyettir. Bundan murad ta bütün bir geçliktir, taravettir, kemâldir.

(Melâmîlk Ek Notları)

1- Rüşuh sahibi demek bütün hakikatları bağlayıp çözmek kudretine sahip insan demektir, hakikatın bütün inceliklerine vukuf peyda eden kimse demektir.

2- Âl-i Abâ deye (Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin)e derler. Hakikata ilk olarak bu beş kişi vakıf olmuştur. Bunlardan sonra (Üveys El-Karanî), ondan sonra da Ebu Bekr ve ondan da diğerleri vakıf olmuştur. En nihayet Ali silsilesinden gelen (Hacı Bektaş) bütün hakikatı i'lân etmiştir.

Hakikattan murad ilâhî bilgidir, bu da, Allah'ın her zerresiyle kendi kendini bilmesi demektir.

3- Bir nefes alınır ve bu nefes üç defada verilir ve verilirken de (Allah) denir.

Birinci çıkan nefesle birlikte söylenen (Allah), fiillerin tevhidine işaretir, yani fail (Allah)tır.

İkinci çıkan nefes ile birlikte söylenen (Allah), sıfatların tevhidine işaretir, yani mevsub (Allah)tır.

Üçüncü çıkan nefes ile birlikte söylenen (Allah), zâti tevhide işaretir ki her şey onda mahv ve müstehlektir, yalnız onun vechi bâkîdir demektir.

Bu üç tevhide Allah'a doğru seyr (Seyr-i İlâllah) derler. Bunlar insanın kendisinden hurucu ve Hak'ka urucudur.

4- Âl-i İmran: 191.

5- Nisâ: 78; Saffât: 96.

6- Zâriyât: 56.

Âyetteki (Cin) den bir maksat ta (Can, Ruh)tur. İns'ten maksat ta maddedeki ruhlar ki insana işaretir.

Âyetteki (Bana ibadet etsinler)den maksat (Beni bilsinler)dir.

7- Kur'andaki Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın sıfatlarına delil olduğu gibi insan vücudundaki çeşitli sıfatların da o vücudun sıfatları olduğuna güzel birer delildir.

8- Kasas: 88.

9- Rahman: 26-27.

10- Ârif, hem beş duyu organı ile his eder hem de kalbi ile de yani maddesiz olarak, yalnız tefekkürle de his eder. Yani, hem enfûsî hem âfâkî olarak his eder ve bütün bu his

ettiği enfüsi ve âfâkı şeyler arkasında da hakikî ma'şuku his eder. Başka bir deyişle, his ettiği madde ve ma'na, enfüs ve âfâk, hep o hakikî ma'şuktur.

Bu hislerin hepsi de insanın kendisinden ibarettir. Bundan ötürü da insan bir bakışta ma'şukunu birden müşahede eder.

Kısaca, insan her ne fiil his ederse o ma'şukun fiilidir.

11- Hak'kın kemâl vasıflarını mahsusta müşahede etmek beş duyu organı ile olan müşahededir. Fakat, ma'kulda müşhede etmek ise bütün sıfatların fânî olduğunu ve sadece mertebeler ve makamlar bakımından var olduğunu, yegâne var olanın yalnız ve yalnız zat olduğunu ve sıfatlar olmadığını, ancak, zâtn sıfatlarla görüldüğünü ve sıfatlara tenezzül ettiğini, sıfatların da yine zata râci' bulunduğunu tefekkür etmek ile olur.

Kısaca, aşık ve ma'şuk hep odur, müşahede eden ve edilen hep kendidir.

12- Mezahirin çokluğu Allah'ın fiilleri ve sıfatları ile dir. Bundan ötürü de çokluğu birlikle, birliği de çoklukla müşahede etmek lâzımdır.

Çokluk, ma'şukun metrebeleridir. Yani çokluk, noktadan meydana çıkan (Elif) tir. Elif te yedi noktadan ibarettir. Bu yedi noktanın üçü teslîstir, diğer üçü de bu için gölgesidir. Geriye kalan bir nokta bütün bu altı noktadan ayırdır. O geriye kalan tek nokta gerek teslîst noktalarını ve gerek olanların gölgelerini kendinde toplayan (Toplam, Cem) noktasıdır.

13- Velâyet makamı demek tevlîyet demektir. Başka bir deyişle, zâhîrde ve bâtında her ne varsa, etkileyen ve etkilenen her ne varsa, hepsinin kendin olduğunu bilmek ve hepsine sahip olmak demektir.

14- Biz cem'i kendi cüzlüğümüzden yapıyoruz ve görüyoruz ve Allah'tan başka şey yoktur diye cem' yapıyoruz. Eğer biz cüzlüğümüzü de Cem'in içine sokarsak o zaman fenafil-lâh mertebesine ulaşırız ve sıfatları ve fiilleri yok ederiz ki o takdirde de ortada bir (A'yân-ı Sâbite) den başka bir şey kalmaz. Kur'andaki : "... ve yebkâ vechu Rabbike zülcelâli vel ikram"ın anlamı da budur.

15- Halkın Hak'ka ayna olması kendini görme kabilinden misâldir. Yoksa halk yoktur. Her görünen Hak'tır.

16- Hak'kın zâhîr olması demek, evvelce yok idi de sonradan göründü demek değildir. Çünkü, Hak zâten, hep mevcuttur. Onun var veya yok olması bakışa göredir. Var diye bakarsan vardır, yok diye bakarsan yoktur. Hak diye bakarsan Hak'tır, halk diye bakarsan halktır. Nurun ızhar sebebi olması da budur.

17- Halk, Hak'kın sıfatları, suretleridir. Zira, umde bâtındır ve sıfatlar suretinde halk olarak görünür.

18- Hak her şeye ayna olmazsa halk müşahede edilemez. Zira, ruhu kaldırdığımızda sıfatlar nasıl müşahede edilebilir? Harabî'nin:

Bu cismütenden bir gün Allah giderse
Ey Harabî!.. işin harab türabdır.
dediği de budur; burda Allah, ruha izafetle söylenmiştir.

19- Hadîd: 3.

Evvel ve âhir, zâhîr ve bâtın nisbetlere göre söylenmiş sözlerdir. Nasıl ki zaman ve takub keyfiyeti de bunun gibidir ki fiiller ve sıfatlar bakımındandır. Bütün bunlar, sâbit ayn-

lar dahilindeki nisbetlerdir. Fakat, sâbit ayınların kendisi için nisbet yoktur. çünkü her, şey onda müstehlektir. İşte bu suretle de bâtın mutlaktır. Mutlakın sıfatlarla zuhuru ki çokluğu ve şekilleridir, onlar da mukayyettir ve çünkü, nisbetlerdir. Bâtin mutlaktır, çünkü, (Kül)-dür.

20- Kasas: 88.

Şimdiye kadar gördüğümüz makamlar zâtın bir tecellisi ile zuhara gelmekte ve yine zatta kaybolmaktadır. Artık burada kayıt yoktur, hepsi bunun içinde fânidir. Artık ortada sıfat gibi bir şey yok ki araya girip sebepler ve nisbetler teşkil etsinler ve dolayısıyla birbirlerinin kayıtlayıcısı olsunlar. Mutlak vücut kalmayınca idrâk ta kalmaz. İşte o zaman sırf zat kaldı demek olur. Fakat, bu da ancak anlatmak içindir. Yoksa bu makamda zat kaldı demek te yok , bilmek te yok, görmek te yok, hulâsa hiç bir şey yoktur.

İşte bu makamda artık cihetler de yoktur. Zira, cihetler farka gelmekle olur. Cihetler zatta değil; Ceberutta da, Melekutta da değildir. Cihetler, ancak, Şuhuttadır ve orada görülebilirler.

Ashında cihetleri de yapan insand.r. Yoksa boşlukta da cihet olmaz. Madem ki boşlukta cihet olmaz şu hâlde Ceberutta da, Melekûtta da cihet olmaz. Meselâ ruhun ne ciheti vardır, ne tutulur ne de görülür. O, sırf bir bilgidir ibarettir. Ruh kendini hareketleri ile ,maddesi ile bu görünen âlemde gösterir ki bu da farka gelmektir, mukayyettir.

Kısaca, zât ve fark, nokta ve elif, bütün bunlar ezeldir. Nokta uzadı da farka geldi dediğimiz ancak anlatmak içindir. Ne sonradan bir fark var ne de noktanın uzayışı var.

Allah, bu varın bir uğurdan topudur, dolayısıyla, bu mevcudattan başka bir şey olmaktan münezzehtir.

21- Bütün hayat kanunları da birer makamdır.

22- Riyazet ve mücahede veya mücadele farktandır, mevcudiyeti bildirmek içindir.

Riyazet ve mücahede veya mücadele yalnız insanlara mahsus değildir. Her hangi bir şeyi eksiltmek riyazettir ve her hangi bir şeye ilâve etmek te mücadeledir. Yani, her hangi bir şeyde varlıkla yolkluk nisbeti yapmak riyazettir, mücadeledir.

Riyazet, almamak; mücadele de alıp almamak için yapılan fiildir.

23- Hadis. Ayrıca bk. (ÂL-i İmran: 55-58; Zümer: 46)

24- Fark, Felsefede önemli bir yer tutar. Zira, hem birlik hem de ayrılık, yani vahdet ve kesret farktan çıkar. Meselâ, bütün insanlar tek bir ayn'dır dediğimizde bütün insanları tevhid ederiz. Fakat, zâhirdeki görünüşe göre baktığımızda her insan ayrı ayrıdır, hiç bir insan diğere benzemez. İşte bu iki görüş te farktandır.

25- "Kul, cael hakkı ve zehakal bâtilu innel bâtile kâne zehûka (İsrâ: 81)

(Bektaşilik ve Felsefesi Ek Notları)

1- Bektaşilik, Toplamın Toplamına (Cem'ul-Cem) misâldir. Zira, bir yüzden halka, bir yüzden de Hak'ka dönüktür ve nisbet bakımından da kendi, arada berzahr.

2- Bektaşilik bâtın ma'nayı sembollerle, zâhir ma'nayı da misâl ile söyler. Meselâ, Gaybî'nin:

Bu âlem bir ağaçtır	Meyvası olmuş Âdem
Matlub olan meyvadır	Sanma ki ağaç ola

mısra'larında zâhirde âlem ağaca, insan da meyvaya benzetilmiştir. Sonra batını sembol bakımından da matlub olan o meyvanın insan, yani Allah olduğuna işaret edilmiştir.

İnsanın, bu âlemin özeti olması dolayısıyla, bütün mertebeler insanda mündemiçtir, yani her şey insandır. İnsan her şeyin aynasıdır, her şey de insanın aynasıdır. Şu hâlde gören de insan görünen de insandır.

3- Allah kelimesi hem görünmeyen şeylere (Ma'dumât) hem görünen şeylere (Meş'udât) şâmilidir. Muhammed, te imkân (Mîm)i ile mükevvenattır, yani bütün varlık Muhammed'tir.

Ali ise kendi nisbetlerinin en ulvîsi demektir. O, hem ismi bakımından Ali oldu hem de cisim bakımından ve ruh bakımından da o ulviyeti haiz oldu demektir. Ulvîlikten maksat ta cehaletten sıyrılıp sırf hakikat, sırf nur olmaktır.

İşte (Allah, Muhammed, Ali) teslisi insanlığın son noktasıdır. Allah, Muhammed'te tam olarak tecelli etmiştir ve ondan sonra hiç kimsede bu tecellinin zuhuru tam olamaz. Ve işte bu sebeptendir ki (Muhammed'ten sonra artık Peygamber gelmeyecek) denmiştir. Aslında, zâten ne Muhammed ne Ali vardır; bu ikisinde tecelli eden Allah'tır.

4- Bu nefesi bazı Bektaşiler (Yalnız Ali vardır ve Ali Allah'tır) diye tefsir ve iddia etmişler ve kendilerini ve diğer mevcudâtı ayrı tutmuşlardır. Hz. Ali daha hayatında kendisini ilâhlaştırana bunu ihsas etmiş ve Allah'lığı tahsis ettiklerini, hâlbuki Allah'ın vâhid-i gayri mükerrer, yani bir olduğunu ve ne varsa o olduğunu ihtar etmiştir.

Yüze tutulan aynadan Ali'nin görünmesi şu demektir: vücut aynı vücuttur, nur aynı nurdur, yeter ki ortadan cehalet kalkmış olsun. O takdirde Ali benim aynam ben de Ali'nin aynası olurum.

Ulvîliğin, zulmetin görünmesi bakımından olan fark evvel ve âhir, zâhir ve bâtın nisbetlerini doğurur. Hakikatta ise hep o nurdur. Gördüğümüze zâhir, görmediğimize de bâtın deriz.

5- Mineşşereti en ya Musa innî enallahü Rabbülâlemin (Kasas: 30)

6- Bektaşilikte iki kişinin (Allah Eyvallah) deyip birbirine eğilmesi keyfiyeti vardır. İşte bu eğilme surete değildir, o suretlerde görünen Allah'adır. Çünkü, suretler, zâten, o bâtının suretleridir, yoksa o şahısların suretleri değildir. İşte ârifler, her iki taraftan da secde edenin o olduğunu bilip birbirlerine secde ederler.

7- Külle yevmin hüve fi Şe'nin (Rahman: 29)

8- Ahadiyetin (Elif)i yedi noktadan teşekkül etmiştir.

İki (Lâm)ın birisinin Muhammed'e diğerinin de Ali'ye işaret olması şudur: çünkü Hak ikisinde tam tecellî etmiştir. Zâhir ma'nada Muhammed'e (Nebî), Ali'ye de (Velî) dendi. Bu ikisi zâhir ve bâtının birliğine delâlet eder. Çünkü Nübüvvetsiz Velâyet ve Velâyetsiz Nübüvvet olmaz. Her ikisi de zâtn gerekliliğindedir.

(Mim)i şükrandan murad ta zâhir ma'nada şükr etmek, bâtın ma'nada da kendi zâtna, madde-i aşk vasıtasıyla vasıl olmaktadır. Zâten, farka gelmekten murad kendi kendini sevmektir.

Ahad (A,H,D) kelimesindeki (Elif), daimî olan tecellî; (H,D) ise o tecellî ile zuhura gelen kesrettir. Zâten, (H,D) ki (Had) kokunur, hudut ma'nasınadır.

Kitâb-ı Mübîn demek, kitabın kapalı iken beyana gelmesi, açığa çıkması demektir.

Ahmed kelimesindeki imkân (Mim) i de hem zâhire hem bâtınadır.

"O her gün bir şe'ndedir" âyeti de vâhidiyetten şunun zuhuruna işarettir. Asl olan ahad'tır, yani (Elif)tir. Çünkü diğer bütün harflar, yani varlıklar, mevcudât, (Elif)ten doğmuştur; (Elif) olmazsa diğerleri de olamaz.

9- Nokta-i cem.

Ma'betteki o mahrut taş aynı sessiz harflar gibidir, yani okunmak içindir.

Lâhut, (Ümm'ül-Kitab)tır. Ceberut ta (Kitab-ı Mübîn)dir.

10- Bektaşilik felsefesinin yaşama yolu zevk yolu, insanî sevgi yoludur.

İnsan-ı kâmil, Ali'dir. Ali, ulviyyet i'tibariyle gelmiştir. Onun cismî sureti o ulviyyetin mezahirinden başka bir şey değildir.

Ebced hesabı ile Ali (110) eder. Sıfırın önemi yoktur. Dolayısıyla sıfırı atarsak geriye iki tane (1) kalır. Bu iki (1)in biri tekrürdür. Başka bir deyişle (1) in biri (Zât), diğeri de onun gölgesidir, yani aynı (1)dir.

Yine, Ebced hesabı ile Muhammed (92) eder. Cevherî adet bakımından (9+2=11) eder ki aynı, Ali'nin sayıdır. İşte, Ebced hesabı ile görülüyor ki Muhammed ile Ali ikisi birdir ve Peygamberin "Lahmike lâhmî cismüke cismî" sözünden maksat ta budur.

Kısaca, umde bâtındır, ulviyyet asıldır. Ali'nin sureti Muhammed'in gölgesidir. Allah kelimesindeki (Elif) umde, Muhammed ve Ali de bu umdenin suretidir.

11- Âdem, esmayı her mertebeden bizzat geçmek suretiyle öğrendi. Bütün mertebelerden geçerek gelen ruh bir ruhtur ve işte o da Ali'nin ruhudur. Başka bir deyişle, Ali, Âdem suretinde kendi kendine esmayı öğrendi, yani her şeye bir isim taktı.

12- (Çarh-ı felek sema ile) sözünden maksat şudur: bütün felekler hep insan vücududur, (Sen olmasaydın ben felekleri yaratmazdım) mealindeki kudsî hadis te buna işaretir. İşte bütün felekleri toplamış olan insana da ulviyet bakımından Ali dendi. Felekler, insanın bedenidir.

13- Nuh, İbrahim, Musa... hulûsa bütün suretlerde gelen hep Ali'dir. Yani onlardaki ruh Ali'nin ruhu, ulviyet te Ali'deki ulviyettir. Ulviyet dolayısıyla onlar Ali'dir.

14- Ali, yani ulviyet mü'minlere, yani hakikatı bilenlere penah olur. Zira her iki âlemde de aynı ulviyet, aynı nurdur, gaybta da şuhudta da aynı ışıktır.

15- Her neye bakılsa göze Ali görünür. Çünkü her bir vücut mutlak vücuttandır, mutlak vücuttur, o ulviyettir, aynı nurdur, Haktır. Her şey sen ve sen her şeysin.

16- Ulviyete varmanın en kısa ve kestirme yolu hakikatı öğrenmektir.

17- Külle yevmin hüve fi şe'nin (Rahman: 29)

18- Hak, beşeriyet ile fark gösterir ve ulviyet ve süfliyet mertebesinden zevk eder.

19- Madem ki hayatın sonu yoktur, ma'luma tâbi' olan ilmin de ve dolayısıyla hayatı hareketlere bağlı olan faziletlerin de sonu yoktur.

20- (Nâci) demek, necat bulmuş, kendini süfliyetten kurtarıp ulviyete yükseltmiş olan kimse demektir.

21- Bektaşiliğin Ca'ferî mezhebinde olmasının bir sebebi de hakikatın Ca'ferden geldiğindedir. Bütün Tarikatlar Ca'fer vasıtacıyla Hz. Ali'ye ulaşır.

Ca'ferî mezhebine göre dinin esası beştir: Tevhid, Adl, Risalet, İmamet, Maad.

Tevhid: Allah'ı birlemek.

Adl: Kendine reva görmediğini başkasına da reva görmemek.

Risalet: Muhammed'in Nebiliğini kabul ve tasdik etmek.

İmamet: Nebiliğin yerine geçen büyük velâyete iman etmek (İmam-ı bilhak).

Maad: Tekrar Hak'ka döneceğimize, yani âhirete iman etmek.

Ca'ferî mezhebinde dinin dalları da on dördtür: Savm, Salât, Hums (Ehl-i Beyte ait hisse) Hac, Zekât, Cihad, Emr, Nehy, Tevellâ, Teberra.

Ca'ferî mezhebinde dinin dallarından olan şeylere karşı lâubâli davranmak Bektaşilere hüscuma sebep olmuştur. Bektaşilerin kendilerine göre abdest ve namazları da vardır.

Bektaşilere göre KİLİSEDE tapınılır; CÂMİ'DE avunulur; TEKKEDe tepinilir.

22- Bektaşiler muharebeye girdikleri vakit bu Gülbank'i okurlar:

(Allah, Allah, Eyvallah. Baş uryân, sine püryân, kılıç alkaan, bu meydanda nice başlar kesilir olmaz hiç soran. Eyvallah ,eyvallah. Kahrımız kılıcımız düşmana ziyan; kulluğumuz Pirlere ayan; üçler, yediler, kırklar, gülbank-i Muhammedî nuruyuz. Kerem-i Ali, Pîrimiz Hacı Bektâş-ı Veli gerçek erenler demine Hu! Eyvallah).

23- Bektaşiler tavellâyı hayır, tebberayı da şer bilirler. Meselâ ashâb-ı güzîni tavellâ ve onların düşmanlarını da tevberâ bilirler ve onlardan berî dururlar. Tavellâ iyi ahlâk, teberra ise kötü ahlâktır. Bektaşiler bu iki kelimeyi daha bir çok ma'nalarda kullanırlar.

24- Sağ, daima ulviyete, hayra; sol da daima süfliyete, şerre delil tutulur. Nisbette, misâlde sağ, nur; sol ise zulumattır.

25- Bektaşilik ilim ve fazilet yoludur. Bunun da menbaı Ali'dir. Çünkü, ilim, afv ve ihşan özellikle Ali'ye vergidir. O, yemez yedirir ve herkesi himayesine alır.

26- Bektaşilik Hak ve insan yoludur. Zira, Bektaşiler ârifler ve ârifler de insan-ı tam, insan-ı kâmilirdirler. İnsan-ı kâmil ise Hak'tan başka değildir.

27- Geçmişte görüldüğü üzere bir takım cahil Baba'ların Bektaşilik adı altında yaymış oldukları hezeyanlar tarikatın gerçeğine pek aykırıdır. Zira, Bektaşilikte muhabbet surete değil, siyrete dir. Ya'kub Kadri'nin (Nur Baba) adlı romanında yazdığı şeyler pek doğrudur ve bu gibi zevkler ancak felsefi bir görüşe dayandırılabilir. Fakat, Bektaşilik gibi sırf ma'nevîyata yönelmiş bir yol için bunlar vârid olamazlar.

28- Bektaşilik te felsefeye istinad eder, fakat, Bektaşilik felsefenin yalnız ulvî kısmını almıştır, süfliyet ile zevk etmez.

Ledün ilmi işin, hakikatın sonudur. Onun için suretlerde kalpamyıp siyrete, zâta gitmek Bektaşiliğin şiarıdır. Çünkü en son mertebe zâta gider. Madem ki gaye Aliye'ye varmak, Ali olmak, şu hâlde, ulviyetten ayrılmamak gerektir.

29- Kudreti tanımlamak için her hareketin bir iradenin eseri olduğunu ispatlamak lâzımdır. Fakat, her hareket bir iradenin eseridir demek, her hareketin kendisine mahsus bir iradesi vardır demek değildir. Bundan maksat, her hareketin, tek ve aynı bir iradenin eseri olduğunu bildirmektir. Bu toplam bakımından söylenmiş bir sözdür. Çokluğa indigimizde, tabii her şeyin kendine mahsus bir iradesi olacaktır ve bu gayrılık te (sen) ve (ben) nisbetlerinden doğmaktadır. Çokluğu bire irca' edersek (ki hakikat budur) yine bütün hareketlerin tek bir iradenin eseri olduğu meydana çıkar.

30- Felsefe kelimesinin Arapça karşılığı, genellikle, (Hikmet) kelimesidir ki o zatın, o nurun farka gelmesi ve letafet ve kesaft ile binbir şekil ve hareket göstermesi hususundaki bilgidir.

Garb dilindeki (Filozof) kelimesi de hakikatı seven anlamındadır ki o da yine sevilen hakikat yolu ile bu kudrete ait bilgiye dayanır.

31- Dalâlete götüren yol değil, insanın kendisidir. Zira, akıl insandadır, yolda değildir. Hocaların, âhirette hayvanların Arasat meydanında kalacaklarına işaretlerinden maksat ta hayvanların idrâklerinin olmaması yüzünden ne cennete ne de cehenneme gidemeyip ortada kalacaklarını, daha doğrusu, hayvanların hayvan olmaları bakımından dalâlette olduklarını ve daima da dalâlette kalacaklarını bildirmekten ibarettir.

32- Ehl-i Beyt beş kişidir: Muhammed, Muhammedin kızı Fatıma, Muhammed'in dâmadı Ali ve torunları Hasan ve Hüseyin. On iki İmam da bunların soyundan gelmişlerdir ve hakikata bunlar tevarüs etmişlerdir. Bunlardan başka Peygambere bunlar kadar yakın olanlar arasında (Ahassul-Havas) da hakikata ulaşanlar da vardır. Meselâ, Üveys El-karani, İbn Abbas gibi zâtlar bunlardandır.

Ehl-i Beyt'e (Pençe-i Âl-i Abâ) da derler ve bunların kendilerine mahsus ayrı birer renk kabul ederler:

Hz Muhammed-(Beyaz Renk).

Hz. Ali - (Koyu yeşil veya Koyu Kızıl Renk).

Hız. Fatıma- (Siyah Renk).

İmam Hasan - (Belli belirsiz Yeşil ve Belli belirsiz sarı Renk).

İmam Hüseyin- (Açık Kırmızı ve Açık Yeşil ve Penbe Renk).

33- Hak'kın dîdarı, yani Hak'kın yüzü insanın kendi yüzüdür. İnsanın kendi yüzünden başkaca ve ayrıca bir Hak yüzü yoktur. Çünkü insanda tecelli eden Allah'tır. Hakkın yüzüne vasıl olmak ta insanın kendi yüzünü bulması ve bilmesidir. Bektaşilikte Babaya secde etmenin ma'nası da budur; Ali Ulvi Babanın:

Dîdâr-ı Hak'tır işte
Dîvara secde etme

Sıdk ile gel niyaz et
Girme vebâle ya Hay!

mısrâ'ları da bu gerçeğe işaretler. An şart ki yapılan secde Baba'nın suretine değil, O surette tecelli eden Hak siyretine olmalı.

34- Arınmış kalb demek tasfiye edilmiş, mâsivadan sıyrılmış, Allah'ta fânî olmuş bu suretle de her şeyden temizlenmiş kalb demektir.

35- Hakikî nazar demek akl-ı evvel olup bütün perdeleri kaldırıp zâtı görmek demektir. Perdeleri kaldırmak demek te onları atmak demek değil, o perdelerin de bizzat o zattan olduğunu, o zat olduğunu bilmek demektir.

36- Maad akıl, devranın malzemesi olan şeylerden sıyrılıp sırf zâta varan akıldır. Bu akılda zat ile zat olmak vardır ki ancak bu suretle yükselebilenler hakikatı bütün mertebeleri ile bilip ledün ilmîne ulaşabilirler.

37- Vesveselerden kurtulmak demek dedikodudan, laftan kurtulmak demek değildir. Vesveselerden kurtulmak demek, her gördüğünü Hak'tan ayrı birer varlık olarak görmemek, fânî şeylere vücut verip boş sözlerle bir sürü varlıklardan söz etmemek demektir. Zira, her şey odur; Hak'tan başka değildir.

38- Cehalet perdesinden maksat ta kesrette her şeye ayrı ayrı birer varlık vermektir. Kendisine her ayrı bir varlık verilen şey hakikat için birer perdedir.

39- Maaş ehli ,yani maaş akıl, ancak madde âlemine nazar edebilen ve ledünniyata yükselemeyen akıldır. Maş ehli, ilk hareketi değil de bu ilk hareketten zuhur eden kesreti görürler ve ona aldanırlar; hayatın, devranın malzemesi olan şeylerle meşgul olurlar. Maad ehli ise ilk hareketin ne olduğunu bilirler ve bütün hareketlerin de aynı ilk hareketten ibaret olduğunu kavrayıp kesrette değil, vahdette kalırlar.

40- Çünkü kâmil ve ârif sözü aynı Hak sözüdür.

41- Taklid, bir şeyin aslını bilmeden o şeyi söylemek veya yapmak gibidir ki Gaybî bunun için şöyle diyor:

Taklid ile tok olan

Ma'rifette aç ola.

42- Mukallid olmayanlara, yani taklid perdesini yırtıp geçenlere merd derler. Merd demek insan demektir. İnsandan da maksat hakikî insandır, yani maad akla sahip insan demektir. Ancak şuna da işaret edelim ki maad akla sahip olanlar da muhakkak hakikatı kavramış sayılmazlar. Böyle bir akıl ile birlikte yine de gerçek bir üstadın irşadı zorunludur.

43- Yani bu âlem sueret yüzünden ağıyardır, siyret yüzünden ise yarıdır, Allah'tır. Bunun için taklitte kalma, tahkîke git.

44- Furkan, kendi ma'nasını kendinde toplamış olandır.

45- Kur'an, Nizâm-ı Âlemdir; insandır. İnsan, sözlü Kur'andır, konuşan Kur'andır, Nüsha-i Kübradır.

46- Kitab, farktır.

47- Ahad olan zat bu kesreti yapan noktadır. Kesret, noktaların çoğalmasından ibaretir.

(Elif) ahadiyettir. Bu elif, dört nokta i'tibar edilir ki dört kitab da buna işarettir. Bazan da bir elif dokuz nokta i'tibar edilir ki bu da tekâmülün dokuza kadar olabildiğindedir. İsti'dat, yani adetlenmek dokuza kadardır. Çünkü dokuzdan sonra adet yoktur., alt tarafı kesretir.

Ebced hesabı da eliften, yani (1) den başlayıp dokuza kadar sayı sırasıyle gitmiş ve dokuzdan sonra (10), (20), (30) gibi onar onar ilerlemiştir. Noktaların hiç bir önemi yoktur. Esas dokuza kadar olan adetlerdir.

Ebced hesabı ile (Küntü kenz..) in sırrı da meydana çıkar, şöyle ki: (K) Ebced hesabın- sa (20)dir, (Vedud) kelimesi toplamı da (20) dir; yani (K), sevmektir, sevgidir.

Ve yine "Nun vel-kalemu ve mâ yasturun'un (Nun)u (K)nin farka gelmesidir. Yani (K) farka geldi (N) oldu, yani kâinatı, bilsin ve sevsin diye, yazdı, yaptı,

Kısaca, bütün kesret noktadan çıkmıştır. Nokta, bütün nüshaların metni olmuştur. Çünkü, her şey o noktanın tafsilinden başka bir şey değildir.

48- Hz. Ali'nin "Ben (B)nin altındaki noktayım" demesi Ben âlemin özetiyim, ben ki Hak'ım maddî ve ma'nevî bütün tekâmül bendedir, ben maddî, ma'nevî her şeyi kendimde toplamışumdır" demektir.

Zâhir olan vücut o noktadan başlamıştır ve yine o noktaya aydet etmektedir ve bu keyfiyet hem ilmen hem de aynen böyledir.

49- Cevherden maksat, kesretin özetidir.

50- Vücut feyzi, işte o noktadır, mutlak vücuttur. Ondaki feyz zatın tecellisidir. Tecelli süreklidir, bundan ötürü feyz de süreklidir. Zat olmasa ne vücut, ne tecelli, ne de feyz olur.

51- Tafsiller, noktada daha ezelde mevcut idi ve şimdi taakub etmektedir.

52- Hükümler zattan gelmektedir. Eserler de hükümlerden zuhur etmiştir.

53- Elif, yani ahadiyet, farka gelen (Nokta)dır. Nokta ve elifin ikisi birden (Ba) olur ki vâhidiyettir, insan vücududur.

Diğer harflar hep (B) den çoğalmıştır ve bu çoğalma da kemâl içindir. Harflerin hepsi (32)dir ve nokta ile birlikte (33) eder. İşte (32) harf, noktanın hâdimidir ve o noktanın kesreti ve kemâli olup (32) türlü ses çıkarır. İnsan dışının de (32) olması bundandır.

54- Esasta sesli harflar olmasa sessiz harflar okunamaz. Seessizi okutan, sesliyi de harekete getiren ruhtur. Ruh olmasa hiç bir şey okunamaz. Ruha kendisini bildirmek gerekir ki hakikatı anlayabilsin (Nefsini bilen Rabbini bilir). Ruha kendini bildirmek için de daha önce maddî hakikatlarla ruhu iykaz etmemiz lâzımdır. Ruh, maddeyi bilmezse ma'naya da geçemez. Hz. Muhammed'in sessiz ve sözsüz mi'râcının hakikatı da budur.

55- Bütün varlık, insandan başka değildir. İnsandan başka bir şey yoktur. Âlem, insan vücududur, insan âlemin özetidir; (Sen, sen olmasaydın ben bu felekleri yaratmazdım) âyeti de buna işaretler. Muhammed ki âlemin özetidir ve biz ki oyuz, aynı insanız, binaenaleyh biz âlemin özetiyiz. İşte bu suretle bütün kâinat biziz. Peygambere olan bu hitab, hakikatta, bütün insanlığa olan bir hitabdır.

Madem ki görünen, bilinen hep insandır demek ki Hak'kın zuhuru da insandan başka değildir.

İşte, (Enelhak) sözünü fen ve mantık bakımından da böylece ispatlayabiliriz. Nesimi şöyle diyor:

Yüzün Mustafadır ey ruh-ı musavver
Taalâ şânuhu Allah'u ekber

Yani, ey surete giren ruh biz seni insan yüzünden okuruz. Çünkü, insan yüzü mushaftır. Taalî edip Allah'u ekber oldun. Yani, her sıfattan, her esmadan üstün olarak Âdem suretine girdin, o surette tecelli ettin ve ondan kendini seyr etmekte ve sevmektesin.

56- Devran denilen şey lâtif ve kesifin birbirini peşlemesidir. Bütün şekiller de, sıfatlar da, hareketler de hep bu ikisinden ibarettir.

57- Kitab-ı Mübîn, Ümm'ül-Kitâbın tafsilidir. Yani fark, şuhud, lâhutun tafsilidir.

Ezelde mukadder olan Ümm'ül-Kitaptır. Bu kitab unsurlar vasıtasıyla meydana geldiğinde Kitan-ı Mübîn olur.

İnsan menisi de Ümm'ül-Kitaptır ve unsurlarla vücut şeklinde teafsile gelir Mübîn olur.

58- Tafsil, ezelde mukadder olana göredir; ağaç tohuma göredir.

Şimdiki (An), aynı ezeli olduğu hâlde aynı tafsildir de.

59- İşte, (Bilgi vatana sâri'dir) dedikleri de budur. Çünkü, bu varlığı ve yokluğu, tafsili ve icmali en ince mertebelerine kadar bilen birinin bilgisi (Vatan)ına, yani (Kendi vücud)una sirayet eder. Artık onun her bir organı hakikat olur, hakikati söyler ve artık onun için ne maddî ne ma'nevî ölüm vardır.

60- İşte bütün bu tafsilleri, isti'dadı, esma ve sıfatı görünüş alanına getiren o ilk kuvvettir. Bu hakikatları böylece zahirce ve bâtınca ilmi bir surette bilmeğe, yani zahiri ve bâtını olan bu hakiki (Fenn)e (Hakikat Cevheri) derler.

Metinde, eşya ve diğer mevcudatın, mukadderatın gelecekteki tafsilini bildiren hatlar olduğuna işaret ettik. Çünkü, zaten o şeyde mevcut olan madî eserler cereyan etmekte olan aynı kuvvetin eserleridir ve istikbale müteveccihdir. Meselâ, ihtiyar bir insandaki buruşukluklar onun ihtiyarlanmakta olduğunu bildirir. İşte bundan ötürüdür ki el çizgilerine bakarak istikbali okurlar, (Fal) bakarlar.

İhtiyarlanmanın, buruşukluk içinde kalmanın ilmi açıklanması şöyledir: vücudun buruşukluk peyda etmesi demek vücuttaki maddelerin çoğunun dışarı verilmesi, yani vücuda aldığımızdan daha fazlasını dışarı atmamızdır. Dışarı atılan fazla maddelerin yeri doldurulmayınca deri buruşur, yani boş kalır.

61- Yani, bütün ilâhî isimler benim olmakla o isimlerin müsemmaları da benim. Her isim ayrı ayrı olmakla hepsinde başka başka birer hüner vardır. Müsemma ben olduğundan o hünerleri gösteren de benim.

62- Her demde harfler semasına sefer yapmak, lâtif veya kesif, şekil, suret değiştirmektir. Bu sefer, yani yolculuk ruh bakımından bilgi ile de olur. Esas sırat köprüsü de işte bu bilgidir. Sırat köprüsünün kıldan ince, kılınçtan keskin olması da hakikat bilgisinin çok derin ve kesin olmasına işarettir.

Kâınatta her zerre, her şekil ve suret ve ona ait bilgi birer Sırat Köprüsüdür, kendi sırat köprüsüdür. Her zerre, devran bakımından birbirinden geçmek zorunda olduklarından her zerre için bir sırat vardır.

Kâınatta her zerrenin insan ve insanın da her zerre olgması da Sırat Köprüsünün icmalen bir odduğunu gösterir. Nitekim âhirette yalnız bir sırat köprüsü olacaktır sözünden maksat ta her şeyin âhîrinde yani her hangi bir şey diğere bir şeye, diğere bir şekle geçerken o şey için o diğere şeyin veya şeklin bir sırat köprüsü olduğuna işarettir.

Bütün isimler ve sıfatlar da yalnız insan olduğuna nazaran demek ki bütün sıratın geçen insandır. İnsan bir olduğu için de sıratın da bir olması zorunludur. İşte hakikat budur.

Cennet ve cehenneme ait konularımızda gökteki belli yıldızları cennetin sekiz ve cehennemin de yedi kapısına benzetmiştik dolayısıyla de cennet ve cehennemi sâbit gibi göstermiştik. Hâlbuki cennet ve cehennem sâbit değildir, çünkü yıldızlar da sâbit değildir, onlar da devrana tabidir. Sonra ,yıldızlar da birbirlerinden daima alavere etmekte idirler ve bundan ötürü de cennet ve cehennem birbirine karışıyor demektir.

Kısaca, cennet ve cehennem sâbit değildir. Cennet ve cehennem her hangi bir mevzide devr eden iki şeyin birbirine nisbetidir. Her şeyin kendi nisbetine göre bir sıratı, bir cenneti ve bir cehennemi vardır ve bu sıratlar âleminde her cüz kâh cennete, kâh cehenneme düşer ki cehennemden sonra yine cennete girecektir sözünün gerçek anlamı da budur.

Âdem'in cennetten koğulması da onun unsurlar yolu ile esfel olan maddiyata nüzûl etmesidir.

63- Harfları yapan unsurlardır, yani harflar, unsurların yaptığı şekillerdir. Unsurları da bütün şekilleriyle insan toplamış olduğundan, insan, bütün harfları da toplamış demektir. Mar'ifet sarayı da insan vücududur.

64- Yani, her madde, her uzuv bir harftur. Nitekim her maddenin, her uzvun birer ismi vardır. Ve insan, insan şekline ancak bir defa gelebilir. bir daha gelemmez.

İmlâ'ya gelmek beş duyuya gelmeği de ifade eder.

65- Huri, uluhiyetten bir mahbubu ifade eder. Şu hâlde Huri'nin yüzü de mushaf'tır ve Mushaf'ın anahtarı olan (Fatiha)dır.

66- Kur'an kıraat etmek, Furkan da bütün nisbetleri farka gelip ayırmak demektir.

Kur'anın ma'nası (Fatiha)dadır. Yüz de vücudun (Fatiha)sıdır. Besmele de insanın kafasıdır. Besmeledeki nokta insanın yuvarlak kafası ve kafasının içindeki (Şuuru) dur. Elif te, ki noktadan uzamıştır, insanın vücududur, çünkü insanın vücudu o noktadan olmuştur.

(Kaaf)tan maksat, dağ, yani toprak yığıntısı, yani kestrettir dolayısıyla iyilik ve kötülük nisbetlerinin camiiyyetini de ifade edebilir.

67- (Tâhâ), Muhammed ve Ehl-i Beyt hakkındadır. Dolayısıyla de (Ahsen-i Takvim) üzra olan Âdem'in kemâlâtını ifade eder. Yani kâmil insana (Tâhâ) denir.

(Tâhâ)nın başka ma'naları da vardır: bir kere Kur'anda olan yirmi sekiz harf Fatiha'da olan yedi âyetin dört mislidir. Yirmi sekiz harf yirmi sekiz yaşına delâlet eder ki insan o yaşa kadar her türlü noksanını tamamlamış olur. Yirmi sekizin yarısı on dördtür. On dört yaşından yirmi sekiz yaşına kadar olan civanlık devrine de (Tâhâ) denir. Kırk yaşına kadar geri kalan on iki sene on iki burç bakımından kemâl devridir ki artık insanın alacak hiç bir şeyi kalmaz, bütün noksanları tamamlanmış olur. İşte Hz. Muhammed'e kırk yaşında Nübüvvet gelmesi de kemâl devrini kırk yaşında tamamlamış olmasındandır.

68- (Tâhâ)dan sonra, yani yirmi sekizden sonra, (Yâsîn)dir. (Yâsîn)den murad Muhammed'tir dolayısıyla de bütün mertebeleri tamamlamış olan kâmil insandır.

(T'ı), ebced harflerinde (9) adedine karşılıktır, (H) da (5) adedine karşılıktır ve dokuz beş daha ondört eder ki (Tâhâ) da on dört yaşından sonra başlar.

(Yâsîn)deki (Y) harfı ebced hesabıyla (10) eder ve sıfırı atarsak geriye (1) kalır. (Yâsîn)deki (S) harfı da ebced hesabıyla (60) eder ve sıfırı atarsak geriye (6) kalır ve (1+6=7) eder ki Fatiha'daki yedi âyete işaretler, daha doğrusu Âdem'e işaretler. Çünkü Âdem, yani insan Kur'anın (Fâtiha)sıdır ve çünkü her şeyi kendinde toplamıştır.

(Yâsîn), (Fâtiha) daki yedi âyete işaret olduğu gibi (Rahman) kelimesi de (Fatiha)nın câmii olan (Besmele)ye işaretler. Rahman kelimesi, ebced hesabıyla ve rakamların önündeki noktaları atmak suretiyle (19) adedine karşılık olur ki Besmele de tam on dokuz harftan ibarettir. Rahman'dan maksat canlı varlıklara merhamettir. Merhametin hakikatı da ni'mettir. Hayatın idamesine yarayan her şey ni'mettir ve bu da Rahman sıfatındandır.

Rahm de ölümlere hayat verici demektir.

Hulâsa, insan, Beslemesiyle, noktasiyle, Fâtihasıyla sessiz olan Kur'anın seslisidir. İşte insan bütün bunları kendinde topladığı içindir ki Allah'ın sureti olmuştur.

69- Yani, bütün suretlere giren hep o ruhtur. Ey güzel ! sen büyük Allah'ın ruhunu suretini, tasvir ediyorsun. Onun için de senin Şânın her şeyden yücedir.

70- Âlemde pünhan olmak sıfatlara bürünmektir, kesrete girmektir.

71- İsim ile insan olmak (Tâhâ) ve (Yâsîn) ile insan olmak demektir. İsim de Allah isimidir.

72- Vâf ile ispatta olmak demek (Lâ mevzûfe illâllah) demektir.

73- Sun' ile iyecatta olmak demek (Lâ fâilü illâllah) demektir.

Sun' ve iyecat etmek demek sıfatlara, mertebelere girmek demektir.

74- Dört unsuru ve onu ihata eden ruhun tam olduğu şeylere (Cisim) denir. Bu cismi tamamladıktan sonra (Can) oldu, yani (İnsan) oldu. İnsanda hem dört unsur hem de ruh bütün kemâli ile mevcuttur.

Dört unsurdan daha az unsurların birleşmesinden (Cin) meydana gelir. Dört unsurun ruhla birleşmesinden, ki tam kemâldir, (Can), yani (İnsan) meydana gelir.

75- Innî enallahü Rabbülâlemîn (Kasas: 30).

Ağaç Musaya dediki: “Ben âlemlerin Rabbi olan Allah’ım”. Ve Musa anladı ki her şey odur ve Sina dağında görünecek ayrı bir Allah yoktur.

76- Nur, ilâhî nurdur ve her cüzde o nurdan bir şu’le vardır. Fakat, her cüz kendinden a’lâda olan bir şule’ye muhabbet eder. Bunların hepsi cüzlerin vuslatı sayılır, maksat ise külün vuslatıdır.

Şu hâlde madde-i aşk dediğimiz şeyin ayrıca bir vücudu yoktur. Nurdan dağılarak yine nura gitmek için görünen o şu’leler madde-i aşk olmuştur.

77- (Sinânın Turu Olmak) boşlukta tekâsûf eden dağ olmak demek olur.

(Örtülmüş) anlamına aldığımız (Mestur) kelimesi de (Yazılmış) anlamına gelen (Mestur) şeklinde olabilir ki o takdirde de isim ve sıfatlara bürünüp görnmek demek olur.

Hulâsa, insan Allah’tır ve secde de insanadır. Ka’be’ye yapılan secde insanların birbirlerine olan secdedir.

Mescid, secde edilen yer demektir. Mescid-i Aksâ demek te secdenin nihayeti demektir ki insanların birbirine hizmet etmesidir, farka gelmektir.

78- Deryây-ı ummân, gevher-i kân’dan maksat zattır.

79- Göz açıp anlamak’tan maksat ta ârif olmaktır.

80- İki cihandan murad varlık ve yokluk âlemleri, yani gayb ve şuhud’tur.

81- Cisim, suret ve can’ın hepsi birden mutlak vücut demektir.

82- Mutlak vücuda delil de yine insanın kendisidir.

83- Söz ve söz söyleyen dil ve her söz arası, yani tefrik için olan meyan da insandır.

84- Yani Bağdat şehrinin en zekisi, enfitnescisi, en hilebazı benim ve o surette cümleye kumandan benim.

85- Surrın delili de benim ve görünen de gizli de benim.

86- İnsandan maksat benim. İrfan mektebi de benim. Çünkü, insandan başka yerde irfan olamaz. Zira, insan kur’ân-ı Nâtıktır, asıl insanı okumak gerekir. İşte buna nişan da insanın sözüdür. Başka hangi nişan vardır ki sana bütün hakikatı söylesin?

87- Her hareket eden ben olduğum gibi hareket edeni muhit olan da benim; Hak dediğin bendedir, benim. İşte, cennet ve cehennem dediğin mekânlar da hep bendedir, başka yerde değildir.

88- Ganilik ve fakirlik, yani istiğna ve sadelik, yani maddeden sıyrılıp sırf ruh kalmaklık bendedir, benim. Zâhir ve bâtın da benim.

89- Kalbte taptığın ma’bud ta benim; Ka’bede taptığın put ta benim. Yani saneme ibadet samededir. Âdeme maksud olan Allah ta işte benim. Hulâsa her ne varsa hep benim

90- Veş-Şemsü ved-Duhâ’dan maksat şudur:

Vedduha, öğleyin vaktidir. Sabah vakti mübtedî salike teşbih edilmiş ve kuşluk vakti de ârif olmağa teşbih edilmiştir. Gece ile de zevâl gelir. Yani hakikat, kuşluk vakti gibi ayandır demektir.

Müslümanlıkta iki Bayram vardır: biri Ramazan Bayramıdır ki buna (İyd-i Fitri) derler; diğeri de Kurban Bayramıdır ki buna da (İyd-i Adhâ) derler. Kur-an Bayramı gerçekte, Hz. İbrahim'in İsmail'i kurban edeceği sırada hakikatı tam kavradığının tecellisi ve işaretidir.

Ved-Duhâ, delikanlılık çağına da misâldir.

Akşam vakti de (Kabr)e delildir.

91- Musa'nın silsilesine (Âl-i Umran) derler.

92- Allah'tan başka kimse yoktur ki ona can olsun, fakat, o her şeye candır.

Bu şüirin meali lâhut âleminde, istiğna âleminde, fenâfillâhtandır. Bütün bu saydıkları yoktur. Çünkü, o kendisi zattır. Zatta ise zattan başka bir şey olamaz. Farkta görülen şeyler ise hayalden başka bir şey değildir. Farka geldiği zaman o cümleye canan olur.

Zatta hiç bir şey olmadığı ve farkta her şey olduğu demek te ayrı bir zat, ayrı bir fark oluyor ve vardır demek değildir. O aslında ne ise odur. Bu fark, görene, yani bize nisbetledir. Görene göre aynı âlem gaybtır veya şuhuttur. Daha doğrusu körler için, cahiller için bu âlem, gayb; görenler için, ârifler için ise ba âlem, şuhud'tur.

Cayb ve şuhud bakışa göredir. Bunun misâli Karınca ve İnsan gözü misâlidir.

93- Defter, ezelde yazılan defterdir.

94- Nefs askerinden maksat şudur: nefis, bir tek nefis ise de menideki milyonlarca mikrop o nefis askeri olduğu gibi o mikroplardan vücuda gelen insan da hep o nefsin askeridir. Yani, insanlar kendi nefislerinin, dolayısıyla, âlem nefsinin ve dolayısıyla, ruhun askerleridir.

95- Bu hikâye insanın her şeyden önce anasır olduğunu, ondan sonra başka suretlere geçtiğini ve nihayet Baba menisine ve Ana rahmine düştüğünü, yani esfelden kurtulup insan sureti ile a'lâ şekle girdiğini, fakat , o şekle girmiş olmakla işin bitmeyeceğini ve eğer nefisine ârif olmazsa o suret parçalanınca bilgisizlik dolayısıyla tekrar anasıra karışarak bulut, rüzgâr, yağmur.... ilâ olacağını ve bu devranın ta ki yine insan suretine girip nefisine ârif olunca ya kadar tekrar edeceğini anlatmak istiyor.

96- Cebrail'in hakikî ma'nası Hz. Muhammed'de vakî olan ilâhî tecellî ve Hak'kın tam zuhurudur ve Muhammed'in aklıdır.

Hz. Muhammed'in (Kalb)inin misâli sureti (İsrafil)dir.

Hz. Muhammed'in (Vehm)inin misâli sureti (Azrail)dir.

Hz. Muhammed'in (Akl)ının misâli sureti (Cebrail)dir.

Hz. Muhammed'in (Himmet)inin misâli sureti (Mikail)dir.

(Dil) her şeyi tattığı için (Azrail)dir.

(Göz) her şeyi gördüğü için (Mikail)dir.

(Kulak) her şeyi duyduğu için (İsrafil)dir.

(Akl) her şeyi bildiği için (Cebrail)dir.

Bu sebeple de bu dört Meleğe (Kirâmen Kâtibin)de derler.

Bu dört Melekten, yani kuvvetten (Cebrail) bâtnî, diğerleri zâhiridir. Fakat, Cebrail, diğerlerinin yardımı olmaksızın tek başına bir iş yapamaz. Ancak, diğer üç meleğin, yani kuvvetin yaptığından Cebrail, yani akıl kuvvesi haberdardır. Başka bir deyişle, bütün fiilimiz ve hareketlerimiz sinir merkezi vasıtasıyla (Şuur)a geçmektedir.

97- Sırasıyle bk:

Kul Lâ es'elüküm aleyhi ecen illâ... (Şûrâ: 23)

Ve neza'na mâ fi sudurihim min gıllın ((Hicr: 47))

Ya eyyühellezîne âmenu iza naceytümürresule (Mücadele: 12-13)

İnnema yürüdullahu... ve yutahhîrüküm tathîâ (Ahzab: 33)

98- Uyum idik, yani âlemden müstağni idik, Uyardılar, yani farka getirdiler. Bu uyanmak ezeli uyanmaktır.

99- Diriye saydılar, zira, fark hayattır.

100- Bu ses (Elestü brabbiküm) sesidir, Mürşidin aşkıdır. Bu sesin nereden geldiğini isti'dadımızla anladık. Bu ses te ezeli sesidir.

101- Sürü, nefis askeridir, yani meniden çıkmakla sürüye katıldık. Bütün insanlar aynı sürüdür.

Bizi sürüye sayan çoban da (Rab)tır.

102- Kasaba gittik, yani feniâfillâh olduk; maddeten öldük, şekil değiştirdik; ma'nen de (ölmeden önce öldük).

103- Kanâreyi mesken tutmak, yani ölmeden önce ölmeği mesken tutmaktır ki böyle olan için artık ölüm yoktur. Çünkü, ölmeden önce ölmenin sırrına eren ebedi hayata nail olur.

104- Bizi didâr defterine yazdılar, yani Hak'kın huzuruna koydular.

105- Bu hakikatlara ârif olduğumuz için de Allah'ın cemâline vardık ve bu yüzden de bizi hoş gördüler.

106- Hâlimizi hâl eyledik, yani Allah'ın ahlâkı ile ahlâklandık.

107- Yolumuzu yol eyledik, yani seyahat ede ede, gide gele her yolu Sırat eyledik Yani, bütün esrarı anladık, artık bilmediğimiz bir şey kalmadı. Zira, her şey bize yol oldu.

108- Her çiçekten bal eyledik, yani her renge girdik, her şeyde görüldük.

109- Arıya saydılar bizi, yani devr ettik durduk.

Çiçek ve baldan murad zevktir, visâldir. Arı da âşıktır, ârifdir. Zira, Arı çiçeğin zevkini tatmıştır.

Balda bir nebze de acılık vardır, işte bizim ilmimizde de ne de olsa bir noksanlık vardır.

Hulâsa, bal, madde-i aşktır ve biz insanlar da Arı gibi her zerreden bir şey alıp, ve her zerrerenin özünü alıp zevk ediyoruz.

110- Hak defterine yazıldık, yani insan bir yazıdır. İnsan ezelden (Levh-i Mahfz)da yazılıdır, nakş olmuştur, İnsanın ruhu Ruh-ı Sultânîdir, bilgimiz, ilmimiz orada yazılıdır.

Hulâsa, maddeten vücudumuz, ma'nen de ruhumuz yazıdır.

111- Hak dîvanına dizildik, işte o yazılarla sıralandık satır olduk ve Pîr dîvanında hizaya geldik. Pîr, Hak'kın zuhurudur, âşkın, zata ulaşmasını sağlayan, zattır.

Pir divanına dizilmek te kesretin vahdet etrafında dizilmesidir. Pir, birdir, vahdettir. Dizilmek te âriflerin bir araya gelmesidir, bu da külli kudrettir ki birdir, bir olmaktadır ve bu suretle visâle ermekdir.

112- Bal olduk şerbet ezildik, yani madde-i aşk bir yere toplanmış ve ondan da içilecek tatlı şerbetler yapılmıştır. Ârifler, birbirlerinin balıdırlar, yani onların balı onların ilim ve irfanlarıdır ve âriflerin birbirlerinin ilim ve irfanları ile zevk etmeleri de ballı şerbet içmek gibidir.

113- Bizi doluya saydılar, çünkü, artık biz bütün devramı tamamladık ve her şeyi anladık. Artık şerbet kupası doldu.

Burada (dolduk) demeyip (doluya saydılar bizi) demek, bir kul olmak dolayısıyla teva-zu göstermektir. Zira, biz cüzlerde bir şey yoktur. Bizi dolduran ve doluya şyan kudret-i külliyyedir.

114- Ali'ye sayılmak, ulviyete ermekdir, aynı o ulviyet olmaktadır.

115- İnnellahe leganiyyün anilâlemin (Ankebut: 6)

116- Kânallahü ve hem yekün maahu şey'ün

117- ve indehu mefâtiühülgaybî (En'am: 59)

118- hel etâ ael insâni... Lem yekün şey'en mezkûrâ (İnsan: 1)

119- subhane Rabbike Rabbil izzeti amma yasifün (Saffât: 180)

120- Kudsi hadis.

121- (Nokta)dan önce (Elif) oldu ki bu ilk şekildir ve (Ahadiyet) tir. Sonra Eliften de (Ba) oldu ve ondan da sırasıyla otuz iki harf meydana çıktı ki bu da (Vahidiyet)tir. Yani, Rahmâni nefsin hareket ve imtidâdından önce taayyün eden (Elif)tir ki bu (Lâhût Âlemi)ndeki (Basît Nokta)dır. Bundan zuhur eden ikinci taayyün de (Ba) dır. Diğer harfler de böylece sıra ile birbirlerinden çıkmış ve Kâinat denen Alfabe tamamlanmıştır. Harflerin noktasızları (Melekût), noktalıları da (Şuhud) âlemindeendir.

(Nokta ve Harf Meselesi)

Metinde, Bektaşiliğin İbn Arabî'nin harf nazariyesinden de şiddetle etkilendiğine, dolayısıyla, bu nazariyeye (Hurûfilik)ten de bir çok unsurlar karıştığına işaret etmiştik. Burada, nokta ve harf meselesini kısaca açıklamak faydalı olacaktır.

Bektaşilere göre (Biz âyetlerimizi, hak tebeyyün edinceye kadar, sizlere enfüste de âfâkta da göstereceğiz) âyetinden maksat (Muhammed, Ali)dir. Âdem'den matlub onlardır ve Âdem'den başka hak taleb eden ilâhî ma'rifetten habersizdir.

İnsanın kendi vücudunun göbeğinden aşağısı yedi kat yerlerdir ve boğazına kadar olan kısım da yedi kat göklerdir ve göğüs te Kürsî suretidir. Boğazın yukarısında olan baş Allah'ın Arş'ıdır. Yedi kat yerde ve gökte ne varsa hepsinin sırrı ve hakikatı Arş'tadır. Tıbbı bunun gibi, Âdem'in vücudunda da her ne varsa hepsinin sırrı ve hakikatı insanın başındadır. Zira, Âdem'in cemalinde otuz iki harf mevcuttur. O harflerin karşılığında Hz. Muhammed'in yirmi sekiz aile erkânı ve dört pir Nebî yazılıdır ki insana bunları bilmek gerektir. Zira, insan bunları bilmezse Âdem'e olan ubudiyet secdesini bilmemiş ve aşkla secde etmemiş olur.

Şunları iyi bilmelidir ki: Âdem'in Cemalinde dört kapı vardır: ağız, burun, göz kulak, dört nefis vardır: emmare, levvame, mülheme, mutmainne; dört ruh vardır: nebatî, hayvanî, cismîânî, insânî; dört âlem vardır: Lâhut, Ceberût, Melekût, Nâsût; dört melek vardır: Cebrail, Mikâil , İsrâfil, Azrail ; dört kitab vardır: Zebur, Tevrat, İncil, Kur'an; dört harf vardır: Pa, Çâ , Ja, Kâ ve bunların hepsi yirmi sekiz eder.

Ve yine, Âdem'in cemalinde yedi kara hat ve on dört beyaz hat ve yedi er hat vardır ki hepsi yirmi sekiz harf eder.

Şimdi, dört kapı üstüvâdır, otuz iki harf ta Allah'ın kelimeleridir ve iki Sultana işarettir ki bunlar da Muhammed ve Ali'dir. Ve dünyada ne kadar lâtil ve lezzetli nesnelere varsa hepsi bu otuz iki harfla söylenir ve on sekiz bin âlemin içinde her ne varsa bu otuz iki harfla bulunur.

Otuz iki harf, Muhammed Ali ve evlâdına bağıdır ki on iki İmam on dört ma'sumdur. Âdem'in cemalinde olan beyaz hatlara işarettir. Ve yine Âdem'in eli ayağı iki hattır, sağ ve sol tarafı iki hattır. Zira, şakk-ı üstüva vardır. Buna Kur'anda işaret te: (Biz sizin sadrınızı yarmadık mı?) âyetidir. Üstüva sırrını bilmeyen kimse Tarikatta menzil alamaz, cahil kalır. Üstüva sırrını bilmeyen Muhammed Ali'yi de bilemez.

Şimdi, Âdem'in alını birdir, fakat, şakk-ı üstüva ile iki olur. Sağ taraf Muhammed El-Kebîr, sol taraf Abdullah'tır. Göz ile kaş arası iki hattır ve Abdullah ile Kasım'dır. Göz ile bıyık aralığı iki hattır ve Hüseyin ile Kasım'dır. İki yanak ta Yahya ile Salih'tir. Dudak ile yüz aralığı da Ali ile Abdullah'tır. Hulâsa, on dört Ma'sum-ı Pâk Âdem'in cemalinde parlamaktadır ve özellikle ilâhî kudretle yazılmıştır. Bunları kendi cemalinde de bul ki Hak'kı bulasın, Muhammed Ali senden razı olsun.

Kara hatlar da ona göredir: evvelâ iki kaş ve bir saç ile dört kirpik yedi olur. İki kulak, iki yüz, iki burun ve bir ağız da yedi olur ki hepsi on dört eder.

İki kaş ve bir saç ve dört kirpikten ibaret hatlara (Ana Hatları veya Havva Hatları) denir, yani bunlar anadan doğduktan vardılar. Akil bâliğ olunca da erkeğin iki yüzünde sakal kılları çıkar ve iki hattın diğer tarafındaki kıllarla dört eder, iki de bıyıklar eder altı, bir de alt dudaka bitişik kıllar vardır ki hepsi yedi eder. Bunlar da (Baba)dan gelen hatlardır. Bütün ilâhî hükümler ve Resullere ait haberler bu yedi hattın ibarettir.

Şimdi, iki kaş arası Hasan ile Hüseyin'dir. Üst kirpikler Zeynelâbidin ile Aliyy'üt-Takiy'e işarettir. Aşağı kirpikler Musa Kâzım ile Muhammed Baakır'a işarettir. Bir saç Muhammed Ali'ye işarettir. Saç birdir, Muhammed Ali de bir vücuttur ve bir nurdur, ama şakk-ı üstüva ile iki olur. Muhammed Ali'nin de sıfatı ikidir: biri (Zat), biri (Vücut)tür. Burun Ali Rıza ile Hasan El-Askari'ye işarettir. Ağız, Muhammed Nakiy'e işarettir. İki kulak Muhammed Mehdi ile Ca'fer Sâdik'a işarettir. Bıyık bir hattır, üstüva ile iki olur, Âdem ile Havva'dır. Sakal birdir, üstüva ile iki olur, İbrahim ve Nuh Nebiyeye işarettir.

İnsanın cemalindeki otuz iki harf otuz iki Sultana işarettir. Her Sultanın bir harfi vardır, fakat birbirinden ayrı ve gayrı değildir. Outuz iki harf bir noktadan çıkar. Bunların hepsi Ali'den zuhura gelmiştir. Onun için de Hz. Şah-ı Velâyet (Ben Ba'nın altındaki noktayım) buyurmuştur. Otuz iki harf bu noktadan meydana gelmiştir. Böyle olunca her şey bir asıldandır. Bunları böylece bilmeyen, o Sultanları kendinde ispat edemeyen fakat, bununla beraber Tarikat Postuna oturan kimseye Mürşitlik etmek haramdır ve böyle bir kimseye secde etmek de haramdır. Çünkü cahil olan kimse Mürşid olamaz. Çünkü cahil olup kendi nefisini bilmeyen kimse Hak'kı da bilemez.

Şimdi, (Lâm-Elif) Muhammed Ali'ye işaretidir. Zira biri (Lâm), biri de (Elif)tir. Bütün olanlar ve olmakta olanlar hep (Lâm-Elif)ten çıkmıştır ve çıkmaktadır. İmamlar on iki, ma'sum-ı Pâkler de on dördtür. Dört te mu'cem harfler vardır ki bunlar (Pa, Ça, Ja, Na) olup bütün kâinatın aslı ve terazisidir. Pa, (Âdem); Ça, (Nuh); Ja (İbrahim); Na, (Muhammed Aleyhisselâm) hazretleridir. Ve işte bütün bunlar otuz iki harf eder ki aslı (Nokta)dır.

Kısaca, harf ilmine göre Hz. Âdem'e meleklerin secde etmesinin sebebi Âdem'in Allah olduğundan idi ve bundan dolayı da, özellikle (Hurufî)lere göre Âdem'den gelen, Musa, İsa ve Muhammed ve Ali de Allah idi ve bütün bunlarda görünen de (Fazl-ı Hurufî) idi.

Allah, önce, savttan ibaret bir kelime idi, fakat, sonra (Âdem)de aynen tecessüm etmiştir.

Bilinmektedir ki Arapçada harfler yirmi sekiz, Farsçada da otuz ikidir. Bu sebeple Âdem'in yüzünde de kâh yirmi sekiz ve kâh otuz iki harf yazılmış kabul edilir. Bu yirmi sekiz veya otuz iki harf veya kelime de kâh (Cebrail), kâh (Mikâil), kâh (İsrafîl) ve kâh (Azrail) olur. Hz. Nuh'un gemisinden, daha doğrusu, Nuh (Tufan)ından murat ta bu otuz iki kelime, bu otuz iki alfabe harflarıdır ki âlemi su gibi kaplamıştır. Bütün kâinat Allah'ın kelimelerinden ibarettir. Varlıklar (Kelime) ile kâimdir. (Kelime) de (Hakk'n Zâtı) ile kâimdir. Şu hâlde hiç bir şey Hak'kın zatının dışında değildir.

Bu otuz iki harf (Elif)ten çıkar. Elif'in evveli de (Nokta)dır. İşte o nokta da Kur'anın evvelindeki(Besmele)nin (Ba)sının altındaki (Nokta) dır.

İnsan, anasının karnında iken bir (Nokta)dr. Yani insan gizli iken zâhir olup bu âleme seyvana gelmek istedi de (Nokta) olup ana rahmine düştü. Bu nokta, dokuz ay on gün sonra da dünyaya geldi, yani bir (Elif) oldu. Bu durumda, insanın başı (Hakikat Noktası) ve vücudu da (Ba) oldu ve diğer organları da diğer harflar oldular. Böyle olunca, insan, baştan aşağı (Kelâmullah)tır. Öyle ise, (Besmele)nin sırrı da insanın vücudu oldu. Şu hâlde, insanın kendini bilmesi insana hem zâhiren hem bâtenen farz oldu.

Şimdi, Hz. Ali'nin (Ben Bismelenin "Ba"sının altındaki Noktayım) demesinden murad ta şudur: bütün eşyanın aslı ve hakikatı tek bir cevherden ibarettir ve o cevher de benden ibarettir.

Zâten ilim, aslında, tek bir nokta idi ve o tek noktayı cahiller çoğalttılar. Şu kıt'a ne kadar güzeldir.:

Kıl nazar mir'ât-ı keyne gör ne suret gösterir
Kesret-i esma yüzünden sırr-ı vahdet gösterir
Derd-i aşka girmeyenler görmedi bu (Nokta)yı
Kim o (Nokta), (Vahdet)i Hak'ka işaret gösterir.

İşte bu (Nokta) bütün âlemlerin bir özeti olan insana işaretidir. Niyazî şöyle demektedir:

Ey Niyazî Âdem oldu çün cihanın şu'lesi

122- (Küntü Kanzen....).

123- Sâz eylemek, farka gelmektir.

124- Sır olması, kendisinin bir çok şekillerle girip başka başka görünmesidir.

- 125- Taleb ,devranıdır.
- 126- Yani ruhumuza.
- 127- Yani, ezelden tafsile gelmek.
- 128- Yani, Şuhud âlemine seyrana gelmek.
- 129- Nefs çerisi, yani menî askeri.
- 130- Sarhoş olmak, yani kendini kaybetmekten murad unsurlara bürünmektir.
- 131- Sarhoşluk ve kalleşlik mertebelere girmek ve mertebelerin hükmüne uymaktır.
- 132- (Yeter gel) deyiminden maksat baba menisine geldiğini tefhim içindir. İşte, bütün mertebeleri ikmâlden sonra şimdi de (Fetedelli) ile irşada gelmiştir.
- 133- Âşıyan, devranda her gelip gidilinen mevki, mevzi.
- 134- Yetmiş iki milletin sergerdan gezmesi her şeyin kendi yollarından ayrı ayrı Allah'ı aramalarıdır.
- 135- Yani, hakikata vasıl oluncaya kadar çalıştım ve en nihayet hakikata ulaştım.
- 136- Şehirden maksat kendi vücududur.
- 137- Oğlandan maksat tecelliyattır.
- 138- Bu şehir, yukarıda işaret ettiğimiz gibi, insan vücududur. O, daha doğrusu, ârif insan vücududur. Yine yukarıda işaret ettiğimiz gibi, zâhir olan oğlan tecellidir. İnsanın kendi ruhudur. Bu tecellide Allah oğlan suretinde görünmüştür. Esasen sakal, bıyık gibi şeyler, yani tüyler sonradan hasıl olur ve zâhirdendir.
- Bektaşilikte de Bektaşî olacak namzedi boynuna bir ip takıp Pirin huzuruna getirirlerdi ki bundan da maksat onu irşad ile hakikat şehrine ulaştırmaktı.
- 139- Tek -ü تنها kalmak, ahadiyet ,Hak mertebesidir.
- 140- Helvadan maksat zevktir. Zevki yapan ruhtur, çünkü, bilgi ruhtadır. Beden ruhun binek vastasıdır. Bundan ötürü bedene (Merkeb) de derler ki ruhun ona binip seyranda bulunduğuna işarettir.
- 141- Serteser temaşa ettiği enfüstür.
- 142- Yani (Ben o kimseyim ki yine ben bilirim).
- 143- Bu nöbet, ruhen seyran nöbetidir.
- 144- Abdalın Muhammed'i, Musa'yı, İsayı'... görmesi yine kendi ruhunun temessülünden ibarettir.
- 145- Kuş dilinden maksat, hakikat dilidir. Tasavvuf dilidir.
- 146- Gece cehalete, gündüz de ilme işarettir.
- 147- Kafadan aşağısı.
- 148- Kafa zaten yuvarlaktır ve insandan maksat ta kafadır, vücut değil.
- 149- Arş, şuhud âleminin sonudur, sınırır.
- 150- Yani, asıl devran bendedir, çünkü, bütün mevcudatın devranı benim devranım içindir. Her şey benim hizmetçimdir.
- 151- Yıldızlar ve bütün mahsusat birer şu'ledir.
- 152- Velâyet gizliliklidir.
- 153- Nebîlik açıklık, zahirliliktir. Nübüvet, bâtımlı yani velâyeti zâhire çıkarır.
- 154- Allah hakkı için dediği şudur: bütün mertebeler ve sıfatlar Allahındır, Allah'tır.

155- Kardeşinizin oğlu demekten maksat şudur: Varlık birdir, bütün insanlar birdir, hepsi bir babadan gelmiştir, alt tarafı kesrettir.

156- Öz hâlınden maksat o vücudun devranının, sıfatlarının söylediğidir.

157- Görmediğim, bilmediğim nesneden haber vermem dediği şudur: görülen şeyler fark âleminde ve kendi de bu fark âleminde bütün mertebelerde bulunduğundan onlardan haber verebilir. Fakat, görmediği ve dolayısıyla bilmediği (Zat) âleminde elbette haber veremez.

158- Sahradan maksat boşluktur, hayâl âlemidir.

159-Sahradaki yol da devran yoludur.

160- Bu yolda kendinden başka kimse bulunmaması her şeyin kendi vücudu olduğundandır, her şey birdir.

161- O esnada çağırması kendini kesrette zannetmesidir, hâlbuki o vahdete girmiştir.

Deyyar, diyar diyar gezen demektir ki devrana işaretir.

162- Kimse cevap vermeyince o zaman vahdette olduğunu anladı ve kendisini yine kendisi bildi.

163- Âlemin canını ve sıfatlarını yapan benim, yani Sultanî Ruh benim. Sıfatlar çeşitli ise de, zübde, ruh birdir.

Her şey kendi vücudu içinde, yani a'yân-ı sâbitesindedir, devran ve nisbet hayâldir. Zira dört âlem her zaman işaret ettiğimiz gibi, ayrı değildir, tabaka tabaka ayrılmış değildir, aynı bir âlemdir. Biz hep ve aynı zamanda o dört âlemin içindeyiz; gördüğümüz şeyler şuhud âlemi, onları gösteren melekût âlemi, onları göstermek için olan tefekkür ceberût âlemi, hiç bir şey düşünmemek, yani farka gelmemek te lâhut âlemi sayılır. Her şey bu dört âlemden bir an fâriğ olamaz. Başka bir deyişle de dört âlem aynı lâhut âlemidir. Zira lâhutun mevcudiyeti onların mevcudiyetidir.

164- Dervişin öz hâli ki her şeyin kendi olduğunu bilmesidir.

165- Özü özüne bürünmek, farka gelmek istemektir.

166- Başını tactan dışarı çıkarmak, farka gelmektir.

167- Başını tekrar tacın içine sokması lâhut âlemine dalmasıdır.

168- Gördüğü pîr kendi nefsidir.

169- Bu dervişin eski hayalidir.

170- Bu sözlerden maksat hakikat ile nefs-i emmarenin mücadelesine ve nefs-i emmare-yi mahv ile Hakkın doğruluğunun galebeşine işaret etmektir. Burada, Derviş, hakikati; Pîr de azdadı, yani hayali temsil ediyor.

171- Yani halk ekseriya nefs-i emmareye tâbidir.

172- (Heyhat) sahrası demek bir an için meydana çıkıp tekrar yokluğa giden fark alanı, çokluk âlemi demektir. Biliyoruz ki şekiller, suretler gerçekte yoktur, fânîdir; bâkî olan ve devr eden sadece bir ruhtur.

173- İbadetten maksat, Âdem vücudu oluncaya kadar geçen zamandaki devrandır. Vakta ki Âdem vücudu oldu o vücutta ruhun tam zıddı meydana geldi ve ruhun iyi hallerine mukabil o zid esfelde kaldı ve ruhu esfele sürüklemeye kalktı. Ruh ona emr etti ise de ruha karşı (dolayısıyla Allah'a da karşı) sen ne söylüyorsun, sen de benden ben de sendenim dedi ve ruhun ilâ etmek istediği vücudu esfele itti. O zaman ruh ona: sen âşisin dedi ve işte bu suretle de o (Şeytan) lakabını almış oldu.

İşte o andan itibaren ruh daima kendinde olan şeytani dinlemez. Fakat, fark muktezası onu mahv da etmeyip yalnız müsamahada bulunur. Yine fark muktezası Şeytan da ruhu dinlemez.

Başka bir deyişle, vücut bir, kuvvet te bir olduğu hâlde vücudumuzdaki ruhla kamımızdaki maddî hararet birbirine zıttır ve bu da fark icabıdır.

174- Dervişin Şeytan'dan Allah'a sığınması kendi nefisinden yine kendi ruhuna sığınmasıdır ki hayır tarafını tutmasıdır, farktan zata çıkmasıdır.

175- Sahradaki beş budaklı ağaçtan maksat insandır ve bir bakıma:baş, kollar ve ayaklardır.

Ve yine: Muhammed ağaç ve beş budak ta (Pençe-i Âl-i Abâ)dir.

Ve yine: ma'na bakımından insan yüzüne de işaretler ki beş duyu organını ve beş bilgiyi toplamıştır.

Ve yine: kafa, Muhammed ve Ali'ye; kaşlar, Hasan ve Hüseyne'; ağız, Fatma'ya; burnu da Haticet-ül-Kübra'ya işaretler.

176- O ağacın âlemi kaplayan gölgesi de onun sıfatlarıdır.

177- O ağacın dibinde oturan Resulleri düşünce görmesi şudur ki : o ağaç kendidir, yani vücuttur, ruhun sıfatlara, vücuda bürünmesidir ki onun düşünce halyalinde gördüğü insan olmuştur. Ruh, insan şekline girmekle o sıfatlara bürünmekle, aslı bakımından, hayal görmüş oluyor ve bu hayâlde Peygamberlik te ediyor. Gelen geçen Peygamberler de yine onun kendinden başka değildir. Velliler, de Nebiler de o aynı vücudun birer mertebesinden başka değildirler.

178- Hz. Muhammed'in ortada sadrda oturması da sadrda, yani göğüste olan ruh, kalb ma'nasıdır ki her şeyi toplamıştır ve vücudun merkezidir.

179- Devenin küçüğü ve büyüğü hep birdir, yani isimler başkadır ama müsemma birdir; fark, mertebelerdedir.

180- Kaabe Kavseyn'in bu ma'nası iki âlemi câmi kuvvet olan Hasan ve Hüseyin'dir.

Kaabe Kavseyn, bir ma'nada da iki kavsin arasındaki boşluktur, yani noktadır, ândır, fark ândır.

181- Ağacın beş budağının bâtın misali de havâs-ı hamsedir.

Bir bakıma göre de ağaç, kafadır, beyindir ve kollar, bacaklar ve beden de budaklardır. İşte (Tüba ağacının kökü yukarıda dalları aşağıdadır) sözünün işaret ettiği gerçek te budur.

182- Güneş ziyası dokunan budaklar gözlerdir ki bu iki budak zatın tecelli ettiği (Muhammed ve Ali)ye de işaret sayılır.

183- Güneş dokunan budaklardan ışıklandırdığı üç budaktan biri de ağızdır. Bu budak Hz. Muhammed ve Hz Ali'den gelen on iki İmam ve (Nâciler Fırkası) koluna da işaret sayılır.

184- Güneş vurmayan, güneşin ziyası da dokunmayan diğer iki budak ise burun ve kulaklardır ki bu iki budak aynı zamanda cahil halk ile kâfirlere işaret sayılır.

185- Çünkü, ruhuna çekiliyor ve zat kalıyor.

186- Özü özüne söylemesi, zatın farka gelmesi, zatın fark i'tibariyle söz söylemesidir ki yine kendisidir. Sıfatları attı, hep kendi oldu.

187- Suların, yellerin, yıldızların dervişe söyleşmelerinden maksat, Dervişin, kendi zatı makamından kendi sıfatlarının hareketlerini görmesidir.

Dervişin tefekküre varması da o tefekkürle küle varmasıdır.

188- Akıl şehrine girmesi şu demektir; akıl, yine ruhtur. Fakat ,akla girmesi her şeyi nisbetine göre idrâk etmeğe başlaması demektir, yani zât, sıfatlarına girdi demektir.

Akıl şehrinde Muhammed'i görmesi de şudur ki: bütün melekât-ı akliyyenin en mümtazı Muhammed'te görülmüştür. O kurduğu dinî -felsefî düsturlarla mümkün olduğu kadar bütün nisbî hareketlerin seyrini düzenlemiş dolayısıyla kâinatı idare etmiştir. Allah, Muhammed aklında kendi ilâhî aklını izhar etmiştir. Akıl sıfatının câmiî Muhammed'tir.

189- Aşk şehrinin mükemmelliğinin timsali de Hz. Ali'dir. Gerçekte Muhammed ve Ali aynı şeydir, aynı nurdur ve tek bir nurdur. Bizim, Muhammed ve Ali diye ayırmamız cüzlüktedir, nisbettedir. Yoksa hakikatatta ayrı ayrı ne Muhammed ne de Ali vardır. Nur, bir nurdur. Cevher bir cevherdir.

Zât, bir nur ve bir cevher olmakla beraber iki yüzde tecelli etmiştir. Bunun delili de (Küntü kenz....) kudsi hadisinin mealidir. Bu hadiste işaret edilen sevmek Ali'nin zuhru, bilmek te Muhammed'in zuhurudur. Bundan ötürü de Allah, Muhammed ile Ali'de tecelli etti denmiştir. Yoksa ikisi de bir nur ve bir zattır.

190- Dervişin Muhammed Ali'ye karşı gelip bu saraylardan, sâyebanlardan ve bunların sahiplerinden sorması, cüz'iyetin zata karşı gelip kendini ayrı tutup sahib sorması demektir.

191- Zatında sahib olamayacağı, her şeyden münezze ve beri olacağı cihete Hz. Ali'nin sahib olarak: (gören de görünen de odur) demesi sahibin farkta bulunan sen ve ben olduğumuzu göstermektedir. ki yine aynı zattır.

192- Dev'in bâtını ma'nası zulumat, cehalet, hayvanlıktır, dolayısıyla, cahil halka da işaretir.

Su ile yıkanmak, hakikat ilmine ulaşmak, nurlanmak demektir.

193-Hz. Süleyman'da tecelli eden de yine Hz. Ali'nin ruhu idi.

Hak'kın tecellisi, Muhammed ile Ali'nin sıfat bakımından da, yani cismen de meydana çıktıkları vakit tam oldmuştur. Bunun için de Muhammed ve Ali aynı zamanda doğdular ve aynı zamanda beraber yaşadılar.

194- Yusuf'un Mısır'a Sultan olması hakikati bilip kendi vücuduna, Deryay-ı Zata Sultan olmasıdır.

195- Hz. Muhammed'in bütün Peygamberlere şefa'at etmesi onların yine kendisi olduğundandır. Onların da ruhu aynı Muhammed ve Akli ruhu ve özüdür. Fakat, kemâl Muhammed'te tamamlanmıştır. Bundan ötürü de Muhammed bütün Peygamberleri câmi oldu ve son Peygamber oldu.

Yüz yirmi dört bin Peygamberden söz edilir ki bu sayıdaki sıfırları atarsak ebced hesabı ile (7) kalır. Bu (7) sayısı altı yöne ve bir de zat'a işaretler. Sonra bu yüz yirmi dört bin Peygamber Fatih'daki yedi âyete de işaretler, çünkü, sıfırları atarsak geriye (7) sayısı kalır. Bu yedi âyet te Muhammed ve Ali'ye işaretler. Şu hâlde yüz yirmi dört bin Peygamber Muhammed ve Ali'den başka değildir.

Muhammed sıfatı müsted'idir, ricacıdır. Çünkü o cüzlükte, o sıfatta kendini bilmiştir. Bundan ötürü de o sıfat o vücut kudret-i külliyyeye, zata karşı daima müsted'idir, medyun-u şükrandır.

196- Tefekküre dalmak sıfatlar vasıtasıyla.

Muhammed'in Allah'ı yanında görmesi de o andaki tefekküründe Ali ile birlikte aynı bir idrâk edişidir, ikisinin de aslında bir zat oluşudur, böyle oluşun idrâki tecelliyatıdır, o anda zatullahın Muhammed'in vücudundaki tecelliyatıdır.

197- Yani ben cüz idim, tecelli i'tibariyle ben zat oldum ve bütün zerrelere benim zerrem olduğumu bildim ve zatlığım bakımından da hepsine Sultan ben oldum. Dolayısıyla de saadet cevherine de kân ben oldum, yani saadet ki aslı iyiliktir, nurdur işte onun aslı ben oldum. Kısaca ben sırf nur ve iyilik olarak göründüm. Azdat benim sıfatlarımdan çıkan i'tibarî şeylerdir, asl olan ise benim nurumdur.

Her gönülde bahr-i muhit olması da şudur ki: her gönül ruh-ı izafi-i cüz'idir, onları ihata eden zat odur. Ve lâkin bu dem insan suretinde göründü ki o da yalnız bu deme mahsustur, çünkü, o suret te bakî değildir.

198- Bu sahra dünyadır da.

199- Bisat veya döşekten de maksat bu dünyadır.

200- Evvel de sonra da gelen hep aynı Âdem'dir. Kesret, onun kendinden zuhur eder ve etmektedir.

201- Bu aynı zamanda melce', hâmi ma'nasındadır da.

202- Onun içindir ki o can bütün âlemlere cânandır.

203- Buğday yemekten murad unsurlar libasına bürünüp dolayısıyla kesafet peyda edip esfele inmektedir.

204- Dervişin âdem ile cennette beraber olması şudur: cennet, zat deryasıdır, mahzuziyettir. Derviş demek ister ki zatta beraber idik, farka gelmekledir ki cüzler olduk ve ayrıldık. Ashmız, ruhumuz birdir, sadece, suretlerimiz muhaliftir.

Hulâsa, bu sözlerde varlık ile yokluk, zâhir ile bâtin birbiriyle çarpışmaktadır.

205- Cebrail'den maksat akıldır.

206- Kaabil zulumata, kötülüğe işaretler.

207- Hâbil, nura, iyiliği işaretler.

Hâlâ devam eden bu fîsk-u fücür Kaabil'den kalmaz ve insan katl eden zâlimler de Kaabil'in neslinden sayılmaktadır.

208- Kaabil ve Hâbil Âdem oğulları olmaları dolayısıyla Âdem celâl ve eemali, yani azdadı câmî demektir. Âdem de Kaabil ve Hâbil ile ilkiye ayrıldı ve sonra kardeş çocukları birbiriyle evlenince onlar da hem iyiliği hem kötülüğü câmî oldular.

209- Nuh'un gemisinden maksat şudur: gemi deryada yüzer ve deryadan maksat zat deryası olmakla gemiden maksat ta hakikat gemisidir, hakikat bilgisidir. Çünkü, ancak hakikat bilgisidir ki insanı böyle bir deryada yüzdürerek Tufandan, yani boğulmaktan, yok olmaktan kurtarır.

Nuh'un dine da'vet etmesi de hakikata da'vet etmesi, hakikatı bildirmesidir.

Tufan'dan maksat ta zulumdur ve el'an devam etmektedir. Yani yüzme bilmeyenler, yani hakikatı bilmeyenler cehalet içinde boğulmaktadırlar.

210- Bu satırlarda hayalle hakikat çarpışmaktadır. Eyub olarak vekayii gören ve derviş suretinde vekayii anlatan ve Âdem suretinde de bunu dinleyen hep aynı varlıktır, aynı ruhtur. Daha doğrusu nefis-i emmare ile Ruh-u Sultanî çarpışmaktadırlar ve hakikat karşısında nefis-i emmare yenilmektedir.

211- Bu vak'aların işaret ettiği şey nefis-i emmarenin ma'nen ve maddeten tuğyanı ve isyanıdır. Ma'nadaki tuğyan maddelere sirayet eder ki zıd zıddı zıd olur ve iki zıd birbirine düşman olur ve kendini mahv eder, öldürür. Hikâyenin diğer kısımları da buna kıyas edilmelidir.

212- Derviş ile Nemrud ve Şeytan namlarında iki zıd çarpışmaktadır.

Âdem'in de dervişe göz etmesi her iki zıddı câmî olması dolayısıyla ne Nemrud ve Şeytanı ne de derviş mahv etmek istemeyişidir, onları barıştırmaya çalışmasıdır.

Dervişin bir eli ile Şeytanı bir eli ile de Nemrud'u yakalaması, nefis-i emmaresini ve o nefis-i emmareye tâbî olan vücudunu, maddesini hükmü altına alması demektir, yani sadece nur kalması demektir.

213- Yüz yirmi dört bin Peygamberden murad Âdem'in hakikatını bilmeğe muktedir olanlardır.

214- Dervişe, Nemrud hakkında Âdem'in ve Enbiyaların şefaataçı olmaları şudur: Nemrud, surettir. Âdem'e de suret lâzımdır, zorunludur ve fakat suretin hiç bir kabahati yoktur, olamaz. İş surette değil, siyrettedir. Sureti iyiye veya kötüye sürükleyen siyrettir ki siyrettteki bu iki kuvvete de biz (Melek) ve (Şeytan) diyoruz.

Dervişin, ben işimi bilirim demesi de icmale, zata işaretler. Zira, işi bilen zattır ki icmaldir.

215- Şeytanın dervişe söz vermesinden maksat artık Şeytanlık etmeyip, yani celâle varmayıp hep cemâl olarak hüküm edeceğidir. İşte nefis-i emmare böyle demekle onun sureti farz olunan Nemrud ta dervişe kul oldu yani o da hep cemâl olarak hizmette bulunmağı kabul etti. Çünkü nefis cemâl olca o nefse tâbî olan suret te bittabi cemâl olacaktır.

216- Yani artık azdad ortadan kalkmış, yalnız zat kalmıştır.

217- Dervişin gönlünü kaybetmesi şudur: gönül zattır, ruhtur ki bütündür; fakat, sıfatlara, kesafete girmekle parçalanmıştır.

Suretlerde ve mertebelerde bu parçalanan gönül insan vücuduna, insan suretine girdiği an yine bütün bir gönül, bütün bir ruh olur. Yani gönül, ruh insan suretinde olduğu gibi zata varmak, kaybettiği gönlünü bulmak ta ancak insan suretine gelmekle olur.

218- Babanın koyduğu isim neslen olan isimdir ki Âdem'dir.

Baba Sema'ya; ana da Toprağa işaretler. İnsan toprağa gidince orada neler olmaz neler... ma'den olur, nebat olur, hulâsa her şey olur ve bu suretle de bir sürü isim alır.

219- Esmâ-ı küllî sırf farktan ibarettir. Onun için de Abdal'ın gizli olan ismi, gönlü her şeyden müstağni olan zattır ki esmâ-ı külliyye ondan çıkmıştır.

Gönül, ruh-ı izâfi'nin sıfatıdır.

220- Dervişin Şeytanı görmesi nefis-i emmareyi görmesidir. Şeytanın derviş ile Musa'yı görmesi de nefis-i emmarenin ,aynî vücutta olan, nefis-i mutmainneyi görmesidir. Ve Firavn ile Şeytanın adamlar gönderip derviş ile Musa'yı getirtmeleri de Şeytan ile nefis-i emmarenin cemale hâkim olmak istemesidir.

221- Firavn'ın Musa'ya: öyle bir Allah'ı gözünüzle gördünüz mü? demesi şudur: Firavn, nefis-i emmarenin suretidir ve nefis-i emmare, daima hakikatı gören nefis-i mutmainnenin zıddıdır.

Musa'nın: hiç kimse onu göremez demesi de, her şey odur, gayrilik nasıl olur demektir. O her şeyi bakmadan görür, çünkü, her şey odur ve her şeyi bilen odur.

Nefis-i emmaresine mağlub ve onunla hareket eden herkes Nemrud'tur, Firavn'dır..- Nefis-i mutmainne ile hareket eden herkes te İbrahim'idir, Zekeriyya'dır, Musa'dır, derviştir.

Câzuluk, sihirbazlık demektir. Guya Musa sihir yapmış ta asâsı Ejder olmuş.

Dervişin Şeytana daima hükmetmesi de refsi-i mutmainnenin nefis-i emmareye da.ma galebesini gösterir.

Dervişin Firavn askerini sapan taşı ile taşlaması nefis-i emmareyi bir daha düşünmemektir, tamamen terktir. İşte (Hac)ta Şeytan taşlamanın ma'nası da Nefis-i Emmareyi yer-mektir.

Dervişin Firavn'ın başından boreğini kapması nefis-i emmarenin gururunu kaldırmasıdır. Dervişin, Şeytanın torbası ile Firavn'ın boreğini Musa'nın önüne koyması da mağlub olan nefis-i emmareyi nefis-i mutmainnenin ayağı altına sermesidir.

Musa'nın dervişe âferin demesi, suretin siyrete hamd etmesi demektir. Zira, derviş, nefis-i mutmainne, siyrettir; Musa ise surettir.

222- Musa'nın dervişe:bnuların torbasını ve boreğini ver demesi şudur: Şeytan da aynı vücuttandır ve azdatsız vücut olamaz. Bunun için, nefis-i mutmainnenin emri altında olmak şartıyla yine nefis-i emmareyi serbest bırakmak demektir. Çünkü, nefis-i mutmainnenin bilinmesi, nefis-i emmare ile mümkündür.

Dervişin Şeytanı ayağından asması, onu tamamiyle emri altına alması, onun bütün arzularını kırması demektir.

Fıravn' da, Şeytan da, Musa da, Derviş te hep dervişin nefs-i mutmainnesi ve nefs-i emmaresi vücudundan başka değildir.

Süleyman ismi âriflere işaretir. Süleyman anlar demek ârifler anlar demektir.

Süleyman kelimesi ebced hesabı ile ve noktaları atmak şartıyla (Vedud) kelimesine, yani (Pek müşfik) anlamına gelen Allah'ın sıfatına eşittir.

223- Dâna olmak, her ilmi bilmekle ârif olmak demektir.

224- Kendini bilmek, varlığı bütün mertebeleri ile bilmek demektir.

225- Ârifleri toplayıp sohbet etmek, Allah ile sohbet etmek demektir. Gerçekte ârif Allah'tır, onda tecelli eder. Sohbet etmek için ârif bulamazsan o zaman kendi kendine tefekkürle zevk et. Çünkü ka'be sende, Allah sendedir.

226- Sözünde sâdık olmak, yalan söylememek, inkâr etmemektir. Çünkü, her şey ki doğru söyler aynı Hak'tır, azdadi yoktur, hılâfi yoktur.

Bir şeye yüzde yüz inandımı işte o hakikat olur ve mutlaka hasıl olur.

227- Özünü özüne vermek, her şeyden sıyrılıp yalnız kalmak, yani zat ile zat olmaktır; seyrandır, mi'raçtır. Bu da ancak ,tenhada tefekkürle kaabildir. Bu suretle olan tefekkür yolu terakkî yoludur, hak yoludur, Hak'kın tecellilerine mazhariyyet yoludur.

228- Kaafîle göçtükten sonra sen seninle kalırsın demek, ruhunla, zatınla baş başa kalırsın demektir.

Sen seninle kalırsın deyip te sen yalnız kalırsın dememesi şudur ki: senin seninle kalman, farka gelip zatını bilmen i'tibariyledir, yani farkta olan her şey de senin kendinden başka değildir. Bilmek olmasa, (Sen) kelimesi de olmaz.

229- Kaafîle başı yüzüne bakmaz demesi şudur: çünkü, Hak kabul edenindir; Hak'kı bilen Hak olur. Ona muhabbet edene o da muhabbet eder.

Her kaafîle de kendi cinsine mensub olanlar tarafından teşkil edilir; ârif ârifle, câhil câhille, hayvan hayvanla buluşup sevişir. Ne yapdınsa onu bulacaksın.

230- Sarhoşluktan maksat, hayale kapılmaktır. Nitekim sarhoşluğun maddî etkisi de budur.

Sarhoşluğa kapılmamaktan bir maksat ta suretin nereden geldiğini bilmek, fakat, ona tapmamaktır, Çünkü, esas var olan senin özündür, özünü bilirsen hakikata varırsın.

231- Hak'kı talabten maksat Hakkı bilmektir. Bilmek demek te farka gelmek demektir, farka gelip milyonlarca mertebede kendini bilip sevmek demektir. Bu demektir ki her mertebede bir sevgi, bir muhabbet, bir bilgi mevcuttur ve bunların hepsi zat sevgisi ve bilgisidir. Bu tafsilimiz yedinci batındandır.

232- Çünkü insan sureti Hak sureti, idrâk suretidir. Dolayısıyla hakikat ancak insan suretinde anlaşılabilir. Kendini ancak o surette bilebilir ve o surette kurtarabilirsin. Yoksa diğer bütün şeyler yok sayılır. Çünkü, onların varlığı insanın varlığı ile, idrâkin mevcudiyetiyledir.

233- Bu da her şeyin aslını bilmekle olur.

234- Matlub olan maddeler değil, tefekkürdür; asli tefekkür, zatî tefekkürdür ki kendini ancak onda bulabilirsin .Zira maddelerde zat bakımından zatın gönlü dağılmıştır. Eğer sen zat ile meşgul olursan dağıttığın gönlünü toplamış olursun, bakî olursun, a'lâ olursun.

235- Dünyaya apışıp kalmak zerrelere kalıp kendini kaybetmektir.

236- Saraydan maksat insandır. Onun sahibi de enfüste ve âfakta, yani yine, insanda olan Sultani Ruhtur.

Sultandan utanmaktan maksat ta nefs-i emmarede kalıp hakikata, yani nefs-i mutmain-neye, Sultânî Ruha varamamak , onu bilmemek demektir.

237- Çünkü o söylenen Hak'tan gelen sözdür.

238- Yani, kendi kendini red etmiş olursun.

239- Sen, bilginin mikdarınca sensin ona göre sarfta bulun.

240- Yani sen seni bilirsen selâmete kavuşursun, çünkü, hakikata vardın demektir. Yani insân-ı kâmil, Hak oldun demektir. Öyle olunca da emin olursun (Ve men dahalehu kâne âmenâ).

241- İşte senin içinde oturan Sultandır. Onu bilmek kendini bilmek demektir, hariçte bilecek bir şey yoktur.

242- Vücudun kubbesinden maksat kafaya çıkmak, yani tefekküre yükselmek, dolayısıyla de a'laya, lâhuta kavuşmaktır.

243- Korkulu menzillerden maksat esfelde olan mertebelerdir.

244- Çünkü bu gibi bilgiler sıfatlara ait bilgilerdir dolayısıyla de hayâldir, gölgedir.

245- Muhammed ve Ali kendilerinden önceki filozofların bütün fikirlerinin medlullerini bilfiil eşya ile mertebelerle ıspat ettirer ve esasın hulûl olmayıp zuhur olduğunu ve esasın nereden geldiğini, nasıl birbirine karıştığını, nasıl gizlendiğini, nasıl ayan olduğunu birer birer açıkladılar.

Şark Felsefesi dediğimiz felsefenin kıymeti de işte bu tek hakikatta toplanmaktadır.

246- Hak, kabul edenindir, ikrâh edenin değildir.

247- Femen ya'mel miskaale zerretin hayren yereh (Zilzâl: 7)

Ettiğimiz nasihatı kabul edip etmemekle, yaşadığın nisbette hayır ve şerden uzak kalamayacağın cihetle, kabul edersen kabul ettiğin derecede hayır, kabul etmezsen etmediğin derecede de şer görürsün.

248- Dünyanın ferdası, yine gayb âlemidir.

249- Ankaa, ismi var cismi yok bir kuştur ki gerçekte (Küllî Ruh) anlamınadır.

Ankaa, maziye, müstakbeli ve bu demi cem eyleyen ve bunları farka gelme dolayısıyla yapan (Nur)dur, Mevcut olan nur olup (Zaman) değildir. Eğer zaman mevcut olsaydı onu gösterebilmemiz gerekirdi. Fakat ,kim zamanı gösterebilir? Biz ancak, mevcut olan şeyleri gösterebiliriz, Çünkü, onlar vardılar. Ve çünkü onların aslı nurdur ve çünkü nur daimî olup-(Fark)tır. Nurun görünmesi de yokluktur. Bizim tak'ib ettiğimiz bu nurdur, bu nurun kesafetidir. Kesafeti yapan da üç renktir ki bunlar nurdan çıkmıştır.

Geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman teslistir, çünkü, varlık teslistir. İkiliği görebilmek için arada mutlaka bir berzah yani bir üçüncü olmak lâzımdır. Meselâ, bizim, içinde bulunduğumuz (Şimdiki Zaman) dır ki (Geçmiş)i ve (Gelecek)i yapıyor ve bildiriyor.

Şuna iyice dikkat etmelidir ki (Geçmiş) ve (Gelecek) (Şimdiki Zaman)a mevkuf olup ikisi de (Şimdiki Zaman)ı bildirmek içindir.

Kısaca, (Zaman,) (Şimdiki Zaman) dan ibarettir, yani (Zaman) içinde bulunduğumuz (An) olup tek bir andır.

250- Sahba'dan maksat mest edici bütün şeylerdir, madde-i aşktır.

Bu sahbanın kadeh içinde raks etmesi de şudur: eski filozoflar ve düşünürler Şer Allah'ı İyilik Allah'ı, Güzellik Allah'ı gibi bir çok Allah'lar ayırmışlarsa da bütün bu hususlarda hüküm süren Allah hep bir ve aynı Allah'tır. Çünkü her şey odur. Yalnız bu dünya mertebeler dünyası olduğundan sözü de mertebelere göre söylemek ve bu sözleri de halka anlatabilmek için hep başka başka işler gören başka başka Allah'lardan dem vurulmuş, dolayısıyla halkta da bu gibi tasavvurlara ve inanışlara sebep olunmuştur. Hakikat ise bizim dediğimiz gibi olup ve bir olup zevkimiz de, hayatımız da, aşkımız da hep aslımıza birer kademe yaklaşmaktan başka bir şey değildir. Başka bir deyişle, onları yapan biziz, onlar kendi başlarına birer varlık değildiler. İnsan ayrı, hadiseler de ayrı ve başlı başlarına birer şey değildiler. Hâdiseleri ayapan insandır; çünkü , asl olan insandır ve hâdiseler, insanın devrinden başka değildir. İnsanın seyr ettiği her mertebede o mertebeye göre bir hâdisce zuhur eder.

251- Dalgalanan derya muhabbet deryasıdır.

252- Ma'şuk vechi demek, zatın yüzü demektir, Ma'şuk zattır. Onun yüzü de vakıa icmâl bakımından insanda toplanırsa da âfâk ta insanın kendi vücudu sayıldığı için dıştaki her şeyde de onun rengi, onun yüzü vardır. Bu sebeple de yalnız insan şeklini değil, bütün diğer şekilleri de hep birlikte mertbe ve derecelerine göre sevmek lâzımdır. Âriflerin aşkı böyle olur. Çünkü bakı olan zatın yüzüdür, her nereye baksan hep o görülür, hep odur.

Her şeyin beğenileni (Gül-ü Hamra) dır. Fakat, dikkat edilirse her güzel şeyle birlikte onun zıddı da vardır ve meselâ gülün dikenini de vardır ve gül dikenini ile birlikte güldür. Bu azdat iledir ki biz her şeyi fark ederiz ve severiz. Eğer zıtlar olmasa, fark olmaz, hayat olmaz. Ve nihayet bütün bunlar yok olucu olduğundan geriye o ma'şukun (Gül-ü Hamra)-sından yani, o zatın yüzünden, ruhundan başka ne kalır? Şu hâlde her gördüğümüz, her sevdiğimiz şekilde seveceğimiz şey maddesiyle ma'nasiyle o zat olacaktır; gülün kırmızı yaprakları veya dudak, göz.. değildir. Bütün azdadi ile birlikte o zati, o nuru seveceğiz. Maddeler birer vasıttan başka bir şey değildir. İşte Mecnun, işte Leylâ, işte Mevlâ!

Eflâtun'un (Kadınların Ortak Olması) nazariyesine de burada kısaca dokunursak bu nazariyeden maksat, kadınların birer oruspu olması demek olmayıp aşkın her şeyden üstün tutulması ve ancak sevişenler arasında ortak bir hayat kurulmasıdır.

Hulâsa, en güzel kim ise onu avlamak ve kavramak gerektir.

253- Gül-ü Hamrâ'dan maksat güzelliştir, fakat zata ait bir güzelliştir; kısaca, zattır, zatın tutulmaz, kapılmaz bir nişanesidir ki ruhtur.

Bu gül-ü hamra aşkı doğurmaktadır. Aşkın tuzağı da o gül-ü hamranın bulunduğu vücudun, yeni insanın meselâ gözü, ağzı kirpiği.. vesairesidir. Sen o gül-ü hamra dolayısıyla o insanın bu maddî şeylerine takılıp kalıyorsun. Hâlbuki bu maddî şeyler fânîdir. Bakı olan,

bu maddelere o rengi veren, o aşkı veren ruhtur ki senin sevdiğin de esasta işte o ruhtur, o renktir. Nitekim maddî organları ne kadar muntazam ve ne kadar güzel olursa olsun ölü bir insan hiç bir zaman sevelemez. Çünkü o cesette artık insanı cezbe edecek renk, ruh yoktur, asl olan zat yoktur. İşte bütün varlıktaki, küledeki bir insandaki renk te tenasüp te o zattan gelmektedir, onun rengi ve tenasübüdür. Şu hâlde yapılacak tek iş güzel olan her şeyi sevmektir. Hakikat budur, insanlık budur. Zaten her şeyin mertebesine, nisbetine göre bir güzelliği vardır ve bu güzelliğinden her an faydalanmalıdır. Hocaların güzele bakmağı haran etmeleri asılsız bir şeydir, hakikatte merduttur. Güzellik, kimde olursa olsun, zata aittir; ondaki madde zatın maddesidir. O güzeldeki her şey zattandır ve bendeki her şey de yine zattandır. İş böyle olunca yapılacak tek iş sevmektir, visâldir, yani asla varmaktır. Çünkü, o benim, ben de oyun. Asl olan bu sevimde dinî ve hukukî merasimler intizâm-ı âlem içindir, hakka hukuka riayyet içindir. Fakat, gerçekte nura varan aşk yolunda hakkı gözetilen her aşk çiçeği seni nurdan ayıran büyük bir perdedir.

Vakıta nisbette aşk insan için bir belâdır. Çünkü aşka, yakalanan bir insan nisbi olan bütün şeylerini unuttur ve terk eder. Fakat, insan aslına bir kademeye daha yaklaştığı içindir ki aşk mukbuldur ve sevmek ve sevilmek esastır. Esasen insan da sevmek ve sevilmek demektir. Aşk olan her insanın bir işi yansadır; onda kötülük, riya ve saire aranmaz. Çünkü zata varan ulviyete varır, hayvanlıkta kalan da esfelde kalır ve esfelin bütün kayıtları ile kayıtlanmış olur ve o kayıtlarla hareket etmeğe mecbur olur.

254- Hocaların, kaba sofuların güzellerden kaçmaları onların Şeytanlıklarındandır. Onlarda bulunan nefis-i emmare ki Şeytan'dır, onlara daima azap vermek ister, yani Şeytan o vücudu bu gibi güzelliklerden yoksun bırakıp daima azap içinde bulundurmaktır. Halbuki Allah Kur'anın bir çok yerlerinde, Sure başlarında insanın ahsen-i takvim üzere yaratıldığına kasem eder, varlığın bütün güzelliğinin insanda toplandığını, insanın aşkın başlangıcı ve sonu olduğunu söyler. Fakat, bu hususu ancak aşıklar idrâk edebilmişlerdir.

255- Temenna farktan, istiğna da lâhuttandır, Âşıқта temenna, ma'sukta da istiğna vardır. Zira, âşık, ma'sukun zerresidir, parçasıdır. Küllî aşk, nur, ma'sukun zatındadır. Bundan ötürü de âşkın temennilerine zaten ihtiyacı yoktur. Eğer âşıkla ma'sukta aynı temenniler vuku bulursa o zaman âşkın ma'suk olması lâzımdır ki en yüksek visâl da budur, en ulvî aşk ta budur ki zata kadar dayanır. Leylâ ve Mecnun'da Mecnun'un ilk defa Leylâ'ya temennileri vardır. Fakat , sonra Leylâ'nın da Mecnun'a temennileri olunca Mevlâ'ya kadar, zata kadar yükseltilmişlerdir.

256- Her güzelin eli sâkî-i bakî elidir, yani Hak elidir. Bakî olan sakî de, her bir güzeldir. Bu da bülüş ve görüşe bağlıdır. Sunulan caâm-ı mey de aşktır.

257- Hayvanlıkta kalmak fenâda kalmaktır. Zira hayvanda baka, ebediyet yoktur.

258- Teklif hükümü farktandır, imkândandır ve bu da şekillerin çeşitli olmasını gerektirir. Fark ta aynı vücut olduğundan şu hâlde vücut bir vücuttur. Fakat, bu birliği de ikilik gösterir. A'lâ ve esfel birdir, ikisi de birbirinden ayrılmaz. Hatta, hayat bu ikisinin birleştiği yerde doğar.

259- Küllü şey'in hâlikün illâ vecchehu (Kasas: 88)

Bütün şekiller fânî olup yalnız Hak'ın yüzü bakîdir ki bu da (A'yân-ı Sâbite)dir.

260- Altı yönü yapan insandır. Fakat, insan da fânî olmakla dünya da bir hayalden ibarettir demektir. Şu hâlde her şey hayaldir. Ancak , a'yân-ı sâbite sâbittir ve o tek bir nurdur. İşte o a'yân-ı sâbite de, o nur da Hak'ın yüzünden ibarettir.

261- Bütün mertebeler sırr-ı aşktır ve bu mertebelerde gezen ve onları bilen de kâmil insandır, ârifdir. Ârifler ise hem içinde buldukları vakte hüküm ederler hem de ona uyarlar. Çünkü bunların ikisi de birdir; şekilde kalmak kayıtlanmaktadır, cahilliktir.

Vakte uymak (İbn'ul-Vkat) metrtebede bulunmaktır. Vakte hâkim olmak (Eb'ul-Vakt) ta mertebesizliktir. İşte ârif, her ikisini toplayandır.

Kısaca, aşkın sır oluşu kesrette her şeyin birbirine perde oluşudur.

262- Mâsiva, yani mutlak vücudun, Allah'ın gölgesi Hak'kın sözüdür. Her şey Hak'kın sözüdür. Her şeyi her şey eden, varlığı varlık yapan beş duyu organımız Hak'kın sözüdür. Bu bakımdan mâsiva farktır ve fark olmasa varlık olmaz. Şu hâlde, mâsivayı atamayız ve şu hâlde, cezbeye tutulmuşların zata visalleri için:

a- Kendi vücutları olan dış varlıktan tecerrüd etmeleri,

b- Ve bizâtihi kendi maddi vücutlarından tecerrüd etmeleri, yani sırf zat ile zat olmaları doğru bir hareket değildir. Zira mâsiva da onların kendi vü'utlarıdır ve ayırdıkları takdirde tevhitte şirk hâsıl etmiş olurlar. Onun içindir ki kâmil insan hem maddeyi hem ma'nayı toplamıştır, her ikisini de yerinde yaapar ve geçer ve hiç biri ile kayıtlanmaz. Mâsivanın terkinden esas maksat, gölgeyi bırakıp zata varmaktır, visâldir.

Her neye baksan senin varlığındır, varlık ta hep sensin.

Bu Hak nutku hâlin gerekliliğindedir. Çünkü her şey bulunduğu yere ve âna göre meydana çıkacaktır ki kendini o anda ve o yerde o suretlerle o mevcutlarla bilsin ve dolayısıyla sevsin, zevk etsin. Hakikatta ise ân daimidir ve birdir, yani hep (Hâl)dir, (Geçmiş) ve (Gelecek) oyoktur. Geçmiş ve gelecek teslisin iki kolu olup bunlar (Hâl)i göstermek içindir, anlamak içindir. Fakat, bu an da hayâldir. Fakat, tevhid ehli kendinden başka bir vücut yapıp şirk etmiş olmasın diye bu hayali de atmaz.

263- Esmâ ve sıfatın daimi devri (O her gün bir şe'ndedir) âyeti gereğince ki zatın, kendi cüzlerinden yine kendine olan visalidir. Bu visâl için de mertebelerde yüksek makamlara erişmek lâzımdır. Vaktı varlıkta esfel ve a'lâ aynı bir vücuttur ama visâl daima a'lâdadır, tekâmüldedir, ekmeliyettedir. Meselâ insan elleri ile okşar, ağzı ile öper, burnu ile kokar, fakat, insan ayakları ile ne öper ne kokar.

264- Bu Allah'tan ümid kesmeyiniz sözü de sırf zahiri olup yine zâhiri olan âlemin intizamını bu sözden müştak bir çok hareketlerle idare ve idame etmekten başka bir şey değildir.

Şiirdeki (Lâ taknatu...) âyeti yanında aynı ma'nayı şamil olan şu âyetlere de işaret edebiliriz: (Eğer kulum benden sorarsa ben ona onun şahl damarından daha yakınım) ve (Beni çağırırsanız ben de icabet ederim). Bu âyetlerin zahirlerinden de istinbat olunduğuna göre (Dua), icabet sebebidir ve ihsan ve atâya vesiledir. Halbuki ezeli takdirin değişmesinin mümkün olmadığı ve vâkı davetlerin ezeli ilmi suretlerde hüküm ve etkisi olamayacağı da şüpheden varestedir. Şu hâlde bu iki ayrı hüküm arasında bir uygunluk kurulması gerekir ki o da şudur: ilâhî ilmi suretler ve Allah'ın ezeli hükümleri dua ile ne değişir ne de başkalaşır ve duanın, istenen şeyin ele geçmesini etkileyici hiç bir rolü yoktur. Ancak, dua şunun için lâzımdır ki kullar, dua ile kendi Allah'larına olan ihtiyaçlarını i'lân ve i'lâm etmiş ve bu suretle de Allah'lığa ait olan mukaddes hakları yerine getirmiş olurlar.

Kısaca siz Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Gerçi, (Kalem) yazmış ve kırılmıştır, yani mukadderat ne ise o olascaktır, fakat, bu ümid ve bu ümid sebebi ile yapılacak hareketler de o mukadderatta dahildir.

Her şey birbirine bağılı olarak (Kader)i meydana getirir ki kader birdir, fakat çeşitli şeylerle ve hareketlerle meydana gelir.

265- Feyz-i Hüda şu demektir: Allah'ın feyzi her zerrededir. Zaten her zerre Allah'ın feyzi ile var olmaktadır. Var olan şeyler de yine o feyz ile değişip başkalaşmakta ve dolayısıyla, yine var olmaktadır. O feyz olmasa ne hareket ne de şekil olur. Devramı meydana getiren dört unsur da nurdan sırası ile hep o feyzen gelmektedir ve eğer Allah o feyzi kesecek olursa ortada hiç bir şey kalmaz. Fakat, böyle bir tasavvur asla söz konusu olamaz. Çünkü varlık asıldır, yokluk yoktur. Madem ki ben varım, benim organlarım vardır, şu hâlde her şey de benim yüzümden ve benim için vardır. Şu hâlde, Allahın feyzinden ve rahmetinden ümid kesilemez.

266- Cezbe-i Rahmanla Subhana ermek demek Rahman sıfatı ile bütün sıfatların câmiî olan zata ermek demektir.

267- Cana ermek, zata ermek demektir.

268- Kân'a ermek te yine zata ermek demektir.

269- Taklit te tahkik te mukayettir. Bu sebepten yüzümü her şeyden münezzeh olan zata döndüm, zat oldum, bir şeye ihtiyacım kalmadı.

270- Gerek Keramet ve gerek Velâyet, yani ma'nevî hâkimiyeti ben istemem. Seyr bana melâmettir, yani Melâmîliğin esas olan (Hüzn)dür. Yani insanın, bütün, esfel ve a'lâ her şeyden geçip, bulunduğu insan şeklinde hakikatı tam kavramış olup sashını tefekkür etmesi ki böylece aslından uzaklaşarak şekillere büründüğü için hazin bir seyrden başka bir şey görmemesidir.

271- Varı hiçe saymak, işte Melâmet'in aslı ve esası da bu (Yokluk)tur. Onlar, yalnız Allah'ı görürler ve görüneni Allah bilirler.

272- Aşkta yanıp mutlak mahv olmak demek fena ender makamı demektir. Yani fânîlik makamından da geçmek, hatta böyle bir laftan da geçmek demektir.

273- Fakir-i divane demek benim varlığım, vücudum benim değildir, Allah'ındır, şu hâlde ben bir hiçim, varlık sahibi değilim demektir.

Divâne, kelimesi de varlığa nisbe ile mevcut olan beyin ve onun tahassul ettirdiği varlığa göre (Akıl)dan geçmek, akla ihtiyaç göstermemektir. Çünkü benim vücudum olmazsa vücuda taalluk eden akıl nasıl olur? Bende öyle bir akıl var ki o aklın düşünmeğe hiç ihtiyacı yoktur. Çünkü benim aklım, artık, zâti bir aklıdır ve ben zat oldum.

274- Yine geldim seyrana demesinden maksat şudur: evvelce divâne olup maddiyat ile meşgul olmayıp doğrudan doğruya zat ile visâlde idi, fakat bu cezbe hâlî tamamlanmamış, noksan bir (devr) olduğundan (Fetedelli) ile tekrar maddiyatta gezmek ve irşad etmek için maddiyata tekrar gelmiş bulunuyor, ve gerek cezbe hâlînde ve gerekse bu sefer hâlîndeki maddî seyranda cüzlük bakımından kendi zatına hayranlık gösteriyor ve yine zatında karar kılıyor.

275- İkrardan maksat Hak'kı ikrardır.

276-Pîr eteğini ezelden tutmak şudur: Pîr de ben de ezeli ve bir olan varlığız. Benim şimdi onun eteğini tutmaklığım ezelin tafsilinden ibarettir

277- Şeriât, kâinat nizamıdır ve ben onu isimler için, yani maddî avarlık için öğrendim. Esma, Şeriattandır.

278- Hakikatı da aynı zat için, yani zat ile zat olmak, zâtımı zâtımda bulmak için öğrendim. Müsemma hakikattandır.

279- Ma'rifeti de sıfât için öğrendim. Yani bana bağlı olan organlarım ve tâbilerim nelerdir. Bunları bilmek için ma'rifet öğrendim. Yoksa, zâtım bakımından bilgiye ihtiyacım yoktur.

280- Tarikata hizmetim de ezeldendir, yani ezelin takdiri şimdi tafsile gelmektedir.

281- Gülşenden gerçek maksat bilgi meclisleridir.

282- Bülbülüm gülşende öttüm demek her şey ma'rifetin bir goncasıdır, dolayısıyla, kâinat ta bir gülşendir ve ben ki bir insanım o gülşenin bülbülüyüm ve ötegelirim. Yani söylediklerim ezeli hakikatın ifadesinden, tafsilinden başka bir şey değildir.

283- Aceb sırra erişmek demek Hak'kı kendinde kendini de Hak'ta bulmak demektir ki bu istiğrak hâli, zâta ulaşma hâlidir.

284- Hayvandan maksat hayvanî hayattır, yani hayattır. Hayat beni anlamaz zira o maddeye aittir ve maddî varlık benim eriştiğim bu zata bu istiğraka varamaz,; dolayısıyla de onu anlaması mümkün değildir.

285- O âteş-i süzân bile benim ne derece yandığımı anlamıyor. O da yaptığından ve benden habersizdir.

286- Yani, eskiden lafla anladığım, akılla idrâk ettiğim şeyleri benim müşdidim bana hâl eyledi. Artık lafa ihtiyacım yok. Yani, artık farktan çekildim, ben zât oldum.

287- Müşdidin ledün hayatını içirmesi demek insanı her şeyin aslına ulaştırması demektir ki asıl hayat ta işte bu asla sdayanan ma'nevî ledün hayattır.

288- Sırr-ı Subhan bütün sıfatları toplamıştır. Varlıktan geçmeyenler o sıfatlarda kalıp onların fânî olduğunu ve Subhanın sırrını anlayamazlar.

289- Toprağa secde etmekle cennet bulunmaz. Ne zaman ki insana secde edersin o zaman cenneti bulursun. Zira, Hak insandadır. Hakk'ın varlığı insanın varlığı ile. İşte her şeyin sen olduğunu bildiğin zaman cenneti de bulmuş olursun.

Şeytan, insana secde etmediği için recm edilir, yani cezaya çarptırılır. Sen de Şeytan gibi olma.

290- Meyhaneden maksat aşk evidir, yani insanın kalbidir, gönlüdür. Gönlün meyhi de aşktır, sevgidir. Yani insanı sev, insandaki güzelliği sev, insandaki ruhu sev ki onun gönlüne giresin, Hak olasın.

291- Sen bu meyhanede dönen sâkiyi bul, yani her yüzden her şekilden mevzi ve makama göre aşk sunanı bul; o iki âlemin sahibini, maddiyatta Rahman ve ma'neviyatta Rahim olanı bul!

292- Meyhanede sakın ol, yani insanın gönlünde yerleş ki Hak oradadır ve onu bulursan kurtuluşa erersin. Yalnız Hak'kı düşün ve yalnız Hak'kı sev. Hak ta yalnız insandadır.

293- İşte vallah ve billâh bu hakikat üzerine yemin ederim ki Kur'anda yazılan en büyük kurtuluş budur. En büyük kurtuluş, en büyük visâl aşkı bulmak ve benliği aşta yakıp nur ile nur olmaktır. Yoksa zühud ile değildir.

294- Kalb-i selîmden maksat ezeli ve ebedî veisaldır ki Hak'ka ulaşmaktır ve gayriliği ortadan kaldırmaktır. O zaman her şey sen olursun. Her şey sen olunca ebedî visâl da senden sana olur ve sende olur. Bu hâlette dedikodunun artık sözü olurmu?

(Bektaşilikte Belli Başlı Merasimler Ek Notları)

1- *Tarikatın şartları* : kabul, muhabbet, riza, hizmet, gönül bağlama.

Tarikatın hükümleri : ma'rifet, schavet, yakın, sıdk, tevekkül, tefekkür.

Tarikatın erkâm : ilim, hilm, sabır, şükr, hüsn-ü hulk, ihlâs, riza.

Tarikatın binası : tövbe, teslim, zühd, takva, kanaat.

Tarikatın vâcibleri : irade, havf, zıkr, dünyayı terk, heva ve hevesi terk,

Tarikatın farzları : uzlet, kanaat, kalb zenginliği, şevk, ihsan.

2- Bektaşilikte Tac, Kemer, Hırka, Sancak, Çırağ, Sofra kutsal Pir emanetleri sayılır.

Bektaşilikte, diğer tarikatlarda olduğu gibi, Şeyh elinden Tac giymek, Hırka giymek te vardır. Hatta zıkr telkini de vardır ki gizli Zıkr ashabından Abdulkalk Gacdivânî'nin Şeyhi Yusuf El-Hemedânî'den Ahmed Yesevî'ye ve ondan da Hacı Bektaş Velî'ye ulaşmıştır. Bektaşiler, aslında (Gizli Zıkr) yapanlardır ve bu usûl (Nakşbendi) tarikatında (Kalbi Zıkr) ile meşgul ulular arasında da geçerlidir.

Hz. Ca'fer'den rivayet edildiğine göre Hz. Muhammed'e Cebrail'in getirdiği nurdan Tac on iki tereklidir.

Tacdaki on iki terek, insanda bulunan on iki kötü huyu terke işaretir.

Tac'ın kubbesinde on iki tereğin birleştiği yerde bulunan düğme ye de (Hakikat Noktası) denir ve Allah'ın Zâtî Ahadiyetinin birliğine işaretir.

Tac'da bir çok özellikler vardır:

Tac'ın:

İymanı	: Hakikat menzildir.
kelimesi	: Tekbirdir.
kalbi	: Pîr'dir.
farzı	: Muhabbettir.
sünneti	: Hizmettir.
guslü	: Yaramaz insanlardan uzak durmaktır.
kilidi	: Müşkil hâl etmektir.
hayatı	: Pâk tutub dirlik ile giymektir.
memâti	Halk eline vermektir.
üstüvası	: Süflî âlemden ulvî âleme tahvildir.
canı	: Başta görünmektir.
aslı	: Dünyayı terktir.
fer'i	: Câhillerden uzak kalmaktır.

Tacın kubbesinde : (Küllü şey'in hâlikün illâ vechehu) yazılıdır.
Tac'ın ortasında : (Yâsîn v'el-Kur'ân'il-Hakîm) yazılıdır.
Tac'ın içinde : (Lâ ilâhe illâllah Muhammed'ün Resulullâh Ali Veliyyulah)
yazılıdır.

Ve yine:

Peygamber tarafından Hz. Ali'ye Kırmızı Sarık sarıldığı da kuvvetle rivayet edilmiştir.

Tac, aslında, on iki terek (dilim)li olan Tactur. Fakat, Bektaşilikte belli başlı iki çeşit Tac vardır:

A- Dört terekli olan Tac ki buna (Tâc-ı Edhemî) denir. Bu Tac, Nakşilere ait olup teberrüken Bektaşiler de giyerler.

Rivayete göre (Edhemî Tac)'ın dört tereği (Tecerrüd ve Masıvayı Terk) in pek ârifane bir ifadesi olan (Terk-i Dünya Terk-i ukbâ, Terk-i Hestî, Terk-i Terk)e işaret imiş.

Bektaşilerde (Elifî Tac) denilen Tac da giyilir ki bu Tac şekli Pirin Türbesindeki sanduka üzerinde görülür. Ancak, özellikle, Bektaşilerin Babagân kısmı, teeddüben, bu (Elifî Tac)'ı giymezlerdi.

B- On iki terekli olan Tac ki buna (Tâc-ı Hüseyinî) denir ve bu Tac, özellikle, Bektaşî şilere mahsustur.

Bu on iki terekli Tac'ı giyebilmenin de on iki şartı vardır ve bu on iki şartın her sâlikte bulunması zorunludur. Zira on iki terekli Tac giymek, Hakk'ın sırrının (Kalbî Zikr) makamına ulaşıldığına işarettir.

On iki şart şunlardır:

- 1- Cahilliği bırakıp ilim tahsil etmek.
- 2- Âsiliği bırakıp Allah'a ve Resulüne itaat etmek.
- 3- Nefs heva ve hevesini terk edip istiğfar etmek.
- 4- Gaffleti terk edip daima Allah'ı anmak.
- 5- Cimriliği bırakıp kaanatkâr olmak.
- 6- Dünya muhabbetini terk edip Allah'a ve Resulüne muhabbet etmek ve Hak'ka tevekkülde bulunmak.
- 7- Dünyanın yüksek mertebelerini ve kibirlenip böbürlenme meylini terk edip zühde bulunmak.
- 8- Şehveti terk edip takvaya sarılmak.
- 9- Gururu terk edip tevazu sahibi olmak.
- 10- Müslümanlara cevr-ü cefadan sıkınmak ve onlara faydalı olmak.
- 11- Aç gözlülüğü ve aceleciliği bırakıp cömert ve sabırlı olmak.
- 12- Allah'ın (Kaza)sından yüz çevirmeyip Allah'a teslim olmak, yani kaszaya rıza göstermek, belâya sabr etmek ve ni'mete şükr etmek.

İşte bu on iki sıfatla hakkiyle sıfatlanan sâlik Tac giymeğe lâyıktır.

Ve yine:

(Lâ ilâhe illallah) kelimesi de on iki harftir ve (Muhammed'ün Resullah) kelimesi de on iki harftir. Bu sebeple de Tac giyen kimsenin (Tevhîd) kelimesini dilinden düşürmemesi gerekir.

(Gaybî) şöyle demektedir:

Tâc, ma'rifet Tâcıdır sanma gayri Tâc ola
Taklid ile tok olan hakikatta aç ola.

Hırkaya gelince: hırka da Hz. Muhammed'e Mi'racta Cebrail tarafından giydirilmiştir. O da Ali'ye, Ali de Hasan Basri'ye giydirmiştir ve ondan da diğer tarik ulularına geçmiştir. Hırka, (Fahr-i Dervişan)dır.

Hırka'nın özellikleri de şunlardır:

Hırkanın :

İymanı : Mürşidini sevindirmek.

Kalbi, Kıblesi : Pir.

Zâhiri : Her nesneyi örtmek; Piri anlamak.

Bâtını : Edeb; Sır; Hakikat.

Guslü : Dünyayı terk.

Namazı : Hakkına kanaat, ululuk, arılık.

Farzı : Mürşide muhabbet.

Sünneti : Hizmet.

Canı : İrade, icazet.

Kilidi : Tekbîr.

Üstüvası : Didar.

Yen'i : Tarikat.

Eteği : Dervişlik. Dervişlik odur ki cümle âlem yok olsa insan kendine hiç bir dert edinmemek, yani kendini tamamen yok bilmek.

Yakası : Uzlet, Sürur.

Hırkanın yakasında şunlar yazılıdır: (Yâ Sabûr! Yâ Şekûr! Yâ Halim! Yâ Mecîd! Ya Kerim!)

Hırkanın içinde şunlar yazılıdır: (Yâ Vâhid! Yâ Ahad! Yâ Samed! Yâ Ferd!).

Hırkanın ardında da şunlar yazılıdır: (Yâ Hâlık! Yâ Vekil! Yâ Veli! Yâ Şehid!).

Bütün bunlarla birlikte Hırka giymenin başlıca şartı (Ayıbları Örtücü Olmak)tır.

3- Mürşid'in şu gibi vasıfları haiz olması şarttır:

1- Ehl-i Sünnet v'el-Cemaat üzre olmak.

2- Bâtın ilminden haberdar olmak.

3- Âkil ve kâmil olup müridlere güzel nasihatlar etmek.

4- Cömert olmak.

5- Şecî olmak, yani kimsenin zebunu olmamak, yalnız Allah'a boyun eğmek.

6- Şehvete ve kadınlara düşkün olmamak.

7- Dünyaya muhabbet ve ülfet etmemek ve müridlerin mallarına göz koymamak ve çiftçilikle uğraşmamak.

8- Müridlere şefkatlı olmak.

9- Halim olmak.

10- Avf edici olmak.

- 11- İyî huylu olmak.
- 12- Mürîdin kendi ihtiyacı varken onu kendi işinde kullanmamak.
- 13- Kerem edici olmak. Zira kerem Hânedân-ı Ehl-i Beyt sıfatıdır.
- 14- Allah'a mütevekkil olmak.
- 15- Hakk'ın rızasına daim teslim ve razı olmak.
- 16- Kaza'ya rıza göstermek.
- 17- Vekarlı olmak ve ahde vefa göstermek.
- 18- Acele etmeyip sükûnet üzere olmak.
- 19- Ahdini hiç bir suretle bozmamak.
- 20- İkrarında sâbit olmak.

Mürşîdin bu vasıflarına karşılık (Mürîd)in de aşağıdaki vasıfları haiz olması şarttır:

- 1- Tevbe ve telkin üzere olmak.
- 2- Zühd ve takva üzere olmak.
- 3- Mücerretlik.
- 4- Sünnet ve Cemaat ehli olup bid'at ehli olmamak.
- 5- Takva ehli olup haram yememek.
- 6- Sabırlı olmak.
- 7- Evrada ve ibadete cehd etmek.
- 8- Şeytan'a karşı koymak.
- 9- Cimri olmamak.
- 10- Kimseye iftira etmemek.
- 11- Cömert olmak.
- 12- Kendini ve haddini bilmek.
- 13- Niyaz ehli olup yüzünü yerlere sürmek.
- 14- Gönül şehrinde Allah'tan başka şeye yer vermemek.
- 15- Melâmet.
- 16- Şeyh'i inkâr etmemek. Zira, ikrarı inkâr iymansızlıktır.
- 17- Şeyhin huzuruna edeble girmek ve ona ta'zîm ve tekrîm edip sözü edeble söylemek.
- 18- Kibr ve gururu atmak.
- 19- Her halinde Şeyhe mütabaatla mürşîdi kendine nâzır bilmek.
- 20- Her hâl ve kârda Allah'a rıza üzere bulunmak.

4- Post, Hz. İsmail'in (Kurban)ından kalmıştır ve yukarıda açıkladığımız üzere On iki İmam'a nisbetle On iki de Post vardır.

Post serilirken şu âyetler okunur:

“Siz ittika üzere bulunun ki belki kurtuluşa eresiniz - Vettekulahe lealleküm tuflihûn” (Âl-i İmran: 200). Ellezîne yünfikune fisserâi veddarâi velkazimîne! gayze.. (Âl-i İmran: 134). Postun başı (Teslim)dir, ayağı (Hizmet)tir, sağı (El Tutmak)tır, solu (Nefsi Sındırma-mak)tır, dışı (Sebat)tır, içi (Temkin)dir, ortası (Muhabbet)tir, mihrabı (Cemâl)dir, Şarkı (Sürur), Garbı (Rünet)tir, şartı (Erenler önünde baş eğdirmek)tir, canı (Tekbîr)dir, Şeriatı

(Yok Olmak)tır, Tarihatı (Hayf)tır, marifeti (Rıza)dır ve Pirlere korkusudur, hakikati (Vuslat ve Tevekkül Menzili)dir ve (Oturuş Dedikleri Yerde Oturmak)tır.

Post'un dört yanında da: (A'zamtu ileyke Yâ Ali!, Ekremtu ileyke Ya Ali!, Eslemtu İleyke Yâ Ali! En'amtu ileyke Yâ Ali) diye yazılmıştır.

5- Bu altı Âyin şunlardır:

- 1- Cuma geceleri yapılan mu'tad haftalık Âyin.
- 2- Taliblerin ikrarını alma (Telkin) Âyini.
- 3- Tekkeye nezr edilen kızlar devranı Âyini.
- 4- Mücerred Babalar Âyini.
- 5- Balım Sultan Âyini.
- 6- Tekvin Âyini.

6- Bu Âyinler de şunlardır:

- 1- İlk vüsûl Âyini.
- 2- Bakireler Âyini.
- 3- Babalar Âyini (Bu Âyinde asla kadın bulunmaz).
- 4- Asâ Âyini.
- 5- Dört Kapı Âyini.
- 6- Âyin-i Cem.

Bektaşilerin (Bayram)ları da dörttür:

- 1- Kurban bayramı.
- 2- Nevruz bayramı (21 Mart).
- 3- Hızır İlyas bayramı (6 Mayıs).
- 4- Mâtem bayramı (10 Muharrem).

Bektaşiler, (Ramazan Bayramı)nı, Şâh-ı Velâyet, Ramazan sonlarına doğru şehid edildiğinden mâtem günleri sayarlar ve bayram yapmazlar.

Bektaşilerin en büyük bayramları (Nevruz)dur. Bu günde Ali (Mevlid)i ve Nevruziyeler okunur, sema'lar edilir, çünkü:

- a- Bu gün Hz Ali'nin doğum günüdür.
- b- Bu gün Hz' Ali'nin Fatıma ile evlendiği gündür.
- c- Bu gün Güneşin (Hamel) burcuna girdiği gündür.
- d- Bu gün Eski Türklerin kışkıktan yazlığa çıktıkları, yani yeni bir hayata kavuştukları için şenlikler yaptıkları gündür.

Bektaşiler, Hızır İlyas gününü de Peygamberin doğum günü olarak kabul ederler.

7- (Cem) kelimesi (Cemşid) isminden gelmektedir ve ona işaret eder.

Cem, bilinmektedir ki Şarab'ı iycad eden kimsedir, dolayısıyla, içki âlemleri de Cemşid tarafından kurulmuştur ki bu âlemler sazlı, sözlü ve rakış aşk ve seveda âlemleridir.

Büyük bir (Asya) Edebiyatına sahip olan Cemşid âlemleri sırf zevk âlemleri, sırf insânî aşk âlemleri idi ve bu âlemlerde güzele taabbüd edilirdi.

8- Bektaşilikte icra olunan usul ve erkânın her biri Hânedân-ı Ehl-i Beyt'ten kaldığına nisbetle icra olunur. Bunlardan biri de Âyinlerin gerektirdiği şu on iki hizmettir:

1- Tarikatçı	(İmam Hasan El - Müctebâ)
2- Yataklı	(İmam Hüseyin Şehid-i Kerbelâ).
3- Berber	(Hz. Muhammed Hanefi)
4- Zâkir	(Hz. Abdussamed).
5- Sofracı	(Hz. Abdolvâhid).
6- İbrikçi	(Hz. Selmân-ı Pâk).
7- Sâki	(Hz. Tayyib).
8- Meydan hizmetçisi	(Hz. Abdulmiuin).
9- Gözcü	(Hz. Abdülkerim).
10- Pervâne	(Hz. Abdullah).
11- Çırağcı	(Hz. Hâdi-i Ekber).
12- Bevvab	(Hz. Abdülcelil).

9- Eşik, çiğnenmez. Zira, ilmin kapısı Hz. Ali'dir. Bu sebeple kapıya arka çevirmek te günahtr.

Eşik te ikidir: Üst eşik ve alt eşik. Üst eşik (Muhammed) ve alt eşik te (Fatıma)dır.

10- (Dâr)dan muksud (Hallac-ı Mansûr Dâr)ıdır.

11- Tevellâ ve Teberra'nın iki ma'nası vardır: zâhiri ve hakiki.

Zâhirsî: Âli Abâ'nın velâyetini tanımak, onları sevmek, onları dost bilmek ve onlardan yardım ve şifa dilemek, yani (Tevellâ) etmek; Yezid ve sülalesinden uzak durmak ve çekinmek, yani (Teberrâ) etmek.

Hakiksî: Hâl ehlinin Tevellâ'sı Hak'kın rızasıdır; Teberrâ'sı da masivallahtan, hat-ta kendi nefsinden de geçmektir. İşte gerçek Tevellâ ve Teberrâ budur ki insan bunları kendi nefsinde bulmak gerektir.

Her insanın Tevellâ'sı ve Teberrâ'sı kendi nisbetine göredir. Fakat, kul ehlinin Tevellâ'sı bir yönlüdür ki o da Muhammed Ali aile erkânının eteklerine yapışmaktır ve hâlis ve muhlis olarak onların delâletiyle (Vahdet)e erişmektir. Kul ehlinin Teberrâ'sı da odur ki Muhammed ve Ali'nin vasiyetlerini tutup Ali ailesine ve evlâtlarına düşman gözü ile bakıp hakaret edenlere de tam düşman olmaktadır.

12- On iki İmam'a, takdîsen, (Sillsilet'üz-Zeheb) denir.

Hz. Ali'ye, takdîsen de (Devhat'ül-Zeheb) denir.

Buraya, On iki İmam hakkında, (Seyfi)nin bir medhiyesini yazalım:

Bihamdilâh ki İslâmın delilim Mustafa geldi
Emrim, rehberim, Şâhım Aliyy'ül-Murtaza geldi
İmâmım ol kerem kâni nice ben sevmeyem ânî
Resulün kurret'ül-Aynî Hasan Hulk-i Riza geldi.
Feda olsun ana cânım kim oldur dînim iyanım

İki âlemde Sultanım Hüseyin-i Kerbelâ geldi
 Ana İns-ü Melek bende en ednâ bendesi bende
 Cihânın kutbu âlemde Ali Zeyn'el-Abâ geldi
 Muhammed Bakır ol Şahım İmam Ca'fer durur mâhım
 Bulardan Müse-i Kâzım ki ol nûr-i Hüda geldi
 Yüzüdür Kaaf-ı v'el-Kur'an göründü Ka'be-i irfan
 Cihana rahmet-i Rahman Ali Musa Riza geldi
 Takiy Şâh-ı Velâyettir Nakiy nûr-i hiyadattir
 Bular makbûl-i Hazrettir ki bize rehnüma geldi
 İmam Askeri kiblem eşiği tâşıdır Ka'bem
 Yolunda cân-ü dil vermem bana gâyet safa geldi
 Muhammed Mehdi-i âhir gele bir gün ola zâhir
 O vaktin hârici münkir bu dergâhtan cüda geldi.
 Behey derviş gözün aç bak cihan bunlarladır revnak
 Buların bastığı toprak gözüme tutya geldi
 Sözün (Seyfi) ilâhîdir kelâmın nutk-ı Şâhîdir.
 Hakikat burc-i mâhîdir bu medhin bi-baha geldi.

13- (Ve dâiyen ilâllahi.... sirâcen münîrâ (Ahzab: 46)

14- Kapı dörttür. Makam kırktır. Erkân on yedidir. Menzil üç yüz altmış altıdır.

Velâyet tabakası on ikidir. Velâyet dairesi yedidir. Velâyet bölümü dörttür.

Mezheb dörttür. Milet birdir. Fırka yetmiş üç olup bunun yalnız bir güruhu (Fırka-i Nâciye) dir diğer yetmiş ikisi (Furuk-ı Dalle)dir.

Dört kapıdan birincisi (Şeriat), ikincisi (Tarikat), üçüncüsü (Mar'ifet), dördüncüsü (Hakikat) kapısıdır.

Şeriat kapısı, doğru i'tikad ve amel ile hizmet edip Hak Taalânın didarını görmek, insanlara hizmet ve izzet etmek ve Şeriat mizanında tamam olup Şeriat ehlini hakir görmektir.

Tarikat kapısı, tarikatın gerektirdiği işlerde uzun yıllar hizmet ile gönül dileğini ve kalb isteğini bulup tarikat ehline muradını vermek ve velâyet göstermek ve keramet izhar eylemek, bu suretle de Tarikat mizanında kâmil olmaktır.

Ma'rifet kapısı, Allah'ı tanıyıp tesliyet bulup rizaya kavuşmak, başkasının aybını örtmek, gönlünün muradını tanıyıp zâhir ve bâtını kavramış kişileri hoşnud eylemek, Hak Taalânın nurunu her yerde görmektir.

Ma'rifet aklın nuru, canın hayattı, ilmin sureti, Tarikatın sikkesi, Şeriatın gömleğidir.

Hakikat kapısı, hakikat nuru ile insanın kendinden geçip Mevlâsı ile kendisi arasında nur ile sırra erip keramet gösterip Allah'ın sırrının sırrına ermektir.

Peygamberin sözü Şeriat, fiili Tarikat, hâli Ma'rifet, sırrı da Hakikattir.

Şeriat farzdır, Tarikat vâciptir, Ma'rifet sünnettir, Hakikat nevafildir.

Şeriat anadır, Tarikat babadır, Ma'rifet oğludur, Hakikat oğlunun oğludur.

Şeriat Maşrıktır, Tarikat Mağrıbtır, Ma'rifet Şimâldır, Hakikat Kiblelidir.

Dört kapı için şöyle bir sınıflama da vardır:

- Şeriat kapısı : Ba's.
Tarikat kapısı : Haşr-ü Neşr.
Ma'rifet kapısı : Hilkat.
Hakikat kapısı : Hayat.

Dört kapıdan murad (Benlik)in yok olduğu mahaldır. (Birlik) bu kapıya girmekle mümkündür.

Şimdi, kırk makamın onu musahib makamı; onu mürebbi makamı; onu müşşid makamı; onu da muhabbet makamıdır.

Şeriatın on makamı şunlardır:

- 1- İyman getirmek.
- 2- İlim öğrenmek.
- 3- Namaz, oruç, hac ,zekat.
- 4- Helâl kazanç.
- 5- Haramdan sakınmak.
- 6- Hayz ve nifas hâlinde olan kadının zevcine yaklaşmaması.
- 7- Şeriat evine girmek.
- 8- Şefkathî olmak.
- 9- Pâk yiyip pâk giymek.
- 10- Emr-i ma'ruf ile hareket etmek.

Tarikatın on makamı şunlardır:

- 1- Müşşidden el alıp tövbe kılmak.
- 2- Tâlib ve mürid olmak.
- 3- Saçını sakalını ve elbisesini temiz tutmak.
- 4- Nefsine mücahede etmek.
- 5- Hürmet etmek.
- 6- Havf etmek.
- 7- Hak'tan ümit kesmemek.
- 8- İbret ve hidayet üzere olmak.
- 9- Cemiyet sahibi, nasihat sahibi ve muhabbet sahibi olmak.
- 10- Aşk, şevk, safa ve fakirlik üzere bulunmak.

Ma'rifetin on makamı şunlardır:

1- Edeb.	6- Cömertlik.
2- Korku.	7- İlim.
3- Sabır.	8- Miskinlik.
4- Kanaat.	9- Ma'rifet.
5- Utanmak.	10- Kendi özünü bilmek (Men arefe nefsehu fakad arefa Rabbehu).

Hakikatın on makamı şunlardır:

- 1- Türeb olmak.
- 2- Yetmiş iki Milleti bir görmek ve kimsenin aleyhinde bulunmamak.
- 3- Eline geçenle yetinmek.
- 4- Dünyada her şey kendisinden emîn olmak.
- 5- Her işinde Allah'a tevekkül ve i'timad edip yalnız ondan yardım ve muvaffakiyet dilemek.
- 6- Suhbet, yani sırlardan söz etmek.
- 7- Sır üzere olmak.
- 8- Teberrâ üzere olmak.
- 9- Münâcat üzere olmak.
- 10- Şevk müşahedesi üzere bulunmak.

Yukarıda da dediğimiz gibi, yetmiş üç milletin yetmiş ikisi dalâlette olup ancak birisi kurtuluşa ermiştir ve daima Allah'a dua ve niyaz üzere. İşte (Nâci ve Münâci) olan bu tek fırka İmam Ca'fer Sâdik hazretlerine uyup dünyada küfrü iymana, cefayı safaya, kahrı lutfâ ve zenginliği fakirliğe satmışlardır.

15- Niyaz, Bektaşî erkânındandır ve rica ve yalvarmak anlamındadır. Secde, gerçekte, Baba'ya yapılmakta ise de ma'nada Allah'a tapınmağı Allah'a yaklaşmağı mutazammındır. Secde, bu sebeple, Kur'anda on dört yerde gelmiştir.

İnsan, Allah'ın bütün isimlerinin ve sıfatlarının mazharı bulunmak ve her türlü varlık insan için vücuda gelmiş olmak ve Hak Taalâ bütün kamali ile ancak insanda zâhir bulunmuş olmakla insana secde emr edilmiştir ve insandan ve insana yapılan secdeden maksut ta Hak Taalâ ve ona yapılan secdedir. Çünkü, her vücudun hakikatı Allah'tır, ondan başka vücut yoktur. Her vücut, zâhiren ve bâtunen Hak'kın birliğini işaret ve ispat eder.

Bu sebepledir ki secdeden maksat, sadece, alını yere koymak değildir. Niyaz, Derviş'in yirmi vasfından biridir.

16- Tercüman, Baba'dan başkaları tarafından ve usulen yalnız olarak yapılan duadır ki buna niyaz da denir.

17- Yani, Ahd-ü Peyman edilen yer.

18- Gülbank, Babaya mahsus olan ve gerektiğinde de hep birden okunan duadır.

19- Kemer bir, beste üçtür: biri diline, biri eline, biri de beline doğru olmaktadır.

Kemerbestegân'dan asıl maksat Hz. Ali'nin erkek çocuklarıdır ki isimleri ve evradları şunlardır:

İsimleri	Evradları
İmam Hasan	Ya Allah!
İmam Hüseyin	Ya Rahman!
Hâdi-i Ekber	Ya Settar!
Abdulvahid Avn	Ya Gafur!
Ebu Bekr Tâhir	Ya Tâhir!
Ömer Tayyib	Ya Nâfi!

Osman Türab	Ya Mümit!
Muhammed Hanife	Ya Rahim!
Addurrauf	Ya Şekûr:!
Ali Ekber	Ya Afiv
Abdulvehhab	Ya Vedûd!
Abdulcelis	Ya Kayyum!
Abdurrahim	Ya Halim!
Abdulmuin	Ya Sabûr!
Abdullah Abbas	Ya Semi'!
Abdulkerim	Ya Cebbar!
Abdussamed	Ya lâtif!

Genellikle (Kemberbestegân) olarak kabul olunanlar da şunlardır:

Selmân-ı Fârisî, Muhammed b. Ebu Bekr, Mâlik Ejder, Ammâr b. Yâser, Veysel Karenî, Ebu Zer-i Gaffârî, Huzeyme b. Hâris, Abdullah b. Bedi-i Hazâi, Anbdullah b. Âdil, Ebu'l-Heysem El-Tihânî, Hâris Şeybânî, Hâşim b. Utbe b.Ebî Vakkas, Muhammed b. Ebî Huzeyfe, Kamber Ali Sultan, Mürtefi' b. Vezza', Sa'd b. Kays El-Hemedânî, Abdullah b. Abbas.

20- İmam Muhammed Baakır ve İmam Ca'fer Sâdik'tan rivayet edildiğine göre (Nâd-ı Alî)yi okumada kırk fayda vardır:

1- Düşmanlar arasında kalan bir kimse yerden alacağı bir avuç toprağa bu duayı yedi kere okuyub üflerse ve sonra o toprağı düşmanlara karşı serperse düşmanlar kendisine zarar edemezler.

2- Günde yetmiş iki kere okunursa insan düşmanından kurtulur ve düşmanı ona mağlub olur.

3- Bir kuyu suyu üzerine yedi kere okunur ve gusl edilirse ve içilirse sihir bozulur.

4- Misk ve zagfiranla yazıp ve yağmur suyu ile ezip içilirse zehirlenen kimse kurtulur.

5- Yağmur suyuna yetmiş kere okuyub hastaya içirilirse ve gusl ettirilirse hasta iyi olur.

6- Hâlis niyet ile bin kere okunursa insan müşkilinden ve derdinden kurtulur.

7- Korkulu bir büyüğün yüzüne karşı üç kere okuyup üfürülürse gazab lutfâ tebdil olur.

8- Bir önemli işe gönderilenin kulağına üç kere okunup üfürülürce iş hemen olur.

9- Cuma gününün ilk saatlarında (ki Zühredir) bir kimse sekiz kere okuyub kendi üzerine üfürürse herkes kendisini sever.

10- Her sabah okunursa töhmetten kurtulunur.

11- Cuma namazından önce hâlis niyet ile beş kere okunursa uykusuzluk hâlini giderir.

12- Sabahleyin kimseye söz söylemeden önce doksan bir kere okunursa unsurlar tes-hir edilir.

13- Günde beşyüz kere okunursa herkese muhteşem ve muhterem görülür ve dünyada ve âhirette murada nail olunur.

- 14- Günde yüz on sekiz kere olmak üzere yetmiş gün okunursa düşman itaat altına alınır.
- 15- Hâcet vaktinde yetmiş kere okunursa düşmanın gözü bağlanır ve o kimseyi görmez olur.
- 16- Düşmanın ve hasetçilerin gönüllerini bağlamak için günde on kereden on gün sıra ile okunmalıdır.
- 17- Her muradı elde etmek için her gün yirmi dört kere okunmalıdır.
- 18- Dertlere derman, yararlara merhem ve ağrılara şifa için her gün yetmiş kereden on gün okunmalıdır.
- 19- Dile ve göze gelmemek için günde yirmi kereden üç gün okunmalıdır.
- 20- Kaybolmuş bir şeyi bulmak için her gün yetmiş kere okunmalıdır.
- 21- Peygamberi, Ali'yi ve diğer İmamları rüyada görmek için تنها bir yerde her gece üç bin kere okunmalı ve kimse ile konuşmadan abdest alıp yatmalıdır.
- 22- Kapalı kapıları açmak ve müşkillerden ve darlıktan kurtulmak için günde yedi yüz kere okunmalıdır.
- 23- Mahbusun habsten kurtulması için günde altmış kereden yedi gün okunmalıdır.
- 24- Düşmanın şerrinden emin olmak veya onu kahr etmek için günde yetmiş sekiz kereden yetmiş gün okunmalıdır.
- 25- Belâdan, kazadan ve düşmandan halâs olmak için günde yetmiş kereden sekiz gün okunmalıdır.
- 26- İlim, hikmet ve ma'rifet tahsiline muvaffak olmak için her gün öğle namazından sonra yetmiş kere okunmalıdır.
- 27- Makam ve devleti arttırmak için her gün on kere okunmalıdır.
- 28- Bir kaleyi veya bir şehri feth için beş gün, gün doğarken başlayıp dört yüz kere okunmalı ve düşmana karşı üfürmelidir.
- 29- Beyler yanında makbul ve muhterem olmak için günde yüz kere altı gün okunmalıdır.
- 30- Mutluluğa kavuşmak için günde yüz kereden onaltı gün okunmalıdır.
- 31- Halk arasında izzet ve şevket için günde on kere okunmalıdır.
- 32- İki kişinin arasını açmak için günde yirmi kereden yirmi gün okunmalıdır.
- 33- Düşmanı makamından sürmek için günde otuz kereden otuz gün okunmalıdır.
- 34- Bir topluluk arasını açmak için otuz gün otuz kere okunmalıdır.
- 35- Korkulardan emin olmak ve halk arasında heybetli görünmek için yirmi gün ellişer kere okunmalıdır.
- 36- Düşmanlar ve hasetçiler için beş gün yüz kere okunmalıdır.
- 37- Düşmanın hile ve hud'asından emin olmak için on gün biner kere okunmalıdır.
- 38- Düşmanı zelif ve hasetçiyi hacil etmek için altı gün yüz kere okunmalıdır.
- 39- Her gün okunursa sihir tesir etmez.
- 40- Fitneden emin olmak için günde yirmişer kere okunmalıdır.
- (Nâd-ı Ali) de yetmiş iki harf vardır ve yetmiş iki de hasası vardır. Bu yetmiş iki harfta kırk üç nokta vardır. Bu noktalar harflara eklenirse Kur'an sureleri sayınsınca olur ki Kur'an sûreleri-Fâtiha hem evvel hem âhîr sayıldığı takdirde-yüz on beştir, hem (Mekkî) hem (Medenî)dir, nüzülü de iki defadır.

(Nâd-ı Ali)deki yetmiş iki harfin (Ebced) adet karşılığı dörtbin iki yüz doksan beştir ki bu sayı mikdarınca okunduğu takdirde de insanın her muradı hasıl olur.

21- Bu suretle de özellikle yedi yere niyaz edilmiş olur ki bu yedi niyaz Fâtihat'ül-Kitabtaki (Yedi Âyet)e, dolayısıyla (Besmele)ye ve dolayısıyla (Hasan ve Hüseyin)ye ve dolayısıyla de (Muhammed Ali)ye işaretir.

22- Sağ ayağın kaldırılması (Küre)ye, (Müselles)e işaretir.

23- (bi İsmi Şâh) demek, (Hz. Alki'nin ismi ile) demektir ki bu (Bismillâh)a karşılık, Bektaşî (Besmele)sidir.

24- Bektaşî tarikatında (Tiğ-ı Bend), bulunulan tarikte sâbit kadem olmaklığa işaretir.

Tiğ-ı Bend, Mansur'un (Dâr)ını kabul ve üç ismi birlemek ve kendinde vücut ıspatlamak ve nehy edilen şeyler çukurundan kurtulmaktır.

Ve yine, Tiğ-ı Bend (eline ve diline ve beline) müsellesine ikrar bağlamak ve ahd-ü misakta sebat içindir.

Tiğ-ı Bend, Hz. Ca'fer Sâdık'tan zamammıza kadar izin, ikrar, icazet, tevellâ ve teber-râ nush ve pendinde bele bağlanmak üzere Tarikat erkânından olarak fıkara belinde emanet olmuştur.

Tiğ-ı Bend, üç bend ve üç isim ve üç mührü mutazammındır. Boğaza ve bele takılan Tiğ-ı Bend, vefa ve teslim şartıdır da.

S- Tiğ-ı Bend nedir?

C- Bulunduğu tarikte muhkem ve kavi durmaktır ki anınla belini bağlarlar yünden yapılan bir çeşit Tarikat âletidir.

S- Tiğ-ı Bend'i üç kere düğümlerler, bu üç kere düğüm vurmaktan murad nedir?

C- Bu üç düğümün biri Ahd, biri Biat, biri de Vasîyyet'tir.

Ahd, mürid ile Şeyh arasında vâki olup Şeyh'in emrinden dışarı çıkmamak ve Şeytana uymamak ve nehy edilen şeylerden uzak durmaktır.

Biat, müridin Şeyh'i ile Peygamberin ashanbının Peygamber ile buldukları birlik ve birlik üzere bulunmaktır. Zira, ashab, başlarını ve canlarını nasıl (Muhammed ve Ali) yolunda feda ettilerse müridin de başını ve canını Allah'ın rızasını elde etmek için feda etmesi gerektir. Nitekim Kur'anda şöyle denmektedir: lekad radiyallahu anil mü'minine iz yübâyüüneke tahtesşecereti (Feth: 18)

Vasîyyet, kbleden yüz döndürmemek, dinini ve helâhını saklamak ve Evet, dediğini yerine getirmektir.

Tiğ-ı Bend'in bâtnî ma'nası da Şeytan ile Mü'min arasında düşmanlıktır.

25- Mürşit baş parmağını tâlibin baş parmağına rabt eder ve onu önüne oturtur. Tâlib öbür eliyle mürşidin eteğini tutar. Rehber de Tâlinin biraz gerisinde oturur ve o da Tâlibin eteğini tutar ve bu suretle de zincirleme üçlü bir (Vahdet) kurulmuş olur.

Babagân kolu Bektaşileri arasında tanışmanın en yaygın şekli de şudur:

Sağ el kalbin üzerine konulur, baş parmak ta yukarı doğru kaldırılır ve boyun kesilir. Bektaşilerde elin de dışı değil içi öpülür.

26- Dem'den maksat hem kan hem de (An)dır. Kan olmayınca zaten zaman da yoktur. Zamanın varlığı mevcudiyet ile ölçülür ve onunla vardır. An, hiç bitmez bir şey olduğundan içilen şaraba da, aşka da o (Dem) denildi. Zaten dem hep o demdir. Aşk, varlık, hayat, insan hep bu dem'in içindedir.

27- Bâde-i ahmer, yani kırmızı şarab hakikatta şiddetli aşka, sırf madde-i aşka mecazdır.

28- Şeker, şerbeti; dudak ta aşkı temsil eder. O aşktan buse çekmek yani öpüşmekle aşk alınır ve verilir, yani hem sevgilimizden aşk alırız hem de ona aşk veririz.

Bu iki ma'nadan ayrıca üçüncü bir ma'na da şudur ki hakikata da daha yakındır: biz sâkiyi öperiz, severiz, onun için içeriz. O sâki benim ma'sukumdur. Benim Ma'sukum da esasta Allah'tır. Ben esasta Allah'ı arıyorum. Ben sevgilimi sevmek ve ona tapmakla Allah'a, zatıma tapmış oluyorum. Şu beyit te ona işaretir:

Sevdim onu kötürü

Yaradan'dan ötürü

Daha iç ve gerçek bir ma'na da şudur:

Sâki'den maksat Mürşittir. Mürşit te bizi hakikat yolunda irşad ettiğinden biz aşkımlı, kırmızı şarabımızı onun mevcudiyetine çekeriz. Yani onun o anlık mevcudiyeti bize madde-i aşkı içtirir. O sâki ki, o mürşit ki şeker şerbeti gibi dudağı vardır. Çünkü hakikatı söyleyen dudaktır. İşte bizi irşad eden bu dudağa biz kemâl-i edeble bağlanırsınız ve o sözlerle, o hakikatlarla visale ereriz, benliğimizi onda eritiriz.

29- Ezeli müst-ü harabız demekten maksat ta harab olmaktır. Harab olmaktan maksat ta binbir türlü çokluğa karışıp parça parça olmak demektir. Çoklukla milyonlarca parçaya, zerreye ayrılan bizler aynı varlık, aynı Hak'kız. Hak'kın bu çokluğu ezdeki bezimde duyulan muhabbettendir ve o muhabbeti bulmak için cüzlere bölünmüşüzdür ve bu suretle de bir cüzden âşık diğer bir cüzden de ma'suk olup kendi kendimizi sevmişizdir ve sevmekteyizdir. Hakikatta, âşık ve ma'suk ta aynı anda âşık ve ma'suk olduğundan ikisi de bu ezeli sevgide toplanmış oluyor.

30- Misl-i şebab'tan maksat on üç yaşında henüz bülûğa ermiş bir genç oğlan hâlidir ki artık bütün insanlık benliğini kazanmıştır.

31- Kevser'den maksat aşktır. Havz'dan maksat ta külliyyettir, zât deryasıdır.

Kevserin sâkisinin Hz. Ali olduğunu söylerler. Bu demektir ki Hak aşkımlı tamamıyla Hz. Ali'de ıshar etmiştir. Aşkı bildiren ilim ve irfaniyet tamamıyla Hz. Ali'den alınmıştır. İşte o aşk ta Ali sülâlesinden gelen Hacı Bektaş Veli'de mümayan olmasından dolayı o yola giren her Bektaşî, her insan o Kevser'den cüz'iyet bakımından ancak bir cür'a içebilmektedir. İçtikleri Kevser şarabı da, aşk ta insan suretindeki bu hayatlarında ve insanî aşk yolundadır.

32- Aşker, eski Pâdişahların oturduğu yüksek sedirdir. Fakat, bu nefesteki aşkerden maksat aşk sahibi olanın, kâmil mürşid olanın oturabileceği yerdir ki bu da (Post)tur. Beytin ma'nası: İşte biz böyle bir insanı başımızın üstünde taşırsınız demektir.

33- Biz Rahman, Râhîm, Mâlik-i Yevmüddin kim olduğunu bilen âriflere in'am ederiz. Hüda onlara hakikat yolunu ezeli olarak açmıştır, bütünn i'metler onlar içindir, demektir.

34- Kanber, Hz. Ali'nin mahbubu idi ve Ali her yere onu beraberinde götürürdü. Hz. Ali'nin sofrasını da Kanber açar ve Kanber kapardı ve bu sofraya aşk ile açılır ve aşk ile kapanırdı ve sofrada aşktan başka söz edilmezdi, Kanber, esas itibariyle de cömert idi, (Kanbersiz düşün olmaz) sözü de Hz. Ali'nin onu her yere beraberinde götürmesinden kinayedir.

Sofra-i Kanber çekmekten maksat ta insanın kendi kendisinin, kendi aşkını beslemesidir, fazlaştırmasıdır. Güzeli yapan aşktır. Aşk olmasa güzel kelimesinin ma'nası kalmaz.

Bektaşilerin Âyin-Cem'den sonra kudrükleri sofraya da (Ali Sofrası) denildiği gibi (Kanber Sofrası) da derler. Çünkü, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi sofrayı Kanber kurar ve: (Buyurun Ali sofrasına) derdi.

35- Yani, zât bize daha Elest bezminde el verdi. Şimdi Pirimizden el alışımız, ezelin tafsilinden ibarettir.

36- Sikke-i Hayder, on iki dilimli ve on iki İmam'a işaret olan (Tâc)dır ki bu Tâc zâhiren on iki İmama olan sevginin de nişânesidir.

(Hayder) kelimesinin aslı (Hay)dır; (dır), (içinde) demektir. Yani biz ,aşkımızla hayat içindeyiz, varlığımız aşk varlığıdır demektir.

37- Güzelden maksat kâmil mürşittir. Yani bizim tuttuğumuz mürşit eli vakia görünüştü bir et parçasıdır, fakat, gerçekte Allakh'ın elidir, (yedullaha fevka eydihim) âyetince o el bize ondan geliyor ve onun elidir. Elden maksat ta (Yol)dur.

38- O elin rengi de musaffâdır, karışık değildir. Çünkü onun rengi nur rengidir, nurdur ki rurun rengi olamaz. Çünkü, nur zâttır, hâlistir. Renk, ancak çocukta söz konusudur. Ahadiyette renk olmaz, o kâmil safiyettir.

39- Tığ-i mücevher çekmek, nur çekmektir. Nur gelince zulmet gideceğinden asıl düşman olan cehalet te ortadan kalkmış, mahv olmuş olur.

40- Hâneye dilber çekmek demek, bizim gönlümüzde ma'sukumuzdan başka hiç bir şey yoktur. Biz hayale aldanmayız ve hayalî sevmeyiz, biz yalnız ma'sukumuzla haşr ve neşr oluruz, demektir.

41- Hüblardan maksat çokluktur ki o çokluktan, o bir çok şekillerden görünen yine odur.

Virdimiz ezber çekeriz demek te bizim virdimiz aşk esmasından, güzel isimlerden başka bir şey değildir demektir.

42- Bakma babam şol siteme demek, sen ma'sukun sitemine bakma, çünkü o, daima istiğnadadır demektir. Onun için eleme de sabr et. İşte eleme sabr etmek içindir ki biz hep içeriz. Zâten ,içtiğimiz hep aşktır. Onun istiğnasından dolayı biz daha fazla âşık oluyoruz.

43- Biz (Kaalûbelâ)danberi, yani ucu bucağı olmayan zamandanberi zâtını zâtı ile sevmekteyiz ki bu sevgi bizimle yardır, beraberdir, daima mevcuttur.

44- Muhabbetin bize ezelden yâr olduğunu Üstad nazarından anladık. Üstad bize bu hakikatı gösterdi ve biz de ikrar ettik. Bu ikrarımız da yine ezeldendir. İşte nûminler muhabbeti o vakit ikrar ettiler, münkirler de hakikatı o vakit inkâr ettiler, Allah'ın muhabbet olduğunu kabul etmediler.

45- Allah, Muhammed, Ali bu üç isim aynı bir şeydir ve topu birden muhabbettir.

46- Hakikat Muhammed ve Ali ile zâhir oldu. Fakat, bu iki tarafla zâhir olan Allah birdir; hakikatını iki tarafla bildirdi.

Beytullah, insan kalbidir. Nefs-i emmare ile nefis-i mutmainnenin ikisi birden insan kalbindedir. Hak yönü, nefis-i mutmainne yönüdür, yani Rahman yönüdür. Nefs-i emmare de Şeytan yönüdür.

47- Kudretten maksat akli melekelerdir.

48- Cebrail ki akıldır, muhabbet nurudur. Vücuttaki kafa içindeki nur, akıldır demektir.

49- Mikâil'in riza lokmasını sunmasından maksat, hayat sunmaktır. Mikâil, küllî kudretten hayat verendir.

50- Azrail'in canı cana ulaştırması bir şekli başka bir şekle sokması demektir. Meselâ cüz iken kül yapmak, katra iken derya yapmak gibi. İşte bunları yapana Azrail denmiştir.

51- İsrâfil demek söz demektir. Söz olmasaydı bütün âlem hercümerc olurdu. Gaybî şöyle der:

Sözsüz bu âlem Âdem Bir anda târâc ola.

Ve söylenen bütün sözler de muhabbet sözlerine gelip dayanır.

52- Yerin göğün direği hep muhabbettir, yani yerde ve gökteki bütün şeylerin zuhura gelmesinin sebebi hep muhabbettir, sevmek içindir.

Âşığın durağı olan Beytullah ta insan kalbidir ki muhabbet ettiği takdirde onun چراغی orada daima yanar ve yanar da aşk چراغıdır.

53- Hak nazar, hep muhabbetten ibarettir. Zira Hak, zâten kendini bilip sevmek için farka geldi. Onun baktığı şey bulunduğu yer hep muhabbettir.

54- İnsanların birbirlerini sevmelerinin sebebi hepsinin tek bir can olmalarındandır. Bu da, maddî ve ma'nevî en büyük bir rüknüdür. Yani, varlıkta esas, insanların birbirlerini sevmeleridir.

55- Kırklar meydanı diye toplanılan meydan zât deryasına, kâinata teşbih edilir ve kâinata nisbetlerde mevcut olan iyilik ve kötülük hep orada görüşülür.

Kırklar kelimesinin bir anlamı da (Çokluk)tur.

56- Gülün aslı, göbeği Muhammed, dalı da Ali'dir. Fakat gerek göbeği, gerek dalı, gerekse yaprakları toptan Hak'tır. Yani, dal, gül ve yaprakların üçü birden aynı Hak'tır.

57- Cân, âşık; cânan, ma'suktur. Cân, cüz; cânan küllî kudrettir. Ma'suk o cânandır ki cüzlerine daima aşk sunar ve muhabbet te ordadır. İşte o muhabbet pek müstesna bir şeydir, çünkü, her mümkünü zuhura getiren o muhabbettir. Fark âleminin, mümkünler alanının mevcudiyeti o muhabbettir, ondan dolaydır.

58- Muhabbetin arzusu candır, yani muhabbeti sunandır. Sunan ve sunulun birdir, hepsi aslında bir candır, bir insandır, alt tarafı çokluktan ibarettir. Muhabbetin arzusu kendinden çıkan canı kendi canına ulaştırmaktır. Beden, can için sevilir.

Muhabbet birdir, her şey odur. Muhabbet olmasa hiç bir şey olmaz. O muhabbettir ki mürşide hakikatı söyler. Muhabbet, bir olduğundandır ki Pir de, Mürşit te aynı muhabbettir. Çünkü bütün varlık onun eseridir.

59- Tercümanlardaki sözlerden maksat sırrın ayan olması, yani sırrını tercüme etmektir.

Sırrı idrâk edebileceksen gel, yoksa gelme. Zira bu muhabbet halk içinde sırdır.

60- Kendisinden başka bir var yoktur ki rengi ve kokusu bozulsun. Zira, muhabbet diğer şeyler gibi hayâl değildir.

61- Muhabbetin baş çesmesi Muhammed Ali'dir. Zira, Hak, Muhammed Ali'den, onların ağızından muhabbeti söylemiştir ki İsrail'in (Sûr)u da işte bundan ibarettir.

62- İşte Şirin ve Ferhad ta o aşktan tatıp onlar da bir kül bir bütün oldular; Allah,; Muhammed, Ali oldular.

63- Mecnun ile Leylâ'ya Üstad'ın görünmesi, Leylâ'nın Mevlâ olması, Mecnun'a Leylâ'da Hak'kın görünmesidir ki Leylâ ile Mecnun'un ikisinin birden Hak olmaları, Mevlâ olmalarıdır.

64- O muhabbet, zâtında ezeldir. Onun sınırı yoktur. Çünkü, Allah bizzat muhabbetir.

65- Özge makam demek, Hak makamı demektir, (Enelhak) makamıdır. Özün, makam; vücudun da o makamın mertebeleridir. Yüzün de o mertebelerin icmalidir. Bu sebeple muhabbet te her şeyden önce yüzde ve yüze tecelli eder. Vücudun diğer organları ancak münferit mertebelerden ibarettir.

66- Muhammed Ali, Nur olduğuna göre mertebeler de on iki İmam olur. Zât deryasından muhabbeti getiren on iki İmamdır.

Hakikat erkânında muhabbetin olması hakikatın o (Dâr)dan ve o (Dîdar)dan gelip yine orada nihayet bulmasından ötürüdür. Zâten gelen giden yoktur, hep bir (An)dır.

(Şâh) ta'biri Hz. Ali'ye nisbetiledir ve Allah'a işaretir. Çünkü Hak, Ali'de tecelli etmiştir. Ali'den de maksat, (Ulviyet)tir.

İşte, eğer sen ulviyete erersen bütün mertebe ve makamları ile Hak'kın insanda tecelli ettiğini bilirsin ve görürsün.

Kısaca, Hak'kı görmek istersen insana bak ki o da sensin.

67- Diğer belli başlı (Gülbank) (Tercüman) ve (Tekbir) ler de şunlardır:

Ahd-ü peymanı yenileme tercümanı:

(Bism-i Şâh....

Erenler oldu iymanım

Gönülde kalmadı şekk-ü gümanım

Şâh-ı Velâyet Pîrim Hacı Bektaş namına ikrarım

Huzurunda secde edüp tecdit ettim ahd'ü peymanım

Nutkunuzu kabul ettim, erenler namına tertkir bu canım

İkrarından dönene la'net!..).

Tekbîr-i Teslim:

(Bismillâh.. ve izestezka Mûsâ likavmihî fekulna ıdırıb biasakel hacere te fenfeceret minhu isnetâ aşerete aynen kad alime küllü ünâsin meşrebehum kulû veşribû min rızkillâhi ve lâ ta'şev fil ardi müfsidîne, azamet-i Hüda.....).

Teslim tercümanı:

(Bism-i Şâh..

Erenler erkânı oldu iymanım gönülde kalmadı şekk-ü gümanım
Kalkub teslim olub Hak'ka hemişe Erenler râhına terktir bu canım
Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât)...).

Bektaşî Tarikatında (Teslim Taşı) denilen ve boyna asılan veya göğse takılan on iki köşeli bir taş vardır. Bu taş, Bektaşilerce, (Musâ aleyhisselâmin su çıkarmak için esasını vurduğu taşa teşbihen Hak'ka teslim ve rizada olduklarını bildirmek için boyuna asılır veya göğse takılır.

Tekbîr-i Tâc:

(Bismillâh, elbhamdüllilâh ellezi caal'et-Tâc v'el-Mi'râc v' el-Minber v'el-Burak Seyyidina Muhammed ve âlih'it-Tayyibin'et-Tâhirin.

Subhanellezi esrâ biabdihi leylen min'el - Mescid'il-Haram il'le-Mescid'il-Aksâ ellezi bârekna havlehu linürriyehu min âyâtina innehu hüv'es-Semi'ul-Basîr.

Elif, Lâm, Mîm Allah'u lâ ilâhe illâ hüve küllü şey'in hâlikün illâvechehu, leh'ül-Hüküm ve ileyhi türceün.

Allah Allah, Sırr-ı Hak, Hânedân-ı Muhammed Ali, Tâc'ül-Ârifin, Gavs'ül-Vâsîlin, Kutb'ur-Rahmâni, Heykel'ün-Nûrâni Hz. Pir-i Destgîr Hünkâr Hacı Bektaş Velîyy'ül-Hora sanîyy'ün-Nişâbüri; azamet-i Hüdâ râ tekbiren, Allahu Ekber Allahu Ekber lâ ilâhe illâllâh-hüvallahu Ekber Allahu Ekber ve lillâhil hamd, havalet-i bâ İmam Rıza Huu Dost!)

Tâc tercümanı:

(Bismi-i Şâh...

Erenler râhına kemter kemîne Yüzüm ferş eyledim ruy-i zemîne
Giyüb ben Kaygusuz'dan Tâc-ı izzet Huu diyelim erenlerin demîne
Ber Cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüsyn alâ râs alâvât...).

Tekbîr-i Hırka:

Bismillâh.. âliyehüm siyâbün südüsin hударin vestebrakin ve hallû asâvire min fidatin ve sakahum Rabbuhum şarâben tahûrâ, azamet-i Hüdâ râ tekbiren, havalet-i bâ Şah-ı Evliya)...

Veya:

Hânedân-ı Ahmed'e kıl iktidâ
Bâş-ü cân-ü terk edüb eyle fedâ
Cehd edersen giydire ta erenler
Hırka-i Fahr-i Muhammed Mustafa
Allah eyvallah Huu Dost!...

Tekbîr-i Tığ-ı Bend ve Kemer:

(Bismillâh... Yâ eyyühellezîne âminû'sbirû ve sâbirû ve râbitû vettekullahe leal-küüm tüfllihûn; azamet-i Hüdâ râ tekbiren,...).

Tekbîr -i Tığ-ı Bend:

(Bismillâh... İekad radiyallahu an'il-Müminin, iz yübâyüneke taht'eş-Şecereti ve alime mâ fi kulûbihim fenzelessekinete aleyhim ve esabihim fethan karibâ, azamet-i Hüdâ râ tekbiren,...)

veya:

Allahu Ekber Allahu Ekber lâ ilâhe illâllahu vallahu Ekber Allahu Ekber ve lillâhil hamd.

Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-ı İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ bülend salâvât, Allah eyvallah Huu Dost!).

Tığ-ı Bend tercümanı:

(Hizmet-i merdane bend ettim dil bendini

Küşade kulmuşım nefsimde dost pendini

Taktı Selmân boynuma Tığ-ı Bendini

Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemal-i.....).

Akşam Çırağı Gülbankı:

(Bism-i Şâh...

Allah Allah akşamlar hayr ola. Hayrlar feth ola. Şerler def' ola. Münkir ve münafık mât ola. Mü'minler âzât ola. Er Hak erenler derviş-i derdimend eyleye. Hizmetinde mukim eyleye. Dirlikten ve birlikten ayırmaya. Hizmetlerimiz kabul ola. On iki İmam, on dört masûm-ı Pâk efendilerimiz gözcümüz, bekçimiz ola. Hâzır ve gâib erenlerin himmetleri üzerimize hâzır ola.

Akşamımızın hayrı gele, Pirimiz Hz. Hünkâr Balım Sultan gerçekler demine Huuu Dost!..

Allahümme salli alâ Seyyidina Muhammed'in ve Ali ve'l-Fatma ve'l-Hasan ve'l-Hüseyin salâvâtillaâhi ve selâmihi aleyhim ecmain!).

Çırağı yakarken:

(Bismi-i Şâh...

Allah Allah, çirâğ-ı ruşân, fahr-i dervişân, zuhur-ı iymân, küşâd-ı meydan.... kanun-ı Evliya, kuvvet-i Abdalan... gerçek erenler demine huu, Allah Dost!).

Çırağı sır (Söndürme) ederken:

(Bism-i Şâh... Allah, Allah...

Bâtin oldu çirâğ-ı nur-ı Ahmed

Zâhir oldu Şems-i Mâh-ı Muhammed

Allah eyveallah Huu Dost!)

Yemekten önceki Sofra Gülbankı:

(Bismi-i Şâh..

Allah Allah.. sofrâ-i merdân, ni'met-i Yezdân, berekât-ı Halil'ür-Rahmân, havalât-ı Pirân..

Bismillâhırrahmânırrahım, ve yutımün'et-Taam alâ hubbihi miskînen ve yetîmen ve esîren innemâ nutimüküm livechillâhi.. lâ nürdü minküm ceszaen ve lâ şekûra..

Allahümme Rabbena inzil aleyna mâideten min'cs - Semâi tekûne lena abden lievveline ve âhirine ve âyeten minke verzakna ve ente hayr'ür-Râzîkin.

Lokma hakkına, cömertler demine, Evliya keremine, gerçeğe Huuu!).

Yemek sofrası geldiğinde okunacak tercüman:

(Evvel Allah diyelim, kadîm Allah diyelim, geldi Ali sofrası Bism-i Şâh diyetlim. Şâh versin biz yiyelim, demine Huu! diyelim. Allah eyvallah Huu!).

Yemekten sonra okunacak Gülbank:

(Bism-i Şâh...

Allah, Allah, bu gitti ganisi gele Hak, Muhammed aAli berekâtını vere. Yiyüb yedirenlere, pişirüb kotaranlara nur-ı İymân ve aşk ve şevk ola. Gittiği yerler gam ve gussa görmeye. Hizmet sahibi hizmetinden şefaata bula. Hak erenler dirlikten, birlikten ayırmaya, Merde nâmerde muhtac eylemeye. Gözcümüz, bekçimiz ola. On iki İmam, on dört ma'sum-ı pâk efendilerimizin katarından, didârından ayırmaya. Üçler, Beşler, Yediler, Kırklar, Gülbank -i Muhammedî, Nur-ı Nebi, Kerem-i Ali ,Pirimiz kutb-ı Âlem Hünkâr Hacı Bektâş Velî lokma hakkına, evliya keremine, cömertler cem'ine, gerçekler demine Huuu!).

Su tercümanı:

(Ve sakahum Rabbuhum şarâben tahûrâ..)

Su içtikten sonra da şöyle denir:

(Hüseyn'e selâm ve rahmet, onu şehid edene de binlerce lânet...).

Ocak tercümanı:

(Bism-i Şâh...

Şevkimiz, şefaattımız, Kızıldeli Sultan efendimizden, Erenlerden, Şahlardan, Pirlerden ola, Huuu Dost!).

Sabah yüz yıkanırken okunacak tercüman:

(Bism-i Şâh... -Allah Allah...

Dest-i kudretullah... cemâl-i Resullullah ... Kemâl-i Resullullah.. Kerem-i Şâh-ı Ve-lâyet Ali... Kerâmet-i Hünkâr Hacı Bektâş Velî.. bi-hürmet-i Balım sultan..

Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl'-i İmam Hasan ve İmam Hüseyn alâ râ salâvât..).

Akşam uykuya yatarken okunacak tercüman:

(Bism-i Şâh... Allah, Allah...

Yattım Allah kaldır beni

Rahmetine daldır beni

Eğer va'dem yetti ise

İyman ile gönder beni

Yattım sağa ,döndüm sola, sığındım Subhanıma, Mürşidime, Rehberime, Pirime, Dinime, İymanıma..... kalkarsam Allah, kalkmazsam aâmentü billâh... destûr, Allah eyvallah!).

Her gün sabah akşam okunacak tercüman:

(Bism-i Şâh...

Allahümme ent'el - Evvelü feyleyse kable şey'in, ve ent'el-Âhirü feyleyse ba'de şey'in ve ent'ez-Zâhirü feyleyse fevkike şey'ün, ve ent'le-Bâtınu feyleyse dünike şey'ün, ve ent'el-Azîz'

ül-Hakîm yâ kâinen kable külle şey'in ve yâ bâkiyen ba'de külle şey'in, yâ men hüve akrebü ileyhi min habl'el-Verîd, yâ men hüve fa'âlün limâ yürîd, ya men hüve bil muntazir'il-A'la ve hüve bil uk'îl Mübîn, yâ men leyse kemislihi şey'ün ve hüv'es - Semi'ul-Basîr ,yâ men hüve alâ külli şey'in kadîr akzî hâcetî bihakki Muhammedin ve âlih-is-Sebtin'et-Tâhirin).

Bundan sonra da (Fatiha-i Şerîf Seba'l-Mesânî) okunur.

Mezar ve türbe ziyaretinde okunacak tercüman:

(Bism-i Şâh...

Esselâmü aleyküm ey erenler, can gözü ile daim Hak'kı görenler. Bu dünya varlığım terk edenler.

Bismillâhırrahmânırrahîm, beni Müslüman olarak ve sâlih kimse hükmü ile öldür. Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât...). Mezara varıldığında veya türbeye girildiğinde ayak ucunda okunacak tercüman:

(Bism-i Şâh...

Allah, Allah..

Cemâlindir senin nûr -i ilâhî

Yüzündür âlemin mihr ile Mâhî

Ayağın bastığı ey mazhar-ı Hak

Erenler başının Tâc-ü Külâhî

Niyaz olsun sana dünya-ü Ukbâ

Ki sensin cümlemin hâcetpanâhî

Bismillâhırrahmânırrahîm, ve lillâh'il-Maşkiru ve 'l-Mağribu fe eynemâ tüvellû fesemme vechullah, sîmâhüm fî vücûhihim min eser'is-Sücûd).

Bir yola giderken okunacak tercüman:

(Bismillâh ve billâh, tevekkeltü alâllah, lâhavle velâ kuvvete, illâ billâh..).

İstîğfar:

(Subhânallah vel hamdüllillâh ve lâ ilâhe illâllah, vallahu ekber, ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahil aliyül azîm.

Estagğfurullah min zenbin ellezî a'lemü ve ente Allâm'ül-Guyûb, Settâr'ül-Uyûb, Gaffâr'üz Zünûb, Tevvâb'ur-Rahîm.

Elhamdüllillâh şâkiren.. salâvât..).

68- Âyinde tıglanacak kurbanlar önce canlı olarak meydana getirilir ve bunlara ince tuz ve su verilir ve bunlar üç nefes ve bir düvaz okunması müddetince de meydan ortasında serbest bırakılır. Sonra tekbirlenir ve kesilmek üzere dışarı çıkarılır.

(Bektaşiliğin Destürü ve Düstürü Ek Notları)

- 1- Kapıya Şarktan girilir.
- 2- Hakikata buradan girilir ve bu visâl yoludur.
- 3- Mürşid Postu Muhammed Postudur, Rehber Postu da Ali Postudur.
- 4- Maddî açıdan.
- 5- Yer Şuhud âlemine, gök te Ma'na âlemine işaretir ve insan bu her iki âlemin yavrusudur ve bu ikisi arasında gelip gitmektedir.
- 6- Baba olacak namzette beş esaslı şart aranır:
 - 1- Hiç bir uzvu noksan olmamak.
 - 2- Hastalıklı olmamak.
 - 3- Bektaşî babadan olmak.
 - 4- Onbeş yaşını aşmış olmak. Yirmi bir yaş, genellikle, (Babalık) yaşıdır.
 - 5- Çok güzel yüzlü olmak.
 - 7- Bir anlamda Pir'den murad tövbe ve telkindir. Bununla ilgili olarak ta (Peder)-den murat ta (Ahdullah)tır; (Üstad)dan murat ta (Ali'ye vefa ve teslim)dir.
- Meydan da erenlerden kalmıştır. Meydana Şeriat kapısından girilir ve Erkân kapısından çıkar.
- 8- Meydan, bütün kâinata işaretir.
- 9- Bektaşiliğin (Bektaş) kelimesinin eski Türkçe harflere göre yazılışı açısından da şöyle bir tefsiri yapılmıştır:
 - (B)- Büluğ demektir. Yani, ruh ile nefsin izdivacından hasil olan kalbî çocuğunu büluğ derecesine ulaştırarak ve tahkik makamına nail ederek zâhirini Şeriat ve bâtınını hakikat ile nurlandırmaktır.
 - (K)- Kifayet demektir. Büyük hakikatı istemekte mücahid olan dervişin kanaat hazinesine malikiyet ile dünya çirkâbından elini çekmesi ve tecerrüt etmesidir.
 - (T)- Tûrabî demektir. (Sufî toprak gibidir) fehvasınca kibir, hased, büyüklük taslama, böbürlenme ve kötü huylardan temizlenme ile tevazuun kemâl mertebesinde bulunmaktır.
 - (A)- Ülfete işaretir. Ülfet te ârifâne bir suhbetten ve Tasavvuf ehlinin muarefesinden ibarettir. Çünkü, Tasavvuf ehli ile oturan Allah ile oturmuş gibidir. Hayırlara v Hak yoluna delâlet ülfetle olur.
 - (Ş)- Şerif'e delildir. Perhizkârlık, emr-i bilma'ruf ve nehy-i anilmünker demektir.
- İşte, ancak, bu harfların ma'naları ile hareket edenlerdir ki (Bektâş) ismine nail olabilirler.
- Yine eski Türkçe yazılışa göre (Mürüvvet) kelimesi, (Ebced Hesabı) ile (646) eder ki bu rakam Hacı Bektaş Veli'nin hicri doğum tarihini gösterir. Ve (Bektaşîye) kelimesi de aynı hesaba göre (738) eder ki bu rakam da Hacı Bektaş'ın Hicri ölüm tarihini gösterir.
- Mazhar-ı nûr-ı Hüda mihrâb-ı esrâr-ı Ali
Pir-i erkân-ı Tarikat Hacı Bektaş Veli

(Birkaç Ses Birkaç Nefes Ek Notları)

1- Hakikat ehli için yüzdeki hatlar birer yazıdır ki bunlar bu yazıdan haberdar olmayanlar için gizlidir.

2- İnsanın her parçası kâinatı meydana getirir. Çünkü kâinat insan için yaratılmıştır; kudsi hadîste şöyle denmektedir: "Sen, sen olmasaydın ben felekleri yaratmazdım".

Kâinatın her parçası Hak'kın bir parçasıdır ve her parçadan Hak'ka varılır. Kâinat ta insanda mündemiştir.

İnsanın her bir parçasını, Hak ,hikmet mayası ile mayalandırmıştır, yani insanın vücudu büyük âlemdir ve hep o büyük hakikatı, o büyük aşkı gösterir bir âbidedir.

3- İki göz bir görür, Yalnız (Sirâcen)den maksat hayrı gören sağ gözdür; (Vehhacen) den maksat ta kötülüğü gören sol gözdür.

4- Göz kapakları ile kirpiklere de (Fetahnâ) sûresi yazılmış; yani insan kirpiklerini açıp bakınca hakikatı görmektedir ve görmelidir demektir.

(İnnâ fetahnâ..)nin hakikî ma'nası şudur: biz o çamuru öyle açtık ve öyle beyana getirdik ki ondan (Âdem) sureti meydana geldi. Âdem sureti de en güzel bir surettir. Çünkü, gözden o sureti gören güzeldir. Bundan ötürü de o güzelin gördüğü şey de, ki kendi yapısıdır, tabiatıyla güzel olacaktır.

5- Allah Kur'anda: "Biz insanı en güzel surette yarattık" buyurmuştur.

6- Ezeli yaratıcının insan resmini kudret kalemi ile tavsir eylemesi demek (Nun vel-kalem ve mâ yasturûn) ile, yani (Kün) emri ile tavsir eylemesi demektir.

7- Yani, ben bu rumuzu, yani çeşitli şekilleri, mertebeleri tahavvülleri, istihaleleri niçin yaptığımı, hangi şekilden hangi çeşit zevk etmek istediğini (Esmâ)yı öğrenmekle buldum. İsimler, sıfatların isimleridir. Her sıfatın bir ismi vardır. Meselâ, divar, taşlardan ibaretir amma ona divar diyoruz, taş demiyoruz. Hâlbuki hakikatta divar aynı taştan başka değildir.

8- Bütün esmâyı ve müsemmayı bildikten ve rumuzu anladıktan sonra öğrendim ki bütün bunları câmi olan kâmil insandır ve kâmil insan Hak'tır. İnsan bir Dergâh'tır ki onda bütün mevcudat vardır. Bütün mevcudat insan denen Dergâh'ın zerrecelerini teşkil eder.

9- Subhanellezi esra (Subhânellezi esrâ biabdihi el-leyle..) âyetine işaretler. Yani o Subhan, kendi kulunu, yani Muhammed'i gece vakti seyran ettirdi, ona bütün mevcudiyeti, bütün varlığı gösterdi ki Muhammed'te yine o Hakt'ır, Muhammed suretinde bir cüz'iyet göstermiştir. Başka bir deyişle, Hak, kül olması bakımından yine kendi olan cüzünü yine kendi olan külliyyetine yaklaştırmıştır. Esasen cüzler, küllerine, asıllarına daima yaklaşılmaktadırlar.

İnsanın başındaki saçları gecenin karanlığına benzetilmiştir ki saçlar insanın kafasını, yani beynini, aklını örtmektedir. Ve en nihayet o saçlar insana güzellik veren madde-i aşktan başka değildir. Saçlar, aleâde kıllardan ibaret değildir.

10- İnsanın yüzündeki çizgiler de, hatlar da Kur'anın birer esrarıdır. Çünkü, insanın yüzü Kur'anın (Fâtiha)sı gibidir ve bütün insan vücudu da Kur'an gibidir. Nasıl, (Fâtiha) suresi bütün Kura'anın ma'na ve esrarını toplamış bulunuyorsa, insan vücudunun (Fâtiha) sı olan yüz de insanın bütün ma'nasını, esrarını, ruhunu aks ettirmektedir.

İnsanın yüzündeki çizgileri, hatları okuya bilen bütün sırlara, bütün hakikatlara ârif olur. O çizgiler o insanın maddî varlığının ne olduğunu, ne olacağını, ne gibi mertebelere, tahavvüllere gireceğini gösterdiği gibi, onun ma'nevî varlığının da ne olduğunu ve ne olacağını gösterir ve ispat eder. Aynı zamanda hem vücutta iken hem de vücuttan çıktıktan sonra da o insanın ne olacağını bildirir. Bu sebeple, yüzü iyi okumak gerektir.

İnsanın (Fatiha)sı olan yüzdeki (Ben)ler, Fâtiha'nın noktalarını, kirpikler de Fâtiha'nın (Elif)lerini teşkil eder. (Elif) noktanın uzamış şeklinden, diğer harfler de (Elif)'in değişik şekillerinden başka değildir. Dolayısıyla, yüz alfabeti, değişik harflerden mürekkep olmasına rağmen aynı bir hakikatı ifade ederler, aynı bir aşkı terennüm ederler ve aynı bir visâle varmaktadırlar.

11- Senin kaşların bir kokulu çiçek gibi yazılmıştır. O kaşlar ki (kaabe kavseyn)'dir ve binbir sırrı içermektedir. Ve bütün bunlar sana maddî bir güzellik verir, görenleri mest ve hayran eder. Nasıl etmesin ki senin yüzün Allah'ın defteridir ve sen onda yazılısın. Bütün aşkın, visâlin menbaı odur. Hakikat ondan gelir, ona gider.

12- Hak'kı insaf etmek, Hak'kı bütün makam ve mertebeleri ile, tahavvül ve istihaleleleri ile gerektiği şekilde bilip onun hakkında haksızlık etmemek demektir ki insan ancak o zaman Hak'kın tâlibi olmuş olur. Zira, Allah'ın ve kendinin ne olduğunu gerçekten bilmiş olur. İşte ancak bu hâli ihraz edendir ki irfanla lâf edebilir, böylece lâf etmeğe hak kazanabilir.

13- Hak'kın yüzünü görmek için beyni şeffaf kılmak demek, hakikata hayâl katmamak, yani Hak'kın yüzün her yerde ve her şeyde görmek, yani her yerin ve her şeyin Hakk'ın yüzü olduğunu yakinen bilmek demektir. Beynin bu derece şeffaflığa kavuşturulması da tam bir bilgi ile mümkündür. Bu tam bilgiyi de sen telkin mayası ile al ve telkin mayası ile sat. Yani, bilgi sözle alınır ve sözle satılır. Gaybî'nin: (sözsüz bu âlem Âdem bir anda târac ola) dediği budur.

14- Aradığın kendin olduğun zaman, o dereceye ulaştığın zaman aynan saf olmuş olur. Yani nereye baksan hep Allah'ı, hep kendini görürsün.

15- İşte, bütün bunları yapan, yaptırın Allah'ın feyzidir. Çünkü o mutlak feyz sahibidir. Eğer onun feyzi olmasa hiç bir şey de olmaz. Hiçbir şey fiile, varlığa gelmez.

Allah'ın feyzi, nurları yapmıştır, Hakikatta nur bir ise de mertebeler dolayısıyla çoğalmıştır. Zira, kendini bilmek ve sevmek için mertebeye nüzûl etmiştir.

16- Kur'anın sırrı Âdem'dir. Çünkü, Kur'anın sâmiti de nâtık da Âdem'dir. Zira, Âdem, bütün varlığı kendinde toplamıştır; bütün varlık ondan görünür, ondan okunur.

17- Rahmanın arşı da Âdem'dir, Arş'ın zâhiriî manası maddiyatın sınırındır, maddiyat ile ma'neviyat arasında berzahıtır.

Hakikatta ise Rahmanın Arşı insandır. Çünkü insanın bir yönü ruha, zâta; bir yönü de maddeyedir ve Âdem arada berzahıtır.

18- Zât-ı Sübhân, Âdem'dir; çünkü (99) esmâ-ı hüsnâyı kendinde toplamıştır. İnsan bütün varlığı kendinde toplamış olması dolayısıyla bütün isimleri de ve müsemmayı da kendinde toplamış olmaktadır. Bundan ötürüdür ki insanda bütün hayvanların da huyu vardır.

19- Âdem'in (Âhîret) olması varlığın mertebeleri bakımından en son gelmiş olmasından ötürüdür. Vücutta iken de vücuttan çıktıktan sonra da (Âhîret) insandır.

Cennet te insandadır. Çünkü, insan zattan gelmiştir ve bütün mertebeleri toplamıştır. İşte o mertebelerden adım adım zata yaklaştığı nisbette onun için cennettir.

Cennetten murad zevktir. Zevk te insan gibi tekâmül eden bir varlıkta bulunmazsa başka nerede bulunur?

20- Hazret, yani (Zât) insandan göründü. Âdem, zâtın bir nişanesidir, zattır. Âdem hem ma'nâyı hem maddeyi toplamış olmakla zât ta maddesiyle ma'nasiyle Âdem'den görünmüştür. Âdem, aynı zattır.

21- Asıl kitab âlemdir ve o hep mevcuttur. Ancak, bizim onu okuyuşumuz nisbetinde taakub ve zaman hasıl olmaktadır.

Kâinat kitanbının satırları da hâdisattır ki lâyuad ve lâ yunsâdır.

22- Tabiat, (Levh-i Mahfuz)dur ki (Â'yân-ı Sâbite)dir. Bütün mevcudiyet, varlık onda mündemiçtir ve bütün varlık odur, yani birdir. Tabiat veya Tabii demek, hep kendi demektir.

23- Tabiatıta her cisim ma'nalı bir lafzdır. Gerek esma ve gerek müsemma bakımından her cisim bir ma'nayı şâmindir.

24- Kudsi ruh benden başka bir şey değildir. Tecelli de dört unsur ile zâhir olmuştur. Fakat, sen beni dört unsur olarak değil, kudsi ruh olarak gör.

25- Cümle nâsût-ı cihan feyzini benden alır. Zira, ben kudsi ruhum, lâhutum. Nasıl ki bütün varlığı aydınlatan güneş bütün yakıscı zerrelere câmi bir makam ise ve bütün cihani aydınlatmakta ise işte ben de o lâhutiyet makamıyım ki, o nur makamıyım ki gerek Gayb ve gerek Şuhud âlemi nurunu, feyzini benden alır.

26- Hakkı bilmek isteyenlere benim sözlerim (Salâ)dır, da'vettir, yani benim dilim Hak'kın varlığını i'lân etmektedir.

27- Ben Hak'kın zâtıyım. Vasfım da (Kul hüvallahü ahad)tür. Yani, ben ne doğarım, ne doğurulurum, ben (Ahad)ım. Ümm'ül-Kitab olan vücudum (Gaybî) namına gelmiştir. Çoklukta ben (Gaybî) namıyla anılırım. Kitab benim vücudumdur. Kitab ta ben, Gaybî de benim.

28- Hâzır-ü nâzır sensin demek, İşte Allah sensin demektir.

29- Ârifâne, yani doğru bakarsan, yani gerçeği bilerek bakarsan (Nefsini bilen Rab-bini bilir) hadistinin sırrım da anlarsın.

Hak sana senden yakındır. Zira, sen şekilsin ve onun gölgesisin. Fakat o asıldır. Demek ki o sana senden yakındır. Çünkü, senin aslın odur.

30- Ârifâne bakarsan, doğru bakarsan, yani sende sana senden yakın olan Hakk'ı bulursan o zaman sen Hak olur ve bu suretle de lâyezâle ermiş olursun.

31- Sen bir hayalsin ve hayâl âlemindesin ve sen arada perdesin. Senin madden perde olmuştur.

32- Yüz dediğimiz, baş ta dahil olmak üzere bütünlüğü ile kafa sathıdır.

Kafada bulunan hücreler levh-i mahfuzdur. Orada ne varsa insan ona göre düşünür, ona göre görür. Bu levh-i mahfuzun şerhini de insanın sözü yapar. Orada olanı söz ifade eder. Çünkü orada bir şey olmasa söz hiç bir şey ifade edemez.

İşte, bütün kâinat ta bir levh-i mahfuzdur. Fotoğraf camı buna güzel bir misâldir. Hâdiseler ve şekiller de kâinatı şerh ederler.

33- Sözüümüz Kur'andır, çünkü, insan nâtik Kur'andır.

Yüzümüz de Rahmandır. Çünkü Allah insanı kendi suretinde yaratmıştır.

Ve yine Rahman, hayat verici, feyz verici anlamınadır da. İnsanın yüzü Fâtihat'ül-Kitab olmakla Rahmanın tecellisi büzüm yüzümüzdür.

34- Eğer insan; (İnsan Kur'an ile eştir) sözünün ne demek olduğunu bilmezse tabii kemâle eremez.

35- İki kaş, dört kirpik ve bir saç yedi hattır ki bunlar Anadandır. Yüzün iki yanındaki dört saç, iki bıyık ve bir de alt dudağa bitişik kıllar da yedi hattır ki bunlar da Babadandır.

Bu yedi hat yirmi sekiz harfa işaretir ki Kur'an harfleridir.

Bu hatlar Kur'anın (Fâtihas)ı gibidir. Bu hatlar, zattan çıkıyor; ve okunup zat bilin-sin ve zata visâl hasıl olsun içindir.

Bu siyah hatların yaptığı kırışıklıklar da beyaz hatlar i'tibar edilir ki hepsi otuz iki harf eder. Otuz iki harf ta (Âdem) kelimesidir. Dişlerde otuz ikidir ve dişlerden de ancak otuz iki ayrı ses çıkabilir.

Bu otuz ikiyi dörder dörder ayırırsak sekiz tane dört eder ve bu sekize asl olana (Bir)i eklersek dokuz eder. Dokuz sayısı bütün sayıları, yani sekize kadar olan bütün sayıları toplamıştır. Kâinatta ne varsa hep bu dokuz sayısının tekrarı ile sayılabilir.

Ve yine, bu dörder dörder ayırma keyfiyeti de insanın Zebûr, Tevrat, İncil ve Kur'an gibi dört kitaba işaret olduğunu gösterir.

Yüzümüzde burun hizasından geçmek üzere (nitekim geçmektedir) bir hat çizilirse bu hat (Hattı- Üstüvâ) ya delildir ve insan kafasının mevcutlar âleminin her iki yönünü yani (Gayb) ve (Şuhud) yönlerini toplamış olduğunu gösterir.

İşte, bu hatları ve bunların ma'nalarını, nereden gelip nereye gittiklerini ancak ârifler bilirler. Hayatımızı ifade eden beyaz hatları meydana çıkaran bu siyah hatlardır. Bunları bilmeyenler dalâlettedirler.

36- Zât'ın etle kemiğe bürünüp insan suretinde görünmesi, başka bir deyişle harfa bürünmesi, anlama gelmesidir. Zat evi, asl olan yer, asl olan derya demektir. Her insanın bir anası ve bir babası vardır ki bunlar iki deniz telâkki edilirler. Visâl olup bu iki deniz birleşince meydana çıkan yeni vücut ta Ana tarafından yedi hatta sahiptir. Bülûğa erdikten sonra da Baba tarafından olan yedi hat kendisinde zuhur eder.

37- Visâle erişmek demek devranda bir çok zerrelere bir çok mertebelerden geçerek insana ulaşmak demektir. Bu mertebeler birer sırat ve bütünlüğü ile bir (Sırat)tır ve bu sırat-tan geçtikten sonra ulaşılan insan şekli de (Cennet)tir. Esfel olan her şey de cehennemdir.

Bir ma'nada erkek tenasül organı da sırat telakkî edilir.

38- Şeş cihet, insanın etrafında olan altı yöndür ki kendisiyle birlikte yedi eder, yani ruhu ile yedi eder.

İşte, yukarıda kısaca açıklamasını yaptığımız (Yedi Hat)ın esası da insanın bu altı yönü ile bir de ruhudur ki yedi eder. Yüzdeki yedi hat, işte bu esasın yazısıdır.

39- Âdem, kiblegâhtır. Zira, âlemlerin zübdesidir ve çünkü izâfî ruh ondadır. Bütün âlem onun nefsidir, o ruhu yaşatmak için vasıtaadır. Bundan ötürü bütün âlemi kullanma kudreti de Âdem'dedir.

Âdem, Nebî'lerin sonudur çünkü her şey onda tamam olmuştur; bu varlık onunla ikmâl olunmuştur. İşte bunu böylece idrâk edersen ancak o zaman ma'nen de, ilmen de Nebî'lerin sonu olursun ve ancak o zaman yaratılışın maksadı olan sevgiye, uhabbete, cemâle yüzünü çevirebilirsin.

40- Müteşâbih olsun Muhkem olsun bütün âyetler insandadır, onun eseridir. Çünkü insan gerek sâmit gerek te nâtk Kur'andır. Bundan ötürü de berat insanın eline verilmiştir.

Hey sakî! yani Ey Hak! artık bize piyale sun, yani made-i aşkı sun!

41- Dört kapı ve altı yönden ibaret olan şehir insan vücududur. Bu şehrin otuz iki Hânedâânı da otuz iki harfur ki insan bu harflardan mürekkeb bir alfededir.

42- Dağlar, kafadan gayri olan vücuttaki çıkıntılardır.

43- Şaha mahsus saray beyindir, akli melekelerdir.

44- İnsan üç yüz on iki bin parçadır.

45- İnsana da üç yüz almış altı yerden kan ve su gelip dolaşır.

46- Tûbâ, Âdem'dir. Tûbâ'nın kökü havada, yaprakları yerededir derler. Nitekim, insanın da başı havada ayakları yerededir.

47- İnsan vücudu da dört yüz yetmiş yedi yerinden sinirlerle birbirine bağlıdır.

48- O bağların içinde de üç yüz yirmi üç bin müfredât vardır.

49- Kur'an da altı bin altı yüz altmış altı âyetten müteşekkildir.

50- Fâtiha'nın hem başta hem de sonda sayılması ile Kur'andaki sûreler yüz on beş eder. İşte bu surelerin aslı da insan vücududur. Çünkü, insan nâtk Kur'andır.

51- Görünen çokluk, âlemler, bir elif'ten başka bir şey değildir.

Bütün kâinat bir elif'tir ve sen de onun bir mislisin. Ve bu elif te vahdet noktasından çıkmıştır, onda mündemiçtir.

52- O elif'in aslında ne harf, ne lafz, ne ses vardır. O elif baştan başa sırlarla doludur. Çünkü zat ondadır, Zât, elif'tir. Lafzı çıkaran o elif'in unsurlarıdır. Lafz, harf, ses unsurlardan başka bir şey değildir.

53- Gerçi surette ben elif gibiyim ama ben elif değilim. Elif olan unsurlardır.

Ben o cennetim ki onun yanında elif kuru bir da'vadan ibarettir. Çünkü ben ruhum, madde değilim. Cennet te, maddelerin birbirlerine olan zıtlarının kaldırılmasından ibarettir. İşte azdat dolayısıyla madde kaldırılınca tekrar asla, yani bana dönmeniz cennettir. Aradığınız benim, cennet benim.

54- Her ah! eden nefeste saltanat süren, ser çeken, yani binlerle şekle girip kendini binlerle surette seven ve bu sevgi dolayısıyla de saltanat süren hep elif'tir.

Maksat ta gönüldeki muhabbet da'vasıdır. Başımda olan elif te ancak o sevdadır, o aşktır.

Ben ki elif'im, bin bir suretten dönüp dolaşıp yine kendime, ruhuma, nuruma avdet ediyorum ve o zaman bir Ah! çekiyorum ve Ah! kalıyorum.

55- Hakikat otuz iki harftir ve insan da otuz iki harftan mürekkep bir nâtik Kur'an'dır. Dişler de otuz ikidir ve dişlerden çıkan sada da otuz ikidir ki bütün mevcudiyettir.

Bu otuz ikiden biri cennet anahtarlarıdır. O da bu otuz ikinin içinde bulunan (Sultanî Ruh)tur. İşte ona vardığın zaman cüz'i ruhtan küllî ruha varmış olursun, dolayısıyla ebedi cennete dalmış olursun.

O elif, Mevlâ'nın adıdır, Allah'tır.

Allah kelimesinin baş harfî (Elif)tir ve kendi mevcudiyetini cem etmek için bu (Elif)e iki (LL) ve bir de (H) eklenmiştir.

Allah kelimesi, tam bir kelime olarak, bütün mevcudatı, varlığı ifade eder. Allah kelimesindeki iki (LL) mükevvenâta işaretler. Eğer bu iki (LL)yi atarsak geriye bir (AH)! kalır ki bu zata, ruha işaretler.

Ve işte, bütün aranan ve var olan da bu zattır, bu aşktır.

56- Farka geldik ve cihanı var ettik, dolayısıyla Allah'ı var ettik, adına da Allah dedik ki esasta zât biz idik ve farka gelen de biziz.

Hânedan maksat ta kâinatıdır ve insan şeklidir. Yani Allah kâinatta ve insan şeklinde görünmüştür.

57- Önce, balçığın şekli yoktu. Tekâmül ede ede nihayet insan şeklini buldu ve hâne de kendi hânedan orturan da kendi oldu.

58- İnsan sureti vasıtasıyla cüz'iyet ve külliyet birleşti ve hepsi birden aAllah oldu. Ancak, bu sözlerimiz tefhîm içindir. Ayrılık ve sonradan birleşme yoktur. Çünkü hepsi bir tek vücuttur.

Nokta-i amâ, görünmez nokta (ben bir gizli hazîne idim...) hadisine işaretler. Yani gizli idik, sonradan farka geldik. O noktanın içine girdik yerleştik ve onunla birlikte zuhur ettik.

(Küntü Kenz) sırrını orada söyleşmekle farka, ayana geldik. Ayana gelesiye de her zevki duyar olduk. Bu suretle de onun ismine Rahman dedik. Rahman, gerçek anlamda, hayat-taki bütün zevklerdir.

59- Kâinatı birlikte yarattık. Zâten, hepimiz biriz. Kainat ta bizden başka bir şey değildir.

60- Yedi kattan maksat yedi yıldızdır. O yıldızlara karşı olan durumumuz da yerleri de yedi kat yapar.

Yedi yıldız bakımından kâinatın yedi günde yaratıldığı da söylenir. Bu da (Kün) emrinden sonra sıra ile yedi yıldızın meydana gelişine işaretler ki bunda eski astronomik görüşün etkisi açıktır. Bu yedi yıldız hesabı ile olan yedi güne de bir hafta denilmiştir. Kısaca, kâinatın yaratılışındaki altı veya yedi gün hesabı Dinlerin ve eski Astronomik görüşün etkisini aks ettiren bir görüştür.

Rızktan maksat ta tahavvül ve istihalemdir. Bundan maksat ta devrandır. (Besle ve beslen!) tekerlemesi de devranda hep birbirimize girip çıktığımızı işaretler.

61- Hüri ve gılmandan maksat zevklerdir. Zevklerin de en üstünü güzel kızlar ve oğlanlarla olduğundan ve bunlar da dünyada bulunduğundan demek ki cennet te dünyadadır. Yani, cennet hâldedir, istikbalde değildir.

62- Srâtin bir çok manası vardır. Fakat, esas i'tibariyle şekilden şekle geçmektir. Visale varmak, cennete varmak; varamamak ta cehenneme düşmektir.

Cennetin asıl manası (ilim)dir. Cennet dereceleri de ilim derecelerine göredir ve ilim dereceleridir. Cehennem de cahilliktir ve cehennem dereceleri ve cahillik derecelerine göredir ve cahillik dereceleridir.

İnsan şekli visâl yoludur, yani insandan başka diğer bütün maddeler ancak insan şekline girmekle visale ulaşmış olur. Ama visale ulaşmak için esas şart hakikat bilgisine sahip olmaktır. İnsan şekline girmek ancak bir vasıttır. Fakat, insan şekline girilmeden de hakikat bilgisi elde edilemez; diğer hiç bir şekil buna müsait değildir.

Mizanın gerçek anlamı insan şekline geldikten sonra irfaniyet veya cehalet derecesinde iyilik ve kötülük bulmadır. Dine göre de herkes ne yaparsa onu bulacaktır ve yaptığı derecede bulacaktır.

63- Arş, ma'nevîyatın sınırı, Kürsü de maddiyatın mecmunun başlangıcıdır. Arş, bütün maddiyatı da içerir.

İkten Arşı ve Kürsü'yü gezdirir durduk ve insanı sonradan yarattık demek, insan tâ ezelden vardır. Ancak, biz taakubumuz dolayısıyla olan şeyleri hâdiseler gözü ile görüyor ve onun için de sonradan oldu diyoruz. Halbuki biz fermanımızı ezeld eyledik.

Kevn-ü mekânın boş kalmaması lâtifin kesif olması ile mümkündür. Eğer kesafet olmasaydı biz her tarafı bomboş görecektik.

64- Mübhem demek akla gayet zor sığabilen kavram demektir.

İsm-i A'zam, zata, ulûhiyete, küllî kudrete, mutlak vücuda işaretler ki o ism-i A'zam bizde izhar oldu, onun izharını yapan bizim ruhumuzdur.

İsm-i A'zamn izharı çamurdan vücuda gelen milyarlarla şekilden sonra insan şekli iledir. Yani o, tekâmül ederek kendini insan şeklinde gösterdi ki o biziz. Çünkü, insan biziz. Ve o, kendini ilm ile de hakikat sözleri ile de her an izhar ettirmektedir.

Ruhumuzdan bir ruh revan eyledik demek letafetin kesafete inkılâb etmesi ve fakat, yine de letafetin kesafetle birlikte mevcut olması demektir. Yani, kuvvetin maddede mevcut olması demektir. Bütün bunları yapan da hep kendidir.

65- Âdem ile Havva'nın birlik olması şudur: bunlar ezelde zât i'tibari ile bir idiler, bir ruh idiler, Sonra farka gelmekle unsurlar oldular ve unsurlardan da sırasıyla insan şekline girdiler ve burası ne güzel bir mekân dediler.

Acaba insan şeklini meydana getiren ve erkeklik ve dişilik cinslerini meydana getiren sebep nedir?

Bu mühim meseleye kesin bir cevap verilemezse de Havva'nın Âdem'in ege kemiğinden hasıl olması demek, ege kemiği (Meni) nin toplandığı yer olduğundan, Havva Âdem'

in (Meni)sinden hasıl oldu demektir. Fakat, bu da nasıl oldu? diye sorarsak bu soruyu da kesin şekilde açıklamak mümkün değildir. Fakat, şu muhakkaktır ki daha hayatın başlangıcından beri (İnsan) zümresi diye bir zümre ayırmak mümkün değildir. Hayat sularda bir takım küçük hayvancıklarla başlamıştır ve insan şekli de işte böyle bir hayatın tekâmülüdür.

Meni ile meydana gelen hayvanlar da memeli hayvanlar olmuşlardır. Zira, meydana gelecek yavrunun beslenmesi zarureti karşısında tabiat, dişilerdeki memeleri, yani gıdaların hülasası olan süt biriken yerleri geliştirdi ve bu suretle meni ile meydana gelen hayvanlar memeli oldular. Fakat, yumurta ile meydana gelen hayvanlarda da (Çiftleşme) faaliyetini görüyoruz ve onlar yavrularını yumurtadan çıkarıyorlar ve sütle beslemiyorlar. Acaba bunun açıklanması nedir? Bu da cevaplanması güç bir da'vadır. Ancak, biz bu konuda şöyle diyebiliriz: Yumurta memeli hayvanlarda da vardır ve esas ciftleşme, yumurtalarda olmaktadır. Yalnız bazı memelilerde yavrular dişilerden doğrudan doğruya doğuyorlar, yumurtadan çıkan hayvanlarda ise önce yumurta doğuruluyor ve sonra o yumurta üzerine yatırılarak ve bekletilerek yavrular, dolayısıyla, doğurtulmuş oluyor.

Çiçeklerde görülen rüzgârlar veya böcekler vasıtası ile çiftleşme ve çoğalma da başka bir mesele teşkil etmektedir.

Âdem ve Havva'nın cennette buğday yemesi sözünden maksat ta, buğday vücudu besleyen başlıca gıda olduğundan, insanın ruhunun vücuda bürünmesine vücut yapmasına işaretler. Ruhun kendiliğinden vücut yapması ve kendisinin de yaptığı vücudun içinde bulunması keyfiyetinin sembolik bir ifadesidir.

Sürdük bu dünyaya puyan eyledik demesi de âzt bakımından söylenen bir sözdür. Yani, zattan, ruhtan ayırıp kesrete soktuk, şekilden şekle soktuk demektir.

Kesrette vahdeti ve vahdette kestreti bulmak ve görmek usulü hakkında da burada şuna işaret edelim ki:

Birliği görmek kesreti bilmekle mümkündür. Kesrette yapacağımız bütün seyran il-mimizin nisbetine, derecesine ve her şeyi basiret gözü ile görebilmemize bağlıdır. Basiret gö-zü demek ruh demek, ilim demektir. Zira, her şekli muhit olan ruhtur. Çünkü, şekiller, ruhun temessülünden başka bir şey değildir.

Kâinatı seyr etmemiz yedi göz ile mümkün olabilir ki bu yedi gözden murad yedi ma'nadır. Bu yedi de teferruatıyla yetmiş kadar dayanır, ölmeden önce ölmek te bunda dahildir.

Kısaca, bütün varlık, kâh var ve kâh yok olarak nazara alınırsa tam hakikat tezahür etmiş olur. Nisbetler, taakub da bunu emr eder. Zatta ise bunların hiç birisi yoktur. Orda ne varlık ne de yokluk vardır.

66- Tûfan, hem maddi hem ma'nevîdir. Ma'nevîsi: hakikatı dinlemeyenler selâmet gemisine binemediler, cehalette, felâkette kaldılar; hakikatı dinleyenler ve anlayanlar ise gemiye bindiler, yani kurtuldular demektir.

Nuh Neciyullah demek Allah'ın kurtuluşa erdirdiği Nuh demektir. Kurtuluştan maksat ta hakikatı anlamış olmaştır.

67- Sâlih'in devesi, maddeten, zaten kaya içinde, yanî (Mağara)da büyüyordu.

Bunun iç ma'nası da şudur:

Kaya ki o tek vücuttandır, o tek vücudun unsurlarındandır. Bütün mevcudat gibi de-ve de o unsurlardan , o tek vücuttan meydana gelmiştir. Hatta Sâlih, (Devem nereden çıktı ise ben de oradan geldim) demiştir.

İşte bir çok insanlar bu tek vücuda inanmadıklarından dalâlette kalıp emin olamadılar ve yerle bir oldular, yok oldular. Bu anlamın maddîsi de Sâlih onlara inkisar etti de onlar bir Tâuna yakalanarak öldüler demektir.

68- Ashâb-ı Kehf şunlardır:

(Yemlihâ, Meyselînâ, Tikselînâ, Mernûş, Debernûş, Şâzelûş, Kefestatayyûş, Kıtımr).

Ashâb-ı Kehf'in uyuması yetmiş veya yediyüz yıl olarak kabul ediliyor ki bu onların hakikata vâkıf olup o kadar yıl devranda ruhen seyrde bulunmuş olmalarına işaretler. Bunlar uyandıktan sonra üzerlerindeki eski paralarla nazar-ı dikkatı çekmişler ve ta'kib edilmişlerdir. Rivayete göre takibten kurtulmak için bunlar dağlara kaçmışlar ve dağlarda başlarını toprağa sokup aylarla toprak altında tagaddi etmek gibi acibeler göstermişler. Bu gün Hint fakirlerinin gösterdikleri bu gibi garibeler de onlara irca edilmektedir.

Bu gün Avrupa'nın en makbul cins saydığı köpeğin de (Kıtımr) neslinden olduğu bazı söylentiler arasındadır. Bu cins köpeğin ana vasfı insana çok benziyişi ve çok hassas oluşu imiş.

Mûsa'yı (Tûr) da okuttuk demekten maksat şudur: Mûsa, eskiden her şeyden ayrı bir Allah'ın mevcudiyetini farz ediyordu. Ne vakit ki onu görmek istedi kendinden gelen bir ses ona: "Eğer sen benî (Allah'ı) görmek istersen kendine bak, çünkü Hak sende tecellî etmiştir" dedi. Nitekim buna bir misâl olarak ta ağaç Musa'ya: "Ene Rabbüküm'ül-A'lâ" dedi. İşte o zaman Musa hakikatı anladı ve kendi kendini dinleyerek (Tevrât)ı meydana getirdi.

Musa'nın Tur-ı Sinâ'ya gitmesi keyfiyetinden maksat ta dağlar ve taşların da kendi nefsinden başka bir şey olmadığını idrâk içindir.

Şit'e çulha dokutmaktan anlaşılması gereken de şudur: zâtî gereklilik için Şit, maddelerin tahavvül ve istihale ettiklerini anladı ve bunun için çalıştı. İdris te bu tahavvül ve istihalelerin, mertebelerinde nasıl zuhur etmeleri gerektiğini açıkladı ve bu suretle kâinatın düzenini sağladı. Başka bir deyişle, Şit, iptidai maddeyi kurdu İdris te onu hayat gereğine göre biçti dikti, yani yerli yerine koydu. Dış anlamda, Şit, çulhacıhğın; İdris te terzilğin üstadidir.

69- Süleyman'ın dehre Sultan eymlemekten maksat vücut bir vücut olmakla beraber bu tek vücutta esfelî ve a'lâyî bildirmektir. İşte, Ya'kub, Eyub ve Ykusuף kıssaları da hep bu esfel ve a'lâyî bildirmek ve esas olan zevki tattırmak içindir; maddî ve ma'nevî bütün mertebeleri bildirmek içindir. Aynı sebeple, yani yine bu mertebeler bilinsin diye Musa da Şuayb'a çoban yapılmıştır.

Bu sebepledir ki kainatta öncülük, mürşitlik edenlerin herkesten ziyade devrana vâkıf olmaları şarttır.

70- Yusuf-u kuyuya atmaktan maksat ruhun ceset içinde habs edilmiş olduğunu anlatmak içindir. Ruhun cesetten kurtulması demek te ruhun cehaletten kurtulup âlim olması, hakikatı anlaması, yani vücudun da kendi kesafetinden başka bir şey olmadığını idrâk etmesi demektir. Ruh bu hakikatı bildiği zamandır ki cesette mahbus kalmaz ve ma'nada da maddede de her şeye hüküm eder, Sultan olur, Nitekim Yusuf ta maddeten kuyudan çıkıp kurtulduktan sonra Mısır'a Sultan olmuştur. Kısaca, insan nefsinin bildiği vakittir ki Rabbini de bilebilir. Bu misâl yalnız Yusuf'a ait değil, herkese şâmindir.

İnsanın nefsinin bilmesi, dolayısıyla Sultan olması da, kâinata hüküm etmesi de ancak kendi hakikatını bilebilmekle mümkündür.

Yusuŕ'un Züleyha'ya çattırılması da sevginin esas ve ezeli olduğuna işaret içindir. Çünkü, Elest bezminde ruhlar bir idi, hepimiz aynı ruh, aynı nur idik .Vakta ki misâl âleminde hayaller zuhur etti o bir olan ruh, nur, cüz bakımından şekillere bölündü ve maddî âlemde de şekiller içinde ve şekiller dolayısıyla bölünmüş olan o tek ruh seyr etmeğe başladı.

İşte bu dünyadaki sevgililerimiz bize Elest bezminde en yakın olanlarımızdır.

Yine bu sebeptedir ki insan sevdiğini daima kendine çekmek, yani onunla birleşmek ister. Ve hatta, birleşme ânında bile yine ona hasret içindedir. Zira, insan sevdiğini maddeten ne kadar sarsa ve ne kadar sevse yine de ona tamamiyle mâlik olmuş sayılamaz. İşte bu keyfiyet te aşk hayatının büyük kanununu doğurmuştur: (Doymamak). Çünkü, sevişen iki insanda maddece birleşme hasıl oluyor ve maddî hararet dolayısıyla ruhlarda da bir dereceye kadar bir yaklaşma vukû buluyorsa da bu keyfiyet, gerçekte, ruhların vuslatı değildir. Ruhlarda gerçek bir birleşme olabilmek için aradaki maddelerin tammamiyle ortadan kalkması zorunludur. Madde mevcut oldukça ortada bir görünen vardır, bir varlık vardır işte biz ona (Varlık, hayat, fark) diyoruz. Ölüm olayında da maddemiz yok olduğundan ve ruh ta görünür olmadığından ve birbirleriyle birleştiklerinden ona da ölüm diyoruz, yokluk diyoruz.

71- Davud Peygambere ud çaldırdık deniyor. Çalgıdan maksat ruhlara zatlarını, yani vahdet halindeki ânını duyurmaktır ve çalgıdan (Mest olmak) ta bundan ileri gelir. Ruh bu çalgı yolu ile olan vahdet zevkini ilk önce Dâvud'ta yaptı.

Daha başka bir deyişle, çalgının ahenkli ihtizazı ânında ruhlar, derhâl, (Nur) oldukları ve (Vahdet Hâlinde) oldukları zamanı hatırlarlar ve dolayısıyla pek büyük bir zevk duyarlar. İşte zâtın kendi kendini eğlendirmesi ilk olarak Dâvud Peygamber de (Ud) âleti ile vâki ve zâhir oldu.

Nemrûd'tan murad, nefs-i emmare, zulûmat, hakikatın gölgesidir.

İbrahim'den murad ta nefsi mutmainne, hakikat, nurdur.

Nemrud ve İbrahim varlığın iki zıddıdır. Ve bu iki şahıs maddeten ve şeklen de birbirine zıt olarak dünyaya gelmişlerdir.

72- Kurban kelimesi (Takarrub) anlamına gelmekte olup Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'i kesmek istemesi de kendi cüzlüğünü külliyette mahv etmesi ve bu suretle tamamiyle zata, visale varmak istemesidir. Halbuki, İbrahim, vücudu terk etmeden de visâle varılacağına ârif oldu ve oğlunu ve kendini mahv etmekten çekinip elde ettiği bu hakikî visâl uğruna maddeten bir Kurban nezr etti ki şindiye kadar gelen Kurban kesme an'anesinin aslı budur.

Bektâşilerin bu hususa fazla önem vermeleri de bu büyük hakikî sebepten dolayıdır. Yani, daha cesedi terk etmeden hakikata ulaştıklarından, hakikî visâle erdiklerinden dolayı bunun şerefine bir Kurban kesmeği zorunlu sayarlar.

Bahğın karnını Yunus Peygambere mekân eyledik demekten maksat şudur: hakikat, Yunus'un maddî varlığında bir müddet habs kaldı, yani Yunusun ruhu bir müddet cehalet içinde idi. Ne zaman ki khakikata ârif oldu o zaman ruhu cehaletten kurtuldu ve guya, Yunus Peygamber, bir bakıma, bahğın karnından çıktı ve bahğın karnından kurtulmak ta zulumattan nûra çıkmak demek oldu.

73- Rivayete göre Meryem bir gün Kilisenin özel yıkanma mahallerinden birinde yıkanıyor, Fakat ondan önce Meryem'in aşığı genç orada yıkanmış ve oraya menisini bırakmıştır. İşte bu menî derhâl Meryem'e te'sir ediyor, bu suretle de Meryem, zâhiren, babasız bir çocuk anası oluyor.

Bu suretle Meryem'de tecelli eden kuvvet, İsa gibi yüksek bir hakikatperest zata ait bir şekil meydana getiriyor ki asıl mesele de o kuvvetin böyle bir zatta tecellisindedir. İşin iç yüzü böyle olmakla beraber bu hususta, dış görünüş bakımından, çeşitli rivayetler hâla süregelmektedir.

Zekeriyya'nın ağaç içinde biçirilmesi de şunu anlatmak ister: zaten her şekilde ve her harekette hepimiz aynı vücut idik. O zamanlar Zekeriyya hakikati, Allah'ı anlatmak istemiş fakat cahiller onun dediklerinin hakikatını anlamadıklarından ve onlarca onun sözünde kesin bir inkâr bulunduğundan, korunmak amacı ile bir ağaç koğuşuna saklanmış, fakat, orada bulunarak ağaç ile birlikte kesilmiştir. Yani, Zekeriyya, cesedini tamamiyle terk ile zâta, vîsale ulaşmıştır.

Zekeriyya, ismi de (Zikr)den gelir ki Allah'a ulaşmanın başlanıncısının (Zikr) olduğuna işaretir.

74- Yahya'yı Hıristiyanlar (İlk Gelen) diye de çağırırlar ki bu, Yahya'nın İsa'dan önce gelerek İsa'nın geleceğini haber verdiği işaret içindir. Başka bir deyişle, hakikatta Yahya, İsa idi ve Yahya şekil ve sıfatından, sonradan, İsa şekli ve sıfatında geleceğini haber verdi.

Gerçek anlamda Yahya demek hayat demek, ebedi hayat demektir.

İsa'nın da nehirde çıplak yıkanması, maddesini atıp sırf ruh kaldığına işaretir. İsa, ilkten gerçi vücutla geldi, fakat, sonra işi tamamen ruhaniyete dökerek ruhânileşti ve kendisine bu yüzden (Ruhullah) dendi. İsa, Allah'ın ruhu olunca da, kendi vücut maddesi kendisine bir engel teşkil etmeksizin, diğer maddeler üzerinde arzusuna göre tasarrufta bulunma ve meselâ ölüyü diriltme kudretini kazandı.

Kısaca, İsa'nın nehirde yıkanması maddesinden, hayalinden, gölgesinden kurtulması demektir.

Hıristiyanların, çocukları (Vaftiz) keyfiyeti de bu hikmete dayanmakta ise de onlar böyle bir hikmetten tamamiyle cahildirler.

75- Hak, Muhammed, Ali ile birleşik demekle teslise işaret ediliyor ki bu da birliğe işaretir ve bu suretle ayrı i'tibar edilen bu üç vecudun aynı bir vücut olduğunu bildirmektedir.

Muhammed'in Mi'rac'ı Ali ile birlikte olmuştur. Mi'racın vukû bulduğu yere (Kaabe Kavseyn ev Ednâ) makamı derler. Bu Mi'rac'ın hakikati, her ikisinin de tefekkür hâlinde ruhen birbiriyle birleşmeleri keyfiyetinden ibarettir.

Bildiriye göre Mi'racta Hz. Muhammed'e (Cebrail) önderlik etti, fakat, (Sidret-ül-Müntehâ) dan ileri geçemeyerek Muhammed'i orada kendi başına bıraktı. Bu rivayetin anlatmak istediği şudur: Cebrail demek akıl demektir. Akıl ise, maddede, vücutta bulunduğundan yine maddeye göre tefekkür edebilir, yani maddî varlığın sınırını aşamaz. Başka bir deyişle, akıl da, bir bakıma maddidir, dolayısıyla sınırlıdır. İşte Hz. Muhammed te seyranını maddî aklının son sınırına kadar yaptı fakat, daha ileri gidemedi. Ancak daha ileri gitmek ve hakikati tamamiyle kavramak istemekle, bu sefer, aklını bırakıp onun yerine (Ruh)una sarıldı ve ruh yoluyla, kalb yoluyla, sezgi yoluyla seyranına başladı. İşte Hz. Muhammed ruhu ile bu seyranda iken karşısına guya bir Arslan çıktı ve nereye gittiğini sordu. Muhammed te Hak'ka gittiğini ve birlikte gitmelerini teklif etti ve Muhammed bu Arslana iyice bakınca onun Hz. Ali olduğunu anladı. Bu suretle de Hak'ka beraberce gittiler.

Mi'rac'ın dış anlamda rıvayeti böyledir. Fakat iç anlamda ortaya konmak istenen gerçek şudur: hakikata tamamiyle ulaşma yolunda Hz. Muhammed ile Hz. Ali maddeten karşılaşip ruhen birleşmişler ve Hak'ka birlikte ve bir ruh olarak ulaşmışlardır. Başka bir deyişle, Hak kendini bilmek ve sevmek için Hz. Muhammed ve Hz. Ali suretlerinde ve şahıslarında tecelli etmiştir ki onların ruhları birleşince tekrar aranan zat bulunmuş ve onunla tekrar birleşilmiş, bir olunmuş olur.

Mi'rac keyfiyeti, kendi derecelerinde, âriflere, kâmil insanlara da müyesseridir. Kendi derecelerinde sözümüzden maksat ta hakikat yolundaki ilimleridir. Esasen, bütün maddî ve ma'nevî ilimlerimizden asıl maksat ta böyle ilâhî bir seyran yapabilme kudretini kazanabilmemizdir. Bu da insanın varlığını ve yokluğunu aynı zamanda bilebilmekle ve bütün zerrelerin kendi olduğunu görüp her şeyi , bütün varlığı o gözle görmekle mümkündür. Yani, kendi kendimizi her bir zerre olarak ve her bir zerenin kendi bilgisi ve görüşüyle görmekle mümkündür ki (Ölmeden önce ölmek) te budur.

76- Kuşlarla konuşma kudreti Hz. Süleymana verilmişti, Yani Hz. Süleyman hakikata tamamiyle ârif olmakla yerde ve gökte bütün varlıklarla hâll dili ile konuşurdu, onların ne olduğunu bildirdi demektir.

77- Biz Elest te de şimdi de daima Hak ile beraberiz. Zira, zâten biz Hak'tan başka değiliz. Hak biziz ve Hûda'nın mekânı olan kalb te bizim kalbimizdir.

Kısaca, kendisiyle, mekânı ile Hak, insandır ve biz, insan suretinde Hak'kın müthiş güzelliğini görmekteyiz.

78- Vahdet âlemi, mutlak vücut, sabit aynlar alanı bizden ayrı değildir. Hz. Subhân biziz. Çünkü, esasta biz yokuz, hep ve yalnız o vardır. Yani, biz Hak'kız ve Hak'ta biziz.

79- Kınatta her zerre, dolayısıyla bütün âlemler birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bağlılık ta bir daire şeklindedir. Çünkü, bütün âlemler ve âlemlerdeki her zerre, esas bakımından, yuvarlaktır. Zira, düz olan bir şeyin başı ve sonu, dolayısıyla sınırı olacağından o mevcudun hareketi de sınırlı olmak zorunluğundadır. Yuvarlak olan bir şeyin ise başı ve sonu olmayacağından, sınırı da olamaz ve böyle bir şeyin hareketi de hiç bir yerde durmayan sürekli bir hareket olur.

Yuvarlak bir şeyde hareketin başlangıcı ve bitişi izâfidir, yani başlangıç sayılan yer başlangıç ve son sayılan yer de sondur ki bu son denilen yer de yine başlangıçtır.

İşte, bütün yıldızları içine alan böyle bir devir tavsavvur edilirse o genel bir devir olur ve bu takdirde bütün yıldızların hayalî sınırı da (A'yân-ı Sâbite) olmuş olur.

Şimdi, bütün âlemlerin esasta nereden geldiğini bulmak istersek, onlara gelen (Ziya)-nın nereden gelmiş olduğunu bulmalıyız.

Biliyoruz ki (Kün) emri olmadan hâlis (Nur) vardı, yani yalnız zat vardı. (Kün) emri ile (Nur)dan (Nâr yani Ateş) hasıl oldu. Ateş'ten de sırasıyla diğer üç unsur çıktı ve bunların birleşmelerinden de milyarlarla şekiller meydana geldi ki bütün bunlar aynı hareketin, aynı alavrenin sonucudur. Şu hâlde bu hareketin, bu alavrenin sonucu gibi görünen âlemler, (Yoktan var olma)dan değil, ancak (Zuhur)dan ibaretlerdir, Zira, gerçekte taakub yok, ancak, zuhur vardır. Bu zuhur da Hak'kın zuhurundan ibarettir. İş böyle olunca doğan, ölen, yapan, yapılan hep Hak'tır ve bütün bunlar da (Fark) gereğidir.

(Fark) ta, aynı bir şeyin letafet ve keşafet suretinde zuhurundan ibarettir. Lâtîfi görmek için kesifin mevcudiyeti, kesifi görmek için de lâtîfin mevcudiyeti şarttır. Eğer her şey kesif

olsa o zaman kesif bilinemez. Çünkü, lâtif olan bir şey yoktur ki bize kesafeti ayırıp gösterebilsin. Letâfet için de aynı sözler doğrudur.

İşte, bundan ötürü, her şey yokluktan ibarettir ve bundan dolayı da bu âleme (Âlem-i Hîçî) denilir. Zuhur, letafet ve kesafetle farka gelmekten ibarettir.

Bütün renkler, şekiller, velhasıl çokluk letefet ve kesafet dediğimiz bu iki esastan doğar. Karaya beyaz ile kara diyoruz ve beyaza da kara ile beyaz diyoruz. Öyle ise, ne hareket, ne şekiller, ne zaman ne de başka şeyler vardır. Bütün bunlar fânîdirler. Bunların fanî olmaları da yine asla rucû etmelerindedir. Çünkü kesif ve lâtif, esesta aynı şeydir.

80- Vahdet sarayı, Âdem vücududur ve oraya girebilenler de ancak vahdet sırrını bilen âriflerdir.

Bu sırrı bilenlerle birlik meydanında cevelân etmek birlikte ve bir olarak zevk etmek demektir.

On sekiz bin âlemdeki bütün varlıkların en üstünü insandır. Çünkü, insan her şeyi kaplamıştır, küldür, bütün varlıktır ve onun idrâkine erişecek bir idrâk daha yoktur diye tasavvur ediyoruz.

Fakat, bizim bu tasavvurumuz yalnız bu on sekiz bin âlem içinde sınırlı kalmaktadır, yaptığımız istidlâller ve istiğraklar bu on sekiz bin âlemi aşamıyor ki biz insandan daha vâsî insanî bir idrakin mevcut olup olmadığını ve hangi şekilde zuhur ettiğini bilelim ve bulalım. Fakat, bizim insanın ulviyetini maddeten, ilmen ve ruhen ispat ettikten sonra küllî kudretin azametini de düşünerek böyle bir ihtimali göz önünde bulundurmamak lâzımdır. Belki, bilmediğimiz, görmediğimiz âlemlerde biz insanlardan daha fazla idrâkli başka insan şekilleri de vardır. Fakat, ne olursa olsun, onlar da aynı insan, aynı Hak sayılırlar ve onlarla bizim aramızda, üzerinde yaşadığımız yıldızlar dolayısıyla, daimî bir alavere caridir. Ancak, mertebede a'lâ ve esfel olmak üzere her şekil, her ruh ayrılmış olabilir ki bu da farkta nisbetten ibarettir. Ama bütün bunları yapan o küldür, o bütündür. Bunun için de varlıkta (Olamaz)-ın ve (Ama nasıl mümkün olur?) sorusunun yeri yoktur ve (Lâ yûs'el amma yef'âl) sözü de buna güzel bir delildir. Çünkü, her üsura ve maddeye göre ayrı bir hayat şekli vardır.

Hak'kı hakkelyakin görmek te bizzat Hak olmak demektir.

81- Hak ganîdir, çünkü o (Kül)dür. Biz fikirayız, çünkü biz (Cüz)üz.

82- Vahdet demi demek bütün varlığın tek bir varlık olduğunu bilmek demektir.

(Bibliyografya)

(Bakılan Eserlerden Bazıları)

- Ahmet Rıfki**, *Bektâşi Sırrı*, İstanbul, 1325-1327.
- Besim Atalay**, *Bektaşilik ve Edebiyatı*, İstanbul, 1340.
- Aşık Paşa Zade**, *Tarih*, İstanbul, 1332.
- Abdübâkî Gölpınarlı**, *Melâmîlik ve Melâmiler*, İstanbul, 1931.
- C. Bigg**, *New Platonism*, London, 1895.
- E.E Calverley**, *Worship in İslam*, Madra, 1925.
- E. Rıfki**, *Bektaşî Sırrı*, İstanbul, 1327.
- F.W. Husluck**, *Christianity And İslam Under The Sultans*, Oxford, 1929,
- Fuad Köprülü**, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. İstanbul,
- Hâmit Sa'di**, *Tahtacılar (Türk Yurdu Mecmuası)*, No: 21, İstanbul, 1926.
- Ishak Hoca**, *Kaşif'ül-Esrar ve Dafi-ül-Eşrar*, İstanbul, 1920.
- John Kingsley**, *The Bektashi Order of Dervishes*, London, 1937.
- Kaygusuz Sultan**, Risale.
- Kadriye Hüseyin**, *Kaygusuz Sultanla bir Nevruz sabahı (Mihrab Mecmuası No: 15, 16)*, İstanbul, 1340.
- Kemaleddin Harîrî**, *Tıbyânu Vesâil'il-Hakayık fî beyânı Selâsil'il-Tarâik*, *Fatih Kitaplığı* No: 1430-1432, İstanbul.
- Kemaleddin Harîrî**, *Durr'ul- Mekkûn ve Sırru'l-Masûn fî Sülûki Melâmiyyet'ül-Alûn*.
- Kemaleddin Harîrî**, *Mürşidül-Uşak şerhi*.
- Kemaleddin Harîrî**, *Esrar'ut-Tâlibîn şerhi*.
- Kemaleddin Harîrî**, *Vird'üs-Settâr şerhi*.

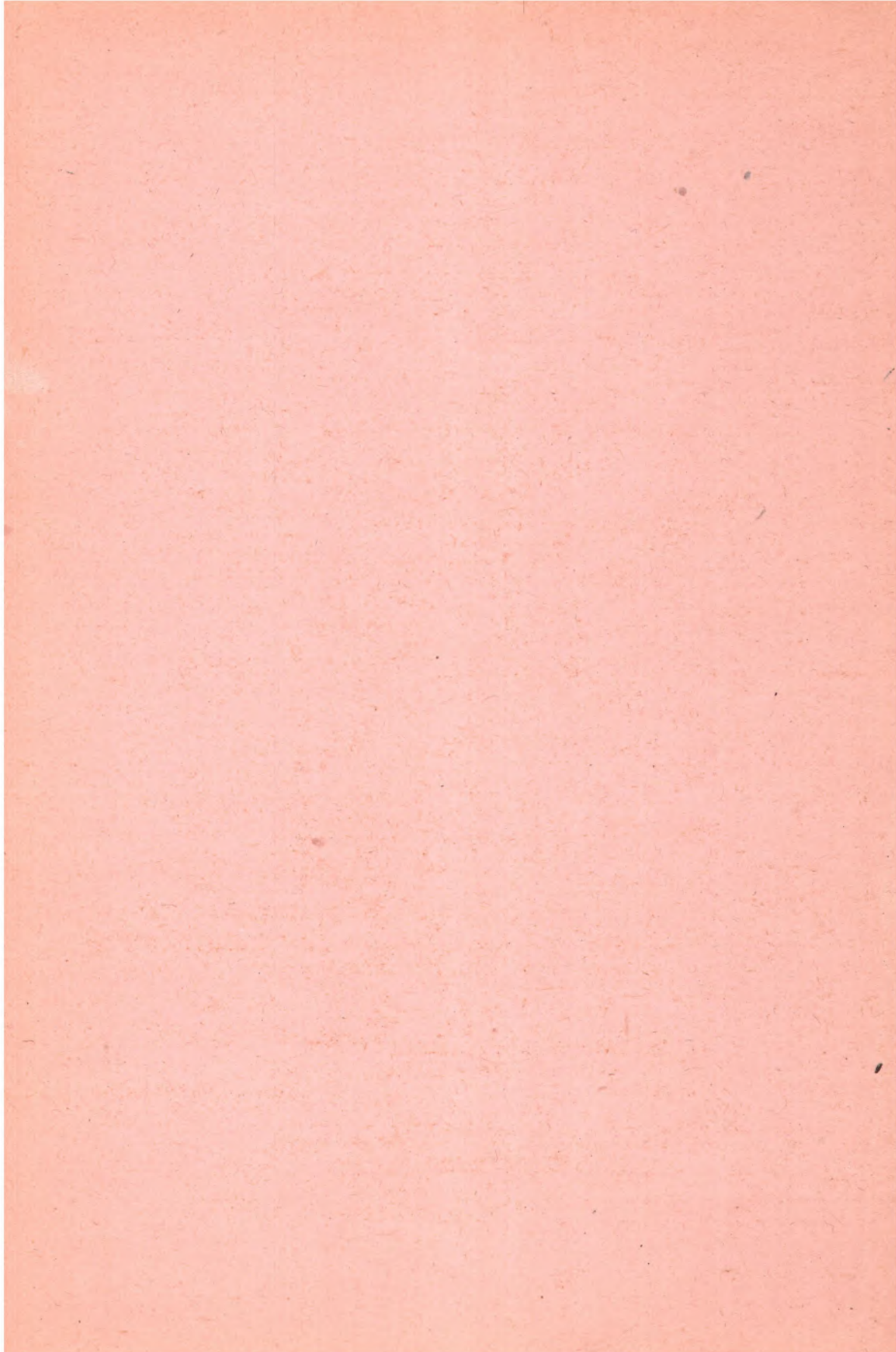
- Müncî Baba**, *Tarikat-ı Aliyye-i Bektâşîyye*, İstanbul, 1338.
Necîb Âsım, *Bektâşî İlm-ü Hâli*, İstanbul, 1925.
Rifat Efendi, *Mir'ât'ül-Makaasıd*, İstanbul, 1293.
Sa'dettin Nüzhet, *Bektâşî Şairleri*, İstanbul, 1930.
Sa'dettin Nüzhet, *Pîr Sultan Abdal*, İstanbul 1929.
Sâdık Vicdânî, *Tomâr-ı Turuk-ı Aliyye*, İstanbul, 1338-1340.
Sürreyya Baba, *Bektaşîlik ve Bektaşîler*, İstanbul, 1330.
Tevfik Oytan, *Bektaşîliğin İç Yüzü*, İstanbul.
Ya'kub Kadri, *Nur Baba*, İstanbul, 1339.

(*Velâyetnâme*, *Kühûlahbâr*, *Şakayk-ı Nu'mâniye*, *Ravzat'ul-Evliya*. *Yevakit ve'l-Cevahir*, *Risale-i İmam Kuşeyrî*, *Tarih-i İslam (Ahmed Hilmi)*, *Hadikat'ül-Ebrâr*, *Makalât-ı Hacı Bektâş*, *Fevaidnâme*, *Nehc'ül-Belâga*, *Cifr-i Ali...* gibi kitaplar).

Behcet'üs-Sülûk, *Burhan'üs-Sâlikîn*, *Mir'ât'ul-Ebrâr*, *Menakıb-ı Rical-i Çeştiye*, *Menakıb-i Evliya-ı Horasan*, *Hadikat'ul-Abdal* . . . gibi tezkereler).

(*Câvidannâme*, *Aşknâme*, *Hakikatnâme*, *İtaatnâme*, *Mahşernâme*, *İstivânâme*, *Hidayetnâme*, *Ahiretnâme*, *Turâbnâme*, *Miftah'ül-Hayat*, *Hutbet'ul-Beyân*, *Risale-i Vîran Abdal*, *Tuhfet'ül-Uşşak*, *Risale-i Bedreddîn*, *Risale-i Nokta*, *Risale-i Hurâf*, *Câvidân Şerhi* gibi Hurufî kitapları ve bazı özel notlar).

Çeşitli (Nefes) Mecmuaları.

Fiyatı: 35.— TL.